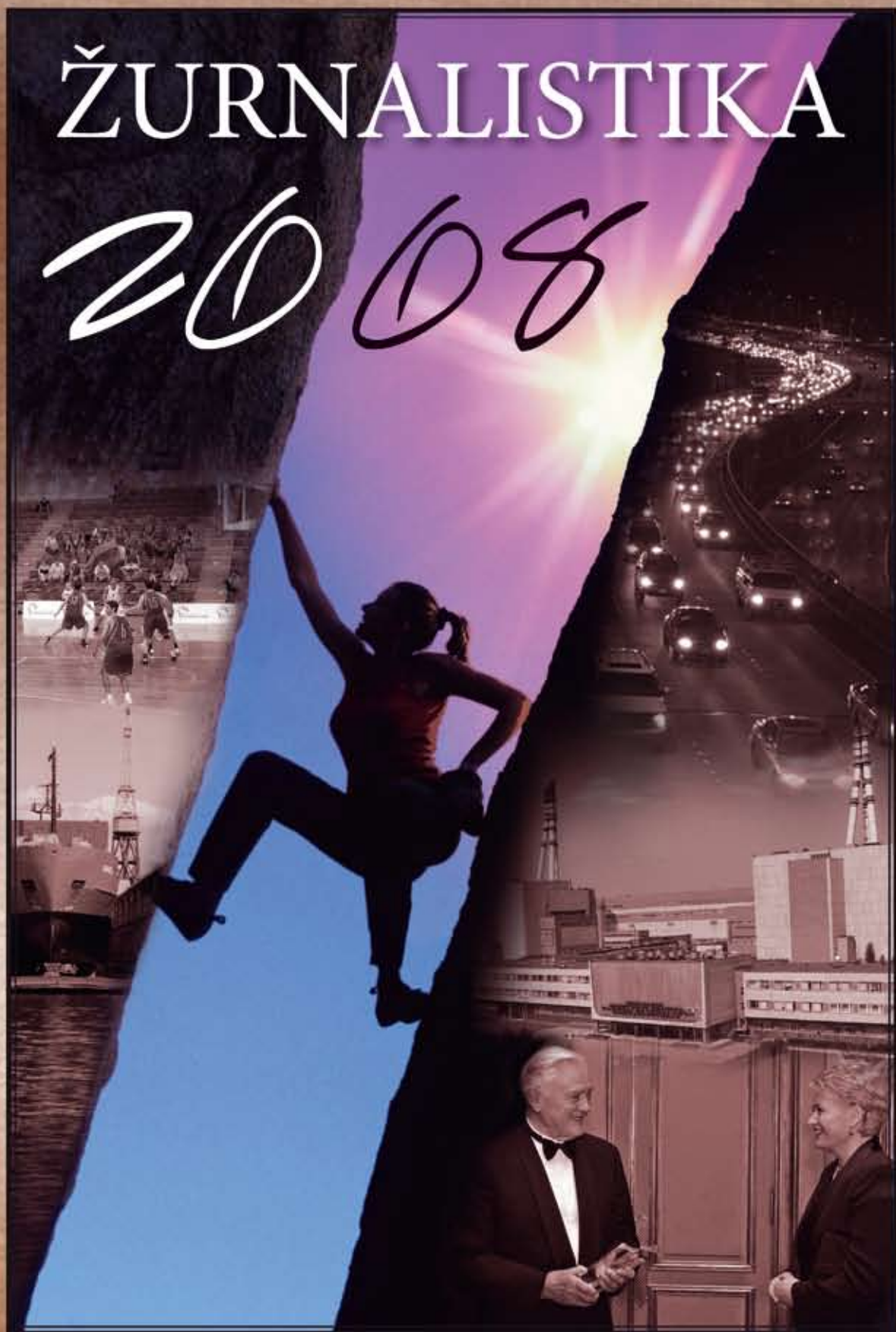
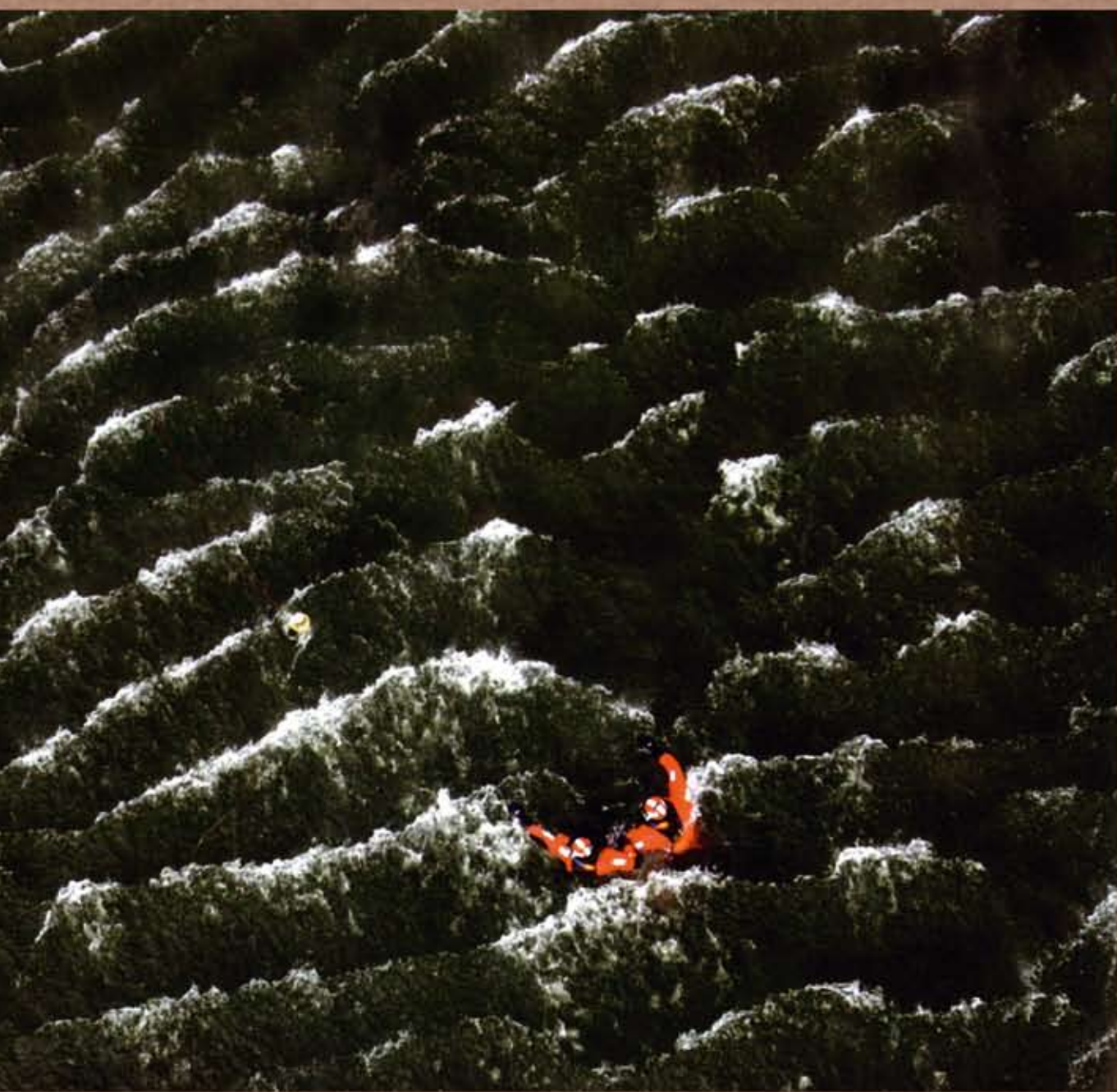

ŽURNALISTIKA

2008

Almanachas

ŽURNALISTIKA

2008

Almanachas ŽURNALISTIKA 2008

Leidinio redakcinė kolegija

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė (pirmininkė)

Kristina Juraitė

Žygintas Pečiulis

Dainius Radzevičius

Aldona Svirbutavičiūtė

Domijonas Šniukas

Aistė Žilinskienė

Vytas Urbonas

Leidinio redaktorė

Aurelija Arlauskienė

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Maketuotojas

Simonas Barščiauskas

Leidinyje panaudoti dailininko Mečislovo Ščepavičiaus piešiniai

Antrajame viršelyje – Vidmanto Balkūno („Lietuvos rytas“),
trečiajame viršelyje – Tomo Stasevičiaus („Panevėžio rytas“) nuotraukos,
išspausdintos leidinyje „Lietuvos spaudos fotografija '09“

ISSN 0135-1346

© Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2009 m.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą

„Žurnalistikos ir visuomenės dialogas“ almanache „Žurnalistika“

(„Žurnalistikos raida“, „Etika ir verslas“, „Tarp tyrimų ir tikrovės“,

„Žurnalistų liudijimai: vakar ir šiandien“, „Pašaukimo apsėsti“, „Ne „Dėl trupinio aukso...“)

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2008“

Formatas 18x25,5 cm, 15 apsk. leid. l.

Leidėjas Lietuvos žurnalistų sąjunga. Adresas: S. Konarskio g. 49, LT-03123 Vilnius

Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel./faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@takas.lt, www.kriventa.lt

Tiražas 1 000 egz.

Spausdino AB „Spauda“

ALMANACHO „ŽURNALISTIKA 2008“ AUTORIAI

Aurelija Arlauskienė,

Vinco Kudirkos premijos (2006 m.), tradicinių LŽS konkursų laureatė, valstybės pripažinta meno kūrėja,
LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkė

Jolanta Beniušytė,

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė

Giedrė Čiužaitė,

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto lektorė

Algimantas Degutis,

žurnalistas, valstybės pripažintas meno kūrėjas

Viktoras Denisenko,

LŽS Vilniaus skyriaus pirmininkės pavaduotojas

Mindaugas Jackevičius,

žurnalistas

Inga Janiulytė,

Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentė

Kristina Juraitė,

Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto
Viešosios komunikacijos katedros vedėja, docentė

Austė Korbutė,

LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos narė

Edvardas Kubilius,

Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentas

Algis Kusta,

LŽS Vilniaus senjorų klubo pirmininko pavaduotojas

Rasa Liškauskaitė,

žurnalistė

Vidas Mačiulis,

LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos narys,
valstybės pripažintas meno kūrėjas

Gražina Paukštienė,

žurnalistė

Almanacho autoriai

Žygintas Pečiulis,
profesorius, Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto direktorius

Evaldas Petrauskas,
LŽS TV operatorių klubo pirmininkas

Stanislovas Pleskus,
LŽS Senjorų klubo pirmininkas, valstybės pripažintas meno kūrėjas

Jolanta Račaitė,
LŽS Marijampolės skyriaus pirmininkė

Dainius Radzevičius,
LŽS pirmininkas, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos pirmininkas

Jūratė Sobutienė,
LŽS Šiaulių apskrities skyriaus pirmininkė

Gintautas Stalnionis,
žurnalistas

Gerimantas Statinis,
LŽS Kelionių ir pramogų klubo pirmininkas

Vytautas Šilas,
LŽS Esperantininkų žurnalistų klubo pirmininko pavaduotojas

Ramutė Šimukauskaitė,
Nacionalinės rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacijos pirmininkė

Domijonas Šniukas,
metraštinio leidinio „Žurnalistika“ sudarytojas ir redaktorius (1973–1989),
valstybės pripažintas meno kūrėjas

Viktoras Trofimišinas,
LŽS Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubo pirmininkas

Vytas Urbonas,
profesorius, humanitarinių mokslų daktaras

Vytautas Žeimantas,
žurnalistas, valstybės pripažintas meno kūrėjas

Aldona Žemaitytė-Petrauskienė,
Vytauto Gedgaudo premijos (2002 m.) laureatė, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos valdybos narė,
valstybės pripažinta meno kūrėja, LŽS pirmininko pavaduotoja

Aistė Žilinskienė,
DELFI komunikacijos vadovė, Interneto žiniasklaidos asociacijos vadovė

TURINYS

Redaktorės žodis

[7]

Žurnalistikos raida

Globali ekonominė krizė, palietusi ne tik daugelio Europos ar JAV gyventojų kišenes, supurtė ir kiekvieno asmens mąstymą, jo vertybių sistemą. Žurnalistika taip pat patyrė esminių pokyčių:

Lietuvos televizijos kanalų ekranuose pasirodė naujos realybės televizijos atmainos.

Šalies reklamos rinka mušė rekordus ir nekreipė dėmesio į niūrius pasaulio žiniasklaidos reklamos rinkos ženklus.

[9]

Etika ir verslas

Kaip žiniasklaidos darbininkai laikosi žurnalistinės Biblijos? Kokius profesinės etikos pažeidimus nagrinėja Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija? Kodėl didelę patirtį turintys žurnalistai uždaro redakcijų duris?

[31]

Tarp tyrimų ir tikrovės

Vaizdo komunikacijos svarba ir interneto įtaka šiuolaikinei žiniasklaidai.

[53]

Centras ir periferija

Nuo 2004 m. per Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą imta remti regioninės spaudos, radijo ir televizijos kultūrinės programos. Ar Fondas mato kasmetinį žiniasklaidos kokybės augimą? Gal tie milijonai, išdalyti per aštrias Fondo tarybos diskusijas, per dideles ekspertų

darbo sąnaudas, nepateisino į šią paramą sudėtų lūkesčių?

Kuo skiriasi vietinė ir respublikinė spauda?

[66]

Žurnalistikos studijos – *pro ir contra*

Viena pagrindinių problemų, kurią išvelgia žurnalistiką studijuojantys jaunuoliai, yra vis mažėjanti motyvacija... studijuoti. Kur slypi to šaknys: ar lektoriai studentams yra per maži autoritetai, nesudominantys jų savo dėstoma disciplina, ar studentai tiesiog nežino, ko nori?

[79]

Žurnalistų liudijimai: vakar ir šiandien

Dažnai kartojame pavardes, įrašytas į Lietuvos žurnalistikos istoriją. Daugeliui tai skamba kaip tuščias garso aidas. Tad pirminis žurnalistikos tyrinėtojų ir istorikų uždavinys – skelbti tai, kas toje srityje buvo geriausia, ryškiausia ir kas jau užmiršta arba visai nepažinta.

[1 1 1]

Pašaukimo apsėsti

Tas, tūnantis viduje, kartais pašaukimu vadinamas, nors dažniausiai bevardis, vienus nuveda į žodžio ir jausmo tyrus, antrus – tiesiog į Rytus, treči sustoja ties savo kiemo vartais ir čia atranda gyvenimo esmę ir prasmę.

[1 3 6]

Lietuvos žurnalistų sąjungos skyriai ir klubai

Pažintis su Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus skyriais bei Senjorų, Esperantininkų žurnalistų, Kelionių, Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų bei TV operatorių klubais.

[1 5 4]

Ne „Dėl trupinio aukso...“

2008 m. Vinco Kudirkos, Vytauto Gedgaudo, Vaižganto premijos.
Tradiciniai LŽS konkursai ir jų laureatai.

[1 8 2]

Dienos ir darbai

Lietuvos žurnalistika: 2008 m. sausis–gruodis.

[1 9 0]

Anapus žurnalistikos

Prieš kelerius metus labai linksmų plaučių Rolandas (suprask, tuometinis LŽS Šiaulių skyriaus pirmininkas R. Parafinavičius) sugalvojo ir įsteigė „Metų vinis“, kurios ilgainiui tapo šio skyriaus vizitine kortele. Visus metus renkamos kolegų „auksinės mintys“ metų pabaigoje garbios komisijos valia yra nominuojamos. Pasiraukime po 2008-ųjų „vinių“ dėželę.

[2 0 6]

REDAKTORĖS ŽODIS

Keistas jausmas apima redaguojant leidinį, kuriame laikas matuojamas žodeliu „vakar“. Štai dabar laiko traukinys didžiausiu greičiu prašvilpia pro 2009-ųjų vėlyvą rudenį, o aš esu 2008-ųjų žiniasklaidos stotelėje ir kviečiu visus, skubančius ir nelabai, prisėsti šalia. Ne tam, kad garsiai nusistebėtume, kodėl žiūrime į nuvažiuojantį traukinį, kai mūsų, žurnalistų, misija bėgti prieš jį.

Tam, kad kartu su Dainiumi Radzevičiumi, prof. Žygintu Pečiuliu, Giedre Čiužaitė, Aiste Žilinskiene, Auste Korbute, nagrinėjančiais raidos pokyčius ir problemas žiniasklaidoje 2008 m. bei pateikiančiais televizijos, radijo, interneto, spaudos vertinimus, mėgintume analizuoti, kas ir kodėl per pastaruosius metus įvyko Lietuvos žiniasklaidoje ir žurnalistikoje. Tokių atsakymų paieškos reikalingos visų pirma mums patiems, nes krentantys pasitikėjimo žiniasklaida reitingai liudija, kad mūsų „karalystėje“ kažkas ne taip...

„Kiek žurnalistų, dirbančių respublikinėje, regioninėje ar vietinėje spaudoje, radijuje ir televizijos kanaluose, rašydami į interneto portalus, yra ant stalo pasidėję Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą – ploną mėlynais viršeliais knygutę, kuri turėtų tarnauti jiems kaip žurnalistinė Biblija? Kiek kartų per metus, per mėnesį ar savaitę jie

atsiverčia šį etikos nuostatų rinkinį? – klausia Aldona Žemaitytė, svarstydamą apie žurnalistų etikos amneziją. Žiniasklaidos etika, jos savireguliacijos sistemos veikla – ir Rasos Liškauskaitės pokalbių su pašnekovais ašis.

Besikalbėdami apie globalius reikalus nepajusime, kaip Mindaugo Jackevičiaus pakviesti prie mūsų prisės senokai televizijoje matyti, radijuje girdėti Dalia Kutraitė ir Rytis Juozapavičius. Rami, gili, graži Dalios kalba bei temperamentu trykštantis Ryčio žodis bylos apie šių laikų tendencijas – patyrusių žurnalistų pasitraukimo į politiką, verslą, viešuosius ryšius – priežastis.

Jaunieji kolegos Inga Janiulytė ir Karolis Vyšniauskas remis prie sienos profesorių, naujienų agentūros vadovą bei naujienų portalo vyriausiąją redaktorę, ieškodami atsakymo, ar norint tapti geru žurnalistu būtinas žurnalistų diplomas? O jų kurso draugas Edvardas Kubilius turės ką pasakyti apie studentiškus leidinius.

Jaunatviškas klegesys pritils profesoriui Vytui Urbonui pasakojant apie Lietuvos žurnalistų sąjungos veiklą prieškarinio Lietuvoje, Vytautui Žeimantui – apie XX amžiaus pradžioje Vilniuje leistus pirmąjį dienraštį lietuvių kalba „Vilniaus žinios“ ir pirmąjį legalų baltarusišką laikraštį „Naša dolia“, Vytautui Šilui – apie esperantišką žurnalizmą Lietuvoje.

Kalbėsime apie visuomenei nusipelnusių, ryškų pėdsaką žurnalistikoje palikusių prieškarinio žurnalistų Aleksandro Merkelio, Julijono Būtėno, žudikų kulkų jau Nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje pakirsto Vito Lingio gyvenimą ir kūrybą.

Suintriguos 52 metus žurnalistikoje, iš jų – 13 praleidusio Varšuvoje Algimanto Degučio žodis. O Laimonas Tapinas trauks kažin kelintą cigaretę ir žiūrės į tolį. „Visuomenės informavimo įstatyme yra gražių dalykų, ir aš džiaugiuosi, kad prisidėjau jį kuriant ir įsitraukiau į tą margą kompaniją, kurią sudarė ir buvę komunistai, ir krikdėmai, ir konservatoriai, – sakys. – Mes visi surėmėm pečius ir padarėm gerą įstatymą, kurį amerikiečiai pavadino demokratiškiausiu visoje Rytų Europoje, o kai kuriais

atžvilgiais pralenkiančiu ir kai kurias Vakarų Europos šalis. Tada mes tikėjom, kad dedam pamatus atgimusios Lietuvos žurnalistikai. O išėjo atvirkiščiai. Šiandien mūsų populiarieji leidiniai šaukte šaukia: *kas nori mane pirkti? Parsiduodu tam, kuris daugiau duoda.*“ Ypatingas jausmas apims sekant kolegės Aldonos ir Laimono pokalbį apie pastarojo kūrybą. Ne todėl, kad Tapinas – neprieinamas kūrėjas. Jis visada visiems atviras, tik beveik visi jį kalbinantieji nuslysta jau žinomų faktų paviršiais. Aldona suteikė galimybę pajusti šio žurnalistų ir rašytojo minties ir žodžio gelmę.

2008-ųjų stotelėje taip pat sutiksime ir nepailstantį keliautoją ir kūrėją Paulių Normantą, ilgus metus gamtosaugai tarnaujantį kolegą Juozą Stasiną bei ūkininkaujantį žurnalistą Kazį Ivanauską.

Turėsime progos išsamiai susipažinti su Lietuvos žurnalistų sąjungos skyrių ir klubų darbu, su 2008 m. V. Kudirkos, A. Gedgaudo, Vaižganto premijų, taip pat tradicinių Lietuvos žurnalistų sąjungos konkursų laureatais.

Atsisveikindami spausime vienas kitam ranką. Gal kuriam nors, grįžtančiam į šią dieną, kils klausimas, kam tokių susitikimų – almanachų, apžvelgiančių vakar dieną, reikia. Esu įsitikinusi, kad buvusių ir esamų žurnalistikos problemų analizė ir kėlimas į viešumą padės kurti atsakingesnę, kultūringesnę, profesionalesnę Lietuvos žurnalistiką.

Aurelija Arlauskienė

ŽURNALISTIKOS RAIDA

Dainius Radzevičius
Žurnalistika ir globalūs ekonominiai pokyčiai

Žygintas Pečiulis
Laiko ženklai: profesionalų ir mėgėjų kovos

Giedrė Čiužaitė
Radijo 2008-ieji

Austė Korbutė
Ekonominė žiema atšaldė ir Lietuvos žiniasklaidą

ŽURNALISTIKA IR GLOBALŪS EKONOMINIAI POKYČIAI

Dainius Radzevičius

Šios temos galėjo ir nebūti. Juk globali ekonominė krizė jau palietė ne tik daugelio Europos ar JAV gyventojų kišenes. Ji turėjo supurtyti ir kiekvieno asmens mąstymą, jo vertybių sistemą. Žurnalistika taip pat patyrė esminių pokyčių dar iki pasaulinės ekonominės krizės – jos kokybė ir vieta žiniasklaidoje keitėsi net sparčiau nei technologijos šioje srityje.

Lietuvos žurnalistikos pasirengimą išgyventi ekonominį sunkmetį reikėtų pradėti bent jau nuo 2004 m., kai Lietuva tapo ES narė. Nuo tada Europos Sąjungos (ES) narių skaičius išaugo beveik dvigubai. Visuomet buvo pažymima, kad vienas pagrindinių iki tol buvusių uždavinių – demokratijos ir pagrindinių laisvių apsaugos standartų suvienodinimo aukščiausiais esamais lygiais užtikrinimas.

Tai lyg ir reikštų, kad kalbėdami apie žodžio laisvę, žiniasklaidos pliuralizmą, žurnalistikos užtikrinamos viešosios diskusijos kokybę negalime apsiriboti vien mažos šalies prie Baltijos sienomis. Reikia naujos kokybės mąstymo ir veiksmų – ir politikų, ir žiniasklaidos savininkų (paprastai verslo grupių), ir pačių žiniasklaidos darbuotojų.

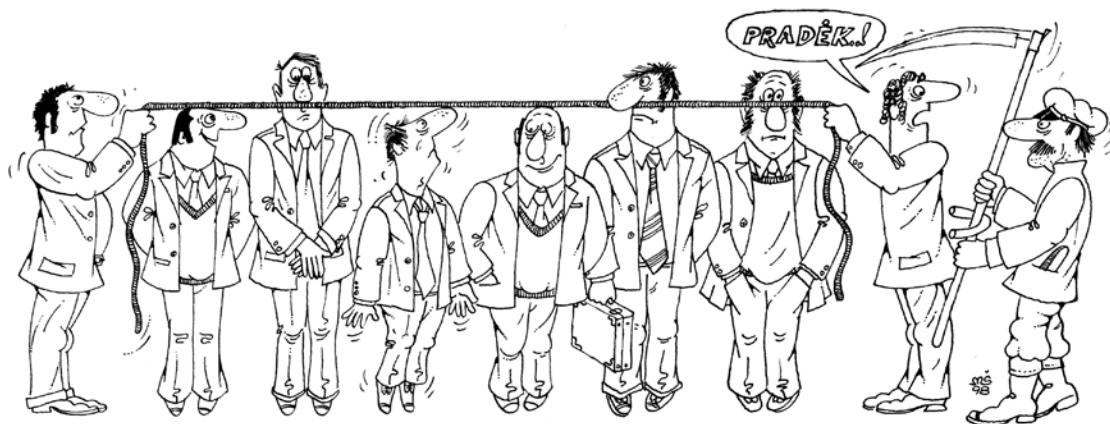
O kuo čia dėta žurnalistika? Žiniasklaida – įtakingas politinis įrankis, kurio

nederėtų nagrinėti tik ekonominiu požiūriu. Reikia pažymėti, kad jau ne vienerius metus komunikacijos specialistų rate, politikų sluoksniuose kalbama būtent apie žiniasklaidą, o ne tik apie žurnalistiką. Šis santykis labai svarbus, nes greta žurnalistikos esantis visas kitas žiniasklaidos turinys vis labiau įsigali ir uzurpuoja erdves, anksčiau tradiciškai priklausiusias žurnalistams. Vadinasi, perima ir žurnalistų galias. Ir ne tik pramogines funkcijas, bet ir visuomenės informavimo, iš dalies ir valdžios kontrolės.

Todėl mėgindamas analizuoti, kas vyksta Lietuvos žiniasklaidoje ir žurnalistikoje per pastaruosius penkerius metus, lyginau pas mus ir ES vykstančius procesus.

Dėl garantijų

2008 m. dėmesį atkreipė Europos Parlamento (EP) priimta nauja rezoliucija dėl žiniasklaidos pliuralizmo Europos Sąjungoje. Ankstesni (pvz., 2002 m.) tokio pobūdžio dokumentai manęs nelabai domino. Manau, kad ir dauguma Lietuvos politikų bei žurnalistų ar su žiniasklaida susijusių žmonių taip pat nėra skaitę ar domėjęsi tais dokumentais. Kol per galvą netrinkelėjo ekonominė krizė.

Dar 2007 m. EP buvo pabrėžiamas žurnalistų ir redaktorių poreikis turėti socialines ir teises garantijas. Apie tai ne vienerius metus kalbėjo ir įvairiomis priemonėmis to siekė Lietuvos žurnalistų sąjunga (šias iniciatyvas palaikė ir Lietuvos žurnalistų draugija, o 2008 m. ir naujai įkurta asociacija „Verslo žurnalistų klubas“) ir pavieniai žurnalistai bei redaktoriai. Deja, politikų sukurtos ekonominės sąlygos žiniasklaidai neskatinu gyvendinti tokių iniciatyvų. Galimybė naudotis mokesčiais lengvatomis, išmokant žurnalistams ir net redaktoriams didžiąją dalį atlyginimo pagal autorines sutartis, leido sutaupyti daugiau kaip 40 proc. sąnaudų, kurios tenka mokant darbuotojui darbo užmokestį. Mano žiniomis, tik keletas redakcijų Lietuvoje per pastaruosius penkerius metus turėjo vidinius dokumentus, kurie užtikrino papildomas, įstatymais nenumatytas socialines ar kitas teises garantijas darbuotojams. O daugumoje redakcijų veikė tokia socialinio saugumo sistema, kuri

vertė profesionaliausius žurnalistus kitur ieškoti saugesnės darbo aplinkos ir socialinių garantijų. Tačiau tokia liberali sistema tiesiog siurbtė siurbtė nemokamą ar kitą pigų turinį gaminančius mėgėjus, siekiančius asmeninio pripažinimo ar populiarumo, lengvų, nors ir nedidelių, pinigų.

Todėl labai keistai ir net utopiškai atrodo 2007 m. EP svarstyto pranešimo teiginys, kad tarptautinės įmonės perimtų geriausią redaktorių ir žurnalistų laisvės patirtį kiekvienoje šalyje, kur jie dirba. Taigi pats Europos Parlamentas pripažino ir išreiškė susirūpinimą dėl valstybėse narėse, įstojusiose į ES 2004–2007 m., taikomų žemesnių standartų. Paprastai kalbant, Lietuva yra tarp tokių šalių, kuriose užsienio kompanijų valdomose žiniasklaidos priemonėse redaktoriai ir žurnalistai nėra tokie patys, kaip kur nors Skandinavijoje dirbantys jų kolegos. Jie laikomi antrarūšiais. Šiam teiginiui pagrįsti ir net teisiškai patvirtinti Lietuvoje prireikė bemaž dvejų metų. Todėl užbėgdamas įvykiams

už akių noriu pateikti naujausią tokios „patirties“ pavyzdį.

2009 m. gegužės 8 d. Vilniaus miesto pirmasis apylinkės teismas nusprendė, kad Žinių tarnybos vadovė žurnalistė J. Butkevičienė iš darbo TV3 televizijoje buvo atleista neteisėtai. Taip priimtas ypač svarbus žurnalistikos istorijai teismo sprendimas byloje, kurioje buvo sprendžiamas žurnalistės Jolantos Butkevičienės ir UAB „Tele-3“ ginčas.

Teismo sprendimu konstatuota, kad J. Butkevičienės ir kitų žiniasklaidos priemonių atstovų bei žurnalistų pasirašytas raštas, adresuotas šalies Prezidentui ir Seimo valdybai, dėl Seimo pirmininko Arūno Valinsko inicijuotų žurnalistų darbo ribojimų Parlamente padėjo apginti žurnalistų teises.

Taip elgtis J. Butkevičienę ir jos kolegas įpareigojo Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas. Deja, TV3 televizijos vadovybė manė kitaip, nei nurodo Lietuvos įstatymai. Priimtame ir paskelbtame teismo sprendime teigiama, jog dėl aktyvaus žurnalistų solidarumo buvo apgintos jų pažeistos teisės, o ne pakenkta televizijos kanalui TV3. Nors TV3 vadovai pripažino, kad drausminė nuobauda žurnalistei J. Butkevičienei skirta „už viršytus įgaliojimus“, o teismas tokią nuobaudą panaikino, tačiau dėl savo veiksmų televizija ne tik neatsiprašė, bet ir nesutiko grąžinti žurnalistės į ankstesnes pareigas. Kas gali paneigti, kad teisėtas žurnalistų teisių gynimas tiems vadovams rūpi mažiau nei asmeninės jų ambicijos ar verslo interesai.

Grąžinti neteisėtai iš darbo atleistą žurnalistę į ankstesnes pareigas nėra galimybių, nes šias pareigas televizijos kanalą valdanti bendrovė panaikino. Ar taip elgiasi savo šalyje socialiai atsakinga Švedijos kompanija, kuri valdo TV3? Greičiausiai ne. Tiesa, UAB „Tele-3“ J. Butkevičienei turės sumokėti darbo užmokestį už visą privertinės pravaikštos laiką.

Naujovės ir atsakomybė

Reikia pasidžiaugti, kad naujųjų technologijų plėtotė ir įsisavinimas paskatino naujų žiniasklaidos kanalų ir naujoviškos žiniasklaidos atsiradimą. Deja, ir ekspertams, ir vartotojams tenka vis atsakingiau naudotis tokiomis priemonėmis.

Europoje jau seniai nurodoma, kad neapibrėžta ir neaiški tinklaraščių kūrėjų ir leidėjų padėtis sukelia neaiškumą dėl šaltinio apsaugos, Etikos kodekso taikomumo ir atsakomybės paskirstymo, jei leidėjams ar žurnalistams iškeliama byla. Rekomenduojama apibrėžti įvairių kategorijų tinklaraščių kūrėjų ir leidėjų teisinę padėtį, skelbti konkrečių kūrėjų interesus ir tinklaraščius savanoriškai suskirstyti kategorijomis.

Ar kas nors dėl to padaryta Lietuvoje? Buvo diskutuota. Vyksta net *blogerių* „suvažiavimai“. Tačiau jau dabar keistai atrodo Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso taikymas tinklaraščių kūrėjams, kurie nėra žurnalistai. Savo „*blogus*“ turi ir politikai, ir verslo žmonės, ir šiaip anonimai. Kaip vertinti jų turinį? O ar reikia žurnalistų (ypač reporterių) paslaugų, jei

užtenka tik kelių redaktorių, kurie tokių *blogų* informaciją redaguotų ir skelbtų žiniasklaidos priemonėse? Kol kas matome, kad interneto portalų lyderiai, pvz., *delfi.lt*, nuolat palaiko ir stiprina savo reporterių tinklą. Ar tokia tendencija išliks ekonominiam sunkmečiui užsitęsusi?

Europoje pripažinta ir vis dar pripažįstama, jog komercinėse žiniasklaidos priemonėse už minimalų mokestį plačiai naudojamas vartotojų sukurtas turinys, o tai kelia klausimų dėl konkurencijos ir privatumo. Nors Europa rekomenduoja neprofesionalams atlyginti pagal jų sukurtą produkto komercinę vertę, o siekiant apsaugoti gyventojų ir visuomenės veikėjų privatumą, naudotis nacionaliniais Etikos kodeksais, Lietuvos tokie Europos šaukiniai vis dar nepasiekia. Todėl kalbėdami apie žurnalistikos galimybes dabar vykstančių globalių procesų kontekste turime atsižvelgti į tai, kokie yra internetui skirtų reklamos pajamų iššūkiams spausdintiniams leidiniams. Jei spaudoje, ypač dienraščiuose, reklama mažėja ir dar mažės ateityje, galime jau dabar teigti, jog žurnalistika išsilaikys tik ten, kur bus gaunamos didesnės pajamos. Arba spauda bandys kurti vien tik žurnalistinį produktą ir šitaip stengsis sutelkti išskirtinę auditoriją, galinčią pasirodyti patrauklia reklamos užsakovams. Kol kas prielaidų tam nėra.

Rinka ir jos vartotojas

Specialistai nurodo, kad naujose komercinės žiniasklaidos priemonėse vartojama žinomi visuomeninės ir privačios

žiniasklaidos turinio teikėjai. Taip pat laikomasi nuomonės, kad žiniasklaidos nuosavybės koncentracija siekia tokius lygius, jog laisvosios rinkos jėgos neįtikrina žiniasklaidos pliuralizmo, ypač naujosiose valstybėse, ES narėse. Paprastai kalbant, jei prekybos centrų ar kitų rinkoje dominuojančių verslų įtaka dar reguliuojama, tai žiniasklaidos sritis Lietuvoje atsiduria lyg ir už normalaus verslo ribų. Radijo ir televizijos komisija prižiūri radiją ir televiziją. Tačiau ji nesprenžia apie dominavimą ar koncentraciją, kai kalbama apie kelių skirtingų tipų žiniasklaidos priklausomybę tam pačiam subjektui ar jų grupei, pvz., kai vienai bendrovei priklauso naujienų portalas, nacionalinis dienraštis, televizija ir dar keletas regioninių laikraščių ar žurnalų.

Pripažįstama, kad norint, jog visuomeninė žiniasklaida vykdytų savo misiją, jai reikalinga didelė ir pastovi rinkos dalis. Europoje taip pat raginama vengti nesąžiningos konkurencijos ir nesisavinti rinkos dalies. Bet kaip tai padaryti realiame gyvenime? Bet kuris verslas – ir žiniasklaida čia ne išimtis – siekia augti ir plėstis. Gauti daugiau pajamų.

Bene esminis iššūkis šiuolaikinei visuomenei ir žurnalistikai – ar žiniasklaidos vartotojas geba pasirinkti kokybišką produktą ir skirti jį nuo pigaus bei nekokybiško. EP dokumentuose jau užfiksuota, kad reikia didinti ES visuomenės išprusimą žiniasklaidos srityje. Kaip tai padaryti? Rekomenduojama remti europiečių išprusimo žiniasklaidos srityje pagrindinės

mokymo programos plėtotę. Taigi galima būtų paklausti Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos, kaip diegiamos tokios programos Lietuvos vidurinėse mokyklose? Kokį žiniasklaidos ir žurnalistikos vartotoją jos ugdo? Ar vaikai dar atskiria žurnalistą nuo eterio „prašalaičio“?

Tarp įmonių nuosavybės ir pliuralizmo

Norėčiau kiek plačiau apžvelgti ir išskirti, mano nuomone, esminius 2008 m. rugsėjo 25 d. EP rezoliucijos „Žiniasklaidos sutelkimas ir pliuralizmas Europos Sąjungoje“ momentus. Beje, šis dokumentas priimtas atsižvelgiant ir į Europos Parlamento dar 2004 m. balandžio 22 d. rezoliuciją dėl saviraiškos ir informacijos laisvės pažeidimo pavojaus ES, ypač Italijoje. Kodėl tokio dokumento ir rekomendacijų apskritai reikėjo? Visų pirma todėl, kad ES įsipareigojusi ginti ir skatinti žiniasklaidos pliuralizmą. Žiniasklaidos priemonių pliuralizmo sąvoka apima ne tik nuosavybės koncentraciją įmonėse. Su tuo susijusi ir politinė galia, ir ekonominė konkurencija, ir kultūrų įvairovė, naujų technologijų plėtojimas, skaidrumas. Antra vertus, pažymimos ir ES žurnalistų darbo sąlygos.

Ne paslaptis, kad dabar Lietuvoje net visuomeninis transliuotojas neteisingai ir neatsižvelgiant į turinio kokybę dėl reitingų spaudžiamas konkuruoti su komerciniais kanalais, kurių pagrindinis tikslas yra ne kokybė, o siekis patenkinti daugumos žiūrovų poreikius. Neturėdama

pakankamo finansavimo ir priversta konkuruoti dėl reklamos pinigų, LRT bando vykdyti numatytą misiją, bet pragminiais ir kitais masiniam vartotojui skirtais produktais smukdo bendrą savo laidų kokybę.

UNESCO konvencijoje dėl kultūrų įvairovės ir Amsterdamo sutarties protokole numatytas svarbus visuomeninio radijo ir televizijos, kaip priemonės pliuralizmui užtikrinti, vaidmuo. Teigiama, kad visuomeninės transliacijos sistema ES valstybėse narėse tiesiogiai susijusi su demokratiniais, socialiniais ir kultūriniais kiekvienos visuomenės poreikiais ir su poreikiu išsaugoti žiniasklaidos pliuralizmą. Įvairiuose ES dokumentuose pabrėžiamas ypatingas visuomeninio transliuotojo, kaip nešališko ir nepriklausomo, naujoviško ir įvairaus turinio informacijos ir komentarų, atitinkančių aukštus etikos ir kokybės standartus, šaltinio, vaidmuo. Pabrėžiamas ir žiniasklaidos, kaip viešų diskusijų forumo, skatinančio piliečių demokratinį dalyvavimą, vaidmuo.

Ilgametė Europos šalių patirtis rodo, kad nevaržoma nuosavybės koncentracija kelia pavojų pliuralizmui ir kultūrų įvairovei. Vien tik laisvos rinkos konkurencija grindžiama sistema negali užtikrinti žiniasklaidos pliuralizmo. Tai akivaizdu ir Lietuvoje. Deja, kol kas nėra rimtų diskusijų ar net tyrimų apie žiniasklaidos koncentraciją Lietuvoje ir šio proceso pasekmes. O juk dėl žiniasklaidos įmonių nuosavybės koncentracijos didėja

profesionalių žiniasklaidos darbuotojų (reikia ypač išskirti žurnalistus) priklausomybė nuo didelių tų įmonių savininkų. Kol kas Europoje galioja ir veikia vadinamoji dviejų ramsčių sistema, kurią sudaro privati ir visuomeninė televizija ir radijas. Tai iš esmės ir leidžia garantuoti žiniasklaidos pliuralizmą. Manoma, kad tokia sistema turėtų būti ir toliau plėtojama. Kaip tai daryti? Tą turėtų spręsti kiekviena šalis individualiai.

Savininkų apetitai ir žurnalistų profesionalumas

Atskirai verta išskirti ir naujas technologijas bei jų taikymą žiniasklaidoje. Akivaizdu ir praktiškai jau įrodyta, kad kiekybinis žiniasklaidos ir atitinkamų jos paslaugų augimas (pvz., interneto naujienų portalų skaičius) savaime nereiškia ir turinio įvairovės. Daugelis Lietuvos naujienų portalų atkartoja tas pačias žinias, net specialistų komentarus, laikraščių publikacijas ir pan. Atkartoja ir klaidas bei netikslumus. Būtent dėl šios priežasties būtina atnaujinti žiniasklaidos pliuralizmą ir kultūrų įvairovę užtikrinančias visuomenės informavimo priemones. Tai padėtų sudaryti sąlygas visuomenei teikti tikslią ir objektyvią informaciją. Ir nors internetas suteikė kur kas daugiau galimybių naudotis įvairiais informacijos, nuomonių šaltiniais, jis dar vis dėlto nepakeitė tradicinės žiniasklaidos. Dėl technologijų raidos laikraščių leidėjai vis dažniau skelbia informaciją internete ir darosi

priklausomi nuo reklamos pajamų, gaudamų ir skelbiant informaciją internete. Vis didesnė reklamos pajamų dalis tenka interneto žiniasklaidos priemonėms ir tai kelia didelį tradicinių žiniasklaidos priemonių susirūpinimą. Mažėjant pajamoms, prastėja ir turinys...

Nepaisant visų žiniasklaidos ir jos vartojimo įpročių pokyčių, ji tebėra labai galingas politikos įrankis. Ar žiniasklaida pajėgs atlikti demokratijos sergėtojos vaidmenį? Juk privačios žiniasklaidos bendrovės neretai siekia vien finansinės naudos. Dėl to kyla pavojus turinio įvairovei ir kokybei. O ką jau kalbėti apie skirtingas nuomones. Tą rodo vis prastėjanti naujų televizijų programų kokybė. Net Europos Parlamentas pažymi, jog dėl šių priežasčių nepakanka remtis vien rinkos svertais žiniasklaidos pliuralizmui užtikrinti. Deja, Lietuvos valdžios institucijos, visų pirma Seimas ir Vyriausybė, 2008 m. pabaigoje, priimdami naujus mokestinius įstatymus, iš esmės ignoravo tokią EP nuomonę ir laikosi pozicijos, kad žiniasklaida yra tik verslas.

Akivaizdu, kad dėl tokios valdžios politikos ir asmeninės socialinės atsakomybės stokos didelė dalis Lietuvos žiniasklaidos priemonių savininkų nekreipia dėmesio į ES institucijų raginimą gerinti profesionalių žiniasklaidos darbuotojų darbo sąlygas ir darbo kokybę. Skaičiai ir tyrimai rodo, kad, nesuteikiant socialinių garantijų, vis daugiau žurnalistų dirba pavojingomis sąlygomis, o dalis profesionalų apskritai palieka šią sferą.

Nepaisydami sudėtingų darbo sąlygų žiniasklaidos kūrėjai vis dėlto stengiasi pateikti kuo geresnės kokybės produktą. Tačiau ne visose ES valstybėse tam sudaromos vienodai geros sąlygos. Jau minėjau, kad Lietuvoje ir daugelyje kitų šalių komercinės žiniasklaidos priemonės vis dažniau naudojasi privačių vartotojų kūryba, ypač už nedidelį mokestį arba nemokamai įgytu garso bei vaizdo turiniu. Todėl vis dažniau kalbama apie tokių žmonių darbo etiką, apie asmenų privatumo apsaugą.

Dar vienas svarbus saviraiškos laisvės įgyvendinimo būdas – tinklaraščiai. Juos vis labiau naudoja ir profesionalūs žiniasklaidos darbuotojai, ir kiti interneto skaitytojai. Tai irgi stipriai keičia ir visą žiniasklaidos turinį bei jo vartojimą.

Kokie didžiausi iššūkiai laukia žiniasklaidos Lietuvoje artimiausiu metu? Tendencijos labai aiškios ir susijusios su bendrąja Europos praktika. Visų pirma, pabrėžiama, kad žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos sąlygomis sukuriama palanki aplinka monopolizuoti reklamos rinką, trukdoma naujiems kūrėjams patekti į rinką, taip pat skatinamas vienodas žiniasklaidos turinys. Pažvelkime kad ir į dienraščio *Lietuvos rytas* naujienų portalo www.lrytas.lt ir *Lietuvos ryto* televizijos turinį. Arba atidžiai palyginkime televizijos LNK naujienų portalo www.alfa.lt ir *MG Baltic* priklausančių žurnalų turinį...

Antra, žiniasklaidos sistema vis labiau orientuojasi į pelną ir todėl visavertiškai neatspindi visuomeninių, politinių arba

ekonominių procesų. Tokia pat liūdna dalia tenka Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse numatytoms vertybėms. Todėl net EP savo dokumentuose aiškiai išreiškia nuomonę, kad pagrindinis valstybės valdžios institucijų tikslas – sudaryti sąlygas, pagal kurias būtų užtikrinta aukštos kokybės žiniasklaida (įskaitant visuomeninę žiniasklaidą), saugoma jos įvairovė ir garantuojama visiška žurnalistų nepriklausomybė. Ar tokį kreipimąsi išgirs Lietuvos valdžia, svarstydamą 2009 ir 2010 m. valstybės biudžetą, iš kurio finansuojamas ir visuomeninis transliuotojas, ir spaudos, radijo, televizijos remiamos programos? Jei neišgirs, kyla reali grėsmė, kad jau dabar pabrėžiama didėjanti trečiųjų šalių investuotojų į ES žiniasklaidą, ypač naujosiose valstybėse narėse, įtaka plėsis dar didesniais tempais. Lietuvos žiniasklaidos rinkoje Rusijos kapitalas jau ne kartą siūlėsi pirkti spaudą ar kitas priemones.

Beje, ES ir jos valstybių narių valdžios institucijos turi garantuoti žurnalistų ir redaktorių savarankiškumą, remdamosi atitinkamomis konkrečiomis teisinėmis bei socialinėmis garantijomis. Todėl EP atkreipia dėmesį į tai, kaip svarbu parengti redaktorių chartijas, kurios užkirstų bet kokią kelią savininkų, suinteresuotųjų šalių arba kitų institucijų (pvz., vyriausybės) kišimuisi į naujienų turinį. Lietuvai tai taip aktualu – valdžios institucijų užsakomieji straipsniai ar laidos jau seniai iš esmės pakeitė žiniasklaidos turinį ir žinių atrinkimo kriterijus.

LAIKO ŽENKLAI: PROFESIONALŲ IR MĖGĖJŲ KOVOS

Žyginas Pečiulis

2 008-aisiais televizijų eteryje vėl atgimė lietuviški serialai, atėjo profesionalų ir mėgėjų tandemų mada. LTV transliavo Pekino olimpinės žaidynes, vyko rinkimų kampanija. Pasikeitė Lietuvos radijo ir televizijos vadovybė, baigėsi televizinė Arūno Valinsko era.

Stebėjimo eksperimentų pabaiga

Ryškiausia 2008-ųjų tendencija – ekrane pasirodžiusios naujos realybės televizijos atmainos. Kitaip tariant, beveik dešimtmetį karaliavusius vadinamuosius stebėjimo realybės šou pakeitė profesionalų ir mėgėjų tandemų varžybos.

Bet pradėkime šiek tiek iš toliau. Televizijos analitikai TV herojaus kaitą apibūdina taip: iš pradžių į televiziją buvo kviečiami vien profesionalai, tam tikros srities specialistai. Tik maždaug aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje Europos televizijos susidomėjo eilinių žmonių neeilinėmis istorijomis. O tikrasis „žmonių iš gatvės“ bumas prasidėjo devintojo dešimtmečio viduryje, kai atsirado komercinės televizijos. Lietuvoje viena pirmųjų tokio pobūdžio laidų, su kuria į televiziją atėjo nauji herojai, buvo Editos Mildažytės „Bobų vasara“.

Apie 2000-uosius pasaulį ir Lietuvą užplūdo vadinamųjų totalaus stebėjimo

realybės šou bumas. Projektai, kurių metu specialiai surinkti žmonės keletą mėnesių buvo stebimi televizijos kamerų (prisiminkime keletą projektų: „Akvariumas“, „Robinzonai“, „Baras“, „Holivudas“, „Kelias į žvaigždes“, „Dangus“ ir kiti). Šie šou taip pat patyrė permainų. Iš pradžių tai buvo socialinis eksperimentas, kurio esmė – savanoriškai įkalintų žmonių stebėjimas. Tai priminė tinginystės rojų, nes nereikalauta jokių ypatingų dalyvių gebėjimų – tiesiog gyventi ekrane (ryškiausias lietuviškas tokio šou pavyzdys – „Akvariumas“).

Gana greitai dalyvių nieko neveikimas žiūrovams tapo neįdomus, todėl pasirūpinama tam tikra veikla. „Robinzonai“ rungtiasi ištvermės žaidimuose, turi išgyventi atšiauriomis sąlygomis. „Baro“ dalyviai tampa barmenais ir iš to turi prasimanyti duonos ir įskaitinių taškų. „Fermoje“ mokomasi valstietiškų darbų, „Holivudas“ pradeda talentų šou erą.

Nauja mada – profesionalų ir mėgėjų tandemai

Kelerius pastaruosius metus populiariausi Lietuvoje buvo talentų šou „Kelias į žvaigždes“ (LNK) ir „Dangus“ (TV3). Tai hibridiniai naujųjų realybės šou variantai,

kuriuose ne tik stebimas dalyvių gyvenimas, bet čia atsiranda ir naujų elementų: edukacinis (rodomas jaunųjų talentų ugdymo procesas), varžybinis (koncerto metu balsuoja žiūrovai). Tačiau išlieka ir kiti svarbūs populiarumo skatinimo būdai: grupės formavimosi stebėjimas, psichologinės įtampos kurstymas, konfliktai, meilės istorijos.

Tačiau 2008-ųjų sezono metu Lietuvos televizijose toks formatas išnyko. Jį pakeitė koncertinio pobūdžio talentų varžybos, kurių akcentas – pramoginis savaitgalio reginys. Sumažėjo dėmesys tam, kas vyksta už kadro, atsisakyta dramaturginės dalyvių stebėjimo linijos. Ir LNK „Muzikos akademija“, ir TV3 „Žvaigždžių vartai“ tapo pramoginiais koncertais, kuriuose svarbiausi dalyvių vokaliniai ir artistiniai gebėjimai, ekspertų ir žiūrovų balsavimas.

Sunku pasakyti, kodėl vienu metu televizijos atsisakė dalyvių stebėjimo. Gal nuspręsta, kad žiūrovams tai jau pabodo, gal taupymo sumetimais? „Muzikos akademija“ ir „Žvaigždžių vartai“ tapo tarpiniais stebėjimo ir koncertinio šou variantais. Juose dar išliko iš ankstesniųjų šou atėjęs noras gilintis į dalyvių asmenybes, užkulisius pasitelkti keliant aistras scenoje. Šiuose, kaip ir ankstesniuosiuose, šou dalyvauja neprofesionalai.

Šalia šių, kaip pavadiname, hibridinių, arba pereinamųjų, variantų, ėmė populiarėti naujosios bangos pramoga – profesionalo ir mėgėjo tandemas. Tarp populiariausių užsienio televizijų

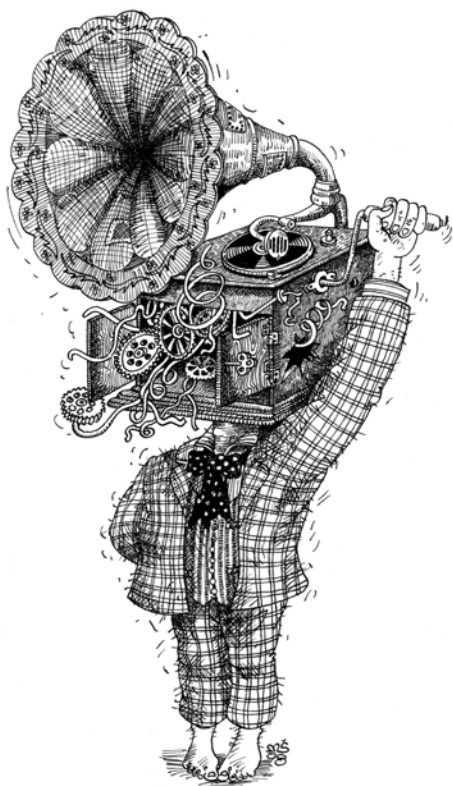
projektų – šokėjai, ledo šokėjai, dainininkai, cirko artistai, humoro ar teatro improvizacijų dalyviai.

Tokie šou suteikia galimybę tiems, kurie svajojo apie artistinę ar muzikinę karjerą, bet jų svajonėms nebuvo lemta išsipildyti. Atsiranda šansas tiems, kurie nori išmėginti jėgas. Svarbiu šių šou masalu tampa žvaigždė profesionalas ir žinomas visuomenei žmogus neprofesionalas. Lietuvoje paplito šokių, dainų ir teatro improvizacijų projektai.

Kas suka šou malūną

Jeigu prisimintume mūsų dėstytojų televizijos herojaus kaitos istoriją, šiuolaikinė televizija tarsi mėgina sutaikyti dvi anksčiau konfrontavusias priešingybes – profesionalumą ir profaniškumą. Įdomu ir tai, kad naujojo formato laidos susieja varžybiškumą ir gana solidų turinį, todėl gali būti rodomos ir visuomeniniame, ir komerciniuose kanaluose („Lietuvos šokių dešimtukas“, „Iššūkis žvaigždėms. Lietuvos dainų dešimtukas“ (LTV), „Žvaigždžių duetai“ (LNK), „Šok su žvaigžde“ (LNK). Tokio pobūdžio projektuose svarbus tampa mėgėjo tobulėjimo procesas. Specialisto ir mėgėjo kontrastas iškelia profesionalą, akivaizdžiai demonstruoja jo pranašumą. Tačiau drauge parodo, kiek daug gali pasiekti gabus žmogus.

Įvairiais kanalais transliuoti panašūs projektai parodė, kad iš to paties formato galima sukurti labai skirtingus reginius: atskleisti naujus žinomų žmonių talentus (Manto Jankavičiaus, Rūtos

Ščiogolevaitės sėkmė „Lietuvos šokių dešimtuke“) arba visiškai sukompromituoti profesionalumą (LNK projekto „Šok su žvaigžde“ fiasko, kai neaiškiomis aplinkybėmis laimi prasčiausias).

Šiuose projektuose taip pat esama šou elementų. Svarbu sėkmingai parinkti dalyvius (pramogų verslo atstovai, politikai arba jų šeimos nariai, originalūs žmonės). Ir čia kurstomi skandalingi įvykiai, rezgamos tikros ar pramanytos istorijos. Tam pasitelkiama interneto ir tradicinė spauda. Vienu svarbiausių duetų šou komponentu tampa dalyvis vertinančios komisijos. Profesionaliai komentuodami ekspertai ne tik padeda žiūrovams susigaudyti, bet ir palaiko emocinį šou foną: juokina, stebina,

konfrontuoja, vaidina tam tikrus vaidmenis. Tikslus komisijos narių parinkimas tampa svarbiu sėkmės komponentu.

Ratas apsisuko

Tarp nepavykusių mėgėjų ir profesionalų tandemo projektų – mūsų minėtas LNK „Šok su žvaigžde“ ir TV3 „Ačiū Dievui, atėjai“. Vaidybinių improvizacijų formatas, kai į nežinomą situaciją patekęs dalyvis privalo suktis iš padėties, kitose šalyse buvo labai populiarus. Į TV3 projektą buvo daug investuota, nes kiekvienai vaidybinei situacijai reikalinga speciali dekoracija ir kostiumai. Tačiau įdėti pinigai ir viltys nepasiteisino.

Viena iš galimų nesėkmės priežasčių – programavimo klaidos. Viltasi, kad naujasis projektas „Ačiū Dievui, atėjai“ sėkmingai konkuruos su kelerius metus rodomu LNK „Kelias į žvaigždes“. Tačiau atpažįstamumo veiksnys buvo stipresnis už naujumo paieškas. Būta ir kokybės problemų. Improvizacijos priminė saviiveiklinį teatrą, mėgėjai kartais atrodė geriau už profesionalus. Projekto rengėjai neįvertino svarbios aplinkybės, jog televizijai nelabai tinka perdėta vaidyba ir butaforinės teatro dekoracijos.

Tuo pat metu Lietuvos televizijų ekranuose pasirodė dar viena muzikinės pramogos atmaina – retro šou. Pirmoji projektą „Švieski man vėl“ pasiūlė TV3. Jame buvo sumanytos kartų varžybos, kai legendinius dainininkus vertina jaunimas. Tačiau sumanymui pristigo grakštumo ir takto. Nesėkmę galėjo lemti ir tai,

kad atlikėjų ir vertintojų profesionalumo skirtumas buvo pernelyg didelis.

LTV sėkmingai patobulino retro šou. Projekte „Mūsų dienos kaip šventė“ buvo ir varžybų, ir teminių koncertų, skirtų žinioms dainų autoriams bei atlikėjams. Sumanyta unikali amžių sąsąuka: atlikėjas dainavo duetą su pačiu savimi, prieš keletą dešimtmečių įamžintu kino ar vaizdo juostoje. „Mūsų dienos kaip šventė“ – geras pavyzdys, kaip tam pačiam formatui galima suteikti visiškai kito turinio. Mūsų nacionalinė LTV žengė dar toliau, į ekranus grąžindama klasikinį repertuarą ir profesionalius atlikėjus („Triumfo arka“, „Dainų daina“). Projektų sėkmė teikia vilčių, kad televizija pamažu atranda būdų masiniam vartotojui pateikti sudėtingesnio turinio ir formos kūrinis.

Ratas apsisuko. Pradėjusi nuo profesionalaus meno propagavimo, vėliau nuėjusi populiariosios kultūros sklaidos keliu, televizija grįžta prie ištakų. Tačiau dabar ji jau turi taikytis prie pakitusių aplinkybių – konkurencijos, gausaus programų pasirinkimo.

Grįžo serialai

Po tam tikros pauzės į ekranus grįžo lietuviški serialai. Manyta, kad tai nėra perspektyvu, nes brangu ir negarantuoja komercinės sėkmės. Serialų „Nekviesta meilė“, „Garbės kuopa“, (LNK), „Moterys meluoja geriau“, „Broliai“ (TV3) ir kitų pasirodymas liudija, kad sėkmės gysla vėl surasta. „Nekviesta meilė“ buvo rodoma tris sezonus ir nuolat buvo tarp

populiariausių Lietuvos televizijų laidų. Gana gerai žiūrimas buvo ir serialas „Moterys meluoja geriau“.

Nors televizijos serialams galioja specifiniai dėsniai ir jiems negalima taikyti aukščiausių kinematografo standartų, tačiau žiūrovai galėtų tikėtis didesnės kūrėjų pagarbos. Dažnai trūkčioja ir stabčioja siužetinės linijos, krinta į akis nemotyvuoti personažų poelgiai. Daug montažinės logikos pažeidimų (staigi metų laikų kaita), prikišamai brukamos reklamos (vienos markės automobiliai, perkama toje pačioje parduotuvėje).

Buvo tęsiami ir tariamų dokumentinių realybės šou eksperimentai. Su TV3 rodomais „TV detektyvais“ pradėjo konkuruoti LNK projektas „Vaiduoklių medžiotojai“. „TV detektyvuose“ buvo pasakojamos neva tikros paprastiesiems žmonėms nutikusios pasakos. LNK į vaiduoklių paieškas apleistuose namuose įviliojo žinomus pramogų verslo veikėjus. Panašūs TV kūriniai demonstruoja, kokią didelę žiūrovų auditoriją Lietuvoje gali suburti tokios absurdiškos laidos ir kad, esant paklausai, TV kūrėjai gali kurti bet kokią šlamštą. Etinių, profesinių, moralinių tabu tarsi nėra.

Kai kurių naujovių žiūrovai nepriėmė. Neilgai gyvavo TV3 mėginimas kurti kitokio formato naujienų laidą (buvusio gelbėtojo Gedimino Jauniaus vedamos pavakario žinios). Ilgiau gyvavo kita G. Jauniaus vedama laida „Kriminaliniai tyrimai“, kurioje televizinę karjerą pradėjo buvęs policijos generalinis komisaras

Vytautas Grigaravičius. Nepavyko LNK sumanymas susieti politines aktualijas ir pramogų pasaulio naujienas („Aukštinė savaitės blykstė“). Ne itin sėkmingas buvo ir ambicingai pradėtas Algio Ramausko pokalbių šou „Le Broniaus šou“.

Viena didesnių metų naujienų – „Lietuvos ryto“ televizijos atsiradimas. Startavęs nepalankiu metu, prasidėjęs krizei, naujasis kanalas vis dėlto pateikė keletą netikėtumų. Vienas jų – originalus informacinės laidos „Reporteris“ formatas. Valandą trunkanti laida kitaip dėlioja informaciją, pateikia daugiau naujienų, kuria išsamesnius reportažus, praturtintus muzikiniu fonu. Panašaus formato kitose televizijose kol kas nėra.

Matyti ir nauji veidai

Atsirado naujų žvaigždžių, krito senosios. Nė dienos neleido apie save užmiršti Arūnas Valinskas. Pirmiausia LNK iškeitė į TV3, o po Seimo rinkimų paliko televiziją (bet ne TV ekranus). Prieštarinškai vertintas prodiuseris ir laidų vedėjas paliko ryškų pėdsaką Lietuvos televizijų istorijoje. Jis buvo pirmasis nepriklausomas prodiuseris, pradėjęs kurti laidas tuomet dar valstybinėje Lietuvos televizijoje. Populiarūs buvo jo ir komandos kuriami žaidimai („Taip. Ne“, „Šeši nuliai – milijonas“), humoro šou („Dviračio šou“, „Aukšiniai svogūnai“), realybės šou („Baras“, „Kelias į žvaigždes“).

Rinkimų kampanijos metu ir užėmęs Seimo pirmininko postą, A. Valinskas demonstravo arogantišką bendravimą su

žiniasklaida stilių (jo iniciatyva laikinai buvo priimtos diskriminacinės žurnalistų darbo Seime taisyklės).

Uždraudus Lietuvos televizijos kanaluose politinę reklamą, rinkiminė kampanija televizijoje buvo apatiška, apsiribota monologais ir atsakymais į vedėjo klausimus. Beveik nebuvo debatų, tačiau kartais išpliekisdavo ginčų tarp laidų vedėjų ir dalyvių, kurie baigdavosi ižeidinėjimais ir asmeninių sąskaitų suvedimu. Politikai kartais mėgindavo pasikeisti vaidmenimis su vedėjais ir perimti laidos vadžias į savo rankas. Konfliktiški žiniasklaidos ir politikų santykiai priminė Rolando Pakso apkaltos metą.

Pasikeitė visuomeninio transliuotojo vadovybė. Kęstutį Petrauskį, pirmąjį LRT generalinį direktorių, išbuvusį visą penkerių metų kadenciją, pakeitė Audrius Siaurusevičius. Visa buvusio generalinio kadencija liudija didesnę LRT stabilumą, tačiau K. Petrauskis taip pat susilaukė nemažai kritikos dėl neva visuomeninio kanalo komercialėjimo. LTV pirmoji programa tapo labiau pramoginė, į antrąją programą buvo perkeltos kultūros ir kitos mažiau populiarios laidos.

A. Siaurusevičių išrinkus generaliniu direktoriumi, baigėsi dešimtmetį trukusi „Spaudos klubo“ istorija. Iš ekrano išnyko fenomenali laida, naujaisiais realybės televizijos laikais pratęsusi oficiozinę senosios valstybinės televizijos tradiciją kviesti tik svarbius žmones. Įtakingumas turėjo nusverti televizinės formos skurdumą.

RADIJO 2008-IEJI

Giedrė Čiužaitė

K*urios radijo stotys 2008 m. buvo klausomiausios? Kaip keitėsi radijo rinka ir jos reklamos kiekis? Ką naujo siūlė informacijai pirmybę teikiančios radijo stotys?*

2008 m. Lietuvoje 48 radijo transliuotojai perdavė 55 programas – tiek, kiek ir 2007 m. Tokius duomenis Lietuvos radijo ir televizijos komisija (LRTK) pateikė ataskaitoje Seimui: aštuoni transliuotojai – nacionaliniai (jų programa priinama teritorijoje, kurioje gyvena daugiau negu 60 proc. Lietuvos gyventojų), du – regioniniai (girdimi teritorijoje, kurioje gyvena mažiau negu 60 proc. Lietuvos gyventojų) ir 38 – vietiniai (kai programą transliuoja viena radijo stotis).

Radikalių radijo rinkos permainų neįvyko. „Nauji dalyviai į radijo rinką praktiškai neateina, paskelbtuose konkursuose dalyvauja jau patirtį turintys ir savo transliuojamų radijo programų transliavimo tinklą norintys išplėsti radijo transliuotojai“, – konstatuoja ir LRTK savo metinėje ataskaitoje (LRTK, 2009, p. 13).

Bene ryškiausia metų naujiena – „Laisvosios bangos“ radijo „sugrįžimas“.

Pasikeitus UAB „Laisvoji banga“ savininkams ir gavus leidimą pakeisti jos transliuojamos radijo programos „Europos Hitų Radijas“ pavadinimą į prieš kelerius metus vartotą „Laisvoji banga“, 2008 m. gegužės 22 d. pradėtos transliacijos. Žiniasklaidai naujai suskambusio radijo vadovai teigė, kad stotis orientuojasi į 25–50 metų klausytojus, ir, be visų laikų populiariausios muzikos, užsibrėžė kas valandą transliuoti 5 minučių trukmės žinias, triskart per darbo dieną – 5 minučių trukmės verslo aktualijas, kartą per dieną – 20 minučių trunkančias politinių aktualijų laidas. Dar prieš prasidedant transliacijoms, žiniasklaida atkreipė dėmesį, kad pirmoji radijo stoties direktorė – buvusi partijos „Tvarka ir teisingumas“ atstovė spaudai Jūratė Overlingienė, o naujieji savininkai – statybų bendrovė, registruota atstatydintojo prezidento partijos nario Rolando Pakso gimtinėje Telšiuose. Pasikeitimai vyko prieš 2008 m. spalio Seimo rinkimus, kuriems partijos jau rengėsi. Tačiau kai kuriems žurnalistams radijo stotį neoficialiai krikštijant „Pakso radiju“, partijos lyderis Valentinas Mazuronis viešai

tikino nežinantis šios radijo stoties sąsąją su „Tvarka ir teisingumu“¹.

Klausytojai

Bendrovės „TNS Gallup“ tyrimai² rodo, kad 2008 m. statistinis 12–74 metų lietuvis per dieną radijo klausėsi 3 val. per savaitę – minute daugiau nei prieš metus, 11 min. ilgiau nei prieš penkerius. Radijas nusileidžia televizijai – ją statistinis gyventojas, įskaitant ir vaikus nuo 4 metų, žiūri vidutiniškai 3 val. 23 min. Radijo ilgiausiai klausėsi 30–37 metų gyventojai – 3 val. 17 min. ir 60–74 m. žmonės – 3 val. 35 min. Tiesa, vertindami vis ilgesnį prie kompiuterio praleidžiamą laiką, tyrėjai pastebi, kad šalia populiariausių interneto vartotojų veiklų – naudojimosi elektroniniu paštu, portalų lankymo, nuo 13,1 proc. 2004 m. iki 22,1 proc. 2008 m. išaugo besiklausančiųjų internetinio radijo procentas. Beje, „Eurobarometro“ tyrimas rodo, kad radiją Lietuvos gyventojai vertina kaip bene patikimiausią žiniasklaidos priemonę. 60 proc. lietuvių radiju pasitiki, o 33 proc. linkę nepasitikėti – artimas yra ir ES vidurkis. Panašus lietuvių požiūris į televiziją, tik nepasitiki ja 35 proc.

apklaustųjų. Mažiau lietuvių pasitiki spauda (50 proc.) ir dar mažiau internetu (35 proc.) („Eurobarometras“).

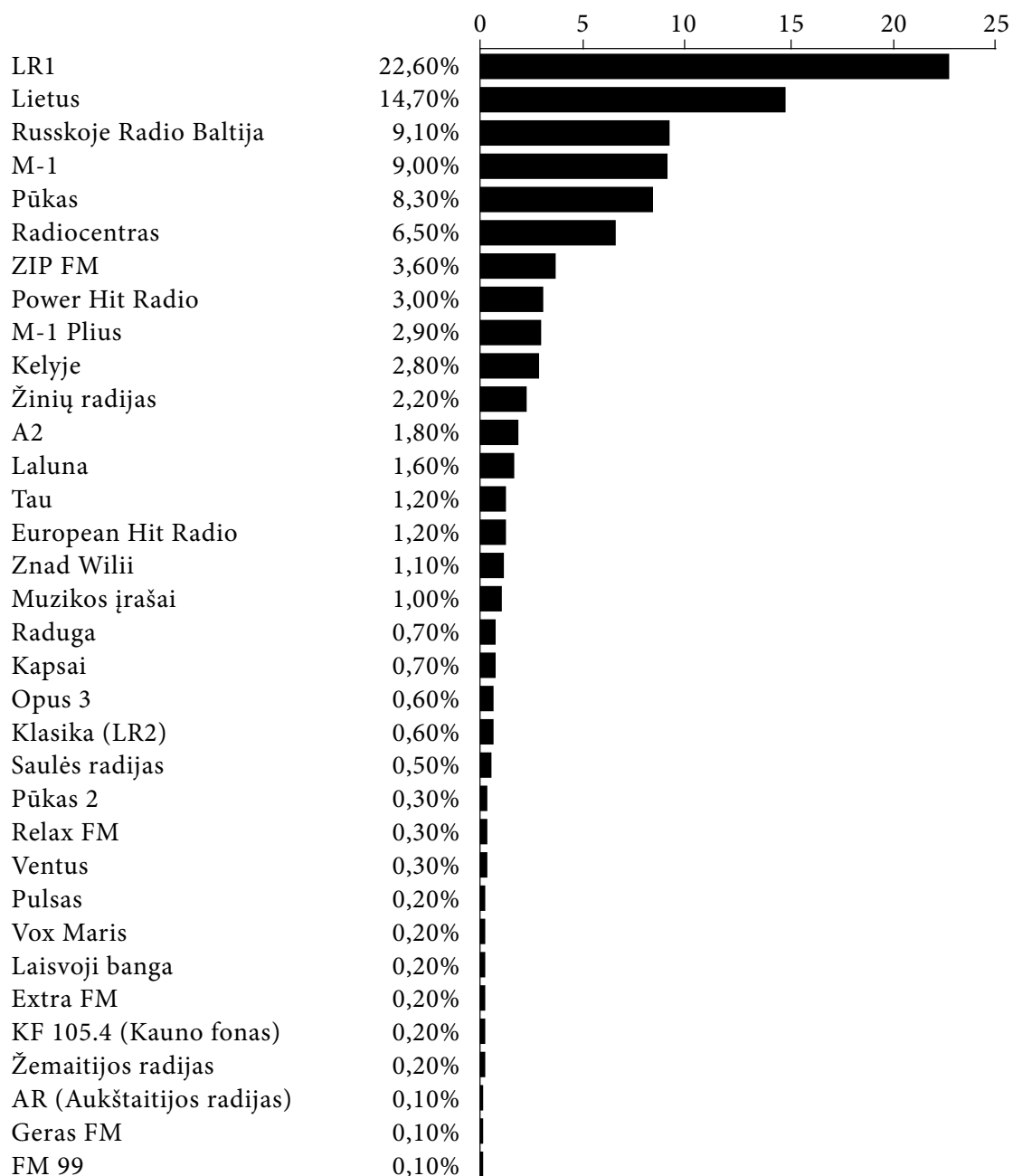
Reitingai

Radijo auditoriją bendrovė „TNS Gallup“ tiria pasitelkdama apklausos metodą – klausimynus ir dienoraščius. Pagal atsitiktinės atrankos principus atrinkti respondentai žymi, kuriomis valandomis 15 minučių intervalais jie klausėsi tam tikros radijo stoties laidų. Radijo rinkos lyderiai 2008 m. pagal vidutinę radijo auditorijos struktūrą (klausytą laiką): Lietuvos radijas (22,6 proc.), „Lietus“ (17,7 proc.). „Ruskoje Radio Baltija“ iš penktosios vietos pakilo į trečiąją (9,1 proc.), aplenktos „M-1“ (9,0 proc.) ir „Pūkas“ (8,3 proc.). Vertinant radijo auditorijos pasiekimą per savaitę, fiksuojami metų ketvirčių duomenys rodo, kad radijo stotis „Lietus“ ir „M-1“ vidutiniškai bent kartą per savaitę pavasarį ir vasarą įsijungia daugiau žmonių nei Lietuvos radiją (pvz., pavasarį atitinkamai 34,3 ir 32,9 proc., o Lietuvos radiją 32,3 proc.). Rudenį ir žiemą Lietuvos radijas dominuoja ir pagal vidutinę per savaitę pasiekiamą auditoriją (2008 m. žiemą

¹ Publikacijos portale [delfi.lt](http://www.delfi.lt): R. Pakso bendražygės radijuje – 20 min. politikos kasdien (2008-02-11) [internete <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=15933365>]. R. Pakso bendražygės vadovaujama „Laisvoji banga“ keičia šeimininkus (2008-04-21) [internete <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16767762>] (visi interneto šaltiniai tikrinti 2009-08-11)

² Čia ir kitur cituojama informacija iš „TNS Gallup“ tyrimų: *Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2008 m.* [internete <http://www.tns-gallup.lt/lt/ziniasklaidos-tyrimai-metine-ziniasklaidos-tyrimu-apzvalga>]. *Radijo auditorijos tyrimai. Radijo auditorijos pasiekimas ir struktūra pagal klausytą laiką (2008 m. ketvirčių duomenys)* [internete <http://www.tns-gallup.lt/lt/ziniasklaidos-tyrimai-radijo-auditorijos-tyrimas-duomenys>]

Vidutinė radijo auditorijos struktūra Lietuvoje 2008 m.

34,2 proc. – „Lietuvos radijas“, 33,8 proc. – „Lietus“ ir 29,6 proc. – „M-1“).

Skirtinguose regionuose klausymosi tendencijos yra nevienodos. Pavyzdžiui, Vilniuje iš 30 radijo programų klausomiausia buvo UAB „Radiocentras“ retransliuojama radijo programa „Russkoje Radio Baltija“ – 25,6 proc. Kaune, kur girdimos 28 programos, pagal vidutiniškai klausytą laiką pirmavo Lietuvos radijas – 19,9 proc. Klaipėdoje didžiausią vidutinės radijo auditorijos dalį užima „Laluna“, Šiauliuose – „M-1“, Panevėžyje – „Lietus“. Įdomu, kad kai kuriuose miestuose pirmąsias reitingų vietas užimant vietos radijo stotims, dalyje miestų, kaip Panevėžyje, – vietinis „Pulsas“ klausomas tik 2,9 proc. auditorijos ir dalijasi 7–8 vietas su „Žinių radiju“.

Radijo stočių reitingą sudarant pagal pasiektą auditoriją, išryškėjo tendencijos, kad Kaune klausomiausia radijo stoties „Kelyje“ Kauno programa, penktoji vieta tenka „Tau“, Klaipėdoje antrąją vietą po „Lalunos“ užima „Raduga“. Tai paaikškinama vietos radijo stočių galimybėmis skelbti regiono žmonėms aktualiausią informaciją, prieinamas pramogas ir pan.

„Kalbančio“ radijo turinys

Lietuvoje vyraujant muzikinio informacinio formato radijo programoms, šioje apžvalgos dalyje norisi aptarti, ką nauja nemuzikinėse programose 2008-aisiais siūlė radijo stotys, kaip keitėsi radijo žurnalistika.

Pradedant nuo bendro požiūrio į programas, akivaizdu, kad siekiama kuo labiau jas interaktyvinti. Klausytojai vis dažniau

dalyvauja diskusijose (skambindami ar rašydami elektroninius laiškus į studiją), siūlo temas, o radijo stotys stengiasi parodyti, kad jų nuomonė svarbi. Pvz., populiariausioje šalies radijo laidoje – Lietuvos radijo „Ryto garsuose“ jau ir klausomiausiu laiku – iki 8 val. – transliuojamuose aktualijų pokalbiuose vis dažniau kviečiami dalyvauti klausytojai, daugiau laiko pokalbiams su auditorija skiriama kitoje aktualijų laidoje „Lietuvos diena“. „Žinių radijas“ būtent 2008 m. pradėjo transliuoti laidelę „Grįžtamasis ryšys“. Joje daugiausia įrašytos klausytojų išsakytos nuomonės, kurias pristato laidos vedėjas. Lietuvos radijas kelerius metus transliuoja panašią rubriką: skamba ne tik klausytojų mintys, bet ir radijo atstovų ar specialistų atsakymai į pateiktus klausimus.

2008 m. radijo stotys ryžosi praplėsti meniu ir imtis Lietuvos radijo žurnalistikai mažiau įprastų temų. Lietuvos radijo eteryje pradėta transliuoti kulinarinė laida „Radijo virtuvė“, pusvalandis per mėnesį visuomeninio radijo eteryje skiriama laidai „Radijo dokumentika“. Negalima sakyti, kad radijo dokumentikos žanro elementų iki šiol nebuvo kitose laidose, tačiau atskira laida sulaukė ir įvertinimo: „Radijo dokumentikos“ kūrėjai įvertinti ir televizijos bei radijo laidų konkurse „Pragiedruliai“. Šiame konkurse pastebėtos ir katalikiškojo „Marijos radijo“ pastangos pritraukti jaunimą – čia nuo 2008 m. transliuojama laida „Iššūkis“ apdovanota už skatinimą diskutuoti.

Dalis laidų kuriamos gaunant lėšų ne tik iš reklamos ar šalies biudžeto, bet ir iš bendradarbiavimo su valstybės institucijomis,

įvairiomis organizacijomis ar pan. Komer-
cinis „Žinių radijas“ šiuo požiūriu, ko gero,
lenkia visuomeninį transliuotoją – tačiau ir
pastarojo eteryje yra rubrikų ir laidų, kurių
turiniui, pvz., temų atrankai, įtakos daž-
niausiai turi bendradarbiaujančioji įstaiga ar
institucija, ne tik redakcija. Dėl to ne visada
laimi žurnalistika ir auditorijos interesus.

Lietuvos radijo žurnalistų reportažus
transliavo ir kitų šešių Europos šalių vi-
suomeninės radijo stotys: radijas dalyva-
vo septynių valstybių projekte „Europe,
Personally“ („Mano Europa“), kai elek-
troniniu paštu buvo keičiamasi žurna-
listų parengta medžiaga apie europiečių
kasdienybę. Autorių tekstai buvo verčia-
mi ir skambėjo kitomis kalbomis, tačiau
naudotos autentiškos citatos, garsai. Tai –
naujas bendradarbiavimo būdas. 2008 m.
balandžio 16–19 d. Vilniuje surengta Eu-
ropos transliuotojų sąjungos (EBU) radijo
asamblėja. Konferencijoje „Visuomeninis
radijas – kokybė ar reitingai?“ dalyvavo
130 atstovų iš 35 valstybių – tai didžiau-
sias tokio pobūdžio tarptautinis renginys
Lietuvoje.

Radijai internete

Vis daugiau transliuotojų sudaro ga-
limybės klausytis radijo programų inter-
netu, radijo stočių svetainėse pateikdami
papildomų paslaugų, praplečiančių tradi-
cinio radijo galimybes. Nuo informacijos
apie programų tinklėlį iki laidų archyvų,
tiesioginių vaizdo iš studijos transliacijų,
laidų dalyvių fotografijų – į tokius tradicio-
nio radijo „tėsinius“ ir 2008 m. investavo

vis daugiau rinkos dalyvių, pateikdami
vis išradingesnių sprendimų. Pavyzdys
galėtų būti Utenos „Indros radijas“, kuris
svetainėje www.ir.lt publikuoja jų eteryje
nutikusius kuriozus.

Kiek tradicinių ir tik internetu per-
duodamų programų galima klausytis įvai-
riose svetainėse, suskaičiuoti sudėtinga.
Vaizdą padeda susidaryti kai kurie pavyz-
džiai: 2007 m. sukurtame interneto radi-
jo stočių portale www.fm.lt pateikiamos
nuorodos į dvidešimt vieną iš Lietuvos
transliuojamą tradicinę ar tik internetinę
radijo programą, o kitoje, iš pažiūros šiuo
metu aktyviau atnaujinamoje svetainėje,
kurios adresas <http://radijostotys.xz.lt>,
2009 m. vasarą buvo pateikiamos nuoro-
dos į 56 radijo stotis – tarp jų ir nacio-
nalinis, regioninius bei vietos transliuo-
tojus, taip pat tik internete veikiančias
(pvz., „La Festa“, siūlanti septynias pro-
gramas) ir antžeminiu būdu transliuojan-
čių radijo stočių internetines programas
(pvz., Klaipėdoje ir Vilniuje girdimos
„Vox Maris“ programos „Club“, „Relax“,
„Rock“). Vienas prekybos centras įkūrė
savo internetinę radijo stotį – pirkėjams
siūloma ir išėjus iš parduotuvės klausytis
muzikos, kuri įprastai skamba lankantis
centre „Gedimino 9“.

Tai, kad internetas padeda telktis
bendrų interesų žmonėms, o technolo-
gijų paprastumas ir pigumas vis dažniau
lemia, kad žodžiu „radijas“ apibūdina-
me ne tik radijo bangomis perduodamą
garsų srautą, rodo ir daugiau pavyz-
džių. Tarkime, dainuojamosios poezijos

gerbėjus vienijančios svetainės *www.dpoezija.lt* atvejis: joje patys dainų autoriai gali publikuoti įrašus, nuo 2008 m. portalo kūrėjai juos jungia į vientisą transliaciją – įrašų mozaiką ir tai yra šios svetainės radijo stotis.

Beje, 2008 m. rugsėjį Lietuvos radijas ir televizija darbo dienomis nuo 11 iki 12 val. transliuojamas pokalbių laidas pradėjo rodyti per Lietuvos televiziją, anot LRT atstovų, dėl to kilstelėjo būtent televizijos laidų reitingas.

Interneto portalai, naujienų agentūros taip pat publikuoja radijo stotyse skelbtą informaciją. To paties transliuotojo – kaip LRT – portalas *lrt.lt* greičiausiai perima Lietuvos radijo naujienų tarnybos pranešimus, agentūros nuolatos viešina svarbiausias tradicinių Lietuvos radijo ir „Žinių radijo“ interviu su Ministru Pirmininku citatas. Atlikus mažytį eksperimentą – į portalo *delfi.lt* paieškos sistemą įvedus žodį „radijas“ – dažniausiai atrenkami pranešimai su tekstu „praneša Lietuvos radijas“, mažiau cituojamos kitos Lietuvos ir užsienio radijo stotys ar publikuojama kita su radijo stotimis susijusi informacija. Ieškant tekstų su junginiu „radijo stotis“, dauguma atrinktų publikacijų – įvairūs pranešimai apie naujus muzikantų kūrinius, kuriuos pradeda transliuoti radijo stotys. Tad atnaujinama informacija ir

muzika lieka svarbiausios ašys, ant kurių laikosi radijo stotys.

Radio reklama

Įplaukų iš reklamos požiūriu 2008 m. radijui buvo permainingi. Reklamos kiekiu ir verte radijui ir toliau atsiliekant nuo spaudos, televizijos, sparčiai vejojantis internetui, 2008 m. reklamai radijuje skirtos lėšos išaugo 14,7 proc. – tai daugiau nei bendras reklamos rinkos augimas (vidutiniškai 9,1 proc.). Reklama eteryje 2008 m. užėmė ketvirtadaliu daugiau laiko nei 2007 m. Tačiau jau 2008 m. antroje pusėje įplaukų iš reklamos ėmė mažėti.

2008 m. pabaigoje sunkėjant ekonominei padėčiai ir nuo 2009 m. augant autorinių sutarčių mokesčiams, radijo stotys pradėjo taupyti. Atsisakyta dalies laidų kartojimų, nuo 2009 m. balandžio 1 d. nutraukta Lietuvos radijo transliacija vidutinėmis bangomis. Tokie procesai neabejotinai apibūdins 2009 m., kurie radijui nelengvi, kaip ir kitai žiniasklaidai. Lietuvos informacinė erdvė ir toliau patenka į užsienio valstybių strategijas, radijo rinka pasipildo naujais žaidėjais: dalyje Lietuvos nuo 2009 m. pavasario vidutinėmis bangomis girdima ir internete publikuojama Kiniją pristatančio radijo „Radio86“ laida lietuviškai „Žvilgsnis į Kiniją“.

EKONOMINĖ ŽIEMA ATŠALDĖ IR LIETUVOS ŽINIASKLAIDĄ

Austė Korbutė

B*eprecedentis pasaulinis ekonomikos nuosmukis neaplenkė ir Lietuvos. Ekonomikos ekspertai lenktyniauja, kas pateiks niūresnes prognozes. Spartų pajamų kritimą skaičiuoja beveik visos verslo šakos. Žiniasklaida, kurios gerovė tiesiogiai priklauso nuo reklamos rinkos, nėra išimtis.*

Beveik dešimtmetį itin sparčiai augusi reklamos rinka žadėjo vis geresnį gyvenimą žiniasklaidos priemonėms. Tai pajuto ir jų darbuotojai, ir vartotojai. Gerėjanti leidinių kokybė (deja, dažniausiai tik poligrafinė), šiek tiek augantys žurnalistų honorarai ir atlyginimai, naujų leidėjų ir transliuotojų atsiradimas pranašavo vis artėjančią šviesią ateitį. 2008-aisiais, augančio ekonominio nerimo metais, Lietuvos reklamos rinka šovė viršun net 9,1 proc. („TNS Gallup“ duomenimis). Tiesa, antrąjį pusmetį augimas jau ėmė lėtėti, o tradicinis prieškalėdinis reklamos pikas taip ir neprasidėjo. Pasaulio žiniasklaidos reklamos rinka 2008-aisiais ūgtelėjo tik 1 proc., o JAV užregistruotas dešimtmečiais neįsivaizduojamas 4,1 proc. smukimas („ZenithOptimedia“ duomenys). Tai buvo ženklas visiems žiniasklaidos verslo atstovams skubiai

mažinti išlaidas ir kardinaliai keisti savo strateginius planus.

Reklamos rinkos smukimo priežastys yra gana akivaizdžios – stipriai prastėjanti reklamos užsakovų finansinė padėtis, bankrotai. Tai itin dinamiška verslo šaka, kurią veikia ne vien objektyvūs veiksniai. Mažėjantis pasitikėjimas verslo bendrovėmis lemia ir mažesnę jų žinomumą rinkose, arba, kitaip tariant, atšalusį norą reklamuotis. Tai vienas iš subjektyvių faktorių, tačiau tiesiogiai atsiliepiantis stambių bendrovių reklamos biudžetų karpymui.

Prognozuojama, kad žiniasklaidos reklamos rinkos 2009-aisiais Vidurio ir Rytų Europoje, lyginant su kitais pasaulio regionais, dėl pasaulinės ekonomikos krizės nukentės smarkiausiai (numatomas 13,9 proc. susitraukimas, „ZenithOptimedia“ duomenys). Turint omeny tai, kad Baltijos šalių BVP visoje Europoje taip pat smuks labiausiai (Lietuvos – maždaug 11 proc. 2009-aisiais ir 5 proc. 2010-aisiais, Europos Komisijos duomenys), nesunku įsivaizduoti ir čempionišką mūsų reklamos bei žiniasklaidos verslo šuolį žemyn.

2008-aisiais Lietuvoje sparčiausiai augo reklamos internete apimtys – net

87 proc. Nenuostabu, kad esant šitokio masto plėtrai 2008-aisiais pradėjo veikti net keturi nauji portalai: *atn.lt*, *15min.lt*, *viskas.lt*, *diena.lt*. Solidžiai ir tolygiai reklamos daugėjo spaudoje (žurnaluose – 10,2 proc., laikraščiuose – 8,9 proc.), kiek menkokai – televizijoje – tik 1,8 proc.

2009 m. internetui vėl pranašautas reklamos pajamų augimas – net 17 proc.

(„TNS Gallup“ duomenys). Faktorius galime analizuoti kiek giliau. Pasaulinės tendencijos rodo, kad krizės laikotarpiu žmonės linkę labiau taupyti, daugiau laiko dėl nedarbo ar taupymo praleidžia namuose, perka mažiau laikraščių ar žurnalų, tad neišvengiamai keičiasi žiniasklaidos vartotojų įpročiai – auga nieko nekainuojančios televizijos žiūrėjimo ir naršymo internete laikas. Lietuvos atveju įdomus faktas yra tai, kad itin žymią mūsų naujienų portalų auditorijos dalį sudaro užsienyje gyvenantys lietuviai. Kyla klausimas, kiek jie įdomūs reklamos užsakovams.

Deja, 2009-aisiais pajamų iš reklamos laikraščiuose jau laukiama 30 proc. mažiau, žurnaluose – 24 proc., televizijoje – 27 proc. Jei dar pridėtume padidintus mokesčius už autorinius atlyginimus, PVM lengvatų panaikinimą – smulkiems žiniasklaidos verslo žaidėjams galima arba pradėti groti laidotuvių maršus, arba tikėtis stebklų ieškant alternatyvių pajamų šaltinių – įvairių fondų paramos, naujų projektų ar pan.

Dėl veiklos specifikos, o ypač kalbos barjero, Lietuvos žiniasklaida yra gana lokalus verslas. Ko gero, nei į klestinčias Kinijos ar Indijos žiniasklaidos rinkas (jos 2008-aisiais augo beveik po 19 proc., o 2009-aisiais – beveik 7 proc. ir jokio nuosmukio ten nelaukiama) išibrauti nėra galimybių. Taigi, jei šalies ekonomika pradės atsigausti dėl atgyjančių eksporto rinkų, didesnių pajamų žiniasklaidos versle dar teks palaukti.

Beje, tas pats kalbos barjeras galioja ir darbo jėgos emigracijos srityje (nors ar galima žurnalistą priskirti darbo jėgai?). Kiek Lietuvos žiniasklaidos darbuotojų turi šansų susirasti darbą pagal specialybę svetur? Vienetai.

Geresnių laikų perspektyvą dar atitolina ir itin vangūs mūsų Vyriausybės ekonominės krizės įveikimo žingsniai. Ekonomikos skatinimo planai nėra aiškūs nei visuomenei, nei pačiai valdžiai. Be finansinių sunkumų, verslo planavimui trukdo ir netikėtumo faktorius mūsų politikoje. Ko gero, jau niekas negali tiksliai

pasakyti, kokio dydžio mokesčius mokėsi-
me po mėnesio, dviejų ar pusmečio ir kiek išmokų ar socialinių garantijų prarasime.

Žinoma, galime apsiginkluoti optimizmu ir laukti, kad sunkmečiu susiformuos visiškai naujos žiniasklaidos verslo nišos, rasis naujų lyderių, suveiks sinergijos efektas perorganizuojant žiniasklaidos versle veikiančias bendroves. Šiek tiek guodžia ir tai, kad pagrindiniai žiniasklaidos reklamos užsakovai Lietuvoje yra farmacijos ir telekomunikacijų bendrovės, kurios kol kas negali skųstis drastišku pardavimų apimčių mažėjimu.

Šiek tiek skaičių:

- Reklamos rinkos apimtis Lietuvoje 2008 m. siekė apie 450 mln. litų.
- Pasaulinė žiniasklaidos rinkos apimtis 2008-aisiais buvo 1 215 mlrd. litų, Vidurio ir Rytų Europos – apie 75 mlrd. litų.
- Pasaulinė žiniasklaidos reklamos rinka 2008-aisiais augo tik 1 proc., o 2009-aisiais laukiamas 6,9 proc. smukimas.

ETIKA IR VERSLAS

Aldona Žemaitytė

Keletas pastabų apie bedantį Etikos kodeksą ir žurnalisto
etikos amneziją

Rasa Liškauskaitė

Didžiausias galvos skausmas – etikos pažeidimai

Valstybės ekspertė radijui ir televizijai

Mindaugas Jackevičius

Pasitraukę iš žurnalistikos...

Visuomenės atstovų nuomonės apie žiniasklaidą

KELETAS PASTABŲ APIE BEDANTŲ ETIKOS KODEKSĄ IR ŽURNALISTO ETIKOS AMNEZIJĄ

Aldona Žemaitytė

Svarstoma tema yra tam tikras dabartinio laiko fenomenas, nes ji aktuali ne tik žiniasklaidai, bet ir įvairioms visuomenės gyvenimo sritims. Kaip preambulė jai tiktų profesoriaus V. Landsbergio žodžiai, prieš kurį laiką publikuoti portale *vww.bernardinai.lt*. *Štai jau greit dvidešimt metų, kaip komerciniai dienraščiai tyčiojasi iš prisikėlusios Lietuvos gyvenimo. Nemaža dalimi jį ir formuoja. Vargšė spauda, vargšai taip nusipelnę žurnalistai. Esu tikras, kad kitaip dirbantieji jaučiasi geriau. Ir vis laukiu jų visų terpėje kokio sukilimo, atgimimo.*

Profesoriaus įžvalgos kaubtos ne vėlesnius metus. Už kiekvieno jo sakinio slypi mūsų žurnalistų ir leidėjų etikos problemos. Belaukiant žiniasklaidos atgimimo, joje vyksta iš tikrųjų tam tikri kaitos procesai, kurie dar tik apčiuopiami ir juos suformuluoti kol kas yra sunku.

Ruošdamasi šiems pamąstymams, bandžiau įsivaizduoti, kiek žurnalistų, dirbančių respublikinėje, regioninėje ar vietinėje spaudoje, radijuje ir televizijos kanaluose, rašydami į interneto portalus yra ant stalo pasidėję Lietuvos žurnalistų

ir leidėjų etikos kodeksą – ploną mėlynais viršeliais knygutę, kuri turėtų tarnauti jiems kaip žurnalistinė Biblija. Būtų įdomu ir naudinga padaryti žurnalistų ir leidėjų anoniminę apklausą, kiek kartų per metus, per mėnesį ar savaitę jie atsiverčia šią savo bibliją – etikos nuostatų rinkinį. Ir panorau trumpai peržvelgti kai kuriuos Kodekso punktus, primindama skaitytojams tai, kas, rodos, savaime turi būti suprantama, bet kasdieniame darbe dažnai užmirštama.

Jau pati Kodekso preambulė nusako žurnalistikos moralumo ir žurnalistinio darbo pagrindas. Taigi pagal Etikos kodeksą:

Žurnalistika teisinga ir sąžininga gali būti tik tada, kai žurnalistai naudojami įstatymais užtikrinta (paryškinta – Aut.) saviraiškos laisve, suvokia žurnalistikos vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje ir atsakomybę už savo darbą;

Žiniasklaidos turtas yra pasitikėjimas ja, o tokio pasitikėjimo pagrindas – nepriklausomumas, teisingumas, nešališkumas;

Svarbiausia žurnalistinio pareigo yra gerbti tiesą ir visuomenės teisę į tiesą;

Nesieti savo veiklos su tais viešosios informacijos rengėjais, kurie toleruoja nesąžiningą žurnalistiką ar negarbingos konkurencijos principus.

Rodos, aiškiau nepasakysi, kuo turi vadovautis žurnalistas savo darbe, bet nurodykite per pastaruosius keliolika metų leidinį, kuris galėtų pasididžiuoti šių postulatų vykdymu. Jų tiesiog nepaisoma. Pirmiausia nepaiso leidėjai, taigi žurnalistų darbdaviai ir vadovai, o bijodami netekti darbo ar pratinami prie tokios žurnalistikos – ir patys žurnalistai. Retos išimtys tik patvirtina taisyklę. Viena jauna provincijos leidinio žurnalistė buvo pakviesta pas redaktorių, savo darbdavį, ir jai buvo liepta apšmeižti žmogų, kurį ji gerai pažinojo kaip garbingą specialistą. Mat jis neįtiko savo konkurentui, kuris, matyt, gerai užmokėjo leidėjui. Ji atsiskė rašyti netiesą, nepaisydama grasinimų atleisti iš darbo. Žinoma, tas leidėjas susirado kitą žurnalistą, kuris atliko juodą darbą, ir žmogus buvo apjuodintas visuomenės, visų jį pažinojusių akyse. Štai kokios etikos „pamokos“ vyksta leidiniuose, kuriuose dirba gana jauni, dar idealizmo likučius iš universitetų atsinešę žurnalistikos darbuotojai.

Peržvelgiant Etikos kodekso straipsnius, aiškiai matyti, kokie dažni yra Kodekso pažeidimai įvairiose žiniasklaidos priemonėse. Tie pažeidimai jau tapo norma, tad nesistebėkime, kad žurnalistinė saviraiška, anot minėto profesoriaus, tapo savitraiška, savo valstybės niekinimu ir savižuda. Pavyzdžiui, 2-asis Kodekso straipsnis apie

viešosios informacijos pirkimą ir pinigus (jei nėra aiškiai nurodoma, kad tai reklama) pažeidinėjamas kone kiekviename komerciniame leidinyje, ypač blizgiuosiuose žurnaluose, dienraščių prieduose. Atitinkamos pinigų taksos yra leidėjų numatytos žurnalų viršeliams, kur reklamuojamos (bet niekur neįvardinta, kad tai reklama) išdailintos ponios ir panelės, politikų ir verslininkų žmonos ir dukterys. Kitos taksos, gal kiek mažesnės, taikomos vidiniams žurnalų puslapiams, kur banketuose, vakarieliuose fotografuojasi jau patys ponai su savo poniomis ar draugėmis – politikai ir verslo (taip pat ir pramogų verslo) atstovai – vienodai banaliu stiliumi ir vienodai brangiai įkainojami... Na, o užsakomieji politikos ar verslo straipsniai, kurie tik numanomi, bet kiek juose neetiškumo, pykčio, pagiežos konkurentams, opozicijai, kiek neteisybės ar pusiau teisybės išpilama į skaitytojų smegenis. 4-asis ir 6-asis Etikos kodekso straipsniai reikalauja sąžiningos

nuomonės, kur nebūtų iškraipomi faktai ir duomenys, o informacija turi būti pateikiama remiantis keliais šaltiniais. Mūsų žurnalistus patys leidėjai moko nesidairyti į konkurentus ir paisyti tik savos žiniasklaidos priemonės (laikraščio ar TV kanalo) interesų, t. y. užsakymų, kurie, nors ir tendencingi, bet pelningi. Taip niekais paverčiamos objektyvesnės nuomonės paieškos, o skaitytojas, jei nori susidaryti objektyvų vaizdą, turi pirkti ir skaityti kelis leidinius, pats ieškoti tiesos ar bent jau objektyvumo vidurkio.

13-asis ir 21-asis straipsniai reikalauja ginti nuo smurto nukentėjusius vaikus ir suaugusiuosius, tačiau kriminalinė kronika, taip mėgiama ir mūsų didžiųjų laikraščių, kaip masinanti sensacija, atsiduria pirmuosiuose puslapiuose (to nedaro save gerbiantys Vakarų pasaulio stambieji laikraščiai). Nukentėjusieji ir taip jau kupini išgyvenimų ir kančių, bet per laikraščius dar eksponuojami ir eksploatuojami sensacijų ištroškusių žurnalistų.

24-asis Kodekso straipsnis įpareigoja kiekvieną žurnalistą ir viešosios informacijos rengėją būti laisvą ir nepriklausomą. Kaip pasityčiojimas iš šio straipsnio leidžiamas „Laisvas laikraštis“, kuris dalijamas net ir veltui, kai kada tiesiog brukamas į gyventojų pašto dėžutes. O kokie yra jo tekstai, juodinantys politinius priešininkus, pilni korektūros klaidų, nesuredaguotų sakinių, – tepasiskaito kiekvienas, kuris turi akis. Atrodo, kad tas laikraštis panašus į šiukšlių dėžę, į kurią patenka bet kas. Bet ar pataisysi tokį leidinį kokiais

nors moralais, pamokymais, etikos normų nuorodomis? Jo tendencijos aiškios, užsakovai numanomi, jeigu ne pirštu parodomi. Antra vertus, jau niekas į tą leidinį nežiūri rimtai, nesiima su juo bylinėtis, kaip ir su ta daugybe tekstų, kurie metai po metų „kramsnoja“ neįtikusius ar nepatikusius politikus, verslininkus, menininkus etc. Šiek tiek užbėgdama į priekį, į 2009-uosius metus, priminsiu TV3 kanalo žurnalistės Jolantos Butkevičienės pavyzdį, kuris parodė, kuo baigiasi bandymas atsakyti vykdyti informacijos rengėjo (vado) užduotį, jei ši prieštarauja žurnalistų etikai (25-asis Kodekso straipsnis). Nereikia daug aiškintis padėties, kad suprastum, jog tai buvo politinis užsakymas, kuriam nepakluso principinga ir autoritetą tarp žiūrovų pelniusi žurnalistė. Daug slidesniu keliu nueina žurnalistai, pažeisdami profesinę etiką, kai bando suderinti žurnalistinį ir politinį darbą ir šitaip susiduria su nuolatiniu interesų konfliktu. Pagal Kodeksą *„vykdydamas savo veiklą, žurnalistas neturi teisės prisiimti jokių kitų įsipareigojimų, išskyrus profesinius įsipareigojimus viešosios informacijos rengėjui.“*

Ir taip peržiūrėdami Etikos kodekso straipsnius pamatysime, kad kone kiekvienas jų pažeidinėjamas, nepaisant nei Kodekso, nei už jo nesilaikymą laukiamų pasekmių. Beje, tos pasekmės labai jau menkos. Kokio efektyvumo galima tikėtis iš Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos, kai ji turi tik labai ribotas teises, be to, ne visi jos nariai vienareikšmiškai suvokia etikos pažeidimus. Ji gali tik balsavimo

būdu nurodyti, kad tas ar anas Kodekso straipsnis pažeistas, ir užfiksuoti balsavimo rezultatą savo protokole. Balsuojančių komisijos narių požiūriai konkrečiais atvejais skiriasi, nes skiriasi ir jų požiūriai į etiką. Komisijoje dalyvauja tik trys žurnalistų organizacijų atstovai (jei neskaičiuosime Žurnalistikos instituto atstovo), o juk komisiją sudaro keliolika įvairių visuomeninių organizacijų atstovų, tarp jų ir teisininkų... Balsai dėl vieno ar kito Etikos kodekso pažeidimo išsiskiria, ir protokoliškai užfiksuojama daugumos persvara (nors tai gali būti tik vieno balso persvara).

O ar efektyviai dirba Žurnalistų etikos priežiūros (specialiai įdėjau žodį *priežiūros*) inspektoriaus institucija, esanti prie Seimo ir turinti solidų finansinį rėmimą iš valstybės biudžeto? Taip pat ir visą būrį teisininkų ekspertų. Etikos inspektoriaus rašytojo R. Gudaičio mėginimas atvesdinti į teismą „Lietuvos ryto“ vyriausiąjį redaktorių G. Vainauską pasibaigė visišku fiasko. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos bendradarbiavimas su Etikos inspektoriaus tarnyba daugeliu atvejų taip pat būna gana formalus. Geriausiu atveju šios dvi institucijos pasikeičia nuomonėmis, persiunčia viena kitai oficialius raštus arba užklausimus. Gal pribrendo laikas keisti ir visą Etikos inspektoriaus tarnybos sampratą bei oficialųjį institucijos pavadinimą? Gal tai turi būti ne etikos, o teisiųjų pažeidimų žiniasklaidoje nustatymo ir nagrinėjimo tarnyba? O gal priežiūros ir kontrolės tarnyba su plačiais įgaliojimais bausti pažeidėjus žurnalistus?

Žurnalistų ir leidėjų komisiją pasiekia tik maža dalis žmonių, pasipiktinusių žurnalistų neetiškumu, skundų. Taigi įvairioje žiniasklaidoje klesti praktika nepaisyti jokių etikos taisyklių. Jau niekas nekreipia dėmesio į čia paminėtą „Laisvą laikraštį“ arba „Vakaro žinias“, laikydami šiuos leidinius už normalios spaudos ribų, nes tai tipiškai bulvariniai leidiniai, su kuriais nėra prasmės bylinėtis. Bet juk trys mūsų spaudos „banginiai“ – „Lietuvos rytas“, „Lietuvos žinios“ ir „Respublika“ pretenduoja būti spaudos žurnalistikos vedliais. O ką matome juose etikos požiūriu? Apie „Respublikos“ etinį veidą žinome nuo tų laikų, kai leidinio puslapiuose vyko „raganų medžioklė“, kad ir nuolatinis straipsnio pradžioje jau minėto prof. V. Landsbergio dergimas. Beje, kas anuometinėje žiniasklaidoje netingėjo, tas puolė ir į politiką tol, kol jis dingo iš vidaus politikos akiračio. Matyt, tapo nepavojingas...

„Lietuvos žinios“, kurias anksčiau buvo galima sveikinti už santūrumą, pamažu įsismagina ir „kandžiojasi“, knaisiodamosi po laikraščio savininkams nepatinkančių politikų ar politinių grupuočių pamatais. Kuo toliau, tuo labiau šia prasme įsismagina ir vejasi savo konkurentus. Įkyrus rašymas apie „valstybininkų klaną“, bandymai šaipytis iš prezidento V. Adamkaus nuvertina šio leidinio, kaip solidaus nacionalinės spaudos atstovo, vardą. Tuo labiau kad daugėja tekstų, parašytų su pašaipia pagieža ir sąmoningu noru įgelti. Nemanau, kad tokie tekstai pasiekia savo tikslą. Jie tik parodo rašančiųjų vidinės kultūros

stoką, etinį neišprusimą, o tam tikra prasme ir buką savo tiesų išvedžiojimą. Nors ir sakoma, kad juokas – galingas ginklas, bet skaitant pagiežingus tekstus darosi visai nejuokinga. Pagalvoji apie moralinį iškrypimą, sadomazochistinį pasitenkinimą dergiant savo valstybės pirmuosius asmenis, o per juos ir visą valstybę, parodant ją kaip tuščiagarbių, pavydžių žmonių knibždėlyną.

Nemanykime, kad Etikos komisijos ar Etikos inspektoriatas tarnybos vertinimai, įspėjimai, pagraudenimai kaip nors paveiks, pavyzdžiui, „Respublikos“, „Lietuvos ryto“ ar „Lietuvos žinių“ vyr. redaktorius, kurie turi būti pavyzdys savo darbuotojams, ypač jauniems. Kas gali paneigti, kaip sakydavo prof. V. Landsbergis ir jo frazę pasigavusieji žurnalistai, kad pikantiškos, kriminalizuotos antraštės pirmajame laikraščio puslapyje, atitinkami „žurnalistiniai tyrimai“ antrajame, trečiajame ar penktajame yra tik neišmanymo, neprofesionalumo apraiškos, o ne kieno nors apmokami mūsų valstybės darbo niekinimo ir juodinimo pavyzdžiai. Pirmieji laikraščių puslapiai, perkrauti kriminalinėmis žiniomis, negatyvios antraštės skaitytojams perša iškreiptą, vienspalvį Lietuvos paveikslą. Taip lašas po lašo kuriamas savęs, kaip tautos, niekinimo ir naikinimo sindromas.

Man teko recenzuoti bakalauro Karolio Vaitkevičiaus baigiamąjį studijų darbą – pokalbius su įvairių žinybų viešųjų ryšių atstovais, iki tol dirbusiais žurnalistais spaudoje arba televizijoje. Paaiškėjo įdomus faktas: tie, kurie dirbdami

žurnalistais savo darbdavių leidėjų būdavo siunčiami įvairiose ministerijose ar kitose valstybės įstaigose ieškoti kuo negatyvesnės, skandalingesnės medžiagos, tapę tų institucijų spaudos atstovais pamatydavo objektyviąją reiškinių pusę. Ji labai skyrėsi nuo redaktorių užsakomosios medžiagos. Kodėl taip atsitikdavo? Tapę tos įstaigos darbuotojais, žurnalistai labiau įsigilindavo į faktus ir jų esmę, nelikdavo paviršutiniško sensacijų vaikymosi. Įdomu ir tai, kad daugelis iš pašnekovų bakalauro darbo autoriui pareiškė, jog nenorėtų grįžti į žurnalistiką. Žinoma, jie norėjo likti anonimai, nes vengė sulaukti nemalonumų iš buvusių darbdavių.

Taigi žiniasklaidos eiliniai nori nenori nuolat pažeidinėja Etikos kodekso 3-iąją ir 5-ąją straipsnius, kurie reikalauja gerbti nuomonių įvairovę ir pateikti kuo daugiau tarpusavyje nesusijusių asmenų nuomonių.

Ar etikos prasme atsigaus mūsų žiniasklaida? Tuo tikiu, bet tai įvyks, kai bus perkirstas Gordijo mazgas – politikos, verslo, žiniasklaidos savininkų suaugimas. To mazgo neišnarplios nei Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija, nei teisininkas, tapęs Žurnalistų etikos inspektoriumi. Čia reikalingos drastiškos priemonės, pasireiškiančios įstatymų pavidalu. O juos sukurti ir įteisinti reikalinga politinė valia. Galbūt plaukianti iš naujoviško, nuovokaus ir drąsaus Seimo, kurį mes privalome turėti ateityje, kad išliktume visavertė Europos valstybė.

DIDŽIAUSIAS GALVOS SKAUSMAS – ETIKOS PAŽEIDIMAI

Rasa Liškauskaitė

Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (toliau – Komisija) yra viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų savireguliacijos institucija, įkurta įstatymų leidėjo iniciatyva, reglamentuota Visuomenės informavimo įstatyme. Kalbiname Komisijos pirmininkę Editą ŽIOBIENĘ.

Pasak pašnekovės, daugelyje šalių veikiančios savireguliacijos institucijos yra įkurtos ir išlaikomos pačių profesionalų arba žiniasklaidos priemonių, nesikišant valstybės valdžios institucijoms. „Tačiau Komisija yra nepriklausoma institucija, niekam neatskaitinga, o jos finansavimą užtikrina Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas“, – pabrėžė pašnekovė.

Visuomenės informavimo įstatymo 46 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Komisija atlieka šias funkcijas: rūpinasi žurnalistų profesinės etikos ugdymu, nagrinėja profesinės etikos pažeidimus, kuriuos padarė žurnalistai, viešosios informacijos rengėjai, informuodami visuomenę, nagrinėja žurnalistų ir viešosios informacijos rengėjų ar leidėjų tarpusavio ginčus dėl Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų, prižiūri, kaip platinant

Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos pirmininkė Edita Žiobienė

E. Žiobienės asmeninio archyvo nuotr.

viešąją informaciją laikomasi įstatymų nuostatų, draudžiančių tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar lyčių neapykantos kurstymą.

Faktais nepagrįsta informacija ir skundai

Komisijos pirmininkė E. Žiobienė pripažįsta, kad didžiausias Komisijos

veiklos baras – profesinės etikos pažeidimų nagrinėjimas. „Komisija priima visų suinteresuotų asmenų skundus ir pati inicijuoja tyrimus. Skundų sulaukiama labai įvairių. Kreipiasi ir eiliniai žmonės, ir politikai, ir valstybės tarnautojai. Daugiausia pasitaiko faktais nepagrįstos informacijos paskelbimo atvejų, kritikuojamam asmeniui nesuteikiamas žodis, pažeidžiama žmogaus teisė į privatų gyvenimą (paviešinami asmens privataus gyvenimo faktai, neturintys jokios įtakos viešiesiems reikalams ar visuomenei, spausdinamos privačios nuotraukos), nekaltumo prezumpcija (be teismo sprendimo įtariamieji ar kaltinamieji vadinami žudikais, vagimis, banditais), skelbiami ikiteisminio tyrimo duomenys ir panašiai“, – pasakojo pašnekovė.

Komisija, tirdama skundą, kviečia žiniasklaidos priemonės atstovą paaiškinti skundžiamą kūrinį (straipsnį, laidą). Tikimasi, kad diskusija su žiniasklaidos priemonės leidėju ar žurnalistu

padės išsiaiškinti galimus pažeidimus ir galbūt padės ateityje išvengti panašių nesusipratimų. Tiesa, E. Žiobienės teigimu, kai kurios žiniasklaidos priemonės atsiunčia advokatus, kurie, deja, nelabai gali diskutuoti apie žiniasklaidos profesinę etiką, nes niekada nėra mokęsi žiniasklaidos subtilybių ir paslysta ant elementarių klausimų, negalėdami įvardinti publikacijos žanro. Vis dar tenka diskutuoti: kuo teisė skiriasi nuo etikos.

Tarpusavio ginčai

Ne mažiau svarbi Komisijos funkcija – nagrinėti žiniasklaidos priemonių tarpusavio ginčus. „Pripažinkime, regionuose leidiniai konkuruoja įvairiais būdais, tarp jų ir neetiškais. Komisiją pasiekia tik nedaug tarpusavio santykių aiškinimosi apraiškų. Paprastai pradėjus analizuoti gautą skundą ir prabilus skundžiamo leidinio atstovui paaiškėja, kad ginčas yra labai įsisenėjęs ir niekas jau nebegali prisiminti ginčo ištakų. Atrodytų, kad regionuose labai trūksta temų, todėl imamas konkuruojamas leidinys ir aprašomos jo klaidos, kritikuojami jo pašnekovai ir t. t. Deja, vis dar trūksta supratimo, kad negalima asmeninių antipatijų, pasipiktinimo konkurentu „pilti“ skaitytojui ant galvos, – apgailestavo E. Žiobienė. – Tarpusavio rietenos nepuošia žurnalistų. Komisija visada kviečiasi besiginčijančių leidinių atstovus, bando išsiaiškinti ginčo priežastis, ieško sprendimo būdų.“

Reikia mokytis iš klaidų

Visi šie Komisijos sprendimai nesukelia teisinių pasekmių. Komisija, remdamasi priimtais sprendimais, siekia ne nubausti, o nustatyti pažeidimus, kartu tikisi, kad ta pati žiniasklaidos priemonė nekartos pažeidimų, sprendimai prevenciniais tikslais skelbiami interneto svetainėje www.lzlek.lt, kad kolegos žurnalistai mokytųsi iš kitų klaidų. Taip pat siekiama ir apginti pažeistas asmens teises.

Visuomenės informavimo įstatymas įpareigoja žiniasklaidos priemones

paskelbti Komisijos sprendimus. Vis dar pasitaiko atvejų, kai žiniasklaidos priemonės neskelbia Komisijos sprendimų, o paskui nustemba, kai negauna paramos iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, arba teismas pareiškimą palieka nenagrinėtą vien dėl sprendimo nepaskelbimo.

Įstatymų leidėjas Komisijai yra pavėdęs prižiūrėti, kaip platinant viešąją informaciją laikomasi įstatymų nuostatų, draudžiančių tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar lyčių neapykantos kurstyimą. (Šią funkciją Komisija vykdys iki 2010 m., kai ją perims Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba.) Dėl nesantaikos kurstyimo Komisija sulaukia labai daug kreipimųsi iš policijos, prokuratūros, valstybės institucijų, nevyriausybinų organizacijų. Komisijos pirmininkė pastebi, kad didžiąją dalį skundų sudaro ne žurnalistų sukurti kūriniai, o viešojoje erdvėje pasirodę nesantaiką kurstantys komentarai. Ši veikla labai apsunkina Komisijos darbą, nes Komisijos nariai nėra šios srities ekspertai, o kreipimūsi srautas nemažėja. Kiekvieną posėdį Komisija nagrinėja nuo dešimties iki kelių dešimčių komentarų.

VALSTYBĖS EKSPERTĖ RADIJUI IR TELEVIZIJAI

Lietuvos audiovizualinį sektorių, transliuotojų ir retransliuotojų veiklą reguliuoja ir kontroliuoja Lietuvos radijo ir televizijos komisija (LRTK). Tai nepriklausoma, Seimui atskaitinga institucija, kuri dalyvauja formuojant šalies audiovizualinę politiką ir yra Seimo bei Vyriausybės ekspertė radijo ir televizijos transliavimo ir retransliavimo klausimais.

Komisija 2008-aisiais, kaip ir kasmet, vykdė jai Visuomenės informavimo įstatymu pavestas funkcijas. Apie transliavimo ir retransliavimo veiklą, jos priežiūrą ir kontrolę, programas ir laidas kalbamės su LRTK administracijos direktoriumi Nerijumi MALIUKEVIČIUMI.

– Kokios sritys komisijai labiausiai rūpėjo praėjusiais metais?

– 2008 m. LRTK prioritetinės veiklos kryptys buvo nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio užtikrinimas ir skaitmeninės antžeminės televizijos plėtros skatinimas.

Siekdama apsaugoti nepilnamečius nuo neigiamai juos galinčios paveikti viešosios informacijos poveikio, LRTK nuolat stebėjo transliuojamas televizijos programas, kontroliavo, kaip transliuotojai laikosi Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio

įstatymo nuostatų. Patikrinome 21 televizijos programą, susitikinėjome su transliuotojais, vykdėme prevencinį darbą, o už nustatytus pažeidimus buvo pritaikyta atsakomybė.

– Kita labai svarbi veiklos sritis – skaitmeninės antžeminės televizijos plėtros skatinimas. Kas šioje srityje nuveikta?

– LRTK dėjo visas pastangas, kad skaitmeninė antžeminė televizija Lietuvoje būtų diegiama kuo sparčiau, tačiau sklandžiai. Dėl to teko keisti ir kai kurių transliuotojų ir retransliuotojų licencijų sąlygas.

Komisijos atstovai aktyviai dalyvavo įvairių darbo grupių, susijusių su skaitmeninės televizijos diegimu, darbe, rengė ir taisė šią sritį reguliuojančius teisės aktus darbo grupėje, rengusioje Nacionalinių transliuotojų informacinės sklaidos per sienas skatinimo programą, dalyvavo rengiant Analoginės antžeminės televizijos išjungimo ir skaitmeninės televizijos skatinimo Lietuvoje programą, teikė savo pasiūlymus dėl Nacionalinių transliuotojų informacinės sklaidos per sienas skatinimo programos įgyvendinimo priemonių 2008–2012 m. plano ir kt. LRTK kartu su Ryšių reguliavimo tarnyba (RRT) patvirtino Radijo dažnių skyrimo radijo

*Lietuvos radijo ir televizijos komisijos administracijos direktorius Nerijus Maliukevičius
Algimanto Kaziliūno nuotr.*

ir televizijos programoms transliuoti ir siūsti strateginio plano pakeitimus, rengė susitikimus, apskritojo stalo diskusijas su skaitmeninės TV transliuotojais, retransliuotojais, siuntėjais ir kitomis už skaitmeninės TV diegimą atsakingomis institucijomis įvairiais aktualiais šios televizijos diegimo klausimais.

Kaip tikriausiai žinote, programų transliavimas skaitmeninės antžeminės televizijos tinklais pradėtas 2006 m. Vilniuje, tačiau tik 2008-aisiais jis įgavo didelį pagreitį. Metų pabaigoje AB Lietuvos radijo ir televizijos centro dviejų skaitmeninės televizijos tinklų stotys veikė 19 vietovių, TEO LT, AB pirmojo tinklo stotys veikė 20 vietovių, o antrojo – 6.

Lietuvos nacionalinių transliuotojų programos, siunčiamas per pirmąjį AB LRTC ir antrąjį TEO LT, AB tinklus, 2008 m. turėjo galimybę priimti jau apie 95 proc. gyventojų, o siunčiamas per antrąjį TEO LT, AB tinklą – 82 proc.

2008 m. iš esmės baigtas formuoti pirmasis daugiaprogramis ir daugiakanalis skaitmeninės antžeminės televizijos blokas, suteikiantis galimybę daugiau nei 80 proc. gyventojų priimti 15 nemokamų (nekoduotų) televizijos programų, o už abonentinį mokestį matyti dar 25 televizijos programas.

Praėjusių metų pabaigoje televizijos programas skaitmeniniu būdu retransliavo ir 16 iš 52 kabelinės televizijos retransliuotojų ir 11 retransliuotojų plačiajuosčio ryšio tinklais.

– Be Jūsų minėtų prioritetinių sričių, LRTP vykde ir kitas funkcijas. Kaip sekėsi kontroliuoti transliuotojų veiklą, ar teko bausti, tirti vartotojų skundus?

– Komisija skelbė ir organizavo konkursus transliavimo ir retransliavimo licencijoms gauti, nustatė šių konkursų sąlygas, jų nugalėtojams išdavė licencijas, keitė jų sąlygas, tikrino transliuotojų ir retransliuotojų veiklą, tyrė vartotojų skundus, aktyviai dalyvavo rengiant audiovizualinį sektorių reguliuojančius aktus. Šiais ir kitais aktualiais klausimais Komisija aktyviai bendradarbiavo su Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

LRTP per 2008 m. surengė 50 posėdžių, kurių metu priėmė 125 sprendimus. Jie daugiausia susiję su transliavimo ir retransliavimo veiklos licencijavimu.

Tikrindama, kaip transliuotojai laikosi įstatymuose, licencijose ir kituose teisės

aktuose nustatytų reikalavimų, LRTK praėjusiais metais, kaip ir kasmet, nuolat atliko radijo ir televizijos programų stebėseną. 2008 m. buvo atlikti 50 televizijos programų ir 4 radijo programų (savaitės programos) patikrinimai.

Už nustatytus pažeidimus 2008 m. komisija iš viso skyrė 12 išpėjimų, 4 administracines baudas, vienam radijo transliuotojui iki trijų mėnesių sustabdė licencijos galiojimą.

2008 m. komisija ir toliau kaupė informaciją apie transliuotojus ir retransliuotojus, analizavo jų veiklą ir skelbė informaciją apie juos savo interneto svetainėje *www.rtk.lt* bei parengė ir išleido informacinį leidinį „Radijas ir televizija Lietuvoje 2007/2008“.

Lietuvoje 2008 m. veikė 48 radijo transliuotojai, kurie iš viso transliavo 55 radijo programas, 27 televizijos transliuotojai transliavo 37 televizijos programas, buvo 52 kabelinės televizijos, 4 – mikrobangės daugiakanalės televizijos retransliuotojai, 9 – retransliuotojai laidiniais plačiajuosčio ryšio tinklais (IPTV) ir 2 nauji retransliuotojai (UAB „Bitė Lietuva“ ir UAB „Omnitel“), retransliuojantys programas belaidžiais plačiajuosčio ryšio tinklais.

2008 m. LRTK išdavė tik 7 licencijas naujiems subjektams. Tai rodo, kad audiovizualinio sektoriaus rinka praktiškai yra visiškai susiformavusi ir naujų rinkos dalyvių atėjimas į ją yra gana retas ir negausus.

– Ar komisija buvo tik griežta kontrolierė ar baudėja?

– Siekdama paskatinti kurti ir transliuoti kultūros ir vaikams skirtas laidas, puoselėti ir populiarinti kultūrą ir jos vertybes, LRTK kartu su Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondu 2008 m., kaip ir kasmet, jau šeštą kartą organizavo tradiciniu tapusį geriausių laidų konkursą „Pragiedruliai“. Konkurse buvo išrinktos geriausios 2007 m. transliuotos kultūros laidos ir laida vaikams, skirti 5 specialieji prizai: už dėmesį kultūrai, už geriausią kūrėjo portretą, už istorinės sąmonės puoselėjimą, už nepažinto kultūros paveldo puoselėjimą ir Dzūkijos krašto metraštininkei Jūratei Marčiulaitienei.

Geriausias laidas, atsižvelgdama į meninės kūrybos profesionalumą, meistriskumą, kūrybinės veiklos aktualumą ir išliekamąją vertę, išrinko LRTK sudaryta vertinimo komisija. Konkurso nugalėtojai buvo apdovanoti diplomais, prizais ir premijomis.

Geriausių 2007 m. laidų konkursui buvo pateiktos 38 kultūros laidos: 26 televizijos laidos, 6 radijo kultūros ir 6 vaikams skirtos laidos. Prieš tai organizuotiems konkursams buvo pateikta tiek laidų: 2002 m. konkursui buvo pateiktos 23 laidos, 2003 m. – 18, 2004 m. – 20, 2005 m. – 54, 2006 m. – 47 laidos. Pateiktiamų laidų skaičius rodo, kad konkursas darosi žinomesnis ir populiariesnis, o tai mus visus labai džiugina.

Kalbėjosi Rasa Liškauskaitė

PASITRAUKĘ IŠ ŽURNALISTIKOS...

Mindaugas Jackevičius

Paauglių žurnalistika“. Taip dažnai apibūdinama šiandieninė žurnalistų karta, kurios branduolys – studentai arba tik ką baigusieji aukštasis mokyklas. Kartais atrodo, kad minėti „paaugliai“, įsitvirtinę radijo ar televizijos stotyse, spaudoje ar interneto žiniasklaidoje, turi jaustis kalti dėl nuo arenos nuėjusių žurnalistikos mohikanų likimo. Pastarieji dūsauja, kaip pasikeitė žurnalistika.

Vilniaus universiteto Žurnalistikos institute rašydamas bakalauro darbo kūrybinę dalį „Metę plunksną...“, praeityje žinomų žurnalistų klausiau, kur ir kodėl jie dingę iš žurnalistikos. Šia tema kalbinau garsius žurnalistus, o dabar verslininką Ričardą Sartatavičių, politiką Česlovą Juršėną, viešųjų ryšių specialistes Dalią Kutraitę-Giedraitienę, Ramunę Sakalauskaitę, bendravimo su žiniasklaida konsultantą Rytį Juozapavičių ir diplomatę Violetą Gaižauskaitę.

Dalis jų iš žurnalistikos išėjo ne savo noru, kiti manė žurnalistikoje išbandę ir pasiekę jau viską bei norėję išbandyti ką nors nauja. Pateikiame sutrumpintų interviu su D. Kutraite ir R. Juozapavičiumi ištraukas, kurie buvo publikuoti www.delfi.lt 2008 m. birželio 7 ir 14 d. Jų istorijos byloja apie šių laikų tendencijos – pasitraukimo iš žurnalistikos į viešuosius ryšius, verslą ar politiką – priežastis.

Dalia Kutraitė

D. Kutraitės asmeninio archyvo nuotr.

Dalia Kutraitė-Giedraitienė: televizijai reikia asmenybės

Laidos „Dalia Kutraitė kalbina“ Lietuvos televizijos (LTV) eteryje nėra jau dešimtmetį. Tačiau gatvėje to nepaaiškinsi D. Kutraitės-Giedraitienės gerbėjams, tikinantiems, kad jos vedamą laidą žiūri iki šiol.

Pirmoji Lietuvoje savo vardu pavadinusi laidą žurnalistė žada dar sugrįžti į žurnalistiką ir padovanoti naujų kūrinį. Šiandien komunikacijos specialiste dirbanti D. Kutraitė-Giedraitienė džiaugiasi laiku palikusi politiką.

– Kaip šiandien žvelgiate į savo kurtais laidas?

– Ir „Viltys ir likimai“, ir „Dalia Kutraitė kalbina“ buvo panašios laidos, tik

pavadinimai skirtingi. Kai laidą pavadinome vedėjos vardu, kai kam tai atrodė labai nekuklu. Kodėl tai padarėme? Pastebėjome, kad po pirmųjų mano laidų „Viltys ir likimai“, kurias rengė keli žurnalistai, žmonės negalėdavo atsirinkti. Ir jie sakydavo: „Laidos kaip laidos, jos visos vienodos – mums labai svarbu vedėjas“. Kaip ir dabar – daugelis laidų laiko si dėl vedėjo. Aš LTV dirbau jau daugelį metų, turėjau tam tikro svorio, tad taip nekukliai su režisierė ir pasiėlgėme. Šiuo metu tai atrodo labai paprasta.

Kitas dalykas – vedėjas turi būti asmenybė. Nebūtinai teigiama. Ji gali būti kampuota, aštri, tačiau tik asmenybė gali patraukti žiūrovų dėmesį.

– Ar per žurnalistikoje praleistus metus įminėte mįslę, kas svarbiausia televizijos interviu?

– Lemia mokėjimas klausytis: žmogus vienaip kalba, kai jo klausomasi formaliai, kitaip – kai jo klausomasi, siunčiant labai daug dėmesio, pagarbos, smalsumo, geranoriškumo signalų. Tai pasikeitimas ne tik žodžiais, bet ir mintimis, energetiniais signalais. Po tokių pokalbių būdavo psichoterapinis seansas – ir pašnekovas, ir aš būdavome lyg ir išvargę, bet lyg ir kažkaip apsišvarinę, kai kurie galbūt sutrikę, nes pasakydavo daugiau nei norėdavo.

Pirmas ir svarbiausias dalykas – didelė pagarba pašnekovui. Kiekvieną, kurį šnekinau, labai gerbiau, kad ir koks jis būtų. Man tai sekėsi natūraliai. Tai ir lemdavo

sėkmę. Ir dabar, po 10 metų, sutinku daug žmonių, kurie, sustabdę gatvėje, prisimeną pokalbius, jų detales, prašo grįžti į televiziją. Tai mano darbo įvertinimas. 10 metų – labai daug, ir aš suprantu, kad tie pokalbiai buvo kitokie. Dabar žurnalistika kitokia – tiek daug žvaigždžių.

– Dirbote žurnaliste, dabar esate viešųjų ryšių specialistė. Koks pagrindinis skirtumas tarp žurnalistikos ir viešųjų ryšių?

– Dabartinėje žurnalistikoje ir viešuosiuose ryšiuose daug panašumų. Žurnalistai taip pat dažnai gauna užsakymus kažką išryškinti, kažką užaštrinti. Tokiu atveju sakau, kad gal geriau dirbti ryšių su visuomene srityje, nes tu tiesiog deklaruoji: aš atstovauju jo interesams ir aš, aišku, darysiu, veiksiu, kalbėsiu tai, kas bus mano atstovaujama klientui gerai, nedarysiu nieko, kas jam pakenktų.

Tai yra viešo advokato darbas – taikant ir žurnalistikos, ir visas kitas viešuosiuose ryšiuose naudojamas priemones. Tas deklaravimas iš karto nuo ryšių su visuomene nuima juodulius. Kuo giliau žiūriu, tuo didesnę perspektyvą matau toje veikloje.

– Kuri veikla – žurnalistika ar viešieji ryšiai – ateityje turi daugiau perspektyvų?

– Viešieji ryšiai eis ta kryptimi, kuria ir eina. Geros reputacijos poreikis neišnyks, viešieji ryšiai taps galingesni, profesionaliesni. Dėl žurnalistikos kol kas

nežinau – man atrodo, kad dar nėra pasiektas dugnas, bijau, kad pasitikėjimas žiniasklaida dar tik krenta. Jis dar kris. O iš duobės pradeda lipti tada, kai jau pasiekiamas dugnas. Man atrodo, kad žurnalistikos dar laukia nelengvi laikai.

– **Sovietmečiu buvo cenzūra. Šiandien yra žmonių, savotiška cenzūra laikraščių verslo įtaką žiniasklaidai. Ar su tuo sutiktumėte?**

– Taip, tai verslo ir politikos cenzūra. Man nepatinka, kad tai – neįvardinta cenzūra. Įvardinta cenzūra buvo tada, kai nešei savo scenarijų, gaudavai aplankėlį, tau buvo uždedamas antspaudas „Galima transliuoti“. Aiškiai žinėjai, ką gali, ko negali. Kaip dabar žurnalistas gali žinoti? Iš ryto išėjo su viena užduotimi, interesai pasikeitė, kažkas su kažkuo susitarė, surinkęs medžiagą žurnalistas grįžo – ir to nebereikia. Šita cenzūra yra bjauresnė, labiau žeminanti žurnalistą.

– **Prieš dešimtmetį palikote televiziją. Kokie procesai per tą laikotarpį vyko joje?**

– Televizija, man atrodo, baigia savo popsinį ratą ir vis dėlto atsiras šiek tiek daugiau informacijos, publicistikos. Buvo labai išsiilgę viso to lengvumo, viskas buvo labai sunku. Dabar jau turės susiklostyti balansas. TV labai rimta niekada negalės būti – ji savo prigimtimi, deja, yra tokia.

– **Ar sutinkate su nuomone, kad gerų žurnalistų TV nebereikia?**

– Nesutinku. Pažiūrėkite kad ir į Larį Kingą (populiaraus CNN pokalbių šou vedėjas). Ilgus metus jis rodosi ekrane, tačiau bet kas negalėtų jo pakeisti. Reikia žurnalistų asmenybių, nes kaip greitai mes užmirštame visus, šiandien užpildančius ekraną. Jie neįsitvirtina, ir nieko iš jų nebūna. Vadinkime žurnalistais tuos, kurie nebūtinai turi diplomą, bet iš patirties veiks, kuria užsiima, įvaldo profesionaliai. Jų reikia.

– **Ar šiandien ilgitės žurnalistikos?**

– Taip, jos labai pasiilgstu. Džiaugiuosi, kai galiu žurnalistams dėstyti, kalbėtis. Kartais šį tą tenka ir parašyti. Pernai sukūriau filmą apie monsinjorą Kazimierą Vasičiauską. Man tai didelė atgaiva. Dirbdama šį darbą, supratau, kaip iš tikrųjų ilgiuosi žurnalistikos. Darbo, kai buvo galima laisvai užsiimti kūryba, laisvai rinktis temas. Tada nebuvo jokios cenzūros – buvo tokia laisvė, kokios dabar žurnalistai negali patirti. Ką norėjau, tą į laidą kviečiau, kaip norėjau, taip kalbėjau. Buvo tokie laimės metai. Labai dažnai sakydavau: „Smagu, turint tokį gyvenimą ir tokį darbą, kai dar už tai ir pinigų moka...“

– **Tai kada jungti televizorių ir laukti pasirodant Jūsų?**

– Pastatysiu savo kompaniją ant kojų, surasiu, kas pavaduoja, ir tikrai užsiimsiu kūrybinio darbu. Manau, gyvenimas man dar suteiks laiko, sveikatos ir neatims noro padaryti tai, ką galima vadinti žurnalistika.

Rytis Juozapavičius

Erikos Straigytytės nuotr.

Palikęs žurnalistiką Rytis Juozapavičius „nusileido ant žemės“

Informacijos sektoriaus darbininkas. Taip savo profesiją dabar vadina bendravimo su žiniasklaida konsultantas Rytis Juozapavičius. Praeityje žinomas radijo ir televizijos laidų vedėjas jau keleri metai dingęs iš eterio, kaip pats sako, iš žvaigždės sveikai nusileido ant žemės. Dabar R. Juozapavičius teigia visai nenorintis sugrįžti į žurnalistiką – žaidimą galia.

– Kas nutiko, kad sėkmingai daręs karjerą pasitraukėte ne tik iš LRT, bet ir iš aktyviosios žurnalistikos?

– Viena vertus, įdomu keistis. Juk pokalbių laidas per radiją ir televiziją vedžiau 9 metus. Gana ilgai. Man atrodo, kad žmogus turėtų išbandyti įvairias veiklas – kad kuo geriau suprastų pasaulį. Kai tapau viešosios įstaigos atstovu, „menininku nevyriausybininku“, mano nuostatos stipriai pasikeitė.

Iš „televizijos žvaigždės“ nusileidau ant žemės ir pamačiau, kaip viską žmonės

mato paprastomis akimis. Tai labai sveikas, šokiruojantis pokytis ir man visai nesinori sugrįžti į tą žaidimą galia, kuriuo mėgaujasi įtakingi žurnalistai.

Aišku, yra ir garbingų, savo darbą suvokiančių žurnalistų – kaip tarpininkai, kurie informaciją surenka ir pateikia. Pas mus, deja, vyrauja galios žaidimai – „aš esu žurnalistas“, po tuo slepiasi „aš darysiu įtaką“, o ne „aš tiesiog pranešiu“.

Žurnalistika yra kuklus darbas – viso labo surinkti informaciją ir pateikti žmonėms, o jie nuspręs, ką tai reiškia. Bet pas mus neretai mėgstama informaciją taip pranešti ir taip surinkti, kad būtų daroma norima įtaka. Iš anksto su panieka auditorijai. Girdi, jie kitaip nesupras, jiems reikia tam tikru būdu pateikti. Ši stiprėjanti tendencija liūdina.

– Kuriai žiniasklaidai būdingas Jūsų minėtas mėgavimasis galia?

– Gaila, kad labai daug profesionalų, dirbančių įvairiose žiniasklaidos priemonėse, nukrypsta į mėgavimąsi galia. Jos poveikis magiškas – vos tik tampa svarbus, tavo vardas ir pavardė atpažįstami, žmonės pradeda žiūrėti kitaip. Tu patenki į nuostabų galios pasaulį.

Jei esi iš televizijos, tave atpažįsta gatvėje. Visi tau malonūs. Nors žmonės tavęs nemėgsta, jie tau šypsosi, maloniai šneka. Turi būti labai blaivus, kad suprastum, jog gerbia tik tavo postą, formalų autoritetą, o ne tavo asmenį. Netekus formaliosios galios, buvo labai įdomu tyrinėti šį pasikeitimą.

Dabartinėje žiniasklaidoje kai kurie nacionaliniai dienraščiai mėgautė mėgaujasi ta galia ir elgiasi taip, tarsi patys būtų politikai. Tik apsimeta su politika neturį nieko bendro ir neva yra nešališki. Keista, nes jie laiko mus idiotais. Mano, kad auditorija to nesupranta.

– **Ką pamatėte „nusileidęs ant žemės“?**

– Didžiausias pokytis – supratimas apie pačią žiniasklaidą. Prisipažinsiu, girdėjau istorijas apie žiniasklaidos korupciją ir jos iškrypimą, bet kai patekau į „Transparency International“ ir pradėjau kalbėtis su tai patyrusiais asmenimis... Po to ir man pačiam pasisekė – tapau korumpuotos žiniasklaidos taikiniu.

Tai nepaprastai išlaisvino. „Lietuvos ryto“ vyriausiojo redaktoriaus Gedvydo Vainausko ir „Respublikos“ leidėjo Vito Tomkaus asmeninė neapykanta man turi labai emancipuojantį poveikį. Tu aiškiai matai, kaip jie tai daro, kaip jie iš nieko bando sugalvoti, ką čia blogo parašius. Tada dar geriau supranti, kaip jie tai daro kitiems.

– **Kas šiandien yra žurnalistika?**

– Šiaip tai yra verslas – informacijos rinkimas, apdorojimas ir pardavimas. Bet dabar šalyje tokia politinė ekonominė situacija, kad labiau apsimoka parduoti galimybę daryti įtaką informacijos rinkimo procesui ir jos pateikimui negu tiesiog rinkti ir parduoti informaciją žmonėms. Šiuolaikinei žurnalistikai iššūkių labai daug. Prognozuuju, kad pasitikėjimas žurnalistais kris. Ir jis kris dramatiškai, kaip ir Vakarų šalyse.

Mes, kaip profesinė bendruomenė, už tai turėsime sumokėti savo nervų ląstelėmis. Net ir dabar dažnai tiesą sakančiam žurnalistui atkerta, kad „tu korumpuotas, tave nupirko kita pusė“. Tokiomis sąlygomis labai svarbu dirbti taip, kad bet kada galėtum įrodyti, kokie tavo interesai, kokios tavo etikos gairės, kiek esi pasiruošęs pripažinti klaidas, reaguoti į tai, ką rašo tavo skaitytojai. Dabartinė Lietuvos žiniasklaida, ypač „Lietuvos ryto“ ir „Respublikos“ spauda, vadovaujasi idėja, kad žino tiesą ir varo tam tikrą propagandą.

Mano supratimu, šiuolaikinėje visuomenėje blaivus ir protingas žmogus dažnai nežino, kas vyksta. Juk viskas taip greitai keičiasi, nes jei tu iš anksto žinai ir pareiški, kad, pavyzdžiui, „Leo LT“ projektas yra labai geras ir skaidrus, o visi jo priešai – energetinės nepriklausomybės priešai, tai iš esmės rodo nesigilinimą į oponentų žodžius.

– **Ar dirbdamas žurnalistu sulaukėte prašymų palaikyti vieną ar kitą pusę, bandymų papirkti?**

– Tokių užuominų gal ir buvo. Pamenu aiškų epizodą, kai vienos partijos atstovas LRT valgykloje paprašė už pinigus „pasiųsti jų lyderį į laidą“. Klausiu: „Kiek mokėsite?“ Jis pasakė: „Gal 800 Lt.“ Tęsdamas pokalbį klausiu: „Kodėl tiek mažai?“ Jis atsako: „Visi maždaug tiek ima.“ Atsakiau: „Tegul jūsų lyderis sako geras idėjas, mes jį visada į laidą nemokamai pakviesime.“

Daugiau jokių užuominų nesu gavęs, juoba dirbau LRT, kuri yra specifinė.

Ten kolektyvas tave „suvalgys“, jei būsi korumpuotas.

– Ne kartą duodamas interviu sakėte, kad dalis žiniasklaidos žmones laiko idiotais, tačiau šie nėra kvaili. Kaip tada paaškindumėte „Vakaro žinių“ – bulvarinio skaitalo – populiarumą?

– Aš nesuprantu, kaip galima skaityti „Vakaro žinias“. Labai atsiprašau tų, kurie jas skaito. Mano supratimu, ten rašančių žurnalistų rašiniuose daug faktinių klaidų, netikslumų, žaidimo žodžiais, galvojant apie galimą šmeižto bylą. Tai yra ne žurnalistika, o naujienų surogatas, kuris yra tarp reklamos, žurnalistikos ir negarbingų ryšių su visuomene produktų.

Tačiau reikia pripažinti, kad ir „Vakaro žiniose“ būna žurnalistikos apraiškų. Kartais jie išties gina žmones, viešąjį interesą – žinoma, kaip patys tai supranta. Bet dauguma rašinių – tiesiog apskaičiuotas chuliganizmas.

– Kuo paaškindumėte faktą, kad daug gabių, patyrusių žurnalistų palieka žurnalistiką, juos keičia kiti – gero-kai jaunesni žmonės?

– Tai lemia požiūris į žurnalistus. Dalis Lietuvos žiniasklaidos priemonių savininkų ir leidėjų žurnalistus nuoširdžiai niekina. Vos tik tas jaunas darbuotojas tampa patyrusiu ir protingu ir daugeliu atvejų supranta daugiau negu savininkas ar redaktorius, šie privalo su juo kalbėtis kaip lygus su lygiu. Tie leidėjai ir savininkai, kurie domisi ne žurnalistika, bet prekyba, įtaka, nenori jokių protingų laisvos valios žmonių. Tą protingi žurnalistai

mato ir, pasiekę tam tikrą brandos etapą, kai kurie išeina.

Kitas dalykas – atlyginimas. Kaip suprantu, geras žurnalistas laikomas pigiu darbuotoju. Manoma, kad čia bet kuris gali dirbti. Girdėjau ne vieno naujai iškepto redaktoriaus žodžius: „Ai, čia studentą paimsime.“ Manęs dažnai klausia, ar pažįstu „gerų trečiakursių“. Bet trečio kurso žurnalistika ir yra trečio kurso, o ne suaugusių brandžių žmonių žurnalistika. Tie jauni žmonės simpatiški, tačiau su metais atsiradusios įžvalgos ir patirtis – kur kas gilesnės. Reikia pirkti žurnalistus, kurie praplikę ar bent pražilę.

Pamenu, 2003 m. prezidento rinkimų kampanijos metu kandidato į prezidentus Rolando Pakso surengtoje spaudos konferencijoje buvau bene vyriausias amžiumi žurnalistas. Man buvo trisdešimt keleri. Teko lankytis JAV: ten kuo žilesnis ir kuo senesnis – tuo garbingiau, vadinasi, „matęs gyvenimo“.

– Tarp studentų juokaujama, kad net ir valytojos turi etatus. Tuo tarpu tarp žurnalistų tokių reikia paieškoti...

– Mano televiziniai kontraktai tokie ir buvo. Gaudavau didžiulį „žvaigždėlės“ honorarą ir paskui visą vasarą, kaip koks mokytojas ar psichiatras, būdavau laisvas. Niekada nežinai, ar sutartį atnaujins, kol galų gale ji nutraukiama ir esi išmetamas į gatvę.

Tai, sakyčiau, specifinis požiūris, kai žmogui neduodama jokių garantijų. Ta sistema tokia ir yra – kad būtų galima

kontroliuoti žurnalistą. Jeigu kas nors ims per daug ginčytis arba turės savo nuomonę, bus sakoma: „Man nebereikia tavęs.“ Tai panieka kolegoms – darbdaviai nemylėli savo darbuotojų.

– **Kiek šiandien yra laisva Lietuvos žiniasklaida?**

– Tai parodė „Leo LT“ projektas. „Lietuvos ryto“ korporacija vienareikšmiškai visomis išgalėmis palaikė tą projektą. Taip atsiskleidė žiniasklaida, kuri, mano supratimu, už atlygį siekė padėti „NDX energijai“ ir „Maximai“, proteguodama jų interesus. Kiti tuo atveju laikėsi garbingai.

Situacijos nevertinčiau kaip labai blogos. Jeigu tu turi internetą ir nenaršai *lrytas.lt*, viskas ne taip jau blogai.

– **Esate sakęs: „Esu žurnalistas ir toliau juo būsiu.“ Kaip įsivaizduojate savo ateitį? Ar joje bus vietos žurnalistikai?**

– Sakydamas, kad esu žurnalistas, turiu omenyje informacijos priemonės darbuotojo statusą. Bet žurnalistas yra suprantamiau. Jo darbas – paprastinti. Profesijos misija – įsiklausant į kuo daugiau nuomonių ir tų nuomonių neiškreipiant, padėti rasti tiesą.

Aš šitaip suprantu žurnalistiką ir ta prasme esu žurnalistas. Tai, ką dariau dirbdamas „Transparency International“, labai susiję su žurnalistika. Mes, pasitelkę

sociologinius tyrimus, rinkome nuomones ir šitaip sutelkėme supratimą apie korupcijos lygį Lietuvoje.

Retsykiais rašau komentarus, kad neprarasčiau formos. Jei pasitaikys tinkama proga, mielai dirbsiu žurnalistinį darbą.

– **Svetainėje *gzi.lt* cituojate investuotoją Warreną Buffettą, teigiantį, kad „kuo protingesni žurnalistai, tuo geresnė visuomenė“. Kokia padėtis Lietuvoje?**

– Žinote, yra gerokai baisesnių šalių. Ten šauda žurnalistus, suvarpo juos kulkomis, išlenda koks narkotikų kartelio pasamdytas valstietis su automatu ir sušauda žurnalisto šeimą. Kai žiūriu į tokias nuotraukas ir skaitau pranešimus, atrodo, kad pas mus viskas gerai.

Blogiausia, ką padaro, – ką nors apie tave parašo, sukritikuoja, bet apie fizinius susidorojimus netenka girdėti. Lyginant su kitomis šalimis, mes esame smarkiai pažengę. Kitas žingsnelis būtų kokybinis persilaužimas vis labiau panašėjant į demokratinę Vakarų visuomenę. Man regis, kol tavęs nemuša, viskas gerai, visuomenė yra gera. Kai pradės mušti, persekioti, neleisdami tau kažkur įsidarbinti, tada ir bus problema. Tie atkurtosios nepriklausomybės metai – dar neilgas laikas, dar ilgai reikės bręsti, bet subręsimė.

NUOMONIŲ RINGAS

LINKIU AUGIMO

Robertas Dargis

*Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos prezidentas,
UAB „Eika“ vadovas*

Viena mūsų visuomenės ir valstybės bėdų yra nebrandumas, paaugliška situacija. Žiniasklaida negali būti kitokia nei visuomenė. Apie žurnalistiką reikia kalbėti to nebrandumo šviesoje. Lietuviškos žiniasklaidos šaknys – tarybinių laikų, kai žurnalistai buvo partijos ruporai ir turėjo jai giedoti ditirambus. Tame kolektyviniame sode turėjo užaugti nauji vaisiai – brandūs, susiformavę, valstybiškai mąstantys, reflektuojantys valstybėje vykstančius procesus profesionalai. Žiniasklaida pasidalino į tuos, kurie liko giedoti ditirambus tik jau dabartiniams savininkams, kiti keli, su stuburu, turi savo požiūrį, vertybes ir jas gina.

Žurnalistika ir žiniasklaidos verslas – skirtingi dalykai. Žiniasklaida pasidarė verslo rūšis, kurios tikslas – gauti pinigų ar siekti dar kokių merkantilinių tikslų. Demokratinės valstybės žiniasklaidos Lietuvoje tikrai nėra per daug. Kita vertus, visuomenė dar per silpna, kad būtų pasiruošusi priimti laisvą žodį, stiprų,

nepriklausomą, stuburą turintį žurnalistą. Tokiam žurnalistui reikia terpės, kurioje jis būtų išgirstas, priimtas, jo darbas – tinkamai įvertintas.

Lietuvos žurnalistikai reikėtų daugiau pasitikėti klausytoju, žiūrovu, skaitytoju. Neretai žurnalistai ne informuoja, o formuoja nuomonę, kas, mano manymu, jau yra ne žurnalistikos žanras. Kiek yra radijo ir televizijos laidų, kur pašnekovas pertraukiamas, apipilamas klausimais ir neleidžiama į juos atsakyti. Jeigu pasikviete į laidą žmogų, leisk jam kalbėti, tegu žiūrovas ar klausytojas pats susidaro nuomonę apie tai, ar teisybė sakoma. Žiniasklaidoje trūksta objektyvios

informacijos, žmogiškosios vertybės ir faktai iškraipomi, kuriamas įvaizdis, nėra analizės, neieškoma giluminių reiškinių priežasčių. Ar žurnalistai nesupranta, ką daro – juk jais naudojamasi?

Mūsų žurnalistikai linkiu būti objektyviai ir išlaikyti nepriklausomą požiūrį į reiškinius, kad Lietuvoje būtų daugiau tvirtą stuburą turinčių žurnalistų ir kad jie būtų išgirsti. Visiems – žurnalistams ir visuomenei – linkiu augti.

IEŠKAU ŠVIESOS IR GĖRIO

Laima Lingytė

Televizijos režisierė

Taip jau atsitiko, kad mano santykis su žiniasklaida gana glaudus. Aš televizijoje, ačiū Dievui, filmuoju muzikines laidas ir džiaugiuosi, kad galiu žiūrovams leisti pailsėti nuo pilkos kasdienybės. Manau, kad televizijose labai daug rodoma smurto ir pigios produkcijos. Niekada nesuprasiu žmonių, kurie prieš visą Lietuvą pasakoja intymiausias gyvenimo peripetijas, nesuprasiu ir tokių žurnalistų, kurie naudojami žmogumi, kai jis gyvenime pasimetęs (praradęs artimą žmogų ar esantis nestabilios būsenos).

Grįžkime prie muzikos. Kiek gerų ir nelabai gerų dainininkų televizija atskleidė. Ji net suformavo daugybės žiūrovų

muzikinį skonį. Esu prieš dainų ir šokių konkursus. Anksčiau man teko filmuoti beveik visus operos, baleto ir estrados artistus. Tai būdavo atskiri soliniai pasirodymai. Ir niekas su niekuo nesivaržė. Ar galima lyginti Virgilijų Noreiką su Vaclovu Daunoru? Žurnalistams linkiu ne kovoti, kas daugiau sensacingų istorijų iškapstys, o tiesiog pamatyti, nušviesti ir gerąsias mūsų gyvenimo puses.

KYŠANTYS INTERESAI

Kazimieras Šiaulys

Verslininkas,

miško ir lentpjūvių savininkas

Esu bendravęs, davęs interviu įvairių leidinių žurnalistams. Man nepasitaikė sutikti blogų žurnalistų. Dalykinių netikslumų būta gal todėl, kad žurnalistui sunku išmanyti įvairias ūkio sritis. Bet tokie netikslumai taisomi.

Prenumeruoju, skaitau visus didžiulius leidinius. Yra problemų, kurios būdingos ne tik atskiriems žurnalistams, bet ir leidiniams. Matosi kai kurių leidinių angažuotumas, politinės simpatijos. Leidiniai išsiduoda, iš ko gauna daugiau pinigų. Bjauru, kad solidūs leidiniai mėgaujasi sensacijomis, skandalais – braunasi į bulvarinės spaudos gretas.

Tačiau yra ir nešališkų, dalykiškų, gana aukšto analitinio lygio leidinių, kurie gina viešąjį interesą.

KAI ŽINIASKLAIDA TAMPA TIK PREKE...

Romanas Sedlickas

Teisininkas

Laisva žiniasklaida buvo ir bus demokratijos ramstis, todėl jai suteikiamos įvairios konstitucinės garantijos. Tačiau tai yra ir atsakomybė.

Lietuvoje žiniasklaida dažnai dar nesuvokia šios savo atsakomybės. Ji laiko save vien preke, kurią parduodamas gali užsidirbti pinigų, dėl to jos produkcija dažnai nesiskiria nuo pramogos.

Todėl politikai šokdinami įvairiuose „svogūnų baliuose“, tačiau rimtų komentarų apie valdžios veiklą, jos veiksmų privalumus ar trūkumus retai pasirodo.

Žiniasklaidai nesuteikiamos konstitucinės garantijos vien padėti jų verslui. Jos suteiktos tam, kad žiniasklaida atliktų „ketvirtosios valdžios“ vaidmenį ir šviestų visuomenę. Tam ji turi stebėti valdžios veiksmus, atskleisti jos trūkumus ir su visu tuo supažindinti visuomenę. Žiniasklaida privalo prisidėti ir prie visų kitų šaliai svarbių klausimų aiškinimo ir vertinimo. Taip turi atsirasti ryšys tarp valdžios ir visuomenės, per kurį būtų galima pasikalbėti ir pasikeisti nuomonėmis apie visai tautai svarbius dalykus.

Kad toks ryšys realiai atsirastų, svarbu, kiek ir kaip žiniasklaida supranta savo misiją ir atsakomybę. Lietuvoje dar vis laikoma, kad žiniasklaidos prekė yra vienadienė, greitai gendant ir pamirštama. Tas dar vis nustato, kas bus rodoma ir apie ką bus rašoma.

Todėl kokio nors viešo žmogaus puolimas laikomas gera preke, didinančia programos populiarumą ar leidinio tiražą. Bet per dažnai tam aukojama bet kas, ką dar būtų galima pavadinti objektyvia „tiesa“. Tiesa visai nebūtina, pakanka gražios spalvos, staigių judesių ir laikino susijaudinimo. O jei ir bus padaryta kokia nors klaida, tai tiek to, nebūtina į tai kreipti daug dėmesio, nes rytoj jau viskas bus užmiršta, bėgsime paskui kitą taikinį...

Kai žiniasklaida tampa tik prekė, ji pradeda veikti pagal laisvosios rinkos dėsnius. Pagal aksiomą, žiniasklaida negali išgyventi vien tik iš išleistų tiražų. Todėl perkama ir parduodama „tiesa“. Nors pati tema gali būti niekam neįdomi ir netraukti skaitytojų dėmesio, tačiau rašinio ar programos intriga ir patikimumas dažnai priklauso vien nuo to, kiek ji bus rodoma ar apie tai bus rašoma. Todėl serija rašinių ar programų ta pačia tema patraukia daugiau skaitytojų dėmesio negu vienkartinis straipsnis, išspausdintas paskutiniajame puslapyje. Tai normaliai nebūtų daroma vien dėl temos nereikšmingumo. Bet jei už tai buvo gerai sumokėta reklama ar kitu pavidalu, ji gali tapti svarbiausia dienos ar savaitės žinia. Tai geras verslas, bet nebūtinai tas, ko laukiama iš rimtos žiniasklaidos.

Tai nesubrendusios žiniasklaidos požymiai. Norisi tikėti, kad Lietuvos žiniasklaida pripažins savo atsakomybę ir suteiks savo pagrindinei misijai didesnę svarbą, negu jai suteikiama dabar. Bet tam turbūt reikia laukti naujos, jau kitos leidėjų ir žurnalistų kartos.

TARP TYRIMŲ IR TIKROVĖS

Kristina Juraitė

Vaizdo komunikacijos iššūkiai šiuolaikinei žiniasklaidai

Aistė Žilinskienė

Kaip internetas keičia žurnalistiką Lietuvoje

VAIZDO KOMUNIKACIJOS IŠŠŪKIAI ŠIUOLAIKINEI ŽINIASKLAIDAI

Kristina Juraitė

Jau keletą dešimtmečių komunikacijos tyrėjai pabrėžia fundamentalias transformacijas, vykstančias šiuolaikinėje žiniasklaidoje, pvz., informacijos turinio homogenizacija, standartiški formatai, dominuojanti pramoginio turinio informacija; rimtas naujienas (angl. hard) keičia lengvo turinio naujienos (angl. soft); auganti konkurencija žiniasklaidos priemonių rinkoje skatina ieškoti patrauklių ir greitų sprendimų auditorijai pritraukti. Nieko nestebina didelio formato nuotraukos laikraščių pirmuosiuose puslapiuose, kurių informacija ir nulemia, ar skaitytojas jį pirks ir skaitys leidinį, ar ne. Pagrindinės straipsnių nuotraukos dažnai tampa tokios pat svarbios, kaip ir tekstas. Šiandien visos žiniasklaidos priemonės priverstos nuolat ieškoti naujų dizaino sprendimų, orientuotų į auditorijos poreikius, kultūrą, mentalitetą.

Pastaraisiais dešimtmečiais ypač daug diskutuojama apie išaugusią vaizdo kultūros svarbą. Kalbama apie *spektaklio visuomenę, televizijos visuomenę, simuliakrų ir simuliacijų visuomenę*, kurioje okuliarcentristinė patirtis nustelbia kitas jusles, t. y. mes bendraujame, komunikuojame ir dalijamės vizualiai sukonstruotomis

patirtimis. Gyvename aplinkoje, kurioje sunku atskirti tai, kas yra tikra, natūralu, ir kas jau sukonstruota. Atvaizdai, kuriuos gauname, konstruoja mūsų patirtis, nuostatas, socialines diferenciacijas – klasines, rasines, lyties, seksualumo hierarchijas. Todėl svarbu suvokti, kokios institucijos dominuoja mūsų gyvenime, pateikdamos „universaliąsias“ vizualias versijas ir ignoruodamos kitas. Gyvenimą galima matyti labai įvairiais būdais, turime kaip galima labiau išsivaduoti iš „dominuojančiojo“ būdo ir suvokti šios tradicijos socialines priežastis bei pasekmes.

Struktūriniai, technologiniai ir kultūriniai pokyčiai šiuolaikinėje visuomenėje, išaugęs vizualiųjų medijų (TV, internetinės žiniasklaidos) vaidmuo, reklaminių pranešimų gausa išplėtė vizualinės informacijos panaudojimo erdvę tiek, kad galime sakyti, jog gyvename, dirbame, mokomės, leidžiame laisvalaikį vizualumo prisotintame pasaulyje. Vizualumas šiaandien yra esminė priemonė, konstruojanti socialinio pasaulio suvokimą. Atvaizdai ir vizualinės reprezentacijos tapo šiuolaikinės kultūros savastimi. Jų yra visur – viešosiose erdvėse, spaudoje, televizijoje, kine, knygose ir kt.

Vaizdo komunikacijos svarbą didelė dalimi nulėmė technologinė pažanga,

palengvinusi vaizdo produkavimo procesą. Šiandien beveik kiekvienas norintis gali fotografuoti ir net filmuoti. Atvaizdas – tai fizinis dokumentas, kuriame užfiksuota tai, kas įvyko konkrečiu laiku konkrečioje vietoje. Kita vertus, atvaizdas atspindi tam tikrą žiūrėjimo kryptį, kur krypsta dėmesys, taip pat svarbius atvaizdo objektų patyrimo aspektus, ypač vaizdo medžiagoje ir filmuose. Taigi atvaizdas bendrąja prasme gali reprezentuoti subjektyvius reiškinius (turinį) objektyvia forma.¹ Atvaizdo objektyvumo problema buvo itin aktuali nuo pat pirmųjų fotografijos bandymų: „Fotografijos parūpina įrodymus. Tai, apie ką mes sužinome, bet kuo abejojame, atrodo įrodyta, kai mums parodoma nuotrauka.“² Priklausomai nuo konteksto ir dominuojančios ideologijos ta pati fotografija gali turėti skirtingas reikšmes. Fotografija plačiąja prasme tampa ne tik informacijos sklaidos, bet ir išraiškos, įtakos darymo ar galios demonstravimo priemone.³

Vizualinės informacijos suvokimą lemia kultūrinė kompetencija (žinios). Skirtingai nei tekstai, vizualinė informacija visuomet veikia žiūrėtoją, netgi ir tada, kai jis tos informacijos nesupranta.⁴ Šiuolaikinės visuomenės laisvalaikį nusveria televizija ir kinas, ypač TV, kuri

leidžia mums atsipalaiduoti. Dėl to atvaizdo reikšmė sumenkėja, o jo vaidmuo tampa iliustratyviu, foniniu, pramoginiu, tačiau mažiau imperatyviu.

Vizualinės reprezentacijos

Vizualinių reprezentacijų diskurse būtina pirmiausia išsiaiškinti kultūros sąvoką ir kalbėti apie kultūrą. Kas yra kultūra plačiąja prasme? Ne normatyvine, kai vieni dalykai laikomi kultūra, o kiti ne, bet socialine. Čia kultūra – tai žinojimo, tikėjimų, meno, dorovės, įstatymų, papročių ir kt. gebėjimų bei įpročių visuma, kurią žmogus įgyja būdamas visuomenės narys. Kitaip tariant, kultūra yra susijusi su išmoktomis, socialinės sąveikos metu įgytomis mąstymo ir elgesio tradicijomis. Tai socialiai įgyta gyvensena, būdinga konkrečiai žmonių grupei. Todėl mes galime kalbėti apie vakarietiškąją kultūrą, Rytų kultūrą, krikščioniškąją, musulmoniškąją kultūrą, taip pat apie tam tikrų šalių kultūras, pvz., amerikietiškąją, sovietinę ir t. t. Kitaip tariant, kultūra – tai bendrosios reikšmės, suteikiamos mus supančiam pasauliui. Kultūra – tai reikšmių žemėlapiai. Šios struktūros remiasi bendra patirtimi, bendru žinojimu.

Pasak vaizdo komunikacijos tyrėjo Stuart Hall, kultūra – tai reprezentacijų

¹ Grady, John. 2001. Becoming a Visual Sociologist. *Sociological imagination*, Vol. 38, No. 1/2, p. 83–119.

² Sontag, Susan. 2000. *Apie fotografiją*. Vilnius: Baltos lankos, p. 15.

³ Becker, Karin. 2004. Where is Visual Culture in Contemporary Theories of Media and Communication?, *Nordicom Review*, Vol. 25, No. 1/2, p. 149–157.

⁴ Barnard, Malcolm. 2001. *Approaches to Understanding Visual Culture*. New York: Palgrave. Žukauskaitė, Audronė. 2005. Kūnas ir technologijos. *Lytys, medijos, masinė kultūra, Dailė* 37, p. 29–37.

sistema ar rinkinys.⁵ Sąvokos yra reprezentacijos, kurios mums padeda mąstyti ir komunikuoti. Todėl kalba čia ypač svarbi, nes ji padeda paviešinti reikšmes, kurias mes suteikiame įvykiams, žmonėms, situacijoms, reiškiniams. Be kalbos negalėtume keistis reprezentacijomis. Kalba – tai priemonė, kuria naudojantis kuriamos ir perduodamos reikšmės. Vadinasi, reikalinga bendra kalba, kad būtų galima keistis reikšmėmis tarpusavyje.

Kalbą mes dažnai tapatiname su verbaliniu tekstu, tačiau egzistuoja ir vizualinė kalba. Atvaizdai, kaip ir žodžiai, gali turėti ne vieną, bet keletą skirtingų reikšmių. Reikšmė – tai savotiška interpretacija, nes atvaizdai neturi fiksuotų reikšmių. Neįmanoma sukontroliuoti ir iš anksto numatyti, kokioms reikšmėms atstovaus tam tikras atvaizdas. Komunikacija, ir ypač vaizdo komunikacija, yra tiesiogiai susijusi su galios mechanizmais. Būtent jie sąlygoja, kas patenka ir reprezentuojama žiniasklaidoje. Todėl pranešimai, kur susikerta žinojimas ir galia, veikia labai įvairiais būdais. Galia visai siekia pajungti atvaizdus savo naudai, kad jiems būtų priskiriama tam tikra reikšmė. Stereotipai yra vienas iš fiksuotų reikšmių pavyzdžių. Pvz., prisiminkite tokių socialinių grupių, kaip romai, benamiai, imigrantai, užsieniečiai, kitų religijų išpažinėjai, ir panašius stereotipus.

Konkreto reiškinio, įvykio, objekto ar idėjos vizuali reprezentacija gali būti konstruojama trimis būdais. Visų

pirma, ji atspindi tikrovę, kitaip tariant, yra objektyvus tikrovės atspindys. Antra, tam tikro įvykio vizualizacija gali būti iš anksto apgalvota autoriaus (fotografo arba operatoriaus). Trečia, vizualizacijos konstruojamos jų naudojimo metu. Pavyzdžiui, tam tikro įvykio suvokimas priklauso nuo socialinių reikšmių jam priskyrimo, o tai nėra objektyvus, bet subjektyvus procesas, kuris labiausiai priklauso nuo to, kas yra atvaizde. Iš tiesų įvykiai neturi reikšmės iki tol, kol jie nėra reprezentuojami. Reprezentacija juos įprasmina. Taigi reprezentacija yra sudėtinė įvykio dalis, kitaip jo nebūtų.

Jean Baudrillard (1929–2007) yra dažnai vadinamas postmodernizmo žiniuoniu, daug rašęs apie šiuolaikinę kultūrą ir žiniasklaidos poveikį jai. Jo įsitikinimu, šiuolaikiniams žmonėms dažniausiai reikia formų, kurias suteikia žiniasklaida ir kurios sustiprina mūsų troškimą kaupti materialines vertybes. Baudrillard tikėjo, kad visos žiniasklaidos formos – reklama, viešieji ryšiai, pramogų industrija – yra ypač manipuliacinės. Dėl to mes tapome vartotojų visuomene, kuriai nieko nėra reikšmingesnio už vartojimą, t. y. poreikių, kuriuos suformulavo žiniasklaida ir kitos postmodernios visuomenės institucijos, patenkinimą. Kitaip tariant, žiniasklaida formuoja tikrovę, ir ta tikrovė dažnai yra klaidinga, atskirta nuo reikšmės ir konteksto. Simuliacija – tai sąvoka, apibrėžianti šį procesą, tai tikrovės pakeitimas

⁵ Hall, Stuart. 2003. *Representation – Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.

netikrove, kuris yra pavojingas tuo, kad nebegalime atskirti, kas yra tikra, kas ne, pvz., banko apiplėšimas naudojantis netikru ginklu.⁶

Vizualinė žurnalistika

Žiniasklaidos raidoje ypač išryškėjo vizualinės informacijos panaudojimo transformacijos. Šiandieninė žiniasklaida neišsivaizduojama be vizualinės informacijos. Tai paliudija ir fotoredaktorių, atsakingų už vizualinės informacijos turinį ir pateikimą, atsiradimas Vakarų naujienų redakcijose. Tai lėmė ne tik technologijų raida, 35 mm kameros, vėliau skaitmeninių aparatų atsiradimas, bet ir homogenizaciniai, standartizacijos procesai, vykstantys žiniasklaidoje. Žurnalistika turi tilpti į tam tikrą formatą, o tam reikalingi vizualiniai šablonai, kuriuos nesunkiai atpažintų visuomenė. Kai kurios spaudos fotografijos tapo socialinio arba politinio gyvenimo ikonos, pvz., Tiananmenio aikštėje priešais tankų eilę stovintis vyras. Ši fotografija taip atitiko vakarietišką individualizuotą herojinę ideologiją, kad net ir praėjus 30 metų dažnai reprodukuojama pačiuose įvairiausiuose kontekstuose. Šis atvejis paliudija, kad atvaizdo galią apsprendžia ne jo tikroviškumas arba kontekstas, bet simbolinė reikšmė, metafora, kuri puikiai atitinka visuomenės vertybes ir tikėjimus. Fotografija – tai kolektyvinės atminties, vizualinės istorijos dalis, visuomenės nuomonę ir jos atmintį konstruojanti priemonė. Todėl

fotografija visuomet yra parankus propagandos įrankis.

Šiandien įvykis yra pagrindinis naujienų žurnalistikos objektas. Kita vertus, naujienos ir įvykiai yra taip susiję, kad dažnai vartojami kaip sinonimai žurnalistiniame ir viešajame diskurse. Aktualijos, faktai, istorijos – tai dažniausiai vartojamos sąvokos įvykiams žiniasklaidoje pristatyti. Žurnalistinis įvykis yra tam tikra sąveika tarp žurnalistų ir jų aplinkos. Šios sąveikos rezultatas – tai tekstas, kitaip tariant, vizualinių ir verbalinių simbolių visuma. Visuomenė, jos institucijos ir individai yra veikiami šių žurnalistinių tekstų. Ilgalaikiai žurnalistinių praktikų pokyčiai atskleidžia ir žurnalistikos vaidmenį visuomenėje. „Žurnalistinio įvykio“ suvokimo pokyčiai taip pat leidžia suvokti fundamentalius galios, kultūrinės ir socialinės tikrovės struktūrų pokyčius. Šiandien mokslininkai prabyla apie postžurnalistikos erą, kai šiuolaikinė žiniasklaida tampa vien pramogine, kai diskusijų laidas pakeitė realybės šou, visuomenės interesus nublanko prieš komercinius interesus, o žanrai yra sumišę ir persipynę, kai dėmesys sau, t. y. žiniasklaidai, pranoko visuomenę, žurnalistika ir rinkodara tapo sunkiai atskiriami.

Pažymėtina tendencija, kad į žiniasklaidos darbotvarkę įėjo pseudoįvykių apžvalgos, skiltys, temos – ne vien atskiri pranešimai. Svarbu pažymėti, kad mažesnėse geopolitinėse žiniasklaidos

⁶ Baudrillard, Jean. 2002. *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos.

erdvėse paparaciškos veiklos ar partizaninės žurnalistikos beveik nėra. Tokiu būdu į paviršių išplaukia situacijos, kurios iš anksto modeliuojamos tam, kad būtų fotografuojamos, filmuojamos, o vėliau nušviečiamos žiniasklaidoje. Bet kokia žinia, perduota per televiziją ar interneto portalą, tampa įvykiu. Bet kokia asmenybė, pakartotinai minima žiniose, tampa žvaigžde. Kita vertus, sufabrikuoti pseudoįvykiai padeda išlaikyti žvaigždžių reitingus. Pavyzdžiui, susimuša dvi popmuzikos atlikėjos arba blėstanti žvaigždė nufotografuota lipanti iš automobilio, „pamiršusi“ kelnaites, ir t. t.

Atvaizdas yra sinergetinis įvairių informacijos vienetų darinys, kontekstualiai įrėmintas erdvėje ir laike. Būtent iš šios kombinacijos išplaukia ne tik įvairių reikšmių ir interpretacijų, bet ir mūsų dėmesio pritraukimo galimybė. Kiekvienas atvaizdas turi savo istoriją. Vieni juos kuria, kiti vartoja, todėl labai svarbu suvokti, kaip atvaizdas yra kuriamas, kaip jis vartojamas, nes tai leis pažinti reikšmes, priskiriamas konkrečiam atvaizdui. Kadangi kiekvienas atvaizdas susideda iš daugybės informacinių vienetų, vienas ir tas pats atvaizdas gali turėti daugybę reikšmių ir interpretacijų. Kuo labiau pažinsime atvaizdo kūrimo ir vartojimo procesus, tuo geriau suprasime, kiek daug prasmių, reikšmių gali turėti atvaizdas.⁷ Nereikėtų pasiduoti vizualiniam determinizmui ir

suabsoliutinti vaizdo reikšmės, kadangi tas pats atvaizdas gali skatinti skirtingas žmonių interpretacijas. Atlikti tyrimai rodo, kad visuomenės atsakas į vizualinę informaciją yra daug kompleksiškesnis ir jokių būdu nėra homogeniškas.

1970-aisiais Vakarų mokslininkai atkreipė dėmesį į socialinę ir kultūrinę atvaizdo reikšmę, konstruojant socialinio pasaulio, kuriame gyvename, reikšmes. Manau, kad vaizdo galios klausimai ir toliau bus tyrinėjami, ieškant naujosios žiniasklaidos kalbos užuomazgų ir turinio įvairovės dialogo tarp teksto ir vaizdo.

Literatūra

1. Barnard, Malcolm. 2001. *Approaches to Understanding Visual Culture*. New York: Palgrave.
2. Baudrillard, Jean. 2002. *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos.
3. Becker, Karin. 2004. Where is Visual Culture in Contemporary Theories of Media and Communication? *Nordicom Review*, Vol. 25, No. 1/2, p. 149–157.
4. Grady, John. 2001. Becoming a Visual Sociologist. *Sociological imagination*, Vol. 38, No. 1/2, p. 83–119.
5. Hall, Stuart. 2003. Representation – Cultural Representations and Signifying Practices. London: Sage.
6. Sontag, Susan. 2000. *Apie fotografiją*, Vilnius: Baltos lankos.
7. Žukauskaitė, Audronė. 2005. Kūnas ir technologijos. *Lytys, medijos, masinė kultūra, Dailė* 37, p. 29–37.

⁷ Grady, John. 2001. Becoming a Visual Sociologist. *Sociological imagination*, Vol. 38, No. 1/2, p. 83–119.

KAIP INTERNETAS KEIČIA ŽURNALISTIKĄ LIETUVOJE

Aistė Žilinskienė

Šiek tiek daugiau nei prieš dešimtmetį, 1997 m., didžiausiam to meto šalies dienraščiui „Lietuvos rytas“ pirmajam pradėjus rengti naujienų tinklapį internete, o 2000-aisiais Lietuvoje susikūrus pirmiesiems, neturintiems spausdintinio atitiktens ir egzistuojantiems tik internete periodiniams leidiniams (vadinamiesiems interneto portalams), dar buvo neaišku, ko iš šių naujo tipo žiniasklaidos priemonių galima tikėtis, į ką jos išaugs, kokių veiklos taisyklių paisys ir kaip pakeis tradicinės žiniasklaidos veiklą.

Pirmaisiais veiklos metais atrodė, jog internete žiniasklaida nekuria jokio naujo produkto, dėl kurio būtų verta ateiti būtent į interneto žiniasklaidos leidinius. Juk į to meto spausdintinių laikraščių interneto puslapius buvo tik perkeliamas spausdintų leidinių turinys, ir tai dažniausiai ne visos laikraščio publikacijos, o tik jų dalis. Naujienų portalai iš pradžių daugiausia taip pat pateikė tik naujienų agentūrų turinį ir citavo spausdintinę žiniasklaidą.

Šiam darbui, atrodytų, nereikia nei žurnalistinio išsilavinimo, nei didesnės kvalifikacijos, lyg ir užtektų interneto žiniasklaidos darbuotojui gerai įvaldyti vieną kompiuterio funkciją – kopijuoti. Pasigirsta kalbų, kad žurnalistinė veikla

internete apsiriboja to, kas pateikiama tradicinėje spaudoje, perkėlimu į internetą.

Į interneto, kaip į globalaus komunikacijos kanalo, teikiamas technines galimybes Lietuvoje iš pradžių taip pat pasižiūrėta ne kaip į naujas galimybes plėtoti veiklą, bet kaip į grėsmę tradicinei žiniasklaidai ir nusistovėjusiems veiklos modeliams. Juk informaciją internete lengva kopijuoti (užtenka kelių kompiuterio klavišų paspaudimų), platinti (elektroniškai paštu laiško persiuntimas į bet kurią pasaulio vietą trunka mažiau nei vieną sekundę) ar kritikuoti (daugelyje informacinių svetainių yra forumai, komentarų skiltys, kuriose kiekvienas skaitytojas gali skelbti savo nuomonę, žinomus faktus).

Publikacijos autoriaus autoritetas internete tampa nebe toks reikšmingas, nes čia ir pačiai auditorijai sudaromos sąlygos imtis iniciatyvos ir atlikti rašinio autoriaus vaidmenį (minėtuose forumuose, komentarų skiltyse, nusiuntus elektroninį laišką redaktoriui arba tiesiai į tam tikrą portalo skiltį įkėlus savo žinutę).

Tokie besikaitaliojantys galios svertai koreguoja klasikinį modelį, kai informacijos „gamintojas ir tiekėjas“ yra tik žurnalistas. Internetas suteikia galimybę kiekvienam asmeniui pabūti žurnalistu, informacijos platintoju.

tai, jog daugumą elektroninių leidinių internete galima skaityti nemokamai arba už labai nedidelį papildomą mokestį. Elektroninių leidinių prenumeratos kaina paprastai yra mažesnė už spausdintinių. Nemokama prieiga internete sumažina spausdintos periodikos, kuri visa yra mokama, prenumeratorių skaičių.

Dėl šių priežasčių lietuviški dienraščiai neskubėjo plėtoti žurnalistinės veiklos internete. Dauguma jų iki šių dienų savo tinklalapiuose pateikia tik dalį laikraštinių tekstų, kai kurie dar ir šiandien savo svetainėse neteikia jokių naujienų realiu laiku („Lietuvos žinių“ svetainė internete www.lzinios.lt), o vieną iš didžiausių šalies dienraščių „Respublikos“ ir „Vakarų žinių“ pirmosios interneto svetainės versijos buvo sukurtos tik 2008 m. (šiuo metu bendra svetainė www.respublika.lt).

Tačiau sparti internetinio ryšio plėtra, didėjantis gyventojų kompiuterinis raštingumas neleido visuomenės informavimo priemonėms užsistovėti vietoje. Plėtoti žiniasklaidos veiklą internete ėmė sparčiai besikuriantys naujienų portalai (žiniasklaidos priemonės, periodiškai naujienas publikuojančios tik internete ir neturinčios jokio spausdintinio atitikmens).

2004 m. naujienų portaluose (pirmasis šioje srityje buvo „Delfi“) įdarbinti pirmieji reporteriai, rašantys publikacijas tiesiogiai iš įvykio vietos tik konkrečiam portalui. Taip pamažu buvo stengiamasi daugelį įvykių nušviesti gerokai anksčiau nei naujienų agentūros (BNS ar „Elta“), televizija ar spauda. Juolab kad techninės

interneto galimybės leidžia naujienas publikuoti daug greičiau nei tradicinėje spaudoje, radijuje ar televizijoje: informaciją interneto žiniasklaidoje galima atnaujinti visą parą, nereikia derintis prie nustatyto žinių laidos laiko, žinias galima publikuoti blokeliais arba po vieną, nereikia turimos medžiagos montuoti, tuo pačiu nesugriaunant bendro žiniasklaidos priemonės vaizdo, ir tai galima padaryti iš bet kur, tereikia turėti kompiuterį ir mobilųjį interneto ryšį. Operatyvumu interneto žiniasklaida jau laisvai gali varžytis su radiju, kuris žinių laidas transliuoja kas valandą ar pusvalandį, bei tiesioginėmis televizijos transliacijomis.

Ši interneto žiniasklaidos savybė verčia spaudą, išleidžiamą tik kitos dienos rytą, ir televiziją, žinių laidas transliuojančią vakarais, didesnę dėmesį skirti pačios žinios naujumo aspektui, ieškoti daugiau įdomių jos pateikimo formų, kurių nebūtų galėję ar spėję dėl laiko stokos (tos pačios operatyvumo savybės minusas, renkant informaciją) užfiksuoti interneto žiniasklaidos atstovai, daugiau žaisti vaizdu (nes judančio vaizdo integracija nušviečiant įvykius interneto portaluose dėl didelių sąnaudų kol kas dar yra ribota).

Interneto žiniasklaidos operatyvumas praplečia ir vadinamąją „prime time“ (liet. k. – didžiausią žiūrovų kiekį prie televizijos ekranų suburianti paros dalis) sąvoką. Tampa nebe taip svarbu, kada išleidžiami laikraščiai, nes naujusias žinias bet kuriuo paros metu galima pasiskaityti internete. Nebūtina keisti savo gyvenimo

įpročių ar planų tam, kad vienu ar kitu laiku pažiūrėtum norimą televizijos laidą ar varžybų transliaciją, nes visa tai galima pasižiūrėti ar varžybų rezultatus sužinoti tuo pačiu metu, tą pačią dieną vėliau ar kitą dieną, kai žiūrovui patogiu, naujienų portaluose ar televizijų interneto svetainėse. Informacijos vartojimas tampa vis labiau asmeninis ir „*prime time*“ yra tada, kada žiūrovas nusiteikęs ir turi laiko pamatyti mėgstamą programą, o tai nebūtinai turi sutapti su tradiciniu televizijų žiūrimumo „*prime time*“ (Lietuvoje 19–23 val.).

Internetas sudaro sąlygas žiniasklaidai ne tik greitai informuoti skaitytojus apie svarbius įvykius, bet ir neriboja jos jokiais apimties limitais, skirtingai nei televizijas ar radiją ribojantis laiko limitas (pavyzdžiui, tik pusvalandžio trukmės žinios), o spaudą – popieriaus lapų skaičius (pavyzdžiui, 24 puslapių laikraštis). Dėl to tradicinė žiniasklaida gali pateikti gerokai mažiau informacijos nei interneto portalai.

Tarkime, jei per televizijos ar radijo žinias bei spaudos puslapiuose dėl apimties limito šiandien paskelbiamos žinios apima daugiausia dviejų ar trijų stambiausių Lietuvos verslo įmonių metinius pelnus, tai interneto žiniasklaida, neturėdama tokių griežtų apimties limitų, šiandien pateikia gerokai platesnį vaizdą skaitytojams, t. y. interneto portaluose per vieną dieną galima pasiskaityti mažiausiai apie 7–10 Lietuvos verslo įmonių metinius pelnus. Dėl šių savybių interneto žiniasklaida suteikia erdvę gerokai didesniai skaičiui įmonių, valstybės institucijų, visuomenės veikėjų

būti pamatytiems, išgirstiems, pasidalyti savo mintimis viešai, informuoti apie savo veiklą visuomenę ir pasiskaityti apie konkurentus. Pavyzdžiui, šiandien didžiausias Lietuvos naujienų portalas „Delfi“ per dieną publikuoja apie du šimtus naujų žinių įvairiomis temomis.

Čia išryškėja dar vienas išskirtinis interneto žiniasklaidos bruožas – didesnis informacijos kiekis ir įvairovė. Ji atsiranda ne tik informacinėje žurnalistikoje, bet ir aiškinant, analizuojant svarbius visuomenės gyvenimo įvykius, problemas, pasisakymus, naujai priimtus įstatymus. Jau nuo pirmųjų interneto žiniasklaidos susikūrimo dienų didžiausi Lietuvos naujienų portalai skaitytojams siūlė didelę politikos, socialinio gyvenimo apžvalgininkų tekstų įvairovę. Savo komentarais internete visuomenės pasitikėjimo ir žinomumo sulaukė žurnalistas Virginijus Savukynas (buvęs „Omni“ vyriausiasis redaktorius), žurnalistas Saulius Stoma (kurį laiką savo komentarus publikavęs tik naujienų portale „Delfi“), politologas Lauras Bielinis („Omni“, „Delfi“), psichologas Olegas Lapinas. Gausiai cituojami naujienų portaluose buvo ir filosofo Leonido Donskio tekstai (autorius savo komentarus pradėjo publikuoti dienraščio „Klaipėda“ interneto svetainėje).

Šiandien nuomonių įvairovę interneto žiniasklaidoje dar labiau užtikrina beveik kiekviename portale esančios politikų nuomonės ir skaitytojų minčių skiltys (*delfi.lt* „Politiko tribūna“, „Vox populi“, *Lrytas.lt* „Laiškas redakcijai“ ir t. t.), kur

<http://radijostotys.xz.lt>

publikuojamos visų be išimties (atitinkamai politikų ir skaitytojų) argumentuotai surašytos nuomonės ar įžvalgos.

Naujus žurnalistinės veiklos standartus suformuoja ir interneto žiniasklaidoje išaugęs skaitytojo vaidmuo. Nuo šiol jis gali ne tik atsiųsti savo nuomonę ar rašinį jam aktualia tema tradiciniu ar elektroniniu

paštu į redakciją ir tikėtis, kad jis bus publikuojamas, bet ir pats dalyvauti informacijos rinkimo ir platinimo procese. Visi didžiausi šalies interneto portalai ir dienraščių interneto versijos nuo pat veiklos pradžios plėtojo vieną iš interneto žiniasklaidos specifinių savybių – interaktyvumą, t. y. visi jie suteikia galimybę

skaitytojui išreikšti savo nuomonę internete. Interaktyvumas leidžia kiekvienam iš karto reaguoti į žurnalisto tekstą šalia esančiose „Komentarų“ skiltyse, išsakyti žurnalistui savo nuomonę „Komentaruose“ ar prie rašinio nurodytu elektroniniu paštu, tokiu pat būdu galima suteikti papildomos informacijos apie įvykį, informuoti apie netikslumus žinutėje.

Šis interneto ypatumas (interaktyvumas) šiek tiek keičia ir tradicinį žurnalistinės veiklos modelį: nuo tokio „mes pasakojame jums“ žurnalistų ir skaitytojų santykių modelio kryptama prie „žurnalisto ir skaitytojų pokalbio“ modelio, nes žurnalistas savo ruožtu gali tuoj pat tuos netikslumus rašinyje ištaisyti, patikrinti skaitytojų pateiktą informaciją, ir, jai pasitvirtinus, tuoj pat papildyti savo žinią. Jis gali atsakyti skaitytojams į jų klausimus elektroniniu paštu, komentarų skiltyje. Taigi interaktyvumas sudaro sąlygas skaitytojui būti ne pasyviu stebėtoju, bet informacijos pateikimo proceso dalyviu.

Be to, dalyvaujant skaitytojui, sukuriamas artimesnis ryšys tarp informacijos siuntėjo ir vartotojo, žurnalistas skaitytojui nebeatrodo toks nepasiekiamas. O ir žurnalistas gali geriau pažinti auditorijos poreikius ir suteikti savo skaitytojams daugiau galimybių juos tenkinti. Taip žurnalistas praplečia ir savo šaltinių ratą. Skaitytojai, atsidūrę įdomių įvykių centre, turėdami žurnalistų kontaktinius duomenis ir jau sulaukę jų geranoriško požiūrio, neretai informuoja žurnalistus apie svarbius įvykius pirmiau negu per oficialius

šaltinius sužino žiniasklaidos priemonių darbuotojai.

Šiandien, išaugus naujienų portalų tarpusavio konkurencijai, Lietuvoje skaitytojų bendradarbiavimas portalų redakcijose yra itin vertinamas. Daugelyje portalų prie skaitytojų praneštos informacijos nepamirštama prirašyti, jog žinios yra parengtos pagal konkretaus skaitytojo praneštą informaciją. *15min.lt* portalas sukūrė net atskirą puslapį, kur skaitytojai patys gali tiesiai į portalą įkelti jiems rūpimą jų pačių surašytą žinią, nuotrauką ar vaizdo naujieną (čia nebėra jokio redakcijos filtro), *alfa.lt* už įdomiausią praneštą žinią savo skaitytojams siūlo įvairių prizų.

Skaitytojų surašytos ir paskelbtos žinios šiandien interneto portaluose lygiaverčiai konkuruoja su profesionalių žurnalistų parengtais tekstais. Tai – dar vienas iššūkis žurnalistų profesijai. Akivaizdu, kad žurnalistų autoritetas internete tampa nebe toks svarbus, daug svarbesnė aprašoma nuomonė, mintis, faktas, publikuojami vaizdai nei autorius, kuris tai parašė ar nufotografavo. Internete didelės dalies skaitytojų nesudominsi vien garsiu žurnalistu vardu, daug svarbesnis tampa gebėjimas išvelgti aktualią temą, įdomiai ją pateikti, savo rašiniu sukelti skaitytojų diskusiją „Komentarų“ skiltyje. Tą dar labiau patvirtina augantis interneto dienoraščių (anglų k. *web blogs*), kurių didžiąją dalį kuria ir valdo patys vartotojai, populiarumas. Iššūkį žurnalistų kvalifikacijai

internete meta ir tokia interneto savybė, kaip teksto daugialypiškumas, t. y. galimybė vienoje publikacijoje tekstą, vaizdą ir garsą pateikti kartu arba tą patį įvykį interneto žiniasklaidoje galima nušviesti arba rašytine publikacija, arba vaizdo reportažu, arba pateikiant garso įrašą.

Interneto žiniasklaida integruoja tiek radijo, tiek televizijos, tiek spaudos išskirtines savybes, suteikdama skaitytojui galimybę įvykį pamatyti įdomiau, išsamiau nušviestą nei tradicinėje žiniasklaidoje, tuo pačiu šia savybe sudarydama rimtą konkurenciją televizijai ir radijui, ir netgi pramoginiams žurnalams (dėl nuotraukų gausos). Internete atsiranda galimybė pridėti ne vieną, o net visą albumą nuotraukų iš parodos atidarymo, drabužių kolekcijos pristatymo, surengtos visuomeninės akcijos; taip pat tekstą galima papildyti garso ir vaizdo įrašais iš įvykusių renginių, kad girdėtusi arba matytusi pašnekėsio ar pasirodymo autentiškumas.

Toks kūrinio pristatymas reikalauja ir iš žurnalisto didesnės kvalifikacijos. Būtent dėl teksto daugialypiškumo galimybės šiandien interneto portale dirbantis žurnalistas privalo turėti pakankamai žinių nuspręsti ne tik kokią temą ar įvykį yra svarbu skaitytojui pateikti, bet ir kaip geriausia tą įvykį ar temą atskleisti (filmuojant, darant garso įrašą ar rašant tekstą, kuriant fotoreportažą).

Daugialypiškumą šiandien plėtoja dauguma naujienų portalų. 2002 m. pradėję nuo televizinių naujienų tarnybų

vaizdo siužetų naudojimo greta rašytinių portalų tekstų (pradžioje iš televizijų naujienų interneto svetainės *TV.lt*), garso įrašų skelbimo iš „Žinių radijo“ ar Lietuvos radijo laidų įrašų, ir šiandien išsiplėtę iki vaizdo naujienų tarnybų portalų redakcijose (tokias šiandien turi *lytas.lt*, *delfi.lt*, *balsas.lt*).

Taigi galima daryti išvadą, jog, praėjus daugiau nei dešimčiai metų nuo interneto portalų veiklos pradžios Lietuvoje, interneto žiniasklaida nesilaikė jai mėginto primesti ir taip tarsi jos reikšmę sumenkinančio vadinamojo „copy/paste“ (liet. k. kopijuojau ir perkeliu – iš laikraščio ar naujienų agentūros svetainės) veiklos principo. Atvirkščiai, ji ieškojo galimybių pateikti visuomenei kuo daugiau originalaus turinio, pradėjo ieškoti glaudesnio ryšio su skaitytoju, informacinius rašinius ėmė publikuoti realiu laiku (iškart po įvykio ar jam dar net nepasibaigus, o ne uždelsus porą valandų, kaip reikalaudavo laikytis naujienų agentūros, teikdamos portalams savo turinį). Taip pat įkūrusios redakcijas su reporteriais, redaktoriais, fotografais ir net vaizdo naujienų skyriais, pačios interneto portalų redakcijos ėmė dirbti vadinamuoju naujienų agentūrų principu. Taip pamažu formavosi nauji žurnalistinės veiklos kokybės ir etikos standartai, nauji žurnalistinių kūrinių žanrai. Paaiškėjo, kad skaitytojo vaidmuo interneto žiniasklaidoje vis didėja, o žurnalistui čia kartais keliami netgi didesni reikalavimai nei dirbant tradicinėje žiniasklaidoje.

CENTRAS IR PERIFERIJA

Ramutė Šimukauskaitė
Didžiausias turtas – skaitytojai

Gražina Paukštienė
„Tirpsta“ pavadinimai, liesėja tiražai

Ar saldi valdžios malonė...

DIDŽIAUSIAS TURTAS – SKAITYTOJAI

Ramutė Šimukauskaitė

– **K**uo skiriasi vietinė ir respublikinė spauda: temų ir tekstų specifika, žurnalistų profesionalumu ar kitais bruožais?

– Manau, didžiausias vietinės spaudos išskirtinumas yra tai, jog ji yra arčiausiai savo skaitytojo. Neretai dar tą pačią dieną, kai tik laikraštis pasiekia skaitytojus, mes jau išgirstame atsiliepimų apie vieną ar kitą publikaciją. Žmonės savo nuomonę apie laikraštį, rašinio herojų arba analizuojamą problemą pasako ir stabtelėję gatvėje, ir belaukdami eilėje prie gydytojo kabineto, ir kitose kartais netikėčiausiose vietose. Be to, ir su rašinių autoriais gyvenimas mus nuolat suveda. Taigi, viena vertus, viskas lyg ir paprasčiau – pažįsti šalia esančius žmones, geriau žinai jų rūpesčius ir rajono, miesto, miestelio ar gyvenvietės problemas. Kita vertus, visa tai gerokai didina atsakomybės našta, įpareigoja gerai apmąstyti ir pasverti kiekvieną žodį, nes skaitytojų reakcija, kaip jau minėjau, būna greita. Ir už kiekvieną iškreiptą faktą, ne visai teisingai suprastą mintį, subjektyvų žodžių žaismą moki labai brangiai – laikraščio autoritetu ir skaitytojų pasitikėjimu, kuriam pelnyti reikia ne dienų, mėnesio ir ne vienerių metų.

VILKAVIŠKIO KRASO LAIKRAŠTIS
Santaka

Gyvenimas

rk Kupiškėnų
mintys

Banga
Klaipėdos rajono laikraštis

VIENYBĖ
AKMENĖS RAJONO LAIKRAŠTIS

Būtent todėl vietos laikraščiuose ir mažiau mėgavimosi pikantiškomis ar siaubo detalėmis, sutirštintų spalvų – to, ką sau dažnai leidžia kolegos iš respublikinių leidinių. Dažnai prisimenu gal prieš dešimtmetį Prienuose skaudų įvykį, kai automobilių lenktynių metu žuvo tarp žiūrovų buvęs berniukas. Ant jo užvažiavo iš trasos netyčia išsukęs automobilis. Žinia apie įvykį apskriejo daugelį leidinių. Rašė ir mūsų laikraštis, tik be detalių apie nutrauktus ir smėlyje išbarstytus pirštukus bei kitas „smulkmenas“, kuriomis mėgavosi vienas nacionalinis dienraštis. Apie

tai nerašėme, nes to iš tiesų nebuvo, o jeigu taip ir būtų buvę, ko gero, taip pat būtų me nepasakoję tokių detalių ir dar labiau neskaudinę kenčiančių žmonių. Nelabai ką galėjau pasakyti po kelių dienų sutiktai žuvusiojo berniuko motinai, kai ji manęs paklausė: „Kodėl jie taip parašė?“ Ir pridūrė: „Aš daugiau niekada nekalbėsiu su žurnalistais. Ir kitam pasakysiu.“ Man tuomet beliko tik atsiprašyti už kolegės iš dienraščio fantazijas. Mums jos būtų kainavusios kelių dešimčių prenumeratorių praradimą, o viešnia iš Vilniaus, matyt, džiaugėsi „vaizdingu“ straipsniu.

Jau pati sąvoka – vietos laikraštis – kalba apie tai, kad prioritetą mes teikiame būtent vietos gyvenimo aktualijoms, toms temoms, kurios respublikinei spaudai neretai atrodo per menkos ir nereikšmingos.

Turbūt nedrįsčiau ginčytis su tais, kurie sako, kad vietos laikraščiuose trūksta sensacijų, skandalų. Tai greičiau laikyčiau dar viena mūsų leidinių vertybe, nes vietos laikraščiuose galima rasti daugiau rašinių, pasakojančių apie žmonių tarpusavio santykius, gražios paramos ir bičiulystės pavyzdžius, kultūrą, tradicijas, pilietiškumą.

Bet tai nereiškia, kad vietinė spauda pamiršta savo, kaip sarginio šuns, misiją, rašydama apie **savivaldystėmis** virstančių savivaldybių valdininkus, ydingų įstatymų ir nutarimų slegiamus, išvartus iš paežerių, be medicinos punktų, ligoninių, paštų, kultūros namų paliekamus gyvenviečių ir miestelių žmones. Kitaip ir būti negali, nes mes daugelį skaudulių jaučiame iš

labai arti. Tik gaila, kad esantieji valdžioje dažnai apsimeta apie tai neišgirdę.

Visada prisimenu nemažą savo gyvenimo tarpsnį žurnalistu dirbusio žymaus amerikiečių rašytojo Ernesto Hemingvėjaus žodžius, kad „... nieko nėra sudėtingesnio, kaip rašyti paprastą tiesą apie paprastą žmogų“. Tam reikia ypač didelio profesionalumo ir atsakomybės.

– Spaudos rinkoje sunkiau išsilaikyti respublikinei ar vietinei spaudai?

– Manau, kad vietinei spaudai yra sunkiau, nes didžiausia vietos laikraščių prenumeratorių dalis yra būtent kaimo žmonės. 2008 m. birželio mėnesį Vilniuje vykusioje tarptautinėje konferencijoje buvo teigiama, kad, tyrimų duomenimis, Lietuvoje daugiausia nuo nepritekliaus kenčia kaimas, o mažiausiai – didieji miestai. Tad dauguma vietinių leidėjų, realiai žinodami situaciją, siekdami išlaikyti prenumeratorių skaičių, pastaruosius kelerius metus nekėlė prenumeratos kainų, nors per tą laiką pagerėjo laikraščių kokybė ir apimtis. Leidėjai vadovavosi nuostata investuoti į laikraščių plėtrą nepažeidžiant prenumeratorių galimybių prenumeruoti.

Tačiau taip buvo galima daryti, kol didelėmis pastangomis pavykdavo „prilaikyti“ pašto norus drastiškai didinti prenumeratos pristatymo įkainius ir kol dalį laikraščių gamybos sąnaudų galėjome kompensuoti iš reklamos pajamų, kurios nebuvo didelės. Dabar pajamos iš reklamos dar labiau sumažėjo, nes rajonų

laikraščiuose daugiausia besireklamuojantys vietos verslininkai smarkiai sumažino reklamos užsakymus, o kai kurie net ir visai jos atsisakė.

Vietos laikraščiai taip pat negauna ir valstybinių užsakymų. Seimo, ministerijų ir kitų Vyriausybės institucijų užsakoma informacija spausdinama respublikinėje spaudoje. Nors kartais labai keistai atrodo, kai kaimo vietovių gyventojams, ūkininkams labai svarbi informacija apie struktūrinių fondų paramą ir kitus projektus spausdinama tokiuose leidiniuose, kurie rajone neturi prenumeratorių ir kurių po kelis egzempliorius pardavimui gauna rajono centre esantis spaudos kioskas. Beje, ir tuos kelis ne visada kas nors nuperka.

– Ką manote apie vietos laikraščio žurnalistų priklausomybę nuo leidėjo, o leidėjo – nuo savininko-finansuotojo? Pavarčius kai kuriuos rajoninius laikraščius, susidaro įspūdis, kad regioninė spauda yra objektyvesnė negu respublikinė, jos žurnalistus mažiau žaloja užsakymai leidėjams negu didžiųjų tiražų laikraščių darbuotojus... Gal aš klystu?

– Manau, kad neklystate, nes dauguma vietos laikraščių kol kas tikrai išlaiko laisvos spaudos statusą. Daugelio jų akcininkai yra redakcijose dirbantys žmonės, kuriems svarbūs ir etikos dalykai. Jie už pripažinimą ir didesnę tiražą kovoja galvodami apie laikraščio turinį ir kokybę. Todėl viešoje erdvėje pasigirstantys

teiginiai, kad dauguma Lietuvos rajonų žiniasklaidos priemonių yra fizinių asmenų, priklausančių vietinės valdžios atstovams, ar jų artimų žmonių rankose, daugelį vietos laikraščių leidėjų ir žurnalistų mažų mažiausiai žeidžia. Be to, ir skaitytojai, ypač rajone, labai greitai atsirinka, kas suteikia gyvybės syvų vienam ar kitam laikraščiui.

Tiesa, pastaraisiais metais vietos laikraščių rinkoje atsirado naujų leidinių, pasikeitė kai kurių laikraščių savininkai, tarp jų gal ir yra vienas kitas vietos politikas ar valdininkas, bet jie tikrai nedominuoja. Žinoma, jeigu dabartinė valdžios vykdoma politika vietos laikraščių nenustums į politikų ir verslo kompanijų glėbį. O gal to ir siekiama, norint sužlugdyti arba perimti didžiausius tiražus rajonuose turinčius leidinius.

– Ar turite daug pavyzdžių, kad vietos laikraščių žurnalistai būtų pažeidę Žurnalistų etikos kodeksą? O jei yra pažeidimų, kokie iš jų dažniausi?

– Vietinėje spaudoje, deja, taip pat pasitaiko Etikos kodekso pažeidimų. Skundų gauna ir Žurnalistų etikos inspektorius, ir Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija. Ne manau, kad jų yra daug. Kadangi asociacija mane delegavo į Etikos komisiją, galiu teigti, jog tie pažeidimai daugeliu atvejų pasitaiko dėl neapdairumo ar skubėjimo, o ne dėl išankstinio nusiteikimo. Dažniausia bėda, kad kartais žurnalistai neišklauso visų suinteresuotų pusių arba pamiršta

parašyti apie atsisakiusius kalbėti. Kartais pasimeta tarp teiginio ir nuomonės.

Nemaloniausia, kai tenka būti arbitru tarp tarpusavyje „besikandžiojančių“ žurnalistų. Gaila, kad kai kurie leidėjai ir žurnalistai konkurenciją rinkoje supranta tik kaip kito leidinio puolimą ir sąskaitų suvedimą. Gal ir teisūs yra kolegos, susitikime su Lietuvos Prezidente Dalia Grybauskaite kėlę idėją, kad, rengiant Visuomenės informavimo įstatymo pataisą, verta pagalvoti apie griežtesnius reikalavimus žurnalisto statusui apibrėžti.

Beje, pastaruoju metu Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos posėdžiuose dažniau sulaukiame ne pačių įžeistų žmonių, bet jų advokatų. Kolegoms jau teko susidurti ir su juristais, kurie patys susirado, jų manymu, galinčius įsižeisti klientus ir pasisiūlė jiems atstovauti bylose dėl garbės ir orumo įžeidimo. Net ir dėl tokių publikacijų, kur žurnalistas tikrai nepažeidė etikos ir neiškreipė faktų.

– Ką manote apie regioninės spaudos plėtrą ir perspektyvas internete? Ar tai patrauklu ir perspektyvu dabartiniams jos skaitytojams?

– Šiandien, matyt, būtų sunku įsivaizduoti ir vietos laikraštį be savo vienokio ar kitokio elektroninio varianto. Tiesa, ne taip pastebimai, bet daugėja ir skaitytojų, prenumeruojančių laikraščius elektroniniu būdu; dažniau tokį būdą pasirenka jaunesni žmonės. Taigi ateityje internete vietinės informacijos sklaida didės. Bet, manau, išliks ir spausdinami,

vadinamieji popieriniai, laikraščiai, juo labiau kad daugelyje kaimo vietovių šiandien dar problemiška įsivesti internetą. Be to, įtakos turės ir tradicijos, ir kitų Europos šalių patirtis. Šiandien kai kurios senosios Europos šalys jau išsigando dėl didėjančio neskaitančių žmonių skaičiaus ir mąsto apie naujas programas bei paramą knygų leidybai ir spaudai. Gaila, kad šito nesuvokia mūsų valdantieji ir be gailėsčio griaua tai, kas buvo sukurta ir įvertinta per pastaruosius devyniolika metų.

– Ką mums papasakotumėte apie Jūsų redaguojamą Prienų rajono ir Birštono krašto laikraštį „Gyvenimas“? Su kokiais sunkumais susiduria leidėjai? Kaip išsilaikote dabartinės krizės laikais?

„Gyvenimas“ skaitytojus pasiekia du kartus per savaitę. Prieš trejus metus minėjome savo pirmtako „Naujo gyvenimo“ šešiasdešimtmetį, o kitąmet sukaks penkiolika metų, kai mūsų krašto žmonės skaito „Gyvenimą“, kurio leidėja yra to paties pavadinimo uždaroji akcinė bendrovė. Visos akcininkės yra redakcijos kolektyvo narės, tad turime tik vieną užsakovą – skaitytoją, kuriam ir skirti laikraščio priedai „Birštono versmės“, „Namų ūkis“, „Jieznelė“, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo remiami projektai „Bendruomenių seklyčia“ ir „Kryžkelės“.

Džiaugiuosi, kad „Gyvenimas“ yra aktyvus krašto bendruomenės narys, beje, tai taip pat vietos laikraščiams būdingas

bruožas, nes jie dažnai yra ir šviečiamųjų bei įvairių kitų konkursų, kultūrinių renginių organizatoriai. Būtent „Gyvenimo“ laikraščio redakcijoje Atgimimo pradžioje susikūrė ir Prienų rajono kultūros fondo ir Sąjūdžio grupės, laikraštis pasėjo tradiciją pagerbti iškiliausius ir gražių darbų nuveikusius Birštono ir Prienų savivaldybių žmones. Padedame išskleisti sparnus ir jauniems krašto kūrėjams, esame su „Metų ūkiu“ konkurso organizatoriais, jau apie keturiasdešimt metų vyksta „Gyvenimo“ laikraščio krepšinio taurės turnyras, su kuriuo užaugo kelios kartos rajono gyventojų.

Ar lengva? Žinoma, ne, ypač šiuo sunkmečiu. Kol kas padėjo išlikti kolektyvo profesionalumas, sukaupia patirtis, gražus būrys laikraščio bendradarbių ir pelnytas skaitytojų pasitikėjimas. Kokie bus kiti metai, sunku prognozuoti. Kad ir kokie ištikimi būtų mūsų skaitytojai, jie pirmiausia vis tiek turės galvoti apie duoną, šilumą, druską, vaistus... Jau dabar kooperuojasi kaimynai, pasidalydami už bendrus pinigus užsisakytu laikraščiu, iš rankų į rankas laikraščiai keliauja ir įstaigose.

Ir mus, kaip ir kitus vietos laikraščių leidėjus, prislėgė tos pačios problemos, susijusios su PVM tarifu skrydžiu, „Sodoros“ mokesčiais, platinimu ir iškreipta konkurencija.

– Gal galite tai išsamiau pakomentuoti?

– Tokio didelio smūgio, kaip spauda, kai PVM tarifas nuo buvusio 5 proc.

padidėjo iki 21 proc., nepatyrė nė viena kita verslo sritis. Mums PVM tarifas padidėjo daugiau kaip keturis kartus. Kita vertus, vietos laikraščių leidybą vargu ar galima lyginti su kitomis verslo rūšimis. Be to, buvo papildomai apmokestinti honorarai. Visa tai labai pablogino vietos laikraščių ekonominę situaciją.

Mums tiesiog nesuprantama, kodėl valdžia užsimojo žlugdyti svarbiausią demokratijos įrankį – laisvą spaudą. Ir tai daroma tuo metu, kai daugelyje Europos Sąjungos valstybių spaudos leidiniams taikomas lengvatinis PVM tarifas, o kai kurios šalys netgi taiko nulį šio mokesčio tarifą. Pavyzdžiui, Prancūzija ir kitos šalys krizės sąlygomis ieško būdų, kaip paremti vietos ir kitus laikraščius, nors jie jau ir taip naudojami mokesčių lengvatomis.

Žinoma, padėtis yra sudėtinga, bet sunku suprasti, kodėl vienoms verslo rūšims PVM tarifas didėja 4 proc., o spaudai – 16 proc. Be to, valdžia, bandydama vaidinti, jog rūpinasi vietos spauda, paskyrė tris milijonus litų nuostoliams kompensuoti. Taip pasielgdama ji tik priešino mus su respublikine spauda, o pavesdama pinigų dalyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui ji tik „subėrė“ nemažą dalį į vienos kapitalo kompanijos ir nemokamai miestuose dalijamų laikraščių kišenę. Tai, kad kompensavimo mechanizmas buvo iškreiptas, pripažino ir Prezidentė, pritardama, kad taip smarkiai padidinto PVM tarifo našta yra per sunki vietos laikraščiams. Todėl nenorime jokių išimčių, mes tik siekiame,

kad ir Lietuvoje būtų taikomi europiniai standartai.

Antra aktuali problema – Lietuvos pašto padėtis. Nuolatinis pašto skyrių uždarymas, laiškanėšių etatų mažinimas, kainų už pristatymą didinimas irgi smarkiai blogina visos spaudos, ypač vietinės, sklaidą, didina socialinę atskirtį tarp miesto ir kaimo. Itin nemaloniai nustebino per televiziją pasakyti susisiekimo ministro žodžiai, kad Lietuvos paštas nebus socialinių paslaugų įmonė ir pusvelčiui nenešios bobutėms ir diedukams laikraščių. Vadinasi, didins ir taip jau didelę prenumeratos pristatymo kainą.

Ar tam dabar laikas? Didėjant nedarbui ir mažėjant atlyginimams didinti prenumeratos kainą yra pražūtinga. Ar šiuo atveju ne valstybės, valdančios AB „Lietuvos paštas“ akcijas, pareiga pasirūpinti, kad didinant įkainius nenukentėtų kaimo žmonių informuotumas, jų galimybė gaunant informaciją kontroliuoti vietinės valdžios darbą? Tuo labiau kad paštas yra šios paslaugos teikimo kaime monopolininkas, ir valstybė yra tiek daug investavusi į jo infrastruktūrą.

Mes pasisakome ir už tiražų deklaravimą. Manome, kad šiuo metu auditavimas būtų per sunki našta redakcijoms, o

deklaravimas padėtų sąžiningiau konkuruoti reklamos rinkoje.

Apskritai manome, kad skelbiamuose konkursuose informacijai viešinti turėtų lemti ne mažiausia kaina, bet ir sklaida, tiražas, laikraščio kokybė. Juk informacijos skleidėjai, pigiai nusipirkę plotą keiliais šimtais egzempliorių leidžiamame laikraštyje, gauna menką efektą. Privačių firmų užsakovai taip nesieltgia, tokiais metodais vadovaujasi valstybinių institucijų atstovai, prisidengdami viešųjų pirkimų įstatymų nuostatomis, tačiau ES praktika viešinimo srityje – kitokia.

– Kokie asociacijos planai ir uždaviniai dabar ir ateityje?

– Dar aktyviau organizuoti savo veiklą ir padėti, kad laikraščiai išliktų pagrindiniai vietos bendruomenių informacijos šaltiniai, pilietiškumo ir demokratijos skleidėjai.

Šiuo metu jau turime etatinę direktorę, kurios darbo vieta Vilniuje. Visą informaciją skelbiame asociacijos tinklalapyje www.nrmla.lt. Kviečiame ir kitus vietos laikraščių leidėjus prisijungti prie mūsų. Kuo mūsų bus daugiau – tuo būsime stipresni.

Kalbėjosi Benas Urbutis

„TIRPSTA“ PAVADINIMAI, LIESĖJA TIRAŽAI

Gražina Paukštienė

Ir Lietuvos, ir užsienio analitikai 2008 m. žiniasklaidai prognozavo sunkmetį. Apie spaudos leidinių tendencijas 2009-aisiais, lygindami juos su 2008 m., kalbamės su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) Bibliografijos ir knygotyros centro direktorės pavaduotoja, Einaimosios bibliografijos skyriaus vedėja Danute SIPAVIČIŪTE.

Į Lietuvos nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką suplaukia ne tik tūkstantiniais, bet ir vos 25 vienetų tiražu išleistų leidinių privalomieji egzemplioriai. Tai knygos, brošiūros, serialiniai leidiniai, natos, žemėlapiai, plakatai, atvirukai, garso ir vaizdo įrašai, taip pat ir elektroniniai ištekliai.

LNB Bibliografijos ir knygotyros centre kaupiamas nacionalinis publikuotų dokumentų archyvinis fondas. Šiame centre privalomuoju būdu gauti leidiniai analizuojami, rengiami jų bibliografiniai įrašai, kaupiamas Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas, kurio duomenimis gali naudotis visi vartotojai – suteikta laisva interneto prieiga per LNB bibliotekos svetainę, duomenys apibendrinami ir paviešinami.

Danutė Sipavičiūtė

D. Sipavičiūtės asmeninio archyvo nuotr.

Tiriant Lietuvos spaudos situaciją ir tendencijas pravartu atsiversti kasmet leidžiamą „Lietuvos spaudos statistiką“, savaitinį biuletinį „Ekspresinformacija apie naujus spaudinius, išėjusius Lietuvoje“, valstybinės bibliografijos leidinį „Bibliografijos žinios. Serialiniai leidiniai“, kuriame skelbiami Lietuvoje išėjusių serialinių leidinių bibliografiniai įrašai. Serialiniai leidiniai šiame leidinyje grupuojami pagal jų tipus: laikraščiai; žurnalai, biuletiniai ir kiti informaciniai leidiniai; periodiniai ir metiniai rinkiniai; leidiniai akliesiems (leidiniai Brailio raštu ir garsiniai žurnalai).

Pasak pašnekovės, per pastarąjį dešimtmetį spaudos leidinių padvigubėjo. „2009-aisiais pastebime kitą tendenciją. Laikraščių sumažėjo, lyginant su 2008 m., – apie 11 proc., t. y. 38 pavadinimais. Bendrasis laikraščių tiražas sumažėjo apie 10 proc., rajoninių laikraščių – apie 6 proc. – teigia D. Sipavičiūtė. – Žurnalų, lyginant su 2008 m., sumažėjo apie 40 pavadinimų, t. y. apie 7 proc. Bendrasis žurnalų tiražas sumažėjo apie 15 proc. Tiražai smarkiau mažėja nuo II ketvirčio.

Čia pateikti duomenys dar bus tikslinami, nes lyginome praėjusius metus su 2009 m. pirmojo pusmečio duomenimis. Bet jau dabar aišku, kad visi statistiniai leidybos duomenys labai skirsis nuo ankstesniųjų metų.“

Sumažėjo ir kai kurių laikraščių apimtis puslapiiais – rečiau leidžiami arba visai nebeleidžiami kai kurie laikraščių vidiniai priedai, padaugėjo periodinių leidinių sudvigubintų numerių.

„2009 m. užregistravome 69 pavadinimų naujus periodinius leidinius. Kiek nustota visai leisti – pasakyti sunku, nes specialiai tokių duomenų mes nerenkame, o savo Nacionalinės bibliografijos duomenų banke bibliografiniame įrašė tokius duomenis pateikiame tik tada, kai tiksliai išsiaiškiname, kad toks leidinys nebus leidžiamas, – aiškina specialistė. – Dažni atvejai, kai leidėjas po tam tikro laiko vėl atnaujina savo veiklą ir pan.“

Pagal taisykles, leidėjas, nutraukęs savo veiklą arba nustojęs leisti atitinkamą leidinį, turėtų apie tai pranešti ISSN agentūrai.

Laikraščiai pagal išleidimo vietą 2008 m.

	Pavadinimų skaičius	Vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	Metinis tiražas, tūkst. egz.
Iš viso	327	2 611	290 778
Alytaus apskritis	15	69	6 026
Kauno apskritis	62	566	58 050
Klaipėdos apskritis	23	231	35 548
Marijampolės apskritis	19	166	10 018
Panevėžio apskritis	19	138	16 383
Šiaulių apskritis	31	121	12 506
Tauragės apskritis	10	38	3 525
Telšių apskritis	11	47	4 720
Utenos apskritis	16	59	4 429
Vilniaus apskritis	121	1 176	139 573

„Lietuvos spaudos statistika“

Serialiniai leidiniai

Metai	Iš viso serijinių leidinių	Iš viso žurnalų be garso ir leidinių akliesiems	Laikraščių	Žurnalų, biuletenių
2004 m.	1 240	1 218	341	551
2005 m.	1 259	1 221	332	560
2006 m.	1 321	1 301	334	588
2007 m.	1 364	1 339	335	599
2008 m.	1 398	1 372	335	600

„Bibliografijos žinios. Serialiniai leidiniai“

Laikraščiai pagal teksto kalbą 2008 m.

	Pavadinimų skaičius	Numerių skaičius	Vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	Metinis tiražas, tūkst. egz.
Iš viso	327	21 565	2 611	290 778
Lietuvių kalba	303	20 191	2 364	274 884
Anglų kalba	1	4	–	–
Jidiš kalba	1	4	–	–
Lenkų kalba	3	314	10	1 150
Rusų kalba	18	1 050	236	14 742
Vokiečių kalba	1	2	1	2

„Lietuvos spaudos statistika“

AR SALDI VALDŽIOS MALONĖ...

Rodos, nuo 2004 m. pagal Vyriausybės nutarimą per Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą imta remti regioninės spaudos, radijo ir televizijos kultūrinės programos. Vadina-si, Fonde įvyko tam tikri pasikeitimai, savotiškos paramos dalybos. Ar pasiteisino, t. y. ar efektyvi, tokio pobūdžio parama?

Ar Fondas mato kasmetinį žiniasklaidos kokybės augimą? Gal tie milijonai, išdalyti per aštrias Fondo tarybos diskusijas, per dideles ekspertų darbo sąnaudas, nepateisino į šią paramą sudėtų lūkesčių?

Į šiuos klausimus „Žurnalistika 2008“ redakcija paprašė atsakyti SRTR fondo pirmininkę Vaivą ŽUKIENĘ.

2004 m. Visuomenės informavimo įstatyme atsirado nuostata, kad regioninės žiniasklaidos kultūros šviečiamieji projektai yra remiami pagal atskirą programą ir būtent šiai programai buvo skirta 500 tūkst. litų. Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad regioninės žiniasklaidos projektai buvo remiami nuo pat Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo įsikūrimo pradžios 1996 m., tad minėtoji nuostata įstatyme tik konstatavo *status quo* ir „atnešė“ papildomų pinigų į Fondą. Nepatenkintieji paramos regioninei žiniasklaidai skyrimu atlyžo: šiaip ar taip pinigai nebuvo perdalyti, tiesiog atsirado

dar viena rėmimo programa, kuriai iš anksto numatomi pinigai. Viskas puiku? Kažin. Suklusti vertė vien tas faktas, kad pinigai buvo numatyti tik regioninei spaudai, tyčia ar netyčia pamirštant, kad regionuose, kaip, beje, ir visoje Lietuvoje, yra dar ir radijas, ir televizija, ir internetas. Galų gale paaiškėjo, kad netgi ir pačią sąvoką „regioninė spauda“ galima traktuoti labai įvairiai – priklausomai nuo konjunktūros.

Yra kelios veiklos sritys, kur daugelis žmonių kažkodėl jaučiasi esą dideli ekspertai; viena tokių sričių yra žiniasklaida. Visuomenės informavimo įstatymą taiso ir redaguoja kiekvienos kadencijos Seimas, o jei gerai pasiseka – tai ir po kelis kartus per vieną kadenciją. Dažnai taisomas ir Fondo veiklą apibrėžiantis straipsnis. Mano nuomone, dabartinė jo redakcija yra itin prasta. Įstatyme numatytos šešios programos, pagal kurias Fondas konkurso būdu skiria valstybės paramą. Tai:

- kultūros, meno leidinių;
- šviečiamojo pobūdžio leidinių;
- regioninės žiniasklaidos (regionų, vietinių laikraščių, žurnalų ar kitų specialiųjų leidinių, radijo ir televizijos);
- radijo ir televizijos;
- internetinės žiniasklaidos (informacinės visuomenės informavimo priemonių);

*SRTR fondo pirmininkė Vaiva Žukienė
V. Žukienės asmeninio archyvo nuotr.*

☛ vaikų ir jaunimo kultūrinio švietimo (VIĮ 28 str. 5 d.).

Tokio skirstymo sistemą rasti sunkoka, o metodologijos stokojantis teisės aktas visada kelia tam tikrų įtarimų: ar šis teisės aktas yra išbaigtas?

Per beveik keturiolika Fondo darbo metų taip ir nepavyko įtvirtinti kokį nors atskaitos tašką, nuo kurio atsispyrus būtų galima svarstyti apie valstybės skiriamų finansų dydį. Kaip pavyzdį, visada miniu beveik tuo pat metu įsteigtą Kultūros rėmimo fondą (buvusį Kultūros ir sporto rėmimo fondą), kurio finansavimo šaltiniai nuo pat pradžių buvo aiškūs ir lengvi paskaičiuoti. LR kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatyme buvo aiškiai nurodoma, kas sudaro Fondo lėšas: a) dalis akcizo pajamų, gautų už alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius (ne mažiau kaip 2 proc. praėjusių metų faktinių įplaukų

iš akcizo); b) 20 proc. lėšų, gautų iš lošimų mokesčio; c) valstybės ir savivaldybių biudžetų tiksliniai asignavimai ir t. t. SRTR fondo atveju viskas paliekama politikų malonei, kuri ir sočiais metais nebuvo jokia malonė, o ką jau kalbėti apie krizės laikotarpį!

Ar tokios dalybos nesupriešino nacionalinės ir regioninės žiniasklaidos? Ir taip, ir ne. Kaip sakiau, regioninė spauda su programa kartu „atsinešė“ ir pinigų – taigi nacionalinei kultūrinei spaudai tarsi ir nebūtų dėl ko skųstis. Nepatenkinta galėtų būti kasdieninė nacionalinė spauda, tačiau ji kultūrinėse programose, galima sakyti, nedalyvauja, o šiųmetis tiek aistrų ir emocijų sukėlęs konkursas skirstant paramą nuostoliams dėl padidėjusio PVM iš dalies padengti, reikia tikėtis, buvo vienkartinė akcija.

Kitas dalykas, kad šiandien vargu ar nacionalinė kultūrinė spauda apskritai yra konkurencinga. Šios spaudos tiražai maži, į regionų bibliotekas jos patenka labai nedaug, ir tai tik į centrinės – kaimo bibliotekų skaitytojai turbūt net kai kurių pavadinimų nėra girdėję. Fondas ne kartą bandė įtikinti Vyriausybę, kad šioji užprenumeruotų viešosioms bibliotekoms Fondo remiamus leidinius ir bent taip būtų garantuota jų sklaida už Vilniaus ribų. Vyriausybė gražiai išsisukdavo motyvuodama, kad viešosios bibliotekos yra savivaldybių kompetencija ir į jų veiklą Vyriausybė niekaip negalinti kištis. Manau, kad čia yra gana didelė įstatymo spraga, kurią ištaisius biudžeto lėšos būtų

panaudojamos daug racionaliau ir tiksliau, atsirastų bent minimali garantija, kad kultūros leidiniai pasiekia ne tik Vilniuje esantį akademinį knygyną, bet ir nukeliauja šiek tiek toliau į periferiją. Be abejo, ir pačių leidėjų iniciatyva būtų ypač sveikintina: savo skaitytoją reikia „prisijaukinti“, įvertinti jo lojalumą ir augintis naujus skaitytojus – o tai išties sunkus ir ne visada dėkingas darbas. Todėl, manyčiau, leidėjai galėtų kartas nuo karto konsoliduoti savo pajėgas ir didesniu ar mažesniu būreliu pavažinėti po atokesnes Lietuvos vietas, pristatydami savo leidinius.

Ar tie milijonai, išdalyti per aštrias Fondo tarybos diskusijas, per dideles ekspertų darbo sąnaudas, pateisino į šią paramą sudėtus lūkesčius?

Išties yra labai gerų projektų, kuriems valstybės parama yra stimulus kurti ir tobulėti. Gaudama papildomai pinigų, tokia žiniasklaida tiesiog samdo geresnius

autorius, kviečiasi profesionalius ekspertus, tobulina leidinio išvaizdą. Kita vertus, yra leidinių, kurie per visus keturiolika metų nepasikeitė nė per plauką, o gal net ir suprastėjo: atsitiktiniai autoriai, trečiarūšis popierius, nekokybiški, rankas tepantys spaustuviniai dažai, neįžiūrimos nuotraukos – deja, toks yra ne vienas Fondo remiamas leidinys. Ar teisingai Fondas elgiasi, metai iš metų remdamas leidinius, kurių perspektyvos itin miglotos ir kurie, negavę valstybės paramos, mirtų tos pačios dienos pavakarę? Ko gero, kad nelabai teisingai. „Koks čia privatus teatras, jei, valstybei neturint pinigų, jis išnyksta? Tegul išnyksta“, – pats klausia ir pats atsako Lietuvos nacionalinio dramos teatro direktorius Adolfas Večerskis interviu *Balsas.lt*. Dažnu atveju tą būtų galima pasakyti ir apie daugelį leidinių – tiek nacionalinių, tiek regioninių. Mano nuomone, valstybė **turėtų remti**, bet **ne išlaikyti** žiniasklaidą.

JAUNIEJI KOLEGOS

Diskusija: Nori tapti geru žurnalistu?
Ar tam reikalingas žurnalistų diplomai?

Skaičiai sako, kad...

Edvardas Kubilius

Studentų gyvenimas jų laikraščiuose

DISKUSIJA: NORI TAPTI GERU ŽURNALISTU? AR TAM REIKALINGAS ŽURNALISTO DIPLOMAS?

Norėdami išsiaiškinti, ko vertas žurnalistikos studijų diplomatas, diskutavo Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto direktorius prof. Žygdintas Pečiulis, naujienų agentūros „Baltic News Service“ (BNS) vyriausiasis redaktorius ir generalinis direktorius Artūras Račas ir didžiausio Lietuvoje naujienų portalo „Delfi.lt“ vyriausioji redaktorė Monika Garbačiauskaitė. Diskusiją vedė Vilniaus universiteto žurnalistikos studentai Karolis Vyšniauskas ir Inga Janiulytė.

Žurnalistikos diplomatas – ne privalumas?

I. Janiulytė: Pirmiausia kreipiamės į gerbiamuosius A. Račą ir M. Garbačiauskaitę, vyriausiuosius redaktorius, sprendžiančius, kas dirbs jų redakcijose. Ar jums svarbu, kad norintis įsidarbinti žmogus turėtų žurnalistinį išsilavinimą?

A. Račas: Dabar BNS situacija (*kalbėtasi 2009-ųjų pavasarį*. – Red.) yra tokia: politikos skyriuje dirba devyni žmonės, trys iš jų turi žurnalistinį išsilavinimą, verslo skyriuje taip pat jį turi trys iš devynių darbuotojų. Taigi mano atsakymas

logiškas: žurnalistikos studijų diplomatas nėra svarbiausias rodiklis priimant žmogų į redakciją. Bandysiu paaiškinti, kodėl. Per savo darbo praktiką, ypač kai dirbau verslo skyriaus redaktoriumi, įsitikinau, kad Žurnalistikos institutas ir visas Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas „negamina“ verslo žurnalistų. Įdomumo dėlei klausiu čia sėdinčių studentų (*diskusiją stebėjo ir keli žurnalistikos specialybės studentai*. – Red.): kas yra EBIT? Kiek iš jų atsakytų? (*Kelių sekundžių tyla.*) Vadinasi, viskas aišku. Galima paklausti lengvesnio klausimo, ne iš verslo srities: ar kas nors galėtų pasakyti, kokia yra įstatymo priėmimo procedūra mūsų valstybėje?

Studentai: Kažkoks siūlymas yra teikiamas iš pradžių... Kažkas jį turi parengti...

A. Račas: Kažkoks, kažkas... Štai tokie abstraktūs atsakymai yra vienas iš argumentų, kodėl man žurnalistikos diplomatas nėra reikšmingas rodiklis priimant žmogų į darbą. Pastarųjų metų patirtis rodo, kad žmonės, baigę šią specialybę, galbūt moka rašyti ar filmuoti, gal šiek tiek nusimano žurnalistikos istorijoje. Bet jie neturi *žinių* nė vienoje srityje. Neturint žinių, labai sunku ką nors gerai parašyti.

Diskusijos metu (iš kairės): prof. Žygintas Pečiulis, M. Garbačiauskaitė, diskusiją vedę VU žurnalistikos studentai I. Janiulytė ir K. Vyšniauskas, A. Račas

Auksės Skiparytės nuotr.

Taigi prieš save matau žurnalistinio darbo ieškantį žmogų, kuris pagal diplomą turi būti profesionalus specialistas, bet jis neišmano nei verslo, nei sporto, nei politikos. Redakcijai reikia skirti tris mėnesius ar pusę metų, kad diplomuotą žurnalistą ko nors išmokytų. Bet kam tada reikalingos ketverių metų studijos universitete?

Dėl to į mūsų verslo skyrių dažniausiai ateina dirbti baigusieji ekonomikos studijas, o į politikos skyrių – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutą (VU TSPMI). Jie bent konkrečioje srityje turi profesionalių žinių, jiems nereikia aiškinti, kas yra Europos Sąjunga, kaip primami įstatymai, kaip veikia įmonės ir kuo skiriasi birža nuo beržo. Mano supratimu, Žurnalistikos institutą reikėtų uždaryti ir pertvarkyti į žurnalistų rengimo kursus, kurie truktų pusmetį, geriausia atveju – metus. Juose mokytųsi profesionalai, kurie baigė medicinos, teisės, politikos ar kitas

studijas. Tuose kursuose jie išmokytų rašyti, kalbėti į kamerą, suprastų žurnalistinių tekstų struktūrą.

M. Garbačiauskaitė: Na, Artūrai, iš karto rėžei kaip su dalgiu. Žurnalistikos studijose yra ir bendrų dalykų, suteikiančių jaunuoliui išsilavinimą, išmokančių į gyvenimą žvelgti remiantis platesniu kontekstu. Vis dėlto, kai priimame darbuotojus į „Delfi“ redakciją, Žurnalistikos instituto diplomats mums neturi jokios reikšmės. Pirmiausia žiūrime, kokia to žmogaus patirtis. Labai retai priimame ką tik studijas baigusius, nepatyrusius specialistus. Mums svarbu, kad žmogus būtų ką nors nuveikęs žurnalistikoje. Prieš šią diskusiją suskaičiavau „Delfi“ redakcijoje dirbančius žmones. Iš 37 tik 12 turi žurnalistinį išsilavinimą. Bet tarp jų įskaičiuoti ir vertėjai, ir fotografai, ir operatoriai. Vertinant jų darbą reikėtų taikyti visai kitokius kriterijus nei žurnalistams.

Ž. Pečiulis: Žurnalistas turi mokėti pajusti, ko paprastas žmogus nori. Būdamas siauras kurios nors srities specialistas, nejausi visuomenės. Tarkim, kai šnekasi du istorikai, du politologai arba du teisininkai, jie negali suvokti, ko visuomenė nori, kad ta visuomenė nesupranta jų profesinės kalbos. Visą laiką pateikiu studentams mūsų visuomenės išsilavinimo skaičius: 12,6 proc. Lietuvos gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą, o ketvirtadalis – tik pradinį arba ir jo neturi. Visi jie yra mūsų šalies piliečiai, rinkėjai, kurie klauso radijo ir žiūri televiziją.

A. Račas: Jums visiškai pritariu. Žurnalistams visą laiką kartoju: „Kai ką nors parašai, įsivaizduok, kad tavo publikaciją skaito tavo močiutė, kuri niekada nėra apie tai girdėjusi.“

Ž. Pečiulis: Tai reikštų apsimesti, kad nesupranti?

A. Račas: Ne. Žurnalistas turi pats suprasti, apie ką jis rašo. Jei nesupranta, jis nesugebės paaiškinti tam, kuris visiškai nieko nesupranta. Kalbant apie struktūrą, nėra skirtingų reikalavimų, tik forma ir apimtis gali būti skirtingi. Ar BNS, ar „Delfi“, ar „Lietuvos ryto“, ar „Respublikos“ žinutei parengti taikomi tie patys principai. Mes visi įsivaizduojam trikampį: „lydas“ (*išplėstinė paantraštė, paaiškinanti teksto temą.* – Red.), panaudotas šaltinis, citata. Žmonės, atėję iš Žurnalistikos instituto, nesilaiko šių principų, arba taisyklių, iš pat pradžių. Žurnalistų žinutėje trikampis apverstas aukštyne kojom: nėra šaltinio, nėra citatos...

A. Račas: „Mano supratimu, Žurnalistikos institutą reikėtų uždaryti ir palikti žurnalistų rengimo kursus, kurie truktų pusmetį, geriausia atveju – metus.“

Auksės Skiparytės nuotr.

Ž. Pečiulis: Visiškai pritariu, kad taip atsitinka – žmogus nemoka parašyti „lydo“, tarsi nesupranta, kas yra apversta piramidė, ir pan. Bet universitete šalia žinutės rašymo taisyklių yra ir daug kitų dalykų. Ar galima teigti, kad su mūsų instituto absolventais galima apie kažką pakalbėti, ar jie įdomūs kaip žmonės, kaip pašnekovai? Gal studentas praleido šitą apverstos piramidės principą, ir mes turėtume jį dažniau akcentuoti. Bet tai yra tik detalė.

Kas yra „šifravimo kambarys“, arba ginčas dėl darbo specifikos

K. Vyšniauskas: Profesoriau Pečiuli, Jūsų manymu, Žurnalistikos institute studentai yra parengiami dirbti redakcijose?

Ž. Pečiulis: Iš dalies. Geriausias kriterijus, rodantis studentų parengimo kokybę, yra įsidarbinimas. Darėme tyrimus ir įsitikinome, kad mūsų absolventai, jei tik nori, iš Vilniaus neišvažiuoja. Jie visi čia randa darbą. Pagrindinės sritys – žurnalistika, viešieji ryšiai, reklama. Mūsų absolventai tampa informacijos ir komunikacijos specialistais, kurie moka atrinkti ir apdoroti informaciją.

Kalbėdamas apie darbą konkrečiai redakcijose, norėčiau pridurti, kad kiekviena redakcija turi tam tikrą savo redakcinę liniją. Kartais mums priekaištaujama, kad štai atėjo studentas į „Panoramą“ ir nežino, kur yra šifravimo kambarys. Atseit, universitetas neparengė žurnalisto. Žurnalistikos studijos duoda supratimą apie žurnalistiką, suteikia kūrybinių, teorinių įgūdžių, bet nesiekia supažindinti su „Delfi“, BNS ar kitų redakcijų specifiniais reikalavimais.

Universiteto studijos yra labai maža mūsų gyvenimo dalis. Manau, studentui reikia džiaugtis, kad jis studijuoja universitete ir geba panaudoti viską, ką ši mokymosi įstaiga jam suteikia. Mūsų absolventai yra imlūs žmonės, jie gali greitai prisiderinti prie darbo konkrečioje redakcijoje. Jie neprapuls.

A. Račas: Norėčiau įterpti repliką dėl teiginio, kad skirtingose redakcijose yra skirtingi reikalavimai žurnalistams. Visur yra bendri reikalavimai. Ir man yra tekę susidurti su antro ar trečio kurso žurnalistikos studentais, kurie negali parašyti taisyklingo „lydo“. Man

tenka bendradarbiauti su „Studentų era“ (*didžiausias Lietuvoje studentų laikraštis*. – Red.). Ten irgi dirba žurnalistikos studentų, ir jie rašydami dažnai suplaka faktus ir komentarus. Skaitau jų tekstus, ir man kyla klausimas: ko juos čia moko? Mano supratimu, fakto ir komentaro atskyrimas yra viena iš pamatinių žurnalistikos nuostatų, ir studentui to neberekėtų daug kartų aiškinti. O jei jis to nesupranta, kaip sugeba į antrą kursą pakliūti?

M. Garbačiauskaitė: Šiuo atveju aš palaikau Artūrą. Suprantate, gerbiamasis Pečiuli, pagal Jūsų logiką dėl to, kad redakcijos kelia specifinius reikalavimus, žurnalistai, išėję iš vienos redakcijos, negalėtų įsidarbinti kitoje. Tie specifiniai redakcijų reikalavimai yra labai nedideli. O „lydo“ ir žinutės rašymas yra pagrindų pagrindas. Jeigu žurnalistas šito nemoka padaryti, tai tikrai nemokės ir ko nors sudėtingesnio. Čia kaip tapyboje: pirmiausiai mokomasi „tapyti“ pieštuku.

Ž. Pečiulis: Be abejonės. Bet laužyti žurnalistikos taisykles jie išmoksta ne institute, o skaitydami mūsų spaudą. Be to, neturėtume taip visko apibendrinti. Yra geresnių ir blogesnių studentų. Dėstydamas pats stebiuosi, kad kai kurie vis tiek daro klaidų, kad ir kaip ilgai jiems aiškinti. Tuomet manau, kad gal aš esu prastas pedagogas (*prof. Ž. Pečiulis institute dėsto televizijos žurnalistiką*. – Red.)?

A. Račas: Bet tada jūs man paaiškinkite, kaip tokie studentai gauna diplomą? Prieš ateidamas diskutuoti tyčia susiradau institute dėstomų disciplinų

sąrašą – žurnalistikos įvadas, informacinė žurnalistika, vaizdo žurnalistika... Žvelgiant į šį sąrašą atrodo, kad studentas visko turėtų išmokti. O jei neišmoksta, tai jis neturėtų baigti studijų.

Ž. Pečiulis: Yra plati vertinimo sistema: „puikiai“, „labai gerai“, „patenkinamai“, „silpnai“. Įsivaizduokim, kad studentas gavo „silpnai“, t. y. 6 ar 7 balus.

Mažėjanti studentų motyvacija

K. Vyšniauskas: Viena pagrindinių problemų, kurią išžvelgia patys studentai, yra vis mažėjanti motyvacija studijuoti. Gerb. dėstytojau Pečiuli, kaip manote, kur slypi to šaknys: ar lektoriai studentams yra per maži autoritetai, nesudominantys jų savo dėstoma disciplina, ar studentai tiesiog nežino, ko nori?

Ž. Pečiulis: Galiu pateikti pavyzdį: po pirmojo šių metų semestro norėjau pirmo ir antro kurso studentų (jie studijuoja pagal naujas programas) pagalbos. Internetu prašiau jų, kad įvertintų naujas programas, dėstytojus. Iš 44 pirmo kurso studentų gavau 15 atsakymų, iš antro kurso – 8 ar 10. Tada pasikalbėjau su jais griežtai. Gavau dar kokias penkias anketas, kuriose parašyta, kad Pečiulis turi problemų bendraudamas su studentais... Man buvo ir pikta, ir graudu. Studentai, kuriuos mes patys atrinkome per stojamąjį konkursą, tie komunikabilūs, aktyvūs žmonės nebegalėjo prisėsti užpakalio, kad užpildytų anketą. Nėra užsidegimo atlikti studijų užduotis. Man ypač nejauku, kad taip yra jau pirmame kurse.

A. Račas: Pritarsiu instituto direktoriui, pailiustruodamas vienu konkrečiu pavyzdžiu: vieną instituto studentą, rodos, pirmakursį, praėjusią vasarą aš pats asmeniškai pasikviečiau į BNS. Mano supratimu, studentui galimybė dirbti BNS turėtų būti svajonės išsipildymas. Buvo sutarta, kad mokėsime atlyginimą, jis turėjo puikią galimybę parodyti save, netgi įsitvirtinti. Viskas baigėsi tuo, kad tas studentas dvi dienas iš eilės skambino man ir sakė: „Aš šiandien truputį vėluosiu, pavargau“, kitą dieną visai neatėjo. Galiausiai mes jam pasakėme „Viso gero“.

M. Garbačiauskaitė: Nenuostabu. Studijuodama turėjau kurso draugę, kuri per anglų kalbos paskaitą, mūsų didžiam nustebimui, nuoširdžiai pasakė dėstytojui, kad ji svajoja dirbti... apatinio trikotažo pardavėja. O juk buvo praėjusi visus stojamuosius konkursus.

A. Račas: Turbūt mokykloje visi mano, kad žurnalistika – tai nuolatiniai pasirodymai televizijoje. O kai pradeda šį dalyką studijuoti, supranta, kad į televiziją nueina ne visi ir kad žurnalistinis darbas yra sunkesnis ir ne toks įdomus. Tada jaunuolių nuomonė pasikeičia ir dingsta motyvacija. Manau, kad vien todėl žmogus žurnalistiką turėtų pradėti studijuoti vėliau, kai šiek tiek subręsta.

Praktikos netrūksta

I. Janiulytė: Gal dabartines žurnalistikos studijas reikėtų labiau orientuoti praktine, o ne teorine linkme?

Ž. Pečiulis: Mūsų studentai praktiškai atlieka ir studijų metu, ir vasarą. Palyginimui pažvelkime į kitų specialybių praktiškų užduotis: pagal jas studentai turi nueiti į praktikos vietą ir pasižiūrėti, kaip dirba kiti žmonės. Tuo tarpu per mūsų praktikas studentams reikia patiems dirbti ir po to atnešti konkrečias publikacijas, reportažus. Visi pirmakursiai vasarą važiuoja į provinciją atlikti spaudos žurnalistikos praktikos. Ne tik tam, kad susipažintų su vietinės spaudos padėtimi, bet kad ir karvutę gyvą pamatytų, sužinotų, kad Lietuva pirmąją Europoje pagal lauko tualetų skaičių... Nuo antrojo studijų semestro studentai pradeda kūrybinius projektus. Mes dirbame kaip didelė redakcija: leidžiame elektroninius spaudos leidinius, publikuojame daugiaterpės žurnalistikos darbus ir kitus projektus, kurie pateikiami internete. Praktinė dabartinių studijų pusė yra nepalyginama su buvusia, kai studijavau aš pats. Galiu ant vienos rankos pirštų suskaičiuoti, kiek mums reikėjo rašyti į žurnalistiką panašių kūrybinių darbų.

A. Račas: Jūs sakėte, kad bakalauro idėja yra parengti reporterį?

Ž. Pečiulis: Su tam tikra išlyga. Bet ne apžvalgininką, ne analitiką.

A. Račas: Ar per tuos ketverius studijų metus yra tokia užduotis: nueiti į Seimą ir parengti reportažą iš ten? Mano supratimu, tai visiems būtų geriausia pradžia. Pavyzdžiui, penkiolika žmonių nueina porai valandų, kai svarstomas įstatymas, ir parneša tris reportažus. Štai ir turite iš ko mokytis.

Ž. Pečiulis: „Nebeliška užsidegimo atlikti studijų užduotis. Man ypač nejauku, kad taip yra jau pirmame kurse.“

Auksės Skiparytės nuotr.

Ž. Pečiulis: Seime sėdi naujienų agentūros, televizijų, radijo žurnalistai, tad mes galime nueiti kur nors kitur. Lietuvoje, be 141 Seimo nario, yra dar trys milijonai gyventojų, kurie taip pat verti dėmesio. Be to, visi pirmakursiai turi pateikti individualias naujienas į tinklalapį „Universitetozurnalistas.lt“.

Darbas ir studijos – sunkiai suderinama

K. Vyšniauskas: Išsiaiškinome, kad žurnalistikos studentai atlieka daug žurnalistinės praktikos, tačiau jos pobūdis yra mokomasis, o ne profesionalus. Galbūt dėl to daugelis žurnalistikos studentų pradeda ieškotis darbo redakcijose. Pavyzdžiui, Jūs, Monika, jau antrame kurse sėmėtės patirties dirbdama „Verslo žiniuose“. Tokia patirtis studentui yra

neįkainojama, bet ar įmanoma dirbant pakankamai laiko skirti studijoms?

M. Garbačiauskaitė: Aišku, kad studijos dėl to kenčia. Dėstytoja Audronė Nugaraitė mums sakydavo: stenkitės išdarbinti kuo vėliau ir pastudijuokite, kol dar turite galimybę, nes vėliau jos neturėsit. Bet mes, aišku, neklausėme. Vis dėlto pradėjome dirbti ne tik vedami noro užsidirbti pinigų, bet ir siekdami įsitvirtinti žiniasklaidoje. Gaila, kad nelankiau kai kurių paskaitų. Bet manau, jog daug kas priklauso ir nuo dėstytojų požiūrio. Jei tave „užlauš“ taip, kad turėsi vaikščioti į paskaitas, tai ir vaikščiosi, nes kitaip nepabaigsi studijų.

A. Račas: Aš turiu puikų pavyzdį – savo sūnų, kuris mokosi Rygoje. Jis net ir labai norėdamas negalėtų dirbti. Reikia labai daug mokytis, bet čia ir yra visa esmė. Jeigu Žurnalistikos institute yra taip lengva nieko nedarant arba dirbant redakcijose peršokti į ketvirtą kursą, tai yra labai blogai.

Ž. Pečiulis: „Užlaužti“ nėra labai sudėtinga, bet, kita vertus, mes suprantame, kad studentas, realiai dirbdamas žiniasklaidos priemonėje, įgyja naudingos patirties. Žinoma, jei jis yra protingas ir iš karto nesako: aš jau viską moku, aš dirbu ir man studijose nieko nebereikia.

Bet paaiškinkite kitą dalyką. Juk studentai užsienyje irgi dirba: jie išvežioja picas, plauna indus. O mūsų studentai nuo antro kurso dirba žiniasklaidos priemonėse. Išgirstame kritikos: televizijos ekrane šmėžuoja antrakursiai, kurie dar

nesugeba suformuluoti klausimų, nepažįsta žmonių. Aš jūsų, kaip žiniasklaidos priemonių atstovų, klausiu: kodėl juos priimate?

A. Račas: Kaip sakiau, žurnalistikos diplomas neatveda tokios kvalifikacijos specialisto, kokios mes norime. Mano politika yra tokia: imame „žalią“ žmogų ir redakcijoje bandome jį mokyti patys. Investuojame į jį atitinkamai daug laiko ir pinigų, bet turime darbuotoją, kuris dirba pagal tas taisykles, kuriomis mes vadovaujamės, kuris žinos, kas yra „lydas“, kuris rašinyje parašys, kas, kur, kada, kodėl, ką padarė ir iš ko tą informaciją gavo. Iš šešių bandomųjų maždaug vienam tai pavyksta. Vieniems užtenka savaitės, kitiems – poros mėnesių.

M. Garbačiauskaitė: „Tie žmonės, kurie ateina dirbti baigę žurnalistiką Vilniaus universitete, jau žino, kur reikia kreiptis ieškant šaltinių. Ir jie puikiai nusimano apie etikos dalykus.“

Auksės Skiparytės nuotr.

Jeigu priimčiau jau universitetą baigusį žmogų, kuris yra „profesionalas“, jam reikėtų pasiūlyti jo išsilavinimo vertą atlyginimą. Bet jei jam pasiūlyčiau jo išsilavinimo vertą atlyginimą ir po to lygiai taip pat mokyčiau kaip tą „žalią“ aštuoniolikmetį, tai kokia prasmė jam mokėti? Aš imu tą, kuris yra „žalias“, ir jam moku mažiau. Jis pas mus tobulėja ir jo atlyginimas auga. Verslo požiūriu yra taip: kai tu perki žurnalistą iš rinkos, perki tą, kurį jau matei, stebėjai ir žinai, kaip jis rašo. O diplomas man asmeniškai negarantuoja, kad tas žmogus nuo rytojaus darys tai, ko reikia. Kai gydytojas baigia studijas, jis rašo prašymą poliklinikos direktoriui ir jį priima vaikų gydytoju. Parašęs prašymą ir priimtas, jis kitą rytą jau sulaukia pacientų, juos gydo. Jo niekas nebemoko. Norėčiau, kad taip būtų su žurnalistais.

Ž. Pečiulis: Mes kalbame apie žurnalistus, bet iš tikrųjų ar tai nėra bendresnė jauno žmogaus, ką tik baigusio aukštąją mokyklą, problema? Ar neprisimename iš savo mokyklos laikų, kai ką tik iš Pedagoginio universiteto atėjęs mokytojas rausdavo, baldavo? Žurnalistika yra vienintelė specialybė Vilniaus universitete, į kurią patekti yra tam tikra atranka. Mes matome stojančiuosius, tikriname, juos egzaminuojame. Ne taip, kaip priimama į teisę, politiką. Ten atriekė šimtą vietų, ir viskas.

A. Račas: Taip, bet, mano supratimu, šitie studentai be reikalo čia trinasi ketverius metus. Susitikęs su moksleiviais, visą laiką jiems sakau, kad nestotų į žurnalistiką. Žurnalistika – ne amatas.

Galima kiekvieną žmogų išmokyti piešti, bet negalima jo išmokyti būti dailininku. Galima išmokyti dainuoti, bet negalima išmokyti būti geru dainininku. Manau, žurnalistikoje yra taip pat – geram žurnalistui turi būti *duota*. Žmogui, kuriam nėra *duota*, ketverius metus neapsimoka kankintis.

Įstatyme nereikia nieko keisti

I. Janiulytė: Visuomenės informavimo įstatyme žurnalistas apibrėžiamas kaip asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui ir (ar) yra žurnalistų profesinio susivienijimo narys. Žodis „profesionaliai“ neapibrėžtas, žurnalistu save gali vadinti kiekvienas dirbantis kokioje nors žiniasklaidos priemonėje. Ar reikėtų šį apibrėžimą keisti, įvesti išsilavinimo apribojimus? Pvz., nusprendus, jog žurnalistu save vadinti gali tik žurnalistinį išsilavinimą turintis žmogus, Žurnalistikos instituto ir kitų šios specialybės mokymosi įstaigų reikšmė neabejotinai išaugtų.

M. Garbačiauskaitė: Pateiksiu pavyzdį, kaip pas mus dirbti atėjo sporto redaktorius. Jis prieš tai dirbo viešbutyje administratoriumi ir parašė „nerealų“ motyvacinį laišką. Na, gerai, manau, reikia pasikviesti. Paklausiau, kas jam rašė tą laišką, atsakė, kad pats. Ir jis iki šiol pas mus sėkmingai dirba.

Ž. Pečiulis: Pasakysiu keletą minčių, kurias radau vienoje prancūzų žurnalistų parašytoje knygelėje apie žurnalisto

kompetenciją Prancūzijoje. Ten yra penki punktai. Pirmas – gebėjimas rinkti informaciją. Antras – gebėjimas laikytis redakcijos linijos, t. y. padaryti tai, kas liepiama, trečias – jo publikacijų citavimo kiekis: kaip dažnai jis yra cituojamas kitose publikacijose. Ketvirtas – stažas žiniasklaidos priemonėje, kurioje jis dirba: jeigu jį priėmė, pavyzdžiui, leidinys, skaičiuojantis ne vieną dešimtį metų, tai yra didelis plusas. Penktas – kvalifikaciją lydintis diplomas. Bet jame nerašoma, kad tai būtina žurnalistinę išsilavinimą patvirtinantis diplomas.

M. Garbačiauskaitė: Tie žmonės, kurie ateina dirbti baigę žurnalistiką Vilniaus universitete, jau žino, kur reikia kreiptis ieškant šaltinių. Ir jie puikiai nusimano apie etikos dalykus. Žurnalistikos institutui tai yra didelis plusas.

Bendradarbiavimas per rankos atstumą

K. Vyšniauskas: Kaip pastebėjome, Žurnalistikos instituto ir žiniasklaidos priemonių atstovų pozicijos dažnai išsiskiria. Galbūt reikėtų daugiau bendradarbiavimo?

M. Garbačiauskaitė: Man susidaro toks įspūdis, kad bendradarbiavimas kaip tik labai suintensyvėjęs.

Ž. Pečiulis: Monika yra bakalauro studijų programos socialinė partnerė. Magistro studijų programos socialiniai partneriai yra Ramutė Šimukauskaitė, Prienų „Gyvenimo“ vyr. redaktorė, Audrius Siaurusevičius, LRT generalinis

direktorius. Kartais tai formalūs dalykai, ne visada būna laiko susitikti.

Dėl studentų mokymosi redakcijoje. Norėčiau pailustruoti, kaip kartais skiriasi žiniasklaidos atstovų ir instituto administracijos požiūris. Pavyzdžiui, pašnekovas nori pasireklamuoti, o žurnalistas – rasti informaciją. Šiuo atveju redakcijos turi savo užduotis, o mes siekiame edukacinių tikslų.

Vasarą yra praktika, kai studentai siunčiami į redakcijas. Prisimenu atvejį, kai atėjau į universitetą dirbti iš televizijos ir siekiau, kad studentai darytų laidą tai televizijai. Organizavau montavimo stotį, kilnojamąją televizijos stotį, laida buvo įdėta į programą. Ir kuo visa tai baigėsi? Sėdėjau vienas ir montavau, nes studentai neprivalo to daryti. Arba, pavyzdžiui, neprivalo BNS ar kam kitam ruošti informacijos. Nėra taip paprasta, nes visur reikia atsakomybės.

A. Račas: Vieną kartą buvau atėjęs skaityti paskaitos. Sugaišau dvi valandas, o pasiklausyti atėjo trys studentai.

Ž. Pečiulis: Labai teisingai pasakėte. Buvo atvažiavę dėstytojų iš Suomijos, Turkijos, o aš bijojau, kad bus tuščia auditorija, nes jau turėjome tokios patirties. Teko imtis „represijų“: susitarėme su dėstytojais, kad jie studentams pateiks užduotį, dėl kurios reiktų ateiti į susitikimą su svečiu. Taigi ieškokime problemų ir studentų gretose.

*Tekstą parengė Inga Janiulytė,
Karolis Vyšniauskas, Edvardas Kubilius*

SKAIČIAI SAKO, KAD...

2008-aisiais Klaipėdos ir Vilniaus universitetuose žurnalistikos bakalauro dienas baigė 38 žurnalistai, tarp jų tik trys vaikinai. Daugiau nei pusė VU absolventų, 18 iš 24, dirba žurnalistinį darbą. Nė vienas nedirba regioninėje žiniasklaidos priemonėje. Visi susirado darbus sostinėje. Pasiskirstymas tarp žiniasklaidos sričių yra toks: šeši dirba televizijoje, keturi spaudoje, trys radijuje ir vienas naujienų agentūroje. Trys žurnalistikos absolventės pasuko į viešuosius ryšius. Tiek pat žmonių tiriamuoju laikotarpiu buvo užsienyje, nė vienas iš jų ten nedirba žurnalistinio darbo. Aštuonios iš keturiolikos 2008-aisiais KU žurnalistikos bakalauro diplomus gavusių merginų dirba žurnalistikoje. Penkios iš jų – regioninėse žiniasklaidos priemonėse, aštuonios – spaudoje arba interneto portaluose, viena – laisvai samdoma žurnalistė. Dvi absolventės dirba vadybininkėmis, kelios administravimo srityse. Dvi absolventės ieško darbo.

Parengė Inga Janiulytė

Kiek įstojo ir kiek baigė dienas žurnalistikos bakalauro studijas?

Universitetas	Įstojo 2004 m.	Baigė 2008 m.
KU	25	14
VU	36	24

Kur dirba VU 2008-ųjų žurnalistikos bakalauro studijų absolventai (apklausos darytos 2009 m. balandžio mėn.)?

Darbo sritis	Absolventų skaičius
Žurnalistika	18
Viešieji ryšiai	3
Gyvena užsienyje, žurnalistinio darbo nedirba	3

Kur dirba KU 2008-ųjų dieninių žurnalistikos bakalauro studijų absolventai?

Darbo sritis	Absolventų skaičius
Žurnalistika	8
Vadyba	2
Viešasis administravimas	1
Administravimas	1
Niekur nedirba	2

STUDENTŲ GYVENIMAS JŲ LAIKRAŠČIUOSE

Edvardas Kubilius

Jie patys domisi, patys kuria, patys ieško lėšų savo idėjoms realizuoti. Jie – jauni, bet veikiantys ar jau daug nuveikę. Ir daro įtaką žiniasklaidai. Taigi žvilgsnis į studentiškus leidinius, kuriuos jie skaito, kurių turinį rengia.

Universitetai randa vietas studentams

Studentai, dėstytojai, administracijos darbuotojai laukia, kada pasirodys naujas jų darbovietės laikraščio numeris, ir nesidrovėdami čiumpa po keletą egzempliorių, tikėdamiesi ten rasti save, kolegas, pažįstamus. Tai rodo, kad Lietuvos universitetų laikraščiai jų bendruomenei yra reikalingi.

Universiteto leidiniams vadovauja dėstytojai arba specialiai tam pasamdyti žmonės, dirbantys puse arba visu etatu, tačiau be studentų pagalbos jie vargiai išsiverstų. Studentai, kupini jaunatviško maksimalizmo, universiteto laikraščiams padeda palaikyti gyvybę, nukreipia žvilgsnį ne tik į disertacijas, mokslines konferencijas ar studijų kainas, tačiau ir į studentų bendrąbę, jų dažniausiai lankomas vietas, laisvalaikį.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad absoliuti dauguma valstybinių aukštųjų universitetinių mokyklų turi savo žiniasklaidos priemones, tad trumpai pažvelkime, kokie tie laikraščiai ir kuo jie skirtingi bei panašūs.

Turinys – panašaus pobūdžio

Universitetų laikraščiai iš esmės yra panašaus turinio. Visuose galima rasti aktualiausių universiteto bendruomenės naujienų, apybraižų apie dėstytojus ar kitus universiteto darbuotojus, studentų parengtų publikacijų ne tik apie studentišką gyvenimą. Pastariesiems ploto skirta ne per daugiausia.

Klaipėdos universitetas leidžia žurnalistikos studentų parengtą priedą „Studenčiokas“, kuris taip pat turi savo fotografą.

Vilniaus pedagoginio universiteto laikraščio redakcijos gretose yra studentų, rengiančių publikacijas įvairiomis temomis. Šiek tiek mažiau studentų publikacijoms ploto skiria Šiaulių ir Vytauto Didžiojo universitetai. Jų laikraščiai dalykiškesni, į universitetą ir jo veiklą žvelgiama mokslininko akimis.

Pavadinimas	Pradėta leisti	Leidėjas	Vyriausiasis redaktorius	Periodiškumas	Apimtis, p.	Tiražas, egz.
„Šviesa“, Vilniaus pedagoginis universitetas	1990 m.	Vilniaus pedagoginis universitetas	Juozas Skomskis	2 kartus per mėnesį	8	1 000
„Klaipėdos universitetas“	Nuo 1994 m. kovo mėn.	Klaipėdos universitetas	Eglė Juozapavičiūtė (nuo 2009 m. sausio – Jurgita Mikelėnaitė)	1 kartą per mėnesį	16	2 000
„Šiaulių universitetas“	Nuo 1997 m.	Šiaulių universitetas	Zenonas Ripinskis	1 kartą per savaitę	4	3 000
„Universitas Vytauti Magni“, Vytauto Didžiojo universitetas	Nuo 1994 m. kovo mėn.	Vytauto Didžiojo universitetas	Mykolas Drunga	1 kartą per mėnesį	24	2 000
„Universitas Vilnensis“, Vilniaus universitetas	Nuo 1950 m. balandžio mėn.	Vilniaus universitetas	Liana Binkauskienė	1 kartą per mėnesį	16	4 000
„Inžinerija“, Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Nuo 1973 m. spalio mėn.	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	Edita Jačiūtė	2 kartus per mėnesį	4	700
„Njuspeipis“, Kauno technologijos universitetas	1997 m.	Kauno technologijos universiteto studentų atstovybė	Simona Juočepytė	1 kartą per mėnesį	16	600
„Savas“, Lietuvos studentų laikraštis	Nuo 1995 m. gegužės mėn.	VšĮ „Visada savas“	Edgaras Kryžanovskis	1 kartą per mėnesį	16	10 200
„Studentų era“, didžiausias laikraštis studentams	Nuo 2003 m. rugsėjo mėn.	Vilniaus universiteto studentų atstovybė	Giedrė Razmantaitė	1 kartą per mėnesį	16	20 000 ¹

¹ Visi laikraščiai platinami nemokamai

Vilniaus universiteto laikraščio „Universitas Vilnensis“ turinį rengia redakcijos darbuotojai ir žurnalistikos pirmo kurso studentai, kuriems per pirmuosius studijų metus privaloma parengti po vieną publikaciją, tad tokių tekstų galima rasti beveik kiekviename laikraščio numeryje.

Įdomus ir Kauno technologijos universiteto leidžiamas „Njuspeipis“, kurį rengia vien studentai. Jie savo laikraštyje labiau gilinasi į studentų buitį, bet neužmiršta ir tokių temų, kaip, pavyzdžiui, aktualiausias 2008 m. įvykis studentams – studijų reforma.

Vienas seniausių laikraščių studentams yra „Savas“, kurio būstinė įsikūrusi Kaune. Šis laikraštis skatina bendradarbiauti kiekvieną, kuriam įdomus studentiškas gyvenimas, todėl rengėjai neturi pastovios redakcijos ir nuolat ieško kūrybinių bendradarbių, norinčių publikuoti savo rašinius. „Savo“ publikacijos dažniausiai linksta į praktinę pusę: aprašyti tai, kas studentui padės lengviau išgyventi, iš anksto skelbti apie vyksiančius jaunimo renginius, pasakoti apie studentiško gyvenimo buitį.

„Studentų era“ – studentų studentams

„Studentų era“ – populiariausias studentų laikraštis, kurio turinį rengia ir laikraštį platina patys studentai, todėl šis laikraštis gali būti kaip geras žurnalistų studentų darbo pavyzdys. Laikraštis leidžiamas nuo 2003 m. rugsėjo 29 d.,

tad padedami projekto „Studentų era“ vadovės Ingos Balžekaitės pamėginsime pažvelgti į „Studentų eros“ įkūrimo istoriją, laikraščio veiklą ir iškylančias problemas.

„Studentų era“ įsteigta beveik prieš šešerius metus kaip Vilniaus universiteto studentų atstovybės (VUSA) žiniasklaidos priemonė. Šią idėją sugalvojo ir įgyvendino keletas studentų, aktyviai veikę atstovybėje. Iš pradžių „Studentų era“ buvo leidžiama kaip atsvara Vilniaus universiteto laikraščiu „Universitas Vilnensis“ ir skyrėsi tuo, kad jame buvo suteikiama daugiau laisvės studentams.

Šiandien nemokamai platinamą laikraštį gali skaityti beveik visuose universitetuose ir aukštosiose mokyklose.

Dabar „Studentų era“ yra atviras VUSA projektas, kuris pats sau ieško finansavimo ir priklauso VUSA. Tačiau, pasak dvejus metus projekto vadovės pareigas einančios kultūros vadybos ir kultūros politikos magistrės I. Balžekaitės, laikraštis studentų atstovybei priklauso tik formaliai, t. y. tiek, kiek sieja formalūs biurokratiški dalykai, o pats laikraštis turi savo atskirą, nepriklausomai veikiančią redakcinę kolegiją.

Iš ko gyvena ir kiek kas kainuoja

„Studentų era“ lėšų laikraščio leidybai gauna teikdama projektus Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui, Jaunimo reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybei, kitiems fondams,

taip pat iš reklamos, įgyvendinama bendrus projektus su aukštųjų mokyklų administracijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, verslo sektoriumi.

Paklausus, kiek apytiksliai kainuoja vieno laikraščio numerio parengimas ir platinimas, vadovė atsakė – 10 tūkst. litų. Vadinasi, metams „Studentų eros“ leidybai ir platinimui reikia per 100 tūkst. litų. „Studentų eros“ tiražas – 20 tūkst. egzempliorių.

Apsimoka, nes tobulėja

„Studentų era“ turi 25 nuolatinius darbuotojus: projekto vadovą, dizainerį, vyriausiąjį redaktorių, žurnalistus ir fotožurnalistus, kalbos redaktorių. Pirmieji trys – projekto vadovas, dizaineris ir vyriausiasis redaktorių – gauna simbolinius atlygius už savo darbą tam, kad laikraščio branduolys būtų pastovus, o kiti darbuotojai formaliai dirba iš idėjos. Tačiau jiems atsidėkojama kitaip – iš paraiškų teikimo įvairiems fondams gaunama lėšų mokymams organizuoti.

„Mes per metus turime dvejus išvažiuojamuosius mokymus rudenį ir pavasarį. Rudenį, kai ateina dirbti naujų studentų, rengiame pažintinius mokymus, kurių metu nauji darbuotojai gauna teorinių žinių apie žurnalistikos principus, tekstų žanrus. Pavasarį rengiamuose mokymuose stengiamasi pažvelgti giliau, pavyzdžiui, pasidomėti, kas tai yra tiriamoji žurnalistika“, – sakė 24 metų I. Balžekaitė.

Pasak jos, jei kyla problemų, organizuojami ir savaitgalio mokymai, kurių tikslas – suteikti studentams žinių toje srityje, kurioje esti daugiausia trūkumų. „Pavyzdžiui, jeigu mes matome, kad studentai daro daug kalbos kultūros klaidų, tai savaitgaliais susitinkame ir mokomės kalbos kultūros.“

Redakcija turi kūrybinių darbuotojų Klaipėdoje, Alytuje, Šiauliuose ir Kaune, tačiau jiems parengti reikia nuolatinių investicijų. „Vien pusę metų užtrunkame, kol užmezgame ryšius su kitų miestų mokyklų studentais, dar pusę metų – kol apmokome dirbti“, – problemas vardijo I. Balžekaitė.

„Studentų era“ taip pat kartą per mėnesį stengiasi organizuoti susitikimus su įdomiais ir žymiais žmonėmis: žurnalistais, fotografais, dizaineriais. Tai ne tik įdomu, bet ir naudinga.

Laikraštyje dirba 6 kalbos redaktoriai, kuriems, kaip ir dizaineriams, darbas „Studentų eroje“ gali būti įskaitomas kaip praktika. Pasak I. Balžekaitės, tokiu atveju labai pakyla laikraščio kokybė, kadangi kalbos redaktoriai turi atsiskaityti dėstytojams, ką redagavo, o dizaineriai – parodyti, ką nuveikė. „Visi jie nori aukštesnio įvertinimo, todėl dirba labai kokybiškai“, – džiaugėsi I. Balžekaitė.

Kiekvieną mėnesį, pasirodžius naujam „Studentų eros“ laikraščio numeriui, redakcija susirenka į jo aptarimą, kurį veda ir savo pastabas išsako naujienu agentūros „Baltic News Service“ vyriausiasis redaktorių ir generalinis direktorių Artūras Račas.

Garsiosios „maketavimo naktys“

„Studentų era“ garsėja ne tik savo laikraščiu, bet ir vadinamosiomis *maketavimo naktimis*. „Kad ir kokius laiko terminus numatytume, vis tiek būna taip, kad laikraštis maketuojamas paskutinėmis trimis naktimis. Tada ir būna linksmybių, kai straipsniai redaguojami

paskutinėmis minutėmis ir dažniausiai atiduodami be antraščių. Kad jas sugalvotume ir gerai praleistume laiką, rengiame nedidelius konkursus, pavyzdžiui, atvirukui laimėti. Ir fotografijų „gamyba“ vyksta tomis naktimis“, – apie užkulisinius dalykus pasakojo projekto vadovė I. Balžekaitė.

**Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto magistro
baigiamųjų darbų temos 2008 m.**

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Magistro baigiamojo darbo tema
1	Monika Čeikauskaitė	Individo vaidmenys televizijoje. Socialinis ekrano žmonių pjūvis
2	Audrė Domeikaitė	Lietuvos vaikų žurnalų tematika: komercializacijos aspektas
3	Nerijus Drochneris	Politinių darinių raiška informaciniame kare
4	Ramunė Gedvilaitė	Tolerancijos problema Lietuvos žiniasklaidoje
5	Jurgita Matačinskaitė	Periodikos ir interneto konvergencija: „Lietuvos rytas“ ir „The New York Times“
6	Miglė Pilinkaitė	Lietuvos interneto žiniasklaidos vaidmuo kuriant šalies įvaizdį
7	Regina Renčeliauskaitė	Moters politikės įvaizdis spaudoje (periodika, 2004 m.)
8	Vitalijus Tichonovas	Intelektinė nuosavybė: žiniasklaidos priemonės prekinio ženklo apsaugos ypatumai Lietuvoje
9	Miglė Tylaitė	Įvaizdis kaip rinkimų kovos įrankis
10	Andžej Žukovski	NATO įvaizdis tarybiniuose „Pravda“ ir „Tiesa“ dienraščiuose 1949 m.

Redakcija, sveikindama magistrantūros studentus, pasirinkusius įdomias ir aktualias temas, tikisi, kad jie sėkmingai bendradarbiaus ir mūsų almanache. Tad iki susitikimų mūsų leidinio puslapiuose.

PRIEŠKARIO ŽURNALISTIKOS SĄRANGA

Vytas Urbonas

Iš Lietuvos žurnalistų sąjungos veiklos nepriklausomoje
prieškario Lietuvoje

Vytautas Žeimantas

Vilniuje ėjo pirmasis legalus baltarusių laikraštis
„Naša dolia“

Vytautas Šilas

Esperantiškas žurnalizmas Lietuvoje

IŠ LIETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS VEIKLOS NEPRIKLAUSOMOJE PRIEŠKARIO LIETUVOJE

Vytas Urbonas

1918 m. įkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, netrukus pradėjus steigti vis naujus dienraščius, savaitraščius ir žurnalus, sparčiai didėjant juose dirbančių žmonių skaičiui, buvo susirūpinta ir spaudos darbuotojų organizacijos steigimu. 1921 m. gegužės mėnesį atsiradusios progos ir reprezentacijos tikslais (Baltijos valstybių žurnalistų konferencijai rengti) buvo įkurta Lietuvos laikraštinių sąjungos organizacinė komisija. Tais pačiais metais kilo mintis vienoje organizacijoje sutelkti lietuvių rašytojus ir žurnalistus. Šią idėją ėmėsi įgyvendinti žinomi spaudos darbuotojai ir rašytojai Juozas Tumas, Jonas Strimaitis, Antanas Žukauskas, Adolfas Klimas ir Jonas Laurinaitis. Jų pastangomis 1922 m. sausio 31 d. Kaune buvo įsteigta Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjunga, kuri nuo 1925 m. vadinosi Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga. Jos tikslas buvo suburti „lietuvių plunksnos darbininkus“, suregistruoti „rašomąsias lietuvių pajėgas“, padėti rašytojams ir žurnalistams užmegzti ir palaikyti tarpusavio ryšius, keistis nuomonėmis, derinti veiksmus, kelti kvalifikaciją, teikti pagalbą nelaimės atveju, palaikyti

ryšius su panašiomis užsienio organizacijomis [1]. Iš pradžių Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungoje buvo tik 14 narių. Tačiau jų skaičius augo: 1926 m. ji turėjo 50 narių, o 1929 m. – 71 [2]. 1922–1924 m. Sąjungos pirmininku buvo Juozas Tumas-Vaižgantas, 1924–1925 m. – Matas Šalčius, 1925–1929 m. – Juozas Purickis.

1929 m. kovo 22 d. žurnalistai nuo rašytojų atsiskyrė ir įkūrė Lietuvos žurnalistų sąjungą. (Rašytojai 1932 m. įsteigė Lietuvių rašytojų draugiją, veikusią iki 1940 m.) Pagal 1930 m. balandžio 12 d. įregistruotus įstatus Lietuvos žurnalistų sąjungos tikslas buvo skatinti periodinės spaudos darbuotojų solidarumą, draugiškumą ir profesinę etiką, rūpintis jų moraliniais bei materialiniais interesais, teisine padėtimi ir pačios spaudos tobulinimu, kad ji būtų doros, kultūros ir žmonių gerovės rėmėja bei platintoja, atstovauti Lietuvos periodinei spaudai. Tikroju Lietuvos žurnalistų sąjungos nariu galėjo būti kiekvienas žurnalistas, Lietuvos pilietis, mokąs valstybinę kalbą, dirbantis ne mažiau kaip dvejus metus periodinėje spaudoje kūrybinį darbą, sudarantį jam pagrindinį pragyvenimo

šaltinį. Be tikrųjų narių, organizacijoje buvo ir nariai korespondentai – žurnalistinį darbą dirbantys žmonės, kuriems darbas spaudoje nebuvo pagrindinis pragyvenimo šaltinis.

Po 1940 m. balandžio 11 d. įstatuose padarytų pakeitimų Lietuvos žurnalistų sąjungoje buvo trijų kategorijų nariai: nariai profesionalai, nariai visuomenininkai (jiems žurnalistinis darbas nebuvo pagrindinė profesija) ir nariai korespondentai. Pagrindiniai Sąjungos organai buvo visuotinis susirinkimas (šaukiamas bent vieną kartą per metus), valdyba, garbės teismas ir revizijos komisija. Valdyba, išrinkta visuotiniame susirinkime iš 9 narių profesionalų (tikrųjų narių), išsirinkdavo pirmininką, du vicepirmininkus, kasininką ir sekretorių. Jei mieste (išskyrus

Kauną) dirbdavo penki ir daugiau Sąjungos narių, jie galėdavo sudaryti skyrių ir išsirinkti trijų narių valdybą [3].

Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos pirmininku 1929 m. buvo išrinktas Juozas Purickis. Tai buvo žinomas publicistas, politikas, visuomenės veikėjas. 1934 m. J. Purickiui mirus, Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos pirmininko pareigas iki 1934 m. gruodžio pradžios ėjo Vincas Kemežys. Vėliau pirmininkais buvo Izidorius Tamošaitis (1934–1939 m.), Augustinas Gričius (1939–1940 m.), Vytautas Alantas (1940 m.). Kai Lietuvos žurnalistų sąjunga 1929 m. atsiskyrė nuo rašytojų, jos gretos ėmė sparčiau augti. 1932 m. ji turėjo 101 narį, o 1936 m. – 141. Tiesa, 1936 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos visuotinis susirinkimas „įgaliojo valdybą suprofesinti Sąjungą, išbraukiant iš jos narių sąrašo tuos asmenis, kurie nutolo nuo žurnalistinio darbo arba kuriems tas darbas buvo tik šalutinis užsiėmimas, nesudarąs jiems pragyvenimo šaltinio. Sąjungoje turėjo pasilikti tik profesionalūs žurnalistai, gyveną iš žurnalistinio darbo. (...) Sąjungos valdyba, vykdydama visuotinio susirinkimo valią, patikrino narių kvalifikacijas ir apie 20 iš jų rado neatitinkančius įstatų reikalavimų ir nutarė juos išbraukti“ [4]. Tačiau 1938 m. Lietuvos žurnalistų sąjungoje vėl buvo 150 narių, o 1940 m. pradžioje – net 208 nariai: 192 lietuviai, 14 žydų, 1 lenkas ir 1 Lietuvos vokietis [5].

Ne tik žurnalistų profesionalumo, bet ir kiti žurnalistinio darbo, profesinės

veiklos, kasdienio gyvenimo, buities ir materialinio aprūpinimo klausimai nuolat buvo aptariami ir Lietuvos žurnalistų sąjungos visuotiniuose susirinkimuose, ir jos valdybos posėdžiuose, ir dažnai rengiamuose „žurnalistų ketvirtadieniuose“. Ypač daug įvairiausių klausimų buvo svarstoma Sąjungos valdybos posėdžiuose ir „žurnalistų ketvirtadieniuose“, kuriems buvo kruopščiai ruošiamasi, dalyvaudavo visi valdybos nariai. V. Kemežys pažymi, kad pirmininkas dr. J. Purickis buvo įvedęs valdyboje labai griežtą drausmę: „Baudos buvo imamos net už pavėlavimą į posėdžius. Iš tų baudų susirinkusių sumą valdyba paaukojo Vilniaus vadavimo reikalams“ [6]. Ilgametis Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos pirmininkas I. Tamošaitis labai didelius reikalavimus kėlė ir visiems žurnalistams. „Žurnalistų misija labai kilni, bet ir be galo atsakinga, – rašė jis. – (...) Žurnalistas yra pranašas. (...) Jis gyvena dabartyje ir dabartimi, bet jo akys nuolat atkreiptos į ateitį. Jis niūkia dabarčiai rodo gražesnę ir šviesesnę ateitį. (...) Žurnalistas yra tautos auklėtojas. Jis blogiu piktinasi, o gėriu žavisi; jis gyvenimo negeroves nupeikia, o gyvenimo teigiamąsias puses į padanges kelia. Žurnalistas pirštu prikišamai rodo kelius, kuriais tauta turi eiti. Jis moko gėrio, grožio, tiesos. (...) Žurnalistas turi būti augte suaugęs ir su gėriu, ir su grožiu, ir su tiesa. Tarp žurnalistų ir gėrio, tarp žurnalistų ir grožio, tarp žurnalistų ir tiesos neturi būti ne tik tarpo, bet ir plyšio. Juk tarpas arba plyšys sudaro tai, kas paprastai gyvenime yra

vadinama dvilypumu, farizieizmu. Žurnalistas turi būti tikslus žmogus, kurs sako ir rašo tik tai, ką jis galvoja, o daro tik tai, ką jis rašo“ [7]. Svarbius žurnalistų profesijos klausimus kėlė ir kitas nuolatinis Sąjungos valdybos narys Jonas Kardelis. „Lietuvos žurnalistų sąjungos įstatai skelbia, kad žurnalistas yra asmuo, dirbąs periodinės spaudos darbą ir gyvenąs iš tos profesijos, kaip pagrindinės profesijos, – rašė jis. – Vis dėlto tas apibūdinimas (...) nėra nieku kitu fiksuotas, kaip tiktai profesinės žurnalistų organizacijos įstatų. Tuo reikalu trūksta bet kurio teisinio nuostato, kuris fiksuotų žurnalistų profesijos turinį, kaip tai yra su kitomis profesijomis“ [8]. Kadangi „spauda tautai ir valstybei dirba labai didelį ir atsakingą darbą, o tą uždavinį atlieka spaudos darbininkai – žurnalistai“, J. Kardelis siūlė žurnalistikai suteikti teisinius pagrindus, parengiant įstatymines nuostatas, sutvarkyti žurnalistų atlyginimo reikalus, įteisinti tinkamą žurnalistų aprūpinimą senatvės ir invalidumo atvejais, pradėti rengti profesionalius žurnalistus, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete įsteigiant Žurnalistikos katedrą [9].

Lietuvos žurnalistų sąjungos valdyba nuolat domėjosi, kaip Sąjungai ir žurnalistams rūpimi klausimai sprendžiami kitose šalyse. Kai kurie iš jų buvo aptariami jau 1921 m. Kaune vykusioje Lietuvos, Latvijos ir Estijos žurnalistų konferencijoje. 1933 m. pasirašius Baltijos spaudos santarvės sutartį, labai pagyvėjo šių trijų šalių žurnalistų sąjungų ir jų narių profesinis,

kūrybinis ir kultūrinis bendradarbiavimas, keitimasis patirtimi; periodiškai Kaune, Rygoje ir Taline buvo rengiamos Baltijos spaudos santarvės konferencijos, kuriose dalyvaudavo nemažai Lietuvos žurnalistų sąjungos atstovų, buvo priimami konkretūs nutarimai, rezoliucijos, deklaracijos. 1935 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos delegacija kartu su Latvijos ir Estijos spaudos atstovais buvo nuvykusi į Prahą, kur buvo sudaryta Baltijos ir Čekoslovakijos spaudos santarvės sutartis. Ji buvo ratifikuota Lietuvos žurnalistų sąjungos nepaprastajame visuotiniame susirinkime. Lietuvos žurnalistų sąjungos atstovai dalyvaudavo Tarptautinės žurnalistų federacijos suvažiavimuose, lankydavosi kaimyninėse šalyse. Ypač reikšmingu įvykiu buvo laikoma 1935 m. Kaune, Pasaulio lietuvių kongreso metu, Lietuvos žurnalistų sąjungos sukviesta viso pasaulio lietuvių spaudos atstovų konferencija [10]. Tiesa, plėsti tarptautinį bendradarbiavimą, keistis profesine patirtimi, tobulintis užsienyje trukdė tai, kad Sąjungai nuolat trūko pinigų, jai mažai padėdavo šalies vyriausybė.

Lietuvos žurnalistų sąjunga ir jos valdyba nuo pat gyvavimo pradžios didelį dėmesį skyrė žurnalistų darbo atlyginimo, racionalių darbo ir poilsio sąlygų sudarymo, socialinio draudimo ir aprūpinimo senatvės bei invalidumo pensijomis klausimams. Jau 1933 m. lapkričio 27 d. valdybos posėdyje J. Purickis pranešė apie jo parengtą žurnalistų pensijų sureguliuavimo projektą. Jame siūlyta iš laikraščių

leidėjų ir valstybės įnašų sudaryti pensijų fondą, iš kurio žurnalistai, mokėdami 6 proc. nuo gaunamų pajamų, sulaukę 60 metų arba invalidumo atveju galėtų gauti trijų kategorijų pensijas: po 200, 400 ir 600 litų per mėnesį. Per kelerius metus buvo plačiai aptartas ir parengtas galutinis žurnalistų pensijų įstatymo projektas. O 1937 m. lapkričio 4 d. jam priimti buvo sušauktas Lietuvos žurnalistų sąjungos nepaprastasis visuotinis susirinkimas. Prie žurnalistų parengto pensijų įstatymo projekto prisidėjo ir rašytojai, jo pavyzdžiu pasinaudojo dailininkai. Projektas buvo įteiktas šalies vyriausybei, kuri jį iš esmės sutiko palankiai [11]. Deja, tolesnis projekto likimas nežinomas.

Daug rūpesčių Lietuvos žurnalistų sąjungos vadovybei sukėlė poilsio namų statyba Giruliuose. 1933 m. vasario 13 d. buvo priimtas Sąjungos valdybos nutarimas statyti šiuos namus, kovo mėnesį sudaryta poilsio namų statybos komisija (iš valdybos narių, vadovaujama J. Purickio), gegužės mėnesį buvo sušauktas Lietuvos žurnalistų sąjungos nepaprastasis visuotinis susirinkimas statybos klausimu. Pasinaudojus pačios Sąjungos pinigėmis pajamomis (daugiausia gautomis iš kasmet rengiamų „spaudos balių“), paėmus 20 000 Lt Valstybės taupomųjų kasų paskolą ir panaudojus įvairių organizacijų, įmonių, atskirų asmenų suteiktas lėšas bei statybines medžiagas, poilsio namai buvo pastatyti, iš dalies įrengti ir 1935 m. vasarą jais pradėta naudotis. Tačiau 1939 m. kovo 22 d. Klaipėdos kraštą

prijungus prie Vokietijos, Lietuvos žurnalistų sąjungos „poilsio namai Giruliuose su įrengimu liko be šeimininko. Dalis baldų buvo išvežta į Kauną, bet didesnė dalis pasiliko. Vėliau valdyba sužinojo, kad Sąjungos namus savo žinion paėmė vietos vokiečių nacionalsocialistų organizacija. Buvo nutarta tuoj rūpintis Sąjungos turtą atgauti. Buvo parašyti raštai atitinkamoms valdžios įstaigoms. Valdyba delegavo savo narį P. Dėdelę į Klaipėdą rūpintis sutvarkyti turtui“ [12]. Tačiau Lietuvos žurnalistų sąjungai poilsio namų Giruliuose atgauti nepavyko.

Nuo pat Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungos įkūrimo buvo keliamas ir Spaudos namų klausimas. Žurnalistams buvo reikalinga nuolatinė buveinė, tam tikras spaudos centras, kur jie galėtų rengti susitikimus, pokalbius, susirinkimus, priiminėti svečius, turėti nedidelę biblioteką, periodinių leidinių skaityklą. Tačiau viena Žurnalistų sąjunga buvo nepajėgi nei tokias patalpas įsigyti, nei jomis naudotis. Todėl buvo siūloma patalpų prašyti iš Kauno miesto savivaldybės ir jomis naudotis kartu su rašytojais. „Taigi, atrodo, kad buveinės reikalu verta būtų rūpintis drauge žurnalistams su rašytojais, nes tai sudarytų didesnių galimumų klausimą išspręsti, – siūlė Sąjungos valdybos narys J. Kardelis. – Tokius namus jau tikrai galima būtų pavadinti *Lietuvos spaudos namais*“ [13]. Deja, šio sumanymo nepavyko įgyvendinti.

Šie ir kiti žurnalistams rūpimi klausimai geriausiai atsispindėjo *Lietuvos*

žurnalistų sąjungos metraštyje, kurio išėjo trys knygos: 1934, 1937 ir 1940 m. Pirmasis dvi knygas (po 82 puslapius) suredavo V. Kemežys ir J. Paleckis, o trečiąją (102 puslapių) – V. Alantas. Visose knygose buvo gvildenamos kelios tos pačios problemos, kurios taip ir liko neišspręstos. Pirmojoje knygoje Antanas Bružas rašė: „Turime kelis dienraščius ir keliolika savaitraščių bei žurnalų, jau įsigyvenusių ir stipresnių medžiagiškai. Tačiau daugumai šių leidinių leidėjų galima padaryti pamatuotą priekaištą, kad jie per mažai kreipia dėmesio (...) į atlyginimą bendradarbiams. Jei kuriam (leidėjui) sunkoka verstis, tuoj ima „taupyti“ honorarų išlaidose: (...) žurnalistams atlyginimą galima mažinti visai laisvai. (...) Todėl už rašinius, spausdinamus laikraščiuose, turėtų būti įstatymo nustatytas atlyginimo minimumas. Kas tokio minimumo nepajėgia mokėti, tegu pasišalina ir neskurdina spaudos ir jos darbininkų“ [14]. Petras Ruseckas svarstė materialinio aprūpinimo klausimą: „Reta kuri profesija Lietuvoje taip menkai medžiagiškai aprūpinta, kaip žurnalistų. Net tarnaitės, kol tarnauja, aprūpintos medicinos pagalba, o išėjus iš tarnybos, jei tik priklauso prie savo draugijos, turi kur prisiglausti; taip pat aprūpintos ir senatvėje. Žurnalistas, jeigu yra etatinis redakcijos tarnautojas, kol tarnauja, yra arba bent turi būti aprūpintas medicinos pagalba ligonių kasoje. Nustojęs etatinės vietos, lieka be nieko, net be medicinos pagalbos ligoje. Neetatiniai žurnalistai, ypač dirbantieji nuo eilutės, nei dirbdami, nei

nustoję darbo, ničnieku, net medicinos pagalba, nėra aprūpinti; visi žurnalistai (...) senatvėje taip pat ničnieku nėra aprūpinti“ [15]. Tą patį klausimą ir 1937 m. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštyje* kėlė V. Kemežys: „Dėl ko tokia tragizmo būklė supa mūsų laikraštinką? Dėl ko jis menkai aprūpintas, dėl ko nepatikrintas jo ir jo šeimos aprūpinimas senatvėje ir šeimos – po jo mirties? (...) Laikraštinkai šiandien Vyriausybei, Seimui ir visuomenei išdrįsta pasakyti: „Mes nedejuojame, mes tik prašome to kuklaus aprūpinimo, be kurio negyvena nė grynai mechaninio darbo vykdytojas. Atsižvelkime į „didžiosios valstybės“ skurdžiausią būklę ir bent sulyginkime ją teisėse su kitais!“ Laikraštinkai tikisi, kad abipusiškumo principas jiems bus pritaikintas, nes mūsų valstybės Vadai yra kartu ir laikraštinkai, ir mūsų balsas jiems nebus svetimas“ [16]. Toje pat knygoje aptariamas ir Lietuvos žurnalistų pensijos įstatymo projektas, galutinai parengtas ir įteiktas atitinkamoms vyriausybės įstaigoms [17].

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Augustinas Gričius trečiosios knygos (išėjusios 1940 m.) įvadiniam straipsnyje [18] pažymi, kad per 20 metų „politiniame, ūkiniame, kultūriniame ir socialiniame Lietuvos gyvenime pasireiškė daug įvykių, rodančių gana žymią pažangą visose srityse. Laikraštinkai tos pažangos procese atliko savo vaidmenį, informuodami visuomenę ar naujas, pažangą skatinančias idėjas keldami bei propaguodami.“ Tačiau apie žurnalistų

teisinę, moralinę ir materialinę būklę nieko naujo negalima pasakyti: „Leidėjai kaip „taupė“, taip ir „tebetaupo“ iš honorarų bendradarbiams, draudimo atžvilgiu tarnaitė, kaip buvo pranašesnė už laikraštinką, taip ir tebėra, „tragizmo būklė“, kaip supo lietuvių laikraštinką, taip ir tebesupa, Žurnalistų pensijų įstatymo projektas nugarmėjo į kanceliarinių stalčių gelmes.“ A. Gričius straipsnio pabaigoje rašo, jog jam, kaip Lietuvos žurnalistų sąjungos vadovui, „labiau tiktų kalbėti apie lietuvių laikraštinko pareigas savo tautai, savo valstybei, savo kultūrai. Bet apie laikraštinko pareigas tiek daug kalbama, rašoma, tuo tarpu beveik niekas, be pačių laikraštinkų, nesisieloja laikraštinko teisėmis, niekas nepažvelgia, kaip gi tas laikraštinkas gyvena, kuo gyvena, kokios jo darbo ir gyvenimo sąlygos“. Tad jis viliasi, „kad ketvirtajame metraštyje, tegu jis taip pat po trijų metų išėitų, galima bus pasidžiaugti nauja mūsų spaudai ir laikraštinkams gadyne, galima bus drąsiau ir plačiau pakalbėti ir apie laikraštinko pareigas, kurių jis nevengė ir nevengia“. Deja, 1940 m. viduryje prasidėjus sovietinei okupacijai, Lietuvos žurnalistų sąjungos veikla buvo nutraukta, ir daugiau *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraščio* knygų nebepasirodė.

Šaltiniai ir literatūra

1. Urbonas, V. *Lietuvos žurnalistikos istorija*. II d. Klaipėda, 2004, p. 23–24.
2. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis*. III. Kaunas, 1940, p. 83.

3. 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos ir Lietuvos žurnalistų sąjungos dokumentai. *Žurnalistika*. 1988 / 89 metai. Vilnius, 1991, p. 63–71.
4. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. III. Kaunas, 1940, p. 83–84.
5. Urbonas, V. *Lietuvos žurnalistikos istorija*. II d. Klaipėda, 2004, p. 25.
6. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. I. Kaunas, 1934, p. 79.
7. Tamošaitis, Iz. Vertybių sargyboje. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. I. Kaunas, 1934, p. 3.
8. Kardelis, J. Pagrindiniai žurnalistų profesijos klausimai. *Lietuvos žurna-listų sąjungos metraš-tis*. III. Kaunas, 1940, p. 47.
9. Ten pat, p. 48–49.
10. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. III. Kaunas, 1940, p. 85.
11. Ten pat, p. 85.
12. Ten pat, p. 86.
13. Kardelis, J. Spaudos namų klausimu. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. I. Kaunas, 1934, p. 40.
14. Bružas, A. Apie žurnalistų medžiagi-nę būklę. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. I. Kaunas, 1934, p. 31–32.
15. Ruseckas, P. Medžiaginis žurnalis-tų apdraudimas. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. I. Kaunas, 1934, p. 33.
16. Kemežys, V. Abipusiškumo! *Lietu-vos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. II. Kaunas, 1937, p. 10–11.
17. Rutenbergas, G. Lietuvos žurnalistų pensijos įstatymo projekto esminiai dėsniai. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. II. Kaunas, 1937, p. 12–15.
18. Gricius, A. Spaudos darbininkų aprū-pinimas. *Lietuvos žurnalistų sąjungos metraš-tis*. III. Kaunas, 1940, p. 7–10.

VILNIUJE ĖJO PIRMASIS LEGALUS BALTARUSIŲ LAIKRAŠTIS „NAŠA DOLIA“

Vytautas Žeimantas

1 906 m. rugsėjo 1 d. Vilniuje išėjo pirmasis legalus baltarusiškas laikraštis „Naša dolia“ („Mūsų dalia“). Šis įvykis svarbus ir baltarusių, ir lietuvių žurnalistikos istorijai.

Abi mūsų tautos nuo 1864 m. kentėjo dėl caro valdžios draudimo spausdinti, įvežti iš užsienio ir platinti Rusijos imperijoje lietuviškus ir baltarusiškus leidinius lotyniškėmis raidėmis. Tik 1904 m., pažangiajai visuomenei spaudžiant, caras Nikolajus II šį draudimą atšaukė. Spaudos draudimo panaikinimas žadino abi kaimynines tautas, jų savivoką, kilo ir idealistinių vertybių poreikis. Rašyti reikėjo paprastai ir aiškiai, lietuviškai, baltarusiškai, t. y. sava kalba. Tuo netruko pasinaudoti tautiškai nusiteikę šviesuoliai. 1904 m. gruodžio 23 d. Vilniuje pasirodė pirmasis dienraštis lietuvių kalba „Vilniaus žinios“. Kiek vėliau – ir baltarusiška „Naša dolia“.

„Vilniaus žinios“

Atgavus lietuvišką spaudą Vilniuje pasirodė ir pirmasis dienraštis lietuvių kalba „Vilniaus žinios“. Jo pirmas numeris išėjo

Pirmasis dienraštis lietuvių kalba „Vilniaus žinios“

1904 m. gruodžio 23 d. Dienraštis ėjo iki 1909 m. kovo 17 d. Leido Petras Vileišis.

Dienraštis rašė apie lietuvių visuomeninį politinį ir kultūrinį gyvenimą, skelbė grožinės literatūros kūrinius, vertimus iš užsienio kalbų, literatūros kritikos straipsnius.

Dienraštyje bendradarbiavo garsūs to meto lietuvių kultūros veikėjai ir rašytojai: J. Biliūnas, M. Biržiška, P. Mašiotas, Šatrijos Ragana, G. Petkevičaitė-Bitė, A. Vienuolis, Žemaitė ir kiti.

Oficialūs redaktoriai buvo P. Vileišis ir J. Vileišis. Faktiškai redagavo J. Jablonskis, P. Vileišis, J. Kriaučiūnas, P. Klimaitis, K. Puida ir J. Vileišis.

1905 m. tiražas buvo didelis – 6 000 egz. Išėjo 1 175 numeriai.

Pirmasis legalus baltarusių laikraštis „Naša dolia“

„Vilniaus žinios“ palaikė gerus draugiškus santykius su „Naša dolia“ redakcija, nes kartu kovojo prieš caro valdininkų rusinimo politiką, skatino tautinį atgimimą.

„Naša dolia“

Tuo metu Vilniuje pagal seną Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tradiciją gyveno nemažai baltarusių. Todėl būtent iš Vilniaus ir prasidėjo baltarusių tautinis atgimimas, kuriam svarbią reikšmę turėjo laikraštis savąja kalba.

„Laikraščio „Naša dolia“ pasirodymą galima laikyti baltarusių kultūrinio gyvenimo Vilniuje istorijos persilaužimo momentu, pirmaisiais žingsniais pradėdant nacionalinį įsiteminimą (...). Tai

baltarusių nacionalinio išsivadavimo judėjimo pradininkas“, – rašė baltarusių kultūrologas Liavonas Luckevičius [1].

Čia reikėtų truputį L. Luckevičių papildyti. Baltarusiai, kaip ir lietuviai, buvo taip pat caro valdininkų engiami, rusinami. Oficialiai jų kalbos rusų valdžia nepripažino, laikė ją tik rusų kalbos tar-me. Be to, baltarusius, kaip ir lietuvius, spaudė sulenkėjusi šlėkta, dvarininkai ir didikai. Jie, niekindami tautines baltarusių inspiracijas, bruko jiems lenkų kalbą, kultūrą, spaudą. Todėl tik XIX a. pabaigoje prasidėjo baltarusių tautinis atgimimas, atsirado sava inteligentija, raštas.

O dėl rašto buvo daug problemų. Vakariniuose Baltarusijos rajonuose, kur vyravo katalikai, kunigai siekė įteisinti lotynišką raidyną, o Rytų ir Pietų Baltarusijoje, kur buvo stačiatikių dauguma, rusų šventikai skleidė kirilicą. Todėl ir baltarusiški raštai tuo metu buvo spausdinami arba lotyniškėmis, arba rusiškomis raidėmis. Tuo metu buvo neaišku, kuris raidynas nugalės, taps pagrindiniu.

„Naša dolia“ leidėjai pasielgė apdairiai. Jie pradėjo leisti laikraštį lygiagrečiai lotynų ir rusišku raidynu. Pirmasis numeris pasirodė tuo metu labai dideliu tiražu – net 10 tūkstančių. Iš jų 6 tūkst. išėjo kirilica, o 4 tūkst. – lotynų raidėmis [2].

„Iš memuarinės literatūros matyti, kad pirmąją „Naša dolia“ išėjimo dieną Vilniaus gatvėse buvo parduota daugiau kaip du tūkstančiai laikraščio egzempliorių. (...) Žmonėms atsivėrė akys, kai jie pamatė išspausdintą savo gimtąjį žodį,

kuri vartojo kasdien, vadindami šią kalbą *prastoj movai*“, – rašo literatūrologas L. Luckevičius [3].

Laikraštį leido broliai Ivanas ir Antonas Luckevičiai, beje, abu gimę Šiauliuose, Alaiza Paškevič (Ciotka) ir Ivanas Lucevičius (Janka Kupala). Visi jie vėliau tapo garsūs baltarusių tautinio atgimimo, baltarusių kultūros ir spaudos veikėjai.

Archeologas, etnografas ir publicistas Ivanas Luckevičius (1881–1919) buvo vienas iš aktyviausių XX a. pradžios baltarusių kultūros ir švietimo judėjimo, tautinio atgimimo idėjinių vadovų. Jis įsteigė Baltarusių socialistinę gramadą, laikraščius „Naša dolia“, „Naša niva“, Vilniaus baltarusių leidyklą „Naša chata“, Baltarusių leidėjų bendriją, Baltarusių liaudies komitetą, pirmąsias baltarusiškas mokyklas Vilniuje, Baltarusių mokslo draugiją. Aktyviai tyrė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriją, rinko ir kaupė kultūrinę ir istorinę vertę turinčias senienes. Jo asmeninė kolekcija tapo Baltarusių muziejaus Vilniuje pagrindu. Kartu su jaunesniu broliu Antonu, V. Lastouskiu ir kitais sukūrė Baltarusijos valstybingumo teorinius pagrindus, pasisakė už lygiateisius Baltarusijos santykius su kaimyninėmis Lietuvos, Lenkijos, Rusijos ir Ukrainos valstybėmis [4].

Žinomas baltarusių politinis ir visuomeninis veikėjas, istorikas, publicistas ir literatūros kritikas Antonas Luckevičius (1884–1946?) buvo vienas iš baltarusių socialdemokratų judėjimo kūrėjų, vadovavo Baltarusių liaudies komitetui, Vilniaus

Medalis „Broliai Luckevičiai. Už tarnavimą Tėvynei“. Dailininkas Uladzimiras Melechovas, 2000 m.

baltarusių radai, Baltarusių nacionaliniam komitetui Vilniuje, įkūrė Baltarusių mokyklų sąjungą. Jo pastangomis prie Vilniuje veikusios Baltarusių mokslo draugijos buvo įsteigtas Baltarusių muziejus. Jam buvo suteiktas Antono brolio Ivano Luckevičiaus vardas. Išleido nemažai knygų, brošiūrų ir straipsnių apie baltarusių istoriją, raštą, tautinį atgimimą, literatūros kritiką. Pasirašinėjo Anton Navina.

1939 m., užėjus į Vilnių sovietams, buvo represuotas. Tolesnis jo likimas nežinomas. Mirties metai Baltarusijos enciklopedijose nurodomi su klaustuku – 1946 m. [5]. Neaišku, ar jis buvo sušaudytas, ar mirė nukankintas.

Deja, lietuviškoje visuomenėje šie du iškilūs broliai, Šiauliuose gimę ir Vilniuje gilų pėdsaką palikę politikos, visuomenės, kultūros ir spaudos veikėjai, beveik nežinomi.

Alaiza Paškevič-Ciotka Vilniuje 1906 m.

Garsi baltarusių poetė ir publicistė Alaiza Paškevič (1876–1916), pasirašinėjusi slapyvardžiu Ciotka, Vilniuje buvo žinoma moteris. Čia išleido keletą savo poezijos ir prozos rinkinių. Redagavo vaikų žurnalą „Lučynka“, Vilniuje įkūrė liaudies teatrą, rūpinosi baltarusių mokyklomis, parašė vadovėlių, knygų baltarusių vaikams [6].

Beje, ji ištekėjo už Lietuvos socialdemokratų partijos kūrėjo ir lyderio, Vasario 16-osios Akto signataro inžinieriaus Stepono Kairio [7].

„Ciotka – talentinga, neeilinė moteris. Jos pasaulėžiūra formavosi veikiamą priešingybių, iš pradžių šeimoje, skirstantis į lenkus ir baltarusius, o vėliau – ir į lietuvius, paskui „didžiajame pasaulyje“, stengiantis atsilaikyti prieš „rusų masę“, nuolat priešinantis baltarusių susiskaldymui“, – rašo baltarusių žurnalistė ir rašytoja Valiancina Koutun [8].

Ivanas Lucevičius (1882–1942) pasirašinėjo slapyvardžiu Janka Kupala. Vilniuje redagavo laikraštį „Naša niva“, dirbo Vilniaus B. Danilovičiaus bibliotekoje. Buvo Vilniaus baltarusių leidybos draugijos sekretorius. Išleido dešimtis knygų. Baltarusių klasikas. Tragiškai žuvo Maskvoje, „Maskvos“ viešbutyje. Urna su jo palaikais į Minską buvo atvežta 1962 m. [9].

„Janka Kupala ir jo bendražygis, bičiulis Jakubas Kolasas visiškai teisėtai laikomi naujosios baltarusių literatūros pradininkais. Ypač daug jie nuveikė formuodami ir vystydami literatūrinę gimtąją kalbą, dėdami pagrindus baltarusių literatūrai, kultūrai“, – rašė lietuvių poetas Eugenijus Matuzevičius [10].

Taigi laikraštį „Naša dolia“ susirinko leisti tikrai neeilinės asmenybės. Pirmojo baltarusiško laikraščio steigėjai ir leidėjai gerai suprato jų pradėto darbo svarbą. Vienas iš jų, Franukas Umiastouskis (slapyvardis Dziadzka Pranuk), vėliau taip prisiminė pirmąją laikraščio išleidimo dieną:

„Kai apie 12 valandą su naujais „Naša dolia“ numeriais išėjau iš spaustuvės, širdis mano plakė iš džiaugsmo ir laimės dėl mūsų brangaus vaiko ateities. Atėjęs į redakciją Vilniaus gatvėje čia radau visą kompaniją. Buvo čia Janas Tukerkesas, Antonas ir Janas Luckevičiai, ir Ciotka, ir Stanislovas – laikraščio ekspeditorius. Visi su nekantrumu laukė manęs, ir laikraštį vos nesuplėšė, griebdami vieni kitiems iš rankų. Nežinau iš kur atsirado degtinė ir užkanda, ir pakilo taurės, nežiūrint į kreivus Ciotkos žvilgsnius, kuri

nekontentė geriančių kompanijų. Mes jas ištuštinom už Tėvynės ateitį“ [11].

Pirmasis redakcijos adresas – Vilniaus g. 32 (dabar 21), vėliau adresas pasikeitė – Katedros aikštė 4. Nurodomas ir telefonas – 591.

Laikraštį spausdino lietuviška Martyno Kuktos spaustuvė. Martynas Kukta (1875–1941) buvo pažangus ir drąsus spaustuvininkas, leidęs lietuviškus ir baltarusiškus raštus. Jo spaustuvė išleido ir „Lietuvos aidą“ su Lietuvos Tarybos nutarimu dėl Nepriklausomos demokratinės Lietuvos valstybės atkūrimo. M. Kuktą persekiojo visos svetimos valdžios. Caro laikais jo spaustuvė buvo uždaryta dėl „antivalstybinės veiklos“, vokiečių okupantai, įsiutę dėl Vasario 16-osios akto pagarsinimo, spaustuvę nusiaubė, o ją areštavo, lenkų okupantai dėl lietuviškos veiklos areštavo, kitaip persekiojo. Todėl 1924 m. jis buvo priverstas persikelti į Kauną su visa spaustuvės įranga. Kai spaustuvė spausdino „Naša dolia“, jos adresas buvo Totorių g. 20 [12].

„Naša dolia“, kaip ir vėlesnių baltarusiškų laikraščių, prenumerata ir prekyba irgi vyko lietuvių dėka. Tuo užsiėmė Marijos Piaseckaitės-Šlapelienės knygynas, veikęs Dominikonų g. 13. Ten buvo prekiaujama ir baltarusiškomis knygomis, atvirlaiškiais, kalendoriais [13].

Buvo sumanyta laikraštį „Naša dolia“ leisti kartą per savaitę. 1–4 numerius redagavo Ivanas Tukerkesas, 5–6 numeriuose jis jau nurodomas kaip leidėjas. Keičiasi ir jo vardas – pasirašo ne Ivanu, o Januku

Tukerkesu. Vardo subaltarusinimas – ne smulkmena, nes taip elgėsi dauguma baltarusių inteligentų. Tai rodo tuometines baltarusių nuotaikas: bėgti nuo rusų tradicijų, ieškoti savų tautinių šaknų. 5 ir 6 numerius redagavo Adamas Gedvila [14].

Be jau minėtų autorių, „Naša dolia“ išleido ir pirmuosius vėliau pagarsėjusio baltarusių poeto Jakubo Kolaso kūrinis: pirmame numeryje pirmąją jo publikaciją – eilėraštį „Mūsų gimtasis kraštas“, vėliau – pirmąjį apsakymą „Slaboda“.

Laikraštis, dabartine kalba šnekant, buvo labai radikalus. Pasisakė prieš carinę, tautinę ir socialinę priespaudą, žadino baltarusių tautinę sąmonę. Be politinių straipsnių, ūkinių patarimų, skelbė ir grožinę baltarusių kūrybą. Rusų valdžia labai neigiamai reagavo į baltarusišką laikraštį, kabinėjosi prie jo, visai kenkė. Keturis numerius caro cenzūra konfiskavo.

„Naša dolia“ darbuotojas poetas Janka Kupala

Jie paplito tik tiek, kiek būdavo slapta išnešama iš spaustuvės [15].

Septintas „Naša dolia“ numeris buvo lemtingas, perpildęs rusų valdininkų kantrybės taurę. Jis buvo išbarstytas dar spaustuvėje. 1907 m. sausio 11 d. teismas uždarė šį laikraštį, o „Naša dolia“ leidėją Januką Tukeską nuteisė metams kalėti Lukiškių kalėjime [16].

„Naša dolia“ pažadino baltarusišką dvasią ir jos jau nebuvo galima užgesinti. Tie patys žmonės iš karto Vilniuje pradėjo leisti antrąjį baltarusišką laikraštį „Naša niva“. Vėliau, iki 1944 m., Vilniuje dar pasirodė kelios dešimtys baltarusiškų laikraščių. Bet tai jau temos kitiems rašiniams.

Literatūra

1. L. Luckievičius. *Baltarusių kultūrinis gyvenimas Vilniuje XX a. pradžioje*. Kn.: Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1900–1940, V., LLTI, 1998, p. 29.
2. Татьяна Сапего. *Белорусское возрождение начала XX века в экспозиции Музея книги национальной библиотеки Беларуси*, Минск, МКНББ, 2009.
3. L. Luckievičius. *Baltarusių kultūrinis gyvenimas Vilniuje XX a. pradžioje*. Kn.: Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1900–1940, V., LLTI, 1998, p. 30.
4. Иван Луцкевич. *Беларуская энцыклапедыя*, Минск, БелЭн, 1996, IV т. p. 56.
5. Антон Луцкевич. *Беларуская энцыклапедыя*, Минск, БелЭн, 1996 IV т. p. 568.
6. Gendrikas Petkevičius. *Tradicijos ir novatoriškumas Ciotkos poezijoje*. Kn.: Vilniaus kultūrinis gyvenimas. Moterų indėlis 1900–1945, V., LLTI, 2005.
7. Valiancina Koutun. *Prieškario Vilnius: Ciotka ir Steponas Kairys*. Kn.: Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1900–1940, V., LLTI, 1998, 86 p.
8. Ten pat, p. 89.
9. Янка Купала. *Энцыклапедыя “Белорусская Республика”*, IV т., p. 361–363.
10. Eugenijus Matuzevičius. *Aš liaudžiai už dainą dėkoju...* Kn.: Janka Kupala. Mano dalia, V., Vaga, 1982, 5 p.
11. L. Luckievičius. *Baltarusių kultūrinis gyvenimas Vilniuje XX a. pradžioje*. Kn.: Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1900–1940, V., LLTI, 1998, p. 20.
12. Vilius Užtupas. *Lietuvos spaustuvės*, V., Užtupo leidykla, 1997 m.
13. Vytautas Maknys. *Šlapelienė, Piaseckaitė, Marija*. Tarybų Lietuvos enciklopedija, IV t. 211 p.
14. У. Конан. «Наша доля» *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Минск, БелЭн, 1999.
15. М. В. Біч. «Наша доля» *Беларуская Савецкая Энцыклапедыя*, Минск, БелЭн, 1973.
16. „Наша доля“ interneto svetainė „Вікіпэдыя“.

Iliustracijos iš kn.: Lidzija Arabei „Na polyni liubvi“, Minsk, 2006.

ESPERANTIŠKAS ŽURNALIZMAS LIETUVOJE

Vytautas Šilas

Esperantiškas žurnalizmas – tai reguliarios publikacijos apie tarp-tautinę esperanto kalbą, esperantininkų veiklą vietos kalba ir periodika esperanto kalba. Esperantiško žurnalizmo ištakos Lietuvoje siekia XX a. pradžią, kai Lietuva dar tebebuvo Rusijos imperijos „globoje“. Pirmasis periodinis leidinys esperanto kalba Lietuvoje buvo žurnalas „Kovno-Esperanto“, ėjęs 1911–1914 m. esperanto ir greta rusų kalba (išėjo 35 numeriai). Žurnalo leidėjas buvo draugija *Kovna Esperanto-Societo* (įregistruota 1909 m. gruodžio 18 d., veiklą pradėjo 1910 m. sausio 3 d.). Draugijos pirmininkas buvo mokesčių tarnybos finansininkas Aleksandras Nedovišinas, pavaduotojas – pirmojo esperanto kalbos vadovėlio lietuviams autorius prelatas Aleksandras Dambrauskas (Adomas Jakštas). Nuo 1912 m. pirmininku tapo bankininkas ir saldumynų fabriko „Tilka“ direktorius Paulius Medemas, o pavaduotoju liko A. Dambrauskas. Minėta draugija laikraštyje „Северо-Западный Телеграфъ“ („Šiaurės vakarų telegrafas“) turėjo savo nuolatinį kampilį, kuriam daugiausia medžiagos pateikdavo jau minėtas A. Nedovišinas.

Pirmuoju lietuvių esperantininkų leidžiamu periodiniu leidiniu tapo žurnalas „Litova Stelo“ („Lietuvos žvaigždė“)

„Litova Stelo“ pirmasis numeris išėjo 1914 m. Liepojoje. Redaktoriumi buvo žurnalistas, kelių lietuviškų laikraščių redaktorius Stasys Tijūnaitis. Antrasis žurnalo numeris išėjo tik 1922 m. ir

Tarptautinės esperantininkų žurnalistų asociacijos emblema

iki 1926 m. išėjo 43 numeriai. Po ilgos pertraukos, 1935–1940 m., pasirodė dar 32 numeriai. Nuo 1991 m. žurnalas išei-
na reguliariai kas du mėnesius. Redak-
toriai: A. Dambrauskas (1922–1926 m.),
V. Butkevičius (1935–1937 m.), P. La-
pienė (1937–1940 m.), A. Vaitilavičius
(1991–1994 m.), P. Čeliauskas (1995–
2005 m.), V. Šilas (nuo 2006 m.). Žur-
nalo leidėjas – Lietuvos esperantinin-
kų sąjunga, kurią susirinę P. Medemo
bute 1919 m. rugpjūčio 20 d. įkūrė prof.
A. Dambrauskas, P. Medemas, T. Zil-
bernik-Kocienė (L. L. Zamenhofo svai-
nė), S. Tijūnaitis, L. Alseika ir kiti. Beje,
draugijos pirmininku buvo išrinktas
A. Dambrauskas ir šias pareigas jis ėjo
iki 1934 m.

Sovietmečiu profesionalių žurnalistų
esperantininkų nebuvo daug. Minėtini
P. Rukšėnas (Lietuvos radijas, Vilnius),
V. Matulaitis („Raudonoji vėliava“, Šiau-
liai), S. Kazlauskas-Oželis („Valstiečių
laikraštis“, „Švyturys“, Vilnius), P. Ke-
žinaitis („Socialistiniu keliu“, „Nemuno
upeivis“, Kaunas), A. Sušinskas („Dzūkų

žinios“, Lazdijai), K. Ambrasas-Sasnavas
(Lietuvos bažnyčios kronika, Vilnius),
gal dar kas. Labiausiai pasireiškė pirmieji
trys. Sovietmečiu buvo labai problemiš-
ka paskelbti ką nors apie esperanto kalbą
(komunistų partijos vadukai prisiminė,
kad dar neseniai esperantininkai buvo
„liaudies priešai“). Tokiu būdu esperan-
tininkai daugiausia reiškėsi pogrindinė-
je spaudoje. Žurnalistai profesionalai į
kokią nors draugiją nebuvo susibūrę.

2007 m. rugsėjo 20 d. Lietuvos žur-
nalistų sąjungos vicepirmininko Aud-
rio Antanaičio iniciatyva Lietuvos
esperantininkų sąjungos Vilniaus sky-
riaus būstinėje (tuomet Rotundo g. 5)
penkiolikos esperantininkų žurnalistų
(profesionalų ir mėgėjų) susirinkime
buvo įsteigta Lietuvos esperantininkų
žurnalistų asociacija (esperantiškai –
Litova Esperantista Ĵurnalista Asocio /
LEĴA; lietuviškas trumpinys – LEŽA).
Jos pirmininku išrinktas A. Antanaitis,
valdybos nariais – „Litova Stelo“ re-
daktorius V. Šilas, žurnalistės Angelina
Liaudanskienė ir Aušra Žalytė, žurna-
listikos studentė Aistė Pileckytė. Aso-
ciacija, kuri dabar buria 28 narius, vis
dar turi ambicingus planus – surengti
esperanto kalbos kursus jos dar nemo-
kantiems savo kolegoms žurnalistams,
populiarinti esperanto kalbą Lietuvoje,
bendradarbiauti su užsienio kolegomis.
LEŽA netrukus žengė savo pirmuosius
žingsnius. Lietuvos žurnalistų sąjungoje
buvo įkurtas Esperantininkų žurnalistų
klubas. Plačiau apie jo veiklą p. 175.

ŽURNALISTŲ LIUDIJIMAI: VAKAR IR ŠIANDIEN

Domas Šniukas

Aleksandras Merkelis: darbas be atvangos

Aldona Žemaitytė

Sąžinės įkaitas Julijonas

Inga Janiulytė

Jis nebijojo gyventi

Algimantas Degutis

Korespondentas užsienyje. Ar juo būti sunku?

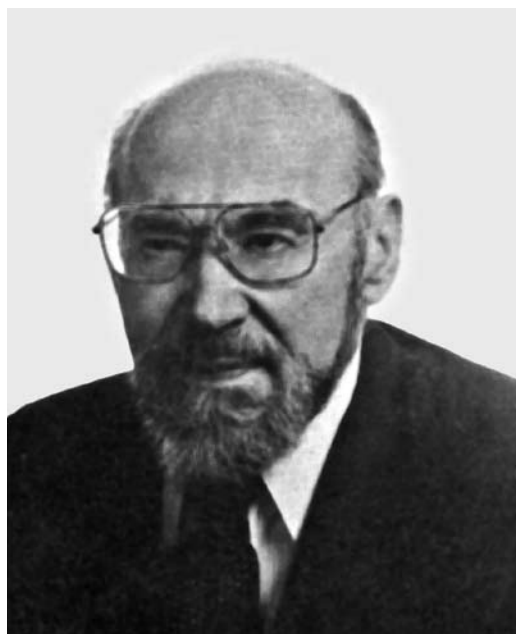

ALEKSANDRAS MERKELIS: DARBAS BE ATVANGOS

Domas Šniukas

Gana stropiai ir plačiai minėdami Lietuvos žurnalistų sąjungos sukaktis, kol kas mažokai dėmesio skiriame asmenims, kurie šią organizaciją kūrė, ugdė, o šalį okupuvus sovietams jos tradicijas su bendraminčiais perkėlė į išeivijos spaudą, į jos kūrėjų sambūrį – Lietuvių žurnalistų sąjungą (LvŽS). Vienas tokių primirštų pastarosios organizacijos steigėjų yra redaktorius, publicistas, bibliografas, kultūrologas, rašytojas ir visuomenės veikėjas Aleksandras Merkelis.

1944 m. liepą Rytų frontui pasiekus Lietuvą ir gresiant antrajai sovietinei okupacijai, didelė LŽS narių dalis pasitraukė į Vokietiją. Čia jie pabėgėlių stovyklose, dar griaudžiant Antrojo pasaulinio karo pabūklams ir vos jiems nutilus, organizavo lietuviškų žinių biuletenių ir laikraščių leidimą. Suprantama, po Vokietijos kapituliacijos tai buvo įmanoma tik Vakarų sąjungininkų okupacijos zonose. Tarp pasitraukusių žurnalistų labai aktyvus buvo A. Merkelis, apsigyvenęs amerikiečių okupacinės zonos Hanau miesto lietuvių pabėgėlių stovykloje, kuri buvo viena didžiausių Vokietijoje (4 000 žmonių). Čia

Aleksandras Merkelis

vėliau įsikūrė Lietuvių tremtinių bendruomenės būstinė.

Žinios pabėgėliams buvo reikalingos kaip oras. A. Merkelis 1945 m. liepą organizavo „Radijo žinių“ sienlaikraščio leidimą, tapo rugpjūtį pradėto leisti rotaprintinio biuletenio „Lietuvių žinios“ redaktoriumi. Tų pačių metų gruodį organizavo Fuldos pabėgėlių stovyklos savaitraščio „Mūsų viltis“ leidybą. 1946 m. pradžioje įsteigė ir redagavo „Hanau

lietuvių bendruomenės komiteto informacijos biuletinį“ (kartu su K. Bridžiumi), vasarą Vysbadene – „Tremtinių žinias“, 1947, 1948 ir 1949 m. – „Mūsų kalendorių“.

1948 m. lietuviai karo pabėgėliai, kiek tai buvo įmanoma, gražiai paminėjo Vydūno 80-metį. A. Merkelis ir čia buvo aktyvus – redagavo knygą „Vydūnas: Vydūno 80 m. sukakčiai paminėti“, kurioje šalia kitų autorių išspausdinti ir du jo straipsniai „Dr. Vydūno sukaktys“ bei „Vydūnas tremtyje“. Pastarasis ypač įdomus, jame pasakojama apie rašytojo ir filosofo vargus traukiantis nuo Raudonosios armijos iš Tilžės į Vakarų Vokietiją. Vydūno jubiliejinių iškilmių metu Augustdorfe, netoli Detmoldo lietuvių pabėgėlių stovyklos, A. Merkelis jį sveikino Lietuvių rašytojų tremtinių draugijos ir Lietuvių žurnalistų sąjungos vardu. Antrojo suvažiavimo Vydūnas buvo išrinktas sąjungos garbės nariu.

Kaip atsirado ši organizacija?

Susiradę vieni kitus, lietuvių žurnalistai pradėjo galvoti apie organizacijos tremtyje įkūrimą. A. Merkelio redaguojamos „Lietuvių žinios“ 1945 m. rugsėjį paskelbė pranešimą apie šaukiamą visų trijų Vakarų okupacinių zonų laikraštinių, buvusių LŽS narių, suvažiavimą. Toks forumas Hanau lietuvių stovykloje įvyko tik 1946 m. gegužės 11–12 d. Jo 94 dalyvius iniciatorių vardu pasveikino A. Merkelis. Kadangi LŽS tėvynėje buvo likviduota, apie ketvirtadalis jos narių okupantų deportuoti ar dingo be žinios,

beveik pusė atsidūrė Vokietijoje, nutarta atkurti sąjungą tuo pačiu pavadinimu. Vėliau, atsižvelgiant į tai, kad organizacija buvo už tėvynės ribų, ji pavadinta Lietuvių žurnalistų sąjunga.

Pirmosios valdybos pirmininku buvo išrinkta labai spalvinga asmenybė – talentingas žurnalistas ir eruditas, trečiojo Seimo ir J. Ambrazevičiaus Laikinosios 1941 m. vyriausybės narys, aršus 1926 m. valstybės perversmo organizatorių priešininkas, A. Smetonos valdžios nuteistas mirti, Juozas Pajaujis. Pirmuoju pavaduotoju – A. Merkelis. Tų pačių metų rugsėjį pirmininkas emigravo į JAV, tad faktiškuoju organizacijos vadovu liko A. Merkelis.

1947 m. rugpjūčio 30–31 d. Švainfurte vyko antrasis sąjungos suvažiavimas. Šį kartą valdybos pirmininku išrinktas A. Merkelis. Valdyba buvo numačiusi realizuoti daug sumanymų: įsteigti žurnalistų savišalpos ir LvŽS premijų fondus, išrūpinti stipendijas panorusiems studijuoti žurnalistiką, rengti žurnalistų kursus ir atskirais sąsiuviniais leisti tų kursų paskaitų ciklą, išleisti 200–300 puslapių LvŽS metraštį, organizuoti informacijos biurą, kuris teiktų žinias savai ir kitų tautų spaudai apie pavergtą Lietuvą bei išviejijos veiklą. Valiutos reforma ir prasidėjusi sparti lietuvių emigracija į JAV, Australiją ir kitas šalis sutrukdė tai padaryti. Paskutinis valdybos posėdis Vokietijoje įvyko 1949 m. sausio 27 d.

LvŽS atsikūrė Jungtinėse Valstijose, pirmaisiais dešimtmečiais išplėtojo gana

aktyvią veiklą (leido biuletinį „Pranešėjas“, žurnalą „Lietuvis žurnalistas“), Atgimimo metais užmezgė dalykiškus santykius su Vilniuje atsikūrusia LŽS ir gyvuoja iki šiol, prisimindama, kad vienas aktyviausių jos steigėjų ir pirmasis vadovas buvo A. Merkelis.

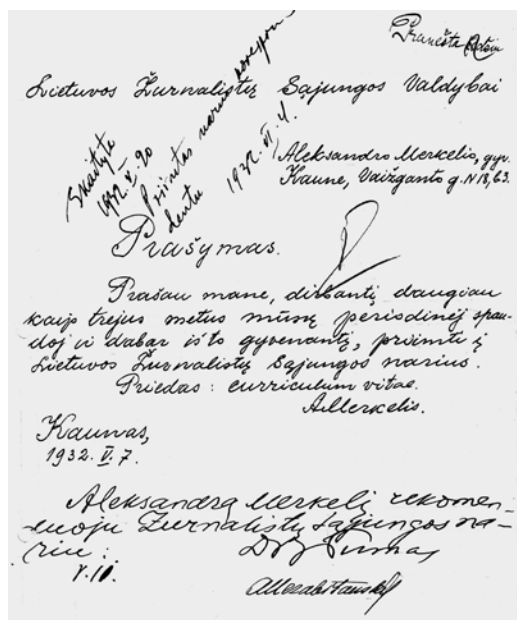
Pažvelkime į jį ir jo darbus iš arčiau.

Aleksandras Merkelis gimė 1907 m. sausio 11 d. (senuoju kalendoriumi) Šiaulių apskrities Gruzdžių valsčiaus Mikaičių kaimelyje, esančiame tarp girių, prie Švėtės upės, šalia garsių Mūšos aukštupio Tyrelio pelkių. Jo tėvai buvo pasiturintys ūkininkai. Merkelių giminės tyrėjas ir giminaitis Vaidutis Riškus nurodo net penkias jos kartas iki Aleksandro, nemažai jos atstovų Merchelevičių pavarde ilsisi senosiose Šakynos kapinėse. Taigi mūsų aprašomas herojus buvo tikras Gruzdžių–Šakynos krašto autochtonas.

Žagarės „Saulės“ progimnaziją baigė 1921 m., Šiaulių gimnaziją – 1925 m. Tais pačiais metais įstojo į Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą, kur studijavo lietuvių ir rusų literatūrą bei pedagogiką. Buvo aktyvus akademinio gyvenimo visuomenininkas, vienas 1927 m. įkurtos studentų korporacijos „Samogitia“ steigėjų. Gal dėl kuklios tėvų paramos, o gal jaunatviškos energijos vedamas šalia studijų nuolat dirbo: dvejus metus Kauno muziejuje, kurį laiką kalbininko ir etnologo Eduardo Volterio sekretoriumi, 1928–1929 m. lietuvių kalbos mokė „Aušros“ berniukų

gimnazijoje. Nutraukęs studijas, 1929–1931 m. dėstė lietuvių kalbą ir pedagogiką Šiaulių mokytojų seminarijoje, vertėsi literatūrine veikla. 1930 m. rugsėjį vėl pasiprašė priimamas į universitetą ir jį baigė 1932 m.

Tuo metu jo pragyvenimo šaltiniu jau buvo tapusi literatūrinė veikla, žurnalistika, kurios baruose pradėjo darbuotis 1926 m. Stodamas 1932 m. į LŽS su J. Tumo-Vaižganto ir Adolfo Nezabitauskio rekomendacijomis, jis nurodė nuolat bendradarbiaujęs „Lietuvos aide“, „Vaire“, „Jaunojoje kartoje“, „Skautų aide“ ir kituose leidiniuose. Formavosi biografo talentas. Atskiromis knygelėmis buvo pasirodę: „Jonas Jablonskis: biografija“, suredaguota pedagoginio pobūdžio

A. Merkeliui prašymas priimti į LŽS su J. Tumo-Vaižganto ir A. Nezabitauskio rekomendacijomis

„Vysk. Motiejaus Valančiaus Paaugusių žmonių knygelė“, „Vaikų mokymo ir auklėjimo pagrindai“ (visi 1930 m.), „Du garsingieji žemaičiai“ (S. Daukantas ir M. Valančius, 1931 m.). Išsami A. Dambrausko-Jakšto bibliografija kiek anksčiau buvo publikuota „Tautos ir žodžio“ leidinyje, Liudo Giros – pastarojo „Raštų“ pirmajame tome.

A. Merkelio ideologines nuostatas, kūrybinių interesų kryptis subrandino aktyvus bendravimas su iškiliais šalies visuomenininkais ir politikais, iš kurių visų pirma minėtini J. Tumas-Vaižgantas ir Antanas Smetona, abu tautininkai. Dar būdamas E. Volterio sekretoriumi, jis, tikėtina, suvokė gyvenimišką ir kūrybinę naudą būti šalia iškilių žmonių, juoba kad ateityje jie galėjo tapti ir kūrybos objektais.

Vaižgantas A. Merkelį patraukė savo šakota ir gaivališka asmenybe, paskaitomis universitete. Juos pradėjo sieti ir asmeniniai ryšiai. 1931 m. paskelbė rašytojo ir publicisto bibliografiją („Vaižgantika“ „Bibliografijos žiniose“), ėmė rinkti apie jį platesnę medžiagą. Tai įgailino vos metams praėjus nuo Vaižganto mirties išleisti apie jį didelės apimties pusiau eseistinės formos monografiją („Juozas Tumas Vaižgantas“, 1934 m.). Nors autoriaus darbas, kuriame kaip Vaižganto veiklos ideologinis pagrindas akcentuotas tautiškumas, gintas jo prielankumas tautininkų valdžiai, simpatijos „Jaunosios Lietuvos“ organizacijai nuo krikščionių demokratų ir kai kurių

LIETUVOS ŽURNALISTŲ SAJUNGA

NARIO ŽINIŲ LAPAS

Pavardė *Merkelis* Vardas *Aleksandras*
 Tautybė *Lietuvius* Tikyba *R. Kat.*
 Gimęs *1907* m. Žurnalistikos darbo pradžia *1927*
 Priimtas į sąg. _____ nario _____
 Nn. _____ 193 _____ m. _____ mėn. _____ d.

Adresas	Žinios iš curriculum vitae ir Valdybos patyrimai apie pasikeitimus žurnalistikos darbe arba nario pareigose
<i>Kaunas</i>	<i>1907 m. sausio 11 d. gimiau.</i>
<i>Vaižgantas</i>	<i>1928 m. baigiau Šiaulių gim.</i>
<i>1925-29 m.</i>	<i>studijavau Švedu-</i>
	<i>oto universitete Humani-</i>
	<i>sarinių mokslų fak. 1928-</i>
	<i>1929 m. mokiau lietuvių</i>
	<i>kalbos „Aušros“ berniukų</i>
	<i>gimnazijoje. 1929-31 m. mo-</i>
	<i>kiau lietuvių kalbos,</i>
	<i>literatūros ir pedagogi-</i>
	<i>kos Šiaulių mokytojų</i>
	<i>seminarijoje. Darau gy-</i>
	<i>venis Kaune ir dirbau</i>
	<i>daugiau su žurnalis-</i>
	<i>to darbu. Esu nuolat-</i>
	<i>inis „Lietuvos žinio-</i>
	<i>se“, „Jaunosios Litu-</i>
	<i>vos“ ir „Mūsų žinio-</i>
	<i>se“ redaktorius.</i>

A. Merkelio LŽS nario anketa

kunigų kritikos, susilaukė nevienareikšmiško vertinimo, jis ilgus metus buvo išsamiausias rašytojo gyvenimo ir kūrybos žinių šaltinis.

Daugiau monografinio pobūdžio kūrybinių iki sovietinės invazijos A. Merkelis nesukūrė. 1934–1935 m. atliko karinę prievolę. Vėliau nuėjo dirbti tautininkams: 1936 m. buvo „Pažangos“ spaudos bendrovės, kuri leido knygas ir tautininkų periodinę spaudą, sekretorius; 1937 m. redagavo mėnesinį žurnalą „Jaunalietuvių vadovas“, vadovavo „Eltos“ vidaus

informacijos skyriui. Lemiamos reikšmės jo karjerai turėjo pažintis su Lietuvos prezidentu Antanu Smetona. Ryšiai užsimezgė, kai A. Merkelis su Prezidentu konsultavosi rašydamas Vaižganto monografiją. Šia monografija atkreipęs į save dėmesį, 1934 m. rudenį A. Smetonos buvo pakviestas talkininkauti redaguojant jo raštus, įgijo jo pasitikėjimą. Savo ruožtu A. Merkelis išleido propagandines brošiūras „Antano Smetonos tautinės ideologijos bruožai“ (1937 m.) ir „Antanas Smetona – nepriklausomos Lietuvos kūrėjas ir vadas“ (1938 m.). Po to buvo atsakomasis Prezidento žingsnis – tais pat metais jis pakvietė žurnalistą dirbti asmeniniu sekretoriumi. Kai kas A. Merkelį yra pavadinęs prezidentūros „pilkuoju kardinolu“, tačiau vargiai ar jis tokią įtaką „tautos vadui“ turėjo, juoba kad „pilkieji kardinolai“ daugiau veikė per prezidentienę Sofiją. Kaip vėliau pats liudijo, su A. Smetona jis dirbdavo vakarais: rengdavo spaudai jo raštus, referuodavo įvairiais klausimais.

Šis bendravimas A. Merkelį trumpam mestelėjo į aukščiausią jo žurnalistinėje karjeroje postą – tautininkų oficiozo „Lietuvos aid“ vyriausiojo redaktoriaus kėdę. Tiesa, joje pasėdėjo vos septynis mėnesius (1939 04 13–11 02), nes ir atsirado ne itin planuoti. Kaip liudija Julius Būtėnas, jo pirmtakas šiame poste Vytautas Alantas staiga buvo atleistas po Vokietijos pasiuntinio demaršo dėl kokio nepalankaus straipsnio apie nacius. A. Merkelis savo vietą užleido Broniui

Dirmeikiui. Tuo metu Kaune buvo kalbama, kad sunkiausia nuspėti orus ir oficiozo vadovų kaitą.

A. Merkelis aktyviai bendradarbiavo radiofone – skaitė paskaitas, parašė keltą radijo vaidinimų, iš kurių minėtinas „Rusiškai nesimelsime“, skirtas Mintaujos (dabar Jelgava) gimnazijos lietuvių mokinių atsisakymo melstis rusiškai 40-mečiui pažymėti. Žurnale „Jaunoji karta“ išspausdino pjeses „Lietuviškos vestuvės“ ir „Lietuviško žodžio laisvintojas“ (1939 m.).

Per pirmąjį bolševikmetį A. Merkeliui pavyko prasislapstyti. Vos Vokietijos ir SSRS karo frontas nutolo nuo Lietuvos į Rytus, jis buvo paskirtas Raudonojo teroro muziejaus, įkurto sovietmečio genocido dokumentams saugoti, tyrinėti ir eksponuoti, vedėju. Kartu su teisinių institucijų atstovais, medikais dalyvavo tiriant besitraukiančios Raudonosios armijos, NKVD dalinių organizuotas žudynes Lankeliškiuose, Panevėžyje, Pravieniškėse, Rainiuose. Spalio mėnesį buvo įkurtas Studijų biuras sovietų nuskaltimams Lietuvoje tirti, muziejus tapo jo padaliniu, o A. Merkelis – biuro direktoriaus pavaduotoju. Parengė išsamų darbą apie bolševikinį terorą. Rankraštis su dokumentais 1944 m. buvo persiųstas į Švediją, o vėliau į JAV. Juo rėmėsi Kongreso įsteigtas vadinamasis Ch. Kersteno komitetas Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijai tirti.

Studijų biurui 1942 m. rudenį išsikėlus į Vilnių, A. Merkelis liko Kaune, grįžo

prie žurnalistinio darbo – tapo 1943 m. pradžioje pasirodžiusio „Ateities“ dienraščio darbuotoju. Iki pasitraukimo į Vakarus rašė jam artimais kultūros klausimais, kiek tai leido labai griežta nacių cenzūra.

1949 m. iš Vokietijos emigravo į Jungtines Valstijas, ten dirbo savaitraščio „Vienybė“ redakcijoje, bendradarbiavo „Aiduose“, „Europos lietuvyje“, „Lietuvių enciklopedijoje“ ir kituose lietuviškuose leidiniuose, pagaliau grįžo prie monografijos žanro. Didžiausi šio periodo jo darbai – biografinės knygos apie A. Smetoną ir V. Kudirką.

Monografiją apie A. Smetoną autoriui užsakė Amerikos lietuvių tautinės sąjungos taryba, nes artėjo Prezidento žuvmio gaisre 20-metis. Kelerių metų darbas buvo vainikuotas 740 puslapių knyga „Antanas Smetona: jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla“ (1964 m.). Nors iki to meto išėivijos spaudoje jau buvo pasirodę nemažai publikacijų, blaviai analizuojančių buvusį autoritarinį tautininkų režimą ir „tautos vado“ veiklą, autorius liko ištikimas savo ikikariniam įsitikinimams. Nepaisant ideologinio kryptingumo, taigi subjektyvumo, ši knyga užima labai svarbią vietą biografinėje smetonianoje, jos ištraukų nepacitavęs, ja nepasirėmęs negali išsiversti nė vienas tarpukario Lietuvos politinę istoriją tyrinėjantis mokslininkas.

A. Merkelio gulbės giesmė – pasakutiniojo Lietuvos Atgimimo metu pasirodžiusi monografija „Didysis

varpininkas Vincas Kudirka“ (1988 m.), skirta Tautinės giesmės kūrėjo, „Varpo“ leidėjo ir publicisto 90-osioms mirties metinėms.

Skelbta, kad biografai yra parengę rankraštį „Vydūnas, žmogus ir kūrėjas“, tačiau šio sumanymo jis nebespėjo realizuoti. A. Merkelis mirė 1994 m. sausio 11 d. Flašinge (*Flushing*), Niujorko valstijoje. Tais pačiais metais urna su jo pelenais palaidota Kauno Petrašiūnų kapinėse, iškilaus mūsų tautos vyro kapą papuošė A. Vytėno alegorinė skulptūra – figūra su iš krūtinės besiveržiančiais dviem paukščiais – Laisvąja mintimi ir Sparnuotąja fraze.

A. Merkelio biografai teigia, kad jis yra bendradarbiavęs bent 50 laikraščių ir žurnalų, išspausdinęs per 3 000 įvairios apimties straipsnių, studijų, beletristikos kūrinių, pasirašytų pavarde ir slapyvardžiais A. Dangerutis, A. Daugėliškis, Daugėliškis, A. Kaributas, A. Lietuvaitis, A. Mikaitis, A. Rimtautas, A. Romutis, A. Tautginas, A. Vaidotas, kriptonimais A. D-tis, A. L., A. M-lis, A. Mrk, A. R.

J. Būtėnas liudija: „Jisai (A. Merkelis) buvo labai darbštus literatas, publicistas. Kai imdavosi ką didesnio rašyti, nesiskusdavo barzdos, apželdavo, niekur neišeidavo, kol užbaigdavo. Po to nevengdavo restoranų – atsipalaiduodavo nuo nervinės įtampos.“ Šia lakoniška kolegų fraze ir baigsime straipsnį apie škotą ir talentingą asmenybę, palikusią ryškų pėdsaką mūsų kultūroje, žurnalistikoje ir Žurnalistų sąjungoje.

Šaltiniai ir literatūra

1. LCVA, f. 610, ap. 1, b. 218; f. 631, ap. 7, b. 1370 (A. Merkelio asmens bylos LŽS ir VDU fonduose).
2. Anušauskas A. Juozo Senkaus liudijimas apie Raudonojo teroro muziejaus veiklą, <http://www.genocid.lt/centra/lt/588/a>.
3. Aleksandras Merkelis. *JAV lietuviai*, Vilnius, 1998, t. 1, p. 662–663.
4. Būtėnas J. *Lietuvos žurnalistai*, Vilnius, 1991, p. 128–129.
5. J. P. Merkelis Aleksandras. *Lietuvių enciklopedija*, Bostonas, JAV, 1959, t. 18, p. 246–247.
6. *Lietuvių literatūros enciklopedija*, Vilnius, 2001, p. 323.
7. Merkelis A. *Juozas Tumas Vaižgantas*, Kaunas, 1934, p. XV – Merkelis A. *Juozas Tumas Vaižgantas*, Kaunas, 1934, p. XV–XVI.
8. Merkelis A. *Antanas Smetona: jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla*, New York, 1964, p. 459.
9. Palukaitis J. P. *Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944–1952*, Vilnius, 1993, p. 221–226.
10. Peleckis-Kaktavičius L. *Kazimieras Barėnas: gyvenimas ir kūryba*, Šiauliai, 2005, p. 48–51.
11. Riškus V. *Aleksandras Merkelis ir jo protėviai*, 2008, rankraštis, aut. asm. archyvas.
12. Surblys A. Biografas, apie kurį mažai žinome. Aleksandriui Merke-liui – 100. http://knyga.kvb.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=187.
13. *Vydūnas: Vydūno 80 m. amžiaus sukakčiai pažymėti* (red. A. Merkelis), Detmold (Vokietija), 1948, p. 5–8, 44–47, 55, 68–70.

Straipsnis iliustruotas nuotraukomis iš leidinio „Lietuvių periodika Vakarų Europoje 1944–1952“, knygų – „JAV lietuviai“, „Didysis varpininkas Vincas Kudirka“.

SAŽINĖS ĮKAITAS JULIJONAS

Aldona Žemaitytė

Mes dažnai kartojame pavardes iš prieškario Lietuvos žurnalistikos istorijos. Daugeliui tai skamba kaip tuščias garso aidas, nes tos pavardės nėra apaugintos faktais ir gyvenimo aplinkos faktūra. Jos tėra tik grafiškai nubrėžti ženklai laiko trajektorijoje. Tad pirmutinis žurnalistikos tyrinėtojų ir istorikų uždavinys – skelbti tai, kas toje srityje buvo geriausia, ryškiausia ir kas jau užmiršta arba visai nepažinta. Vienas tos istorijos puslapis yra 1915–1951 m. gyvenęs ir kūręs žurnalistas tarptautininkas Julijonas Būtėnas, kurį kai kas painioja su literatūrologu, skaitytojų mėgstamu kultūros asmenybių biografu Juliumi Būtėnu, niekur nepasitraukusiu, gyvenusiu Vilniuje ir rašiusiu populiarias literatų memuaristikos knygas.

Tragiško laiko aidai

Jaučiu pareigą supažindinti su žmogumi, kuris jį pažinojusių ir su juo bendravusių žmonių yra laikomas legenda, drąsiu idealistu ir kovotoju už Lietuvos laisvę, kai mūsų kraštą užplūdo antroji bolševikinė okupacija ir tūkstančiai kaimo jaunuolių, nenorėdami pakliūti į sovietinę armiją ir guldyti galvas mūsų laukuose per Vokietiją slenkančiame

Julijonas Būtėnas

*Nuotr. iš knygos „Sakalai parskrido“,
„Naujasis lankas“, 2009*

fronte – didžiajame „tėvynės“ kare, pasitraukė į Lietuvos miškus. Ir čia gimė sistemingas pasipriešinimo okupantui judėjimas. Tai buvo negailestingas pokario laikas, nes bolševikinės propagandos įtaigoti kaimiečiai partizanus vadino banditais. Jie buvo žudomi sovietinės kariuomenės būrių, vadovaujamų NKVD, persekiojami suprovokuotų vadinamųjų liaudies gynėjų, tų pačių kaimiečių pavadintų stribais. Miško broliai-partizanai telkėsi į apygardas, būrius, kovojo visais įmanomais būdais su pavergėjais ir jiems

tarnaujančiais vietiniais, šventai tikėdami, kad kovoja garbingą laisvės kovą, kad greit bus karas, „ateis Amerika“ ir išvaduos Lietuvą. Jiems vadovavo puskarininkiai, baigę prieškarinės Lietuvos karo mokyklą, nes kariuomenės vadai, karininkai buvo arba gėdingai pabėgę į Vakarų, arba perbėgę į okupantų pusę. Partizanai kūrė būsimos laisvos Lietuvos valstybės dokumentus (1949 m. partizanų vadų Deklaracija, kaip išlaisvintos Lietuvos konstitucija), kūrė dainas (apie juos taip pat buvo kuriamos dainos), svajojo apie meilę ir ėjo į mirtį... Į jų, tų idealistų, tarpą buvo implantuoti tikrieji bandidai, vadinamieji smogikai, žudę taikius gyventojus, išdavinėję tikruosius partizanus. Tai buvo sovietų gerai paruošti vadinamieji Sokolovo „vaikiniai“.

Herojiškas metas, tragiškas metas. Pokario pasipriešinimo kovos pripažinimas atėjo tik po pusės amžiaus, kai partizanų kaulai jau buvo sudūlėję pelkėse, pakelės duobėse, šuliniuose, į kur be gailėsčio jų kūnus suversdavo baudėjai. Svetimi ir savi. Šis pripažinimas tik įrodo, kad marus kūnas yra žemės sauja, o žmonių atmintyje išlieka nemari dvasia, įamžinama dainose, pasakojimuose, literatūros kūriniuose. Vienas iš tokių partizanų, pasiryžusių galvą paguldyti už savo idealus ir Lietuvos laisvę, buvo žurnalistas Julijonas Būtėnas.

Gimnazijoje ir universitete

Julijonas gimė 1915 m. Šiaurės Lietuvoje, Dovydu kaime, Pasvalio rajone. Baigė Linkuvos gimnaziją, kuri,

matyt, buvo viena stipriausių ano meto Lietuvoje, nes išleido daug inteligentų šviesuolių, sėkmingai besidarbavusių ir Lietuvoje, ir išeivijoje. Jie net turi savo šaukinį – *linkuviai*. Anuometinės gimnazijos daugiausia buvo humanitarinės krypties, bet labiausiai šiandien imponuoja to meto pedagogų idealizmas, suformavęs aiškią jaunimo ideologiją ir aukštus moralinius standartus. Gimnazistai buvo aktyvūs mokyklose veikusių organizacijų nariai. Tarp jų idealizmu išsiskyrė skautai ir ateitininkai, grindę savo pasaulėžiūrą tautiškumo ir tikėjimo pagrindu. Šių dienų jaunimui, garbinančiam gana palaidą gyvenimo stilių, vartotojišką gyvenimo būdą, tai gali būti nesuprantama, senamadiška, o gal ir juokinga. Bet dvasine prasme ir nepasiekiamo, nes tokie moralumo ir dvasinio nusiteikimo pagrindai turi būti klojami jau šeimoje ir tvirtinami per mokyklas – viduriniąją ir aukštąją. Julijonas Būtėnas buvo aktyvus ateitininkas, kryptingai savo veiklą apibrėžęs jau gimnazijos suole.

Gimnazijoje jis garsėjo kaip kalbų mokovas. Nors vienodai gerai mokėsi visus dalykus, kalbos buvo didžiausias jo potraukis. Vokiečių, anglų, lotynų kalbų disciplinos J. Būtėno mokslo vertinimo pažymėjimuose turėjo aukščiausią balą. Klasės draugai, gyvenę ar gyvenantys Lietuvoje ar anapus Atlanto, Julijoną prisimena kaip draugišką, geraširdį, linkusį visiems padėti ir labai kuklų bendramokslį. Itin didelis darbštumas ir

atsidavimas mokslams pakenkė sveikatai, reikėjo metams atidėti mokslus į šalį, bet ir namuose jis būdavo apsvirtęs žodynais – mokėsi naujų kalbų. Kai 1930 m. grįžo į šeštąją gimnazijos klasę, laisvai kalbėjo vokiškai ir angliškai, iš vadovėlių mokėsi prancūzų ir rusų kalbų. Šalia to ryškėjo ir kitas jo polinkis – žurnalistika. Tačiau baigęs gimnaziją 1933 m. Julijonas Būtėnas stojo į Vytauto Didžiojo universitetą studijuoti teisę. Dar daugiau: Teisės fakultete pasirinko Ekonomijos skyrių. Jam pačiam greitai paaiškėjo, kad ekonominiai mokslai teikė tik nuobodulį, o pašaukimas slypi kitur. Tais pačiais įstojimo į universitetą metais pradėjo bendradarbiauti krikščionių demokratų leidžiamame dienraštyje „Rytas“.

Atradimas laikraštiniųų pasaulyje

„Ryto“ laikraščiu daugiakalbis J. Būtėnas buvo tikras atradimas. Dr. Leonas Bistras, dienraščio redaktorius, kuris buvo pirmasis studento Julijono žurnalistikos mokytojas (prisiminkime, kad tuo metu universitete dar nebuvo nei žurnalistikos katedros, nei žurnalistikos kursų, kad pirmasis žurnalistikos profesionalas Juozas Keliuotis dar tik studijavo Sorbonos universitete), džiaugėsi galėdamas užkrauti jaunam studentui nelengvą našta – vertimus iš anglų kalbos, tuometinių populiarių didžiųjų britų laikraščių politinius straipsnius. Tiksliau sakant, tarptautinės politikos apžvalgos buvo Julijono Būtėno žurnalistinio darbo pradžia. Darbas „Ryto“

redakcijoje studentui J. Būtėnui praverė ir materialiai, nes jis jau galėjo šelpti ir kaime gyvenančią motiną, kuri anksti liko našle. Motiną jis labai mylėjo ir ja rūpinosi per visą neilgą savo savarankišką gyvenimą.

Nepaisant to, kad dirbo redakcijoje, Julijonas neapleido studijų Teisės fakultete. 1934 m. perėjo iš Ekonomijos į Teisės skyrių. Galbūt profesionali žurnalistika, to meto profesinė naujovė, jam atrodė nepakankamai aprūpinsianti pragyvenimo lėšomis. Bendrakursiai prisimena, kad studijuojamos profesijos dalykais jis domėjosi mažiau nei žurnalistikos ir to meto politinėmis aktualijomis. Be tarptautinės politikos, jam dar rūpėjo socialinės problemos ir, žinoma, ateitininkų veikla. J. Būtėnas išliko nuoseklus ir karštas ateitininkas.

Kai 1936 m. dėl politinės padėties (vis labiau įsigalint tautininkų valdžiai, vadinamajam Antano Smetonos režimui) „Ryto“ leidimas nutrūko, Julijonas Būtėnas perėjo dirbti į ką tik susiformavusį naujųjų katalikų intelektualų dienraštį „XX amžius“, kurį leido vakarietiškas humanitarines aukštąsias mokyklas baigęs, dar pakankamai jauni profesoriai, humanitarinių mokslų daktarai – literatūrologai Juozas Ambrazevičius ir Jonas Grinius, sociologas Pranas Dielininkaitis, filosofas Antanas Maceina, žurnalistas Ignas Skrupskelis, istorikas Zenonas Ivinskis, šviesuoliai kunigai Stasys Yla, Juozas Prunskis. Tai buvo naujoji prieškarinio Lietuvos karta, neturinti jokių partinių ar grupinių interesų. Jų interesas

buvo demokratiška moderni Lietuvos valstybė. Tokioje aplinkoje J. Būtėno talentas skleidėsi itin sparčiai ir sėkmingai. Dideli gabumai užsienio kalboms, greita orientacija, logiškas „karštos“ informacijos atrinkimas ir analitiškas jos pateikimas buvo tos savybės, kurių reikėjo žurnalistui, kad jis patektų į pirmuosius laikraščio puslapius.

J. Būtėnas priimdavo telefoninius pranešimus iš Varšuvoje, Rygoje, Berlyne, Stokholme ir Romoje dirbančių „XX amžiaus“ korespondentų (nė vienas to meto dienraštis neturėjo tiek daug savo korespondentų užsienyje), juos parengdavo ir šviežių informaciją dėdavo į numerį. Pats apžvelgdavo politinius įvykius iš Anglijos, Belgijos, Austrijos, Ispanijos, Italijos, Rumunijos. Aprašydamas ir analizuodamas prasidėjusį pilietinį karą Ispanijoje, teigė, kad „Ispanija stovi prieš dilemą – arba militarinė fašistinė, arba raudonoji komunistinė diktatūra“, taip pademonstruodamas savo ir laikraščio demokratišnių vertybių nuostatas. Anksti suvokė komunistinės Rusijos grėsmę demokratinei Europai, kurios dalis jau buvo užkrėsta fašizmo bacilomis. 1936 m. „XX amžiuje“ rašė: „Ar triukšmingai pasidžiaugusi didžiais laimėjimais Rusija neis toliau kurti tos nesuprantamos, kaukėtos, priešingumų kupinos ir šiurpios mistikos, kuria gyvena III Internacionalo tėviškė?“

Tarsi nujausdamas Lietuvos laukiančius išmėginimus, studentas J. Būtėnas „Židinyje“ 1935 m. paskelbė savo programinę kalbą. „Šitoje idėjų, faktų, įvykių

maišatyje turim užimti tokią poziciją, kuri įgalintų mus kiek galima lemčiau pasirošti sunkiam, atsakingam, geležinės valios ir energijos, didelio proto miklumo ir širdžių gerumo reikalaujančiam darbui.“ Tai rodo ankstyvą jo politinę, pilietinę ir visuomeninę brandą, kuri išsiskleidė po penkiolikos metų, atsidūrus ribinėje situacijoje, kai reikėjo rinktis: patogus gyvenimas emigracijoje ar žūtis okupuotoje Lietuvoje. J. Būtėnas rašė ir kituose leidiniuose („Studentų dienos“, savaitraštyje „Mūsų laikraštis“, karo metais – laikraštyje „Į laisvę“, pokario Vokietijoje „Žiburiuose“). Aptariamuoju laikotarpiu nuolatinis korespondentu dirbo „XX amžiuje“, kuris tuo metu turėjo didžiausią tiražą ir savo intelektualumu toli lenkė anuometėjusius laikraščius. Dėl neaiškių motyvų apleido studijas universitete ir negavo teisininko diplomo.

Neįvykusios žurnalistikos studijos

1939 m. J. Būtėnas įstojo į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Tais pačiais metais redakcijos rūpesčiu išsiųstas į Paryžių studijuoti politikos mokslų, bet iš esmės – būti dienraščio korespondentu Paryžiuje. Europa jau stovėjo ant karo slenksčio. Net nespėjusiam apšilti kojų Prancūzijos sostinėje, jam buvo patarta kuo greičiau grįžti į Lietuvą. Vokietija užpuolė Lenkiją, siena su Vokietija uždaroma. Paryžiuje nuolatiniai aliarmai... Per Belgiją, Švediją, Latviją vargais negalais pasiekė namus. Taigi mokyti

Europos universitetuose J. Būtėnui nebuvo lemta, bet jo žurnalistinė praktika jau buvo gana turtinga. 1939–1940 m. prisodrinti politinių įvykių, o J. Būtėnui redakcijoje buvo pats karštymetis. Dirbdavo naktimis, kad pačias karščiausias naujienas pateiktų tos dienos laikraštyje. J. Būtėnas savo apžvalgas ir komentarus pasirašinėjo ir pavarde, ir įvairiais slapyvardžiais. Analizavo Vokietijos ir Sovietų sąjungos politinius sprendimus, Balkanų regiono įvykius, suomių ir sovietų karą, Skandinavijos šalių padėtį, didžiųjų Europos valstybių nuotaikas ir nuostatas. Nuo 1939 m. pavasario kas savaitę spausdino komentarus *Kas naujo tarptautinėje politikoje?* Savo tekstus laikraščiuose dažniausiai pasirašinėjo pavarde, rečiau *J. Btns*, su gimtine susijusiu J. Grūžiečio slapyvardžiu.

1940 m. gegužės mėnesį visuotiniame Lietuvos žurnalistų sąjungos susirinkime buvo išrinkta nauja valdyba, į kurią pateko ir Julijonas Būtėnas. Pirmininku tapo Vytautas Alanatas. O po mėnesio į posėdį susirinkę valdybos nariai jau svarstė LŽS veikimo galimybes pirmosios sovietų okupacijos sąlygomis. Ieškota būdų, kaip ilgiau pratęsti sąjungos veiklą, pabrėžiant jos profesinį pobūdį. Liepos 1 d. vyko paskutinis LŽS valdybos posėdis. Dar po mėnesio J. Būtėnas jau buvo pakeliui į Berlyną. Mat prasidėjus inteligentijos suėmimams, trėmimams, jis irgi buvo ieškomas. Daug kas slapstėsi provincijoje, bet Julijonas nusprendė pasitraukti į Vokietiją, kol siena dar nebuvo uždaryta.

Berlyne jis ieškojo ryšių su čia akredituotais užsienio šalių korespondentais, ypač artimai susibičiuliavo su švedų laikraščio „Svenska dagbladet“ korespondentu Arvidu Fredborgu. Įsitraukė į pagrindinį Lietuvių aktyvistų frontą, kurio branduolį sudarė į Vokietiją pasitraukę ateitininkai. Prasidėjo jo, kaip žurnalisto ir rezistento, kelias, pavojingas, kryptingas, liudijantis jo vientisą asmenybę, nepripažįstančią blaškymosi ir dvejonų. Jo misija šioje organizacijoje – ryšiai su pagrindžio žmonėmis per abi okupacijas – nacių ir sovietų. Karo pradžioje jis vėl grįžo į Lietuvą, kad galėtų įsitraukti į pagrindinio „Į laisvę“ laikraščio, nukreipto prieš nacius ir sovietus, darbą. Nuo 1941 m. rudens VDU vedė praktinį seminarą studentams žurnalistams ką tik įsteigtoje Sociologijos ir žurnalistikos katedroje. Bet šio darbo nemėgo, tad 1942 m. vėl išvyko į Berlyną. Pagal universiteto vadovybės dokumentus – žurnalistikos studijoms pagilinti. O iš tikrųjų pagrindiniam darbui: dirbti laikraščio „Į laisvę“ korespondentu-komentatoriumi, teikti informaciją užsienio žurnalistams apie padėtį Lietuvoje, nacių ir sovietų karo frontuose. Gyventi Berlyne darėsi pavojinga, tad J. Būtėnas 1943 m. vėl grįžo į Kauną. Čia dirbo besikuriančios Vietinės rinktinės štabe kaip karininkas spaudos ir informacijos reikalams. 1944 m. suimtas gestapo, drauge su kitais štabo karininkais atsidūrė Salaspilio koncentracijos stovykloje. Frontui artėjant prie Latvijos,

pabėgo kartu su kitais likimo draugais. Trečią sykį atsidūrė Berlyne, bet jau kaip pabėgėlis iš Tėvynės. Kelias į Lietuvą buvo atkirstas.

Pokario Vokietija ir lietuvių veikla

Julijonas Būtėnas buvo labai reikalingas Vokietijoje atsikuriančiam VLIK'ui. Buvo įkurtas VLIK'o Informacijos biuras, kuris 1945 m. atkūrė „Eltą“ ir pradėjo leisti jos biuletenius. Biuro vedėju paskirtas J. Būtėnas. „Eltos“ darbuotojai rengdavo informacijas, straipsnius, memorandumus ir siuntinėdavo įvairioms užsienio agentūroms, laisvojo pasaulio spaudai. Vis dar viltasi, kad Europos padalijimas nebus toks tendencingas, kad Rusija nebus tokia gobši, o jeigu nugalėtojai nesusitars gražiuoju – naujas karas neišvengiamas... Anot istoriko Zenono Ivinskio, „mes netikėjome, kad vakariečiai užleis sovietams pusę Europos“.

Viurzburgas, Pfulingenas – tai vietovės, kuriose VLIK'as ir jo Informacijos biuras blaškėsi po karo nugalėtojų amerikiečių ir prancūzų zonas. J. Būtėnas skaudžiai išgyveno prisitaikymą prie naujų pabėgėlio gyvenimo sąlygų. Laiške broliui Petruį jis rašė: „Dabartinis gyvenimas – amžino netikrumo, stumdymosi, tąsytos, be prošvaisčių ir pragiedrulių... Taip viskas įgriso, kad, dievaži, mesčiaus vėl į kokią avantiūrą, jeigu tik būtų kokia prasmė.“ Prasmė buvo jo rašomuose ir redaguojamuose „Eltos“ biuleteniuose, kurie Vakarų

politikus ir diplomatus informuodavo apie okupuotos Lietuvos padėtį ir pasipriešinimo augimą. Be to, J. Būtėnas bendradarbiavo Pfulingene leidžiamame Lietuvių fronto biuletenyje „Į laisvę“, Augsburgėje susibūrusių lietuvių kultūrininkų savaitraštyje „Žiburiai“. 1946 m. Hanau stovykloje vykusiame žurnalistų suvažiavime, skirtame lietuviškos knygos 400 metų ir Lietuvos žurnalistų sąjungos 25 metų sukaktims paminėti, atkurta Lietuvių žurnalistų sąjunga. Julijonas Būtėnas 1947 m. rugpjūtį buvo išrinktas į jos valdybą ir tapo antruoju vicepirmininku. Valdyba buvo veikli. Tų pačių 1947 m. spalį numatyti planai rodo jos užmojų platumą: organizuoti žurnalistų savišalpos fondą, steigti LŽS premijų fondą, organizuoti naujų žurnalistų rengimo kursus, skirti stipendijas norintiems žurnalistiką studijuoti universitetuose, išleisti sąjungos metraštį. Julijonui Būtėnui to neužteko...

1948 m. įvyko lemtingas jo susitikimas su Juozu Lukša-Daumantu. Julijonas pamatė tikrą, o ne popierinį laisvės kovotoją, pažinusį bunkerių kvapą ir kovos su okupantais kasdienybę. Ir jis pajuto skolą paliktai Tėvynei. Lukšos į jo sąmonę įmestas grūdas grįžti į Lietuvą kaip intelektualui kovotojui sudygo po poros metų. Noras grįžti į miškuose kovojančią Lietuvą stiprėjo drauge su prasidėjusia tėvynainių emigracija į Vakarus. J. Būtėnas irgi buvo viliojamas išvažiuoti į JAV. „Draugo“ redaktorius kun. Juozas Prunskis nuolat jam rašė kviesdamas į „Draugą“,

siūlydamas kuo palankiausias sąlygas ten įsikurti. Į Čikagą laiškais kvietė ir brolis Petras. 1949 m. J. Būtėnas vis dėlto nutarė pradėti priešemigracines procedūras. Bet, kaip aiškina jo amžininkai, tuo metu buvę kartu su juo, kažkas sukeitė jo plaučių rentgeno nuotrauką su kažkokio ligonio nuotrauka, ir Julijonas emigracijai tapo netinkamas dėl sveikatos problemų. Manoma, kad tas sukeitimas sąmoningai padarytas. Šitą įvykį J. Būtėnas palaikė Dievo pirštu, ir tai tik sustiprino jo pasiryžimą grįžti į prieš okupaciją kovojančią Lietuvą. Tą pasiryžimą dar labiau pakurstė vėl į Vokietiją 1950 m. nelegaliai atvykęs Juozas Lukša, kuris iš prancūzų žvalgybos galutinai perėjo amerikiečių žvalgybos žinion. Pirmoji desantininkų grupė – Juozas Lukša, Klemensas Širvys, Benediktas Trumpis – išskrido į Lietuvą 1950 m. spalio 3 d., o juos lydėjo... Julijonas Būtėnas. Po to naktinio skrydžio (įskridimo į okupuotos Lietuvos teritoriją) laiške Nijolei Braženaitei-Lukšienei J. Būtėnas rašė: „O ir vyrišką širdį nykuma apėmė brangiam bičiuliui tamson dingus, ir skolos jausmas visą laiką nesiliauja persekiojęs.“

Kelionė į mirtį

1951 m. pradžioje, jau mokydamasis amerikiečių žvalgybos mokykloje Kaufbeurene, gavo penktą šifruotą J. Lukšos pranešimą, kuriame šis prašo atsiųsti intelektualių pajėgų silpstančiam partizanų pasipriešinimui. Draugai ir bendraminčiai patarė nerizikuoti, nes jo žygis

į Lietuvą vis tiek būsiąs beprasmiškas. Bet 1951 m. balandžio 19-osios naktį J. Būtėnas išskrido drauge su Jonu Kukausku, kuris jau Lietuvoje perėjo MGB žinion.

Ar Julijonas Būtėnas yra žmogus legenda? Dauguma su juo bendravusių, jį mylėjusių ir apie jį savo prisiminimuose pasakojusių žmonių atsakytų – taip. Legendinis yra jo skrydis į Lietuvą, į prieš okupuotą teritoriją – sąmoningai pasirinktas ir apgalvotas žygis, nes 1951 m. partizaninis pasipriešinimas Lietuvoje vos ruseno. Taigi jis, suvokdamas, kad kova beprasmiška, vis tiek ryžosi pulti į ją, lyg į liepsnojantį laužą, ir sudegti joje. JAV lietuvių visuomenės veikėjas, ekonomistas Juozas Pažemėnas savo atsiminimuose rašė, kad Julijono likimą nulėmė du atsitiktinumai: Vokietijoje veikusi emigracinė komisija, kuri sąmoningai ar nesąmoningai supainiojo dokumentus, leidusius vietoj Būtėno į Ameriką išvykti kitam žmogui; antras atsitiktinumas – netikėta pažintis ir karšta draugystė su J. Lukša-Daumantu, kuris iš J. Būtėno išpešė pažadą, kad jis grįš į Lietuvą padėti partizaniniam judėjimui – ne ginklu, o intelektualiu bagažu. J. Būtėnas tą pažadą Lukšai vykdė kaip šventą įsipareigojimą, nes buvo pareigos žmogus.

Atsiminimų autoriai (bendraklasiai, studijų draugai, bendradarbiai, okupacijų meto kovų bendražygiai) mini tuos pačius jo asmeninius bruožus: idealizmas, kuklumas, draugiškumas, humoras ir gera nuotaika, pasiaukojimas ir noras pasitarnauti kitam žmogui. Apie jį, kaip

žurnalistą, teigia, kad tai buvo savo atliekamo darbo entuziastas, ekspresyvios kalbos atstovas, didelis džentelmenas, neužgaulus pokalbiuose, turėjęs aiškia nuomonę ir drąsiai ją reiškęs. Vienas iš atsiminimų autorių, anuometinis gestapo kalinys ir žymus Vokietijos laikų pokario bei Amerikos lietuvių veikėjas Adolfas Damušis paliudija liūdną tiesą: „Aš jam parašiau: nesitikėkit tokio dalyko (karo) iš Vakarų, elkitės pagal savo sąlygas, venkite, jei galima, aukų.“ Tai buvo rimtas įspėjimas, ir J. Būtėnas tikrai suvokė, kad skrenda į savo mirtį. Bet, anot dr. Juozo Kazicko, „pasiaukojimas ir visa esybe bandymas padėti, patarnauti kitam žmogui buvo ypač svarbi, gili ir reta J. Būtėno savybė.“ O teisininkas Henrikas Žemelis, šiandien rašydamas apie anuos laikus, tiesiai pasako: „Juk jis (J. Būtėnas) tikrai

tokiai pavojingai misijai netiko! Bet jis pasiryžo ir žuvo.“

Julijonas Būtėnas buvo žurnalistas tarptautininkas *par excellence*. Mokėjo septynias užsienio kalbas, turėjo platų akiratį, aštrią, sąmojingą plunksną, suggestyvų stilių. Jis galėjo daug nuveikti pokario išėivijos gyvenime. Darbo vieta jo laukė Čikagos „Drauge“. Tačiau tapo... „laisvojo pasaulio lietuvių šviesiąja auka, išdavimo (Vakarų) auka, kaip ir visa Lietuvos rezistencija, kaip ir viso pavergto pasaulio pasipriešinimas“ (prof. Juozas Brazaitis). Būtėno bendražygis, pagrindinio (nacių laikais) leidinio „Į laisvę“ redaktorius Antanas Strabulis daro išvadą: „Manyčiau, kad Julijono gyvenimas ir likimas būtų puikus prototipas literatūriniam meno kūriniui – heroinei epopėjai ar dramatinei tragedijai.“

Julijono Būtėno mintys

☛ „Žmogaus intelektualinis genijus išdidžiai įsiveržė į kosminių jėgų paslaptis. Tos jėgos paklūsta jo valiai. Bet apvaldęs jėgas, glūdinčias medžiagoje, žmogus, siaubo apimtas, pamatė nesąs apvaldęs griaujamųjų pradų pats savyje.“

☛ „Fatalinis šių dienų klausimas, ar atominė energija bus panaudota kūrybai ar naikinimui, yra prisipažinimas, kad žmogaus etinės ir moralinės asmenybės pažanga yra tragiškai atsilikusi nuo jo intelektualinio genijaus laimėjimų.“

☛ „Ir vis dėlto ne masių inercijai atgrasinti nuo užsimojimų ir pastangų naujosios visuomeninės minties šauklius, įsitikinusius savojo kelio išganingumu! Skelbdami naują pozityvių visuomeninių principų chartą, drąsiai deklaruodami norą išsilaisvinti iš visuomeninių nuodėmių bei prietarų, jie pasilieka žemėje, nes žemė yra politikos karalija, bet kartu jie pakyla į krikščioniškųjų principų aukštumas, kur viešpatauja krikščioniškoji moralė.“

„Į laisvę“, 1953 m.

JIS NEBIJOJO GYVENTI

Inga Janiulytė

2008 m. spalio 12 d. suėjo penkiolika metų nuo žurnalisto Vito Lingio nužudymo. Svarbu ne tik prisiminti šį įvykį, skaičiuoti, kiek metų nuo jo praėjo ir minėti sukaktį, bet ir žinoti, kas buvo V. Lingys. Apie tai subtiliai užsimena jo našlė Laima Lingienė: „Man atrodo, kad žmonės dabar labiau bijo gyventi, o ne mirti. Jis gyventi nebijojo.“

Tad šįkart ne apie mirtį.

Šįkart – apie gyvenimą.

Ar žinome, iš ko kepama duona

Vilniaus universiteto žurnalistikos pentakursis Vitas Lingys savo diplominį darbą „Laiškai iš Plungės šienainio bokštų gamybos ir montavimo tresto“ pradėjo citata: „Nevengti opių temų, nebijoti nagrinėti sunkių klausimų, kalbėti su žmonėmis gyvai, įdomiai, be štampuotų frazių ir standartų – toks XXVI suvažiavimo priesaikas žurnalistams.“ Nežinia, ar tokį epigrafą įrašė patartas diplominio darbo vadovo, ir taip atidavė duoklę tarybų valdžiai, ar jau tada tikėjo šiais žurnalistikos principais... Tačiau ateityje V. Lingys bus minimas kaip žurnalistas, kuris tapo gerbiamas būtent dėl to, kad vienas pirmųjų veržėsi prie anuomet uždraustų temų:

narkomanijos, prostitucijos, o vėliau – organizuoto nusikalstamumo.

Diplominiame darbe V. Lingys paaiškino: pasirinkęs aprašyti Plungės metalo apdirbimo cechą, nes buvo tikras, kad „visos šios įmonės kolektyvo gyvenimas, visos čia gyvuojančios bėdos, problemos, džiaugsmas ir pasiekimai – šaknim į žemės ūkį, į žemdirbį, į jo darbą ir buitį“. Plungėje V. Lingys baigė mokyklą, čia iki šiol tebegyvena jo tėvai, dirbę su žemės ūkiu susijusį darbą.

Jis gimė kitame Žemaitijos mieste, Mažeikiuose. Nors negyveno kaime, tačiau šiek tiek kaimo reikalus išmanė ir mėgo šias žinias demonstruoti sostinės moksladraugiams. Tuos, kuriems žodis „kaimas“ keldavo pašaiپیą šypsenėlę, dar ir pajuokdavo. V. Lingio kurso draugo, pusiau žemaičio iš Telšių, Jauniaus Pociaus atmintyje išliko epizodas, daug sakantis apie V. Lingio pasaulėžiūrą: „Mes lankėme televizijos kursą pas Skirmantą Valiulį. Kiekvienam reikėjo paruošti aktualią, įdomią temą bandomajam video įrašui. Ateina Lingys, atsisėda prie stalo, tylėdamas išsitraukia vieną maišelį su grūdais, padeda jį ant stalo, tada padeda antrą, trečią. Atriša juos ir sako: „Na, kolegos,

pasakykite, ar mokate atskirti kvietį, rugį ir miežį?“ Žinoma, niekas nemokėjo. Tada jis maždaug taip pasakė: „Visi mes vaikštom žeme ir valgom duoną, bet ar žinome, iš ko ji kepama? Jei ne, privalome pirmiausia tai sužinoti.“

Egzaminuojamas V. Lingys dėstytojus stebindavo puikia atmintimi. J. Pocius, kurį V. Lingys vėliau pasikvietė dirbti į „Respubliką“, prisimena, kad jo gebėjimas cituoti autorius kitus vertė jaustis šiek tiek nepatogiai, nes ne visada pavykdavo atsekti, ar cituota tiksliai. Draugams Vitas cituodavo ištraukas iš jo mėgstamo vokiečių rašytojo E. M. Remarko kūrybių, iš J. Hašeko „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykių“. Gera atmintis žurnalistui padėjo vėliau bendraujant su pokalbininkais, pavyzdžiui, teisėsaugininkais, kuriuos užrašų knygelė ar koks nors įrašymo įrenginys galėjo išgąsdinti ir atimti norą dalytis nevieša informacija. Iš brolio Audriaus Lingio liudijimo teisme, nagrinėjant nužudymo bylą: „*Po brolio mirties iš jo ruošiamos medžiagos neradom nieko, jis nemėgo daryti užrašų, tą informaciją jis kaupdavo galvoje ir, kai būdavo sukaupta, išmesdavo į spaudą, po to imdavo ieškoti dokumentų.*“ (1994 m. spalio 13 d.)

(Ne)kriminalinės istorijos

V. Lingys mėgo iššūkius. Tokia išvada peršasi Laimai Lingienei prisiminus vyro žodžius apie tai, kad mokykloje jis norėjo būti arba lakūnas, arba žurnalistas. Skraidyti sutrukdė prastas regėjimas. Tada įstojo į žurnalistiką. O žurnalistinis

Žurnalistas Vitas Lingys

debiutas įvyko dar mokykloje, vienuoliktoje klasėje, kai 1977 m. Plungės laikraštyje „Kibirškštis“ pasirodė pirmasis jo rašinys. Vėliau žurnalistikos studentas čia atlikdavo praktikas. Paskutiniajame kurse V. Lingys ėmė bendradarbiauti su didžiausiu tarybinės Lietuvos dienraščiu „Komjaunimo tiesa“. Po studijų jame pradėjo dirbti. Čia užsimezgė jo ir dvidešimt metų vyresnio Vytauto Valionio, žurnalistu nuo Biržų krašto, draugystė. V. Valionis pastebėjo jaunojo žurnalistu talentą, o V. Lingys vyresniam kolegai jautė didžiulę pagarbą, vadino jį mokytoju iš didžiosios raidės. „Valionis buvo mano Mokytojas. Iš jo supratau, kad negalima sėdėti užsidarius, kad reikia kuo daugiau

judėti, kuo daugiau važinėti, kuo daugiau pamatyti ir kuo daugiau bendrauti su žmonėmis“, – šiuos V. Lingio žodžius, išstartus tada, kai V. Valionis jau buvo miręs, prisiminė J. Pocius.

Laiškų skyriaus vedėjo darbas V. Lingui suteikė galimybę perskaityti apie nepagražintą tikrovę, sužinoti apie žmonių problemas. Laiškai buvo neišsemiamas naujų temų šaltinis. Beje, „Komjaunimo tiesoje“ V. Lingys dirbo intensyvių kūrybinį darbą, t. y. publikavo daugiausia rašinių. Kituose laikraščiuose pasikeitė jo darbo pobūdis, tad publikacijų skaičius gerokai sumažėjo.

Dauguma „Komjaunimo tiesos“ rašinių – tai, kas šiandieninėse žiniasklaidos priemonėse vadinama kriminalais. Tačiau V. Lingio „kriminalai“ ir šiandienos laikraščių tekstai, į tragedijas prikimšti pikantiškų detalių, norint sužadinti skaitytojo smalsumą, iš esmės skiriasi. Gal todėl, kad V. Lingio dėmesio centre – ne kriminalas, o žmogus, jo išgyvenimai. Štai ištrauka iš rašinio apie gaisrą, kuriame sudegė du mažamečiai vaikai: „Boleslovas Bičkus brūkštelėjo miltuotas rankas į švarko skvernus. Paskui koja privėrė kambarėlio duris, prisitraukė taburetę ir atsėdo šalia. Akys atsirėmė į plūktinę aslą, kaktoje įsirėžė plati raukšlė. Žodis krito kaip svarstis: Varge varge... Aš ir dabar kartais naktimis girdžiu motinos klyksmą. Patikėk manimi: nėra ir negali būti žemėje šiurpesnio garso.“ („Rekviem ugniai, arba didelio skausmo formulė“. 1984 m. birželis, „Komjaunimo tiesa“.) Skaitydami

V. Lingys (kairėje)

Laimos Lingienės asmeninio archyvo nuotr.

šiandienos kriminalinius puslapius ir lygindami juos su žemiau cituojamais V. Lingio sakiniais, tikrai gerokai nustebtume – taip labai jie skiriasi. „Tarybinio ūkio pienovežis paskutinį kartą krūptelėjo nuo kelio duobės ir sustojo. Langų valytuvai cypaudami gremžė purvu lyg vašku aptekusį stiklą. Žodžių nebuvo. Jų ir nereikėjo. Vieniša šulinio svirtis kalbėjo už dešimtį – čia. Krūvomis sukibę pajuodę rąstai stypsojo lyg juodas varnas. Rodos, tuoj ims ir kimiai sukranks. Bet ne – tylą tarp nuodėgulių. Tik dūstantis nuo pavasario saulės sniegas baigė laižyti paskutinius gėlių krepšelio likučius. Mintis dūrė kaip peilis – mirties šešėlis virš namo griuvėsių. Šiandien, rytoj, visada...“

Tuo metu populiariausias žanras buvo apybraiža, kuris leido žurnalistui į savo darbą pažvelgti kūrybiškiau. V. Lingys žodį valdyti mokėjo, tai rodo jau minėto jo rašinio apie dviejų vaikų žūtį gaisre pradžia. Publikacijose V. Lingys neslėpė pasipiktinimo neįautrumu, neteisybe. Rašinyje „Rokenrolas rytoj“ apie paauglį, kuris nusižudė išaiškėjus, jog kartu su draugu uostė klijus, žurnalistas atkreipė dėmesį į tai, kaip elgiasi mokytojai: „*Nėra nieko blogiau už mokytoją valdininką. Kas, jeigu ne jis, turi pažinti savo mokinį ir suprasti, įvertinti jo būseną, situaciją. Išsunkti ir palikti likimo valiai turbūt lengviausia. Klasės auklėtojas net nežino kelio į savo auklėtinio namus. Ką jau kalbėti apie tų namų atmosferą.*“ („Rokenrolas rytoj“. 1987 m. sausis, „Komjaunimo tiesa“.)

„Svarbiausia jo būdo savybė – humoro jausmas, – kalbėjo L. Lingienė. – Vito pomėgis apdalyti pravardėmis bendrakursius, o vėliau ir kolegas, buvo gerai žinomas, nors kai kuriems iš jų tai nebuvo malonu. Tuo pačiu metu jis buvo jautrus. Kai Lingiui būdavo sunku, jis mieliau laidydavo juokelius nei garsiai krimsdavosi.“

Naujas etapas

1988 m. V. Lingys paliko „Komjaunimo tiesą“. Interviu Ričardui Gaveliui, rašiusiam knygą „Nemirtingumas“ apie V. Lingį, laikraščio vyriausiasis redaktorius Gedvydas Vainauskas sakė: „Lingys jau norėjo būti ne tikrai žurnalistas, bet ir

dirbti vadovo darbą. Tarkime, būtų mielai tapęs redaktoriaus pavaduotoju. Bet man atrodė, kad laikraščiui jis tuo metu buvo naudingesnis kaip rašantis žurnalistas, o ne kaip užimantis tam tikras pareigas. Gal ir galėjau pasiūlyti tapti jam pavaduotoju. Bet to nepadariau. (...) Pasirinkau kitą. Vos Lingys sužinojo apie mano pasirinkimą, iškart išėjo. Beje, Lingys vis vien nebūtų tapęs redaktoriaus pavaduotoju: jis nebuvo partijos narys...“

Vis dėlto dienraštyje „Vakarinės naujienos“, į kurias perėjo, V. Lingys gavo aukštas atsakingojo sekretoriaus pareigas, t. y. tapo trečiu žmogumi po vyriausiojo redaktoriaus. „Vakarinėse naujienose“ jis padarė perversmą, – pasakojo L. Lingienė. – Laikraštis labai išpopuliarėjo. Vakaraus, po darbo, prie spaudos kioskų nutįsdavo eilės kaip prie duonos.“

Tais pačiais metais savaitraščio „Gimtasis kraštas“ organizuojuose populiariausio žurnalisto rinkimuose skaitytojai Vitui Lingiui skyrė antrą vietą. Jis gavo 511 balsų – dvigubai daugiau už trečioje vietoje likusią žurnalistę. Tačiau populiariausias žurnalistas V. Lingį lenkė daugiau nei keturis kartus. Tai buvo Vitas Tomkus.

Iki „Respublikos“ įkūrimo V. Tomkus ir Lingys buvo menkai pažįstami. Rytis Taraila, su kuriuo V. Lingys kartu dirbo „Vakarinėse naujienose“, apklausiamas po nužudymo prisiminė, kaip buvo įkurta „Respublika“: „1989 m. atsitiktinai buvome pas Vitą Tomkų namuose. Tai buvo gegužės mėnesį. Tuo metu Vitas Tomkus buvo bedarbis. Jis pasiūlė kurti savą

laikraštį. Idėja visiems patiko. 1989 m. rugsėjo 16 d. išleidome pirmąjį laikraščio „Respublika“ numerį.“

„Respublika“ gimė kaip laikraštis Sąjūdžiui remti. Nuo pirmojo jos numerio 1989 m. rugsėjo 16 d. iki 1990 m. sausio 17 d. paantraštė po pavadinimų skelbė: „Lietuvos Sąjūdžio laikraštis“, o nuo 1990 m. sausio 18 d. iki tų pačių metų kovo 22 d. – „Lietuvos nepriklausomybės Sąjūdžio laikraštis“. 1990 m. kovo 22 d. paantraštė buvo pakeista į „Nepriklausomas Lietuvos laikraštis“ ir tokia išliko iki 1994 m. vasario 1 d.

1991 m. kovo 21 d. buvo įkurta uždaroji akcinė bendrovė „Respublika“. Trys leidėjai – Vitas Tomkus, Rytis Taraila ir Vitas Lingys – tapo šios bendrovės steigėjai ir lygių dalių akcijų savininkai. V. Lingys nuo pat pradžių ėjo „Respublikos“ vyr. redaktoriaus pavaduotojo pareigas. Žurnalistinių publikacijų, pasirašytų jo vardu, „Respublikoje“ pasirodė tik keturios, jos publikuotos per laikraščio pirmuosius dvejus metus. Nė prie vieno straipsnio apie „Vilniaus brigadą“ neparašyta Vito Lingio pavardė. Jų autoriais

buvo laikraščio teisėsaugos skyriaus žurnalistai Remigijus Barauskas, Virginijus Gaivenis, V. Lingio brolis Audrius Lingys. V. Lingys rūpinosi teisėsaugos skyriaus darbu. A. Lingys pasakojo, kad brolis pažinojo daug teisėsaugininkų, su jais palaikė draugiškus ryšius, tad žinojo labai daug. Anot A. Lingio, darbas vykdavo maždaug taip: teisėsaugos skyriaus žurnalistai ryte aptardavo temas, o apie pietus pasirodydavo „valdžia“ – TTL-as (Tomkus, Taraila, Lingys). V. Lingys žurnalistams išmesdavo „kabliuką“: pasidomėkite šituo arba anuo.

Šioje vietoje sustokime. V. Lingiui artimi žmonės nelinkę arba apskritai atsisako kalbėti apie „Respublikos“ laikotarpį. Kodėl? Į šį klausimą atsakyti nepavyko. „Yra dalykų, kuriuos žino vienas arba du žmonės“, „Tai tarsi juoda skylė“, „Vito Lingio istorija nėra mitas, tačiau ji apaugusi paskalomis“, – tai keli iš sutikusių ir atsisakusių kalbėtis žmonių pasisakymai. Dūmų uždangos, kuri gaubia V. Lingio darbą „Respublikoje“ ir jo nužudymą, išsklaidyti nepavyko, o jų prileisti dar daugiau būtų nesąžininga.

KORESPONDENTAS UŽSIENYJE. AR JUO BŪTI SUNKU?

Algimantas Degutis

Buvo graži 1992 m. birželio diena, Joninių išvakarės. Jau beveik metus dirbau Varšuvoje pirmuoju nepriklausomos Lietuvos akredituotu Lenkijoje žurnalistu. Pagal pasikeitimo korespondentais sutartį tarp „Eltos“ ir Lenkijos spaudos agentūros PAP turėjau darbo vietą šios agentūros patalpose. Vos už kelių šimtų metrų nuo jos buvo įsikūręs Lietuvos informacinis biuras, kurio vedėjas, o vėliau, įkūrus ambasadą, ir ambasadorius buvo Dainius Junevičius. Biuras retkarčiais iš Lietuvos gaudavo „Kurier Wilenski“. Kitų lietuviškų laikraščių nebuvo. Kadangi ryšys tarp Lietuvos ir Lenkijos buvo labai blogas – telefonas, teletaipas ir faksas, tai vienintelis mano lietuviškų žinių šaltinis ir buvo šis laikraštis.

Atėjęs į biurą, pamačiau ant stalo gulinčius kelis „Kurier Wilenski“ egzempliorius. Mano dėmesį patraukė vietoj jau įprasto vedamojo pateikta informacija su rubrika „Atsiprašome Lenkijos“ – spausdinamas straipsnis „Piktinimą kelianti „Eltos“ dezinformacija“. Iš karto pamačiau savo pavardę. Man buvo reiškiamas nepasitikėjimas už informaciją, kurioje aš esą apšmeižiau Lenkijos vadovus, pradedant prezidentu, pavadinęs juos komunistinės Lenkijos agentais.

Lietuvoje, atrodo, yra tik viena lietuvių šeima, kurios visi nariai apdovanoti Lenkijos vyriausybiniais apdovanojimais. Tai 16 metų Lenkijoje korespondentais dirbę Edita ir Algimantas Degučiai bei jų sūnus Darius. Edita apdovanota Lenkijos nuopelnų ordino Aukso kryžiumi, Algimantas – to paties ordino Kavaleriaus kryžiumi, o Darius, trejus metus ėjęs Lietuvos ambasadoriaus Lenkijoje pareigas, – Komandoro kryžiumi. Nuotraukoje – visa šeima po Kavaleriaus kryžiaus A. Degučiai išteikimo Lenkijos Ministrų Tarybos rūmuose (iš kairės) Algimantas Degutis, Lenkijos Prezidento Adomo Mickevičiaus fondo pirmininkas profesorius Edmundas Pawlakas, Edita Degutienė ir Darius Degutis

„Jergutėliau, dabar man galas“, – sušnabždėjau ir kaip pakirstas susmukau kėdėje.

Pamačiusi, matyt, ne kokią mano veido išraišką, tuometinė biuro sekretorė, iki šiol Lietuvos ambasados Lenkijoje kanceliarijos vedėja dirbanti Teresė Kielmer susirūpinusi paklausė:

– Kas atsitiko? Gal vandens?

– Geriau ko nors stipriau...

Ir vienu ypu išgėriau viskio taurelę.

Su tuo laikraščio egzemplioriumi, kurį išsaugojau iki šiolei, išėjau į gatvę ir tikrai nežinojau, kur eiti. Suvokiau tik vieną: būsiu atšauktas namo, gal net atleistas iš darbo. Kiek apimęs, grįžau į biurą ir ėmiau sklaidyti laikraščius, ieškodamas savo informacijos, dėl kurios „Kurier Wilenski“ atsiprašė Lenkijos. Radau. Tai buvo tik vienas sakinytis: „Pasirodo, kad Lenkijos prezidentas Lechas Wałęsa, Lenkijos užsienio reikalų ministras Krzysztof Skubiszewski ir kiti žinomi lenkų politikai buvo komunistinio saugumo agentai“ ir parašas: A. Degutis, „Eltos“ koresp. Daugiau nieko.

Čia turime grįžti šiek tiek atgal. Lenkijoje politinė situacija buvo gana įtempta. Keitėsi premjerai. Lenkijos vyriausybės vadovu tapo buvęs „Solidarumo“ advokatas Janas Olszewski. Jis vidaus reikalų ministru paskyrė kraštutinius mėgstantį politiką Antonį Macierewiczių. Nepraėjus nė porai mėnesių ministras paskelbė 72 politikų, bendradarbiavusių su komunistinės Lenkijos saugumu, sąrašą. Jame buvo konkrečiai įvardintas Lenkijos

prezidentas Lechas Wałęsa, kuris esą netgi turėjo slapyvardį „Bolekas“. Sąrašė pui kavosi pačių žinomiausių lenkų politikų pavardės. Visas Lenkijos politinis gyvenimas tiesiog kunkuliavo, o L. Wałęsa vos ne kasdien rengė spaudos konferencijas, aiškindamas, kad su komunistiniu saugumu jis nieko bendro neturįs. Šią „karštą“ informaciją aš ir perdaviau į Lietuvą, tačiau su plačiu dienraščio „Gazeta Wyborcza“ komentaru, kuris tvirtino, jog negalima šiaip sau, be jokių įrodymų, apkaltinti niekuo nekaltų žmonių. Komentaras buvo netrumpas, ir jame išsakyta informacijos esmė.

„Eltos“ direktoriaus pavaduotojas, jau miręs, todėl neminėsiu jo pavardės, komentarą nubraukė. „Kurier Wilenski“ budintis redaktorius nubraukė dar keletą sakinių. Liko tik vienas teiginys: Lenkijos vadovai – komunistinio saugumo agentai.

Nežinau, kaip parėjau namo. Viską mačiau kaip pro miglą. Tik liečiau žmogui krauti daiktus ir laukti nurodymo išvažiuoti iš Lenkijos.

Kitą dieną nuėjau į Lenkijos Užsienio reikalų ministeriją pas gerą savo bičiulį – spaudos departamento direktorių Władysławą Klaczynskį. Jis mane sutiko žodžiais: „Jau žinau, tačiau netikiu, kad taip tu galėjai parašyti. Beje, Prezidentas ant tavęs nepyksta.“

Aš jam paaiškinau, kad informacija buvo visiškai kitokia. Paprašė atnešti. Atnešiau, išverčiau į lenkų kalbą.

– Neturiu prie ko prikibti. Normali informacija. Tu taip į Vilnių ir

parašyk, – siūlė diplomatas, beje, vėliau ilgus metus dirbęs Lenkijos ambasadoriumi Ispanijoje.

O PAP manęs laukė naujas smūgis. „Eltos“ direktorius Adolfas Gurskis atsiuntė lakonišką faksą, kad Lietuvos vyriausybė prašo pasiaiškinti, kuo remdamasis korespondentas A. Degutis apšmeižė Lenkijos vadovus. Žodžiu, dar viena vinis į mano žurnalistinį karstą. Ilgai maščiau ir nusprendžiau gintis. Parašiau išsamų laišką, skirtą Lietuvos Atkuriamojo Seimo pirmininkui, Lietuvos premjerui, „Kurier Wilenski“ redaktoriui ir „Eltos“ direktoriui. Įdėjau ir informaciją, kurią buvau pasiuntęs į Lietuvą. Beliko laukti. Praėjo diena, dvi, trys... Vilnius tyli. Supratau, kad mano padangė šviesėja. Laimei, kad savo medžiagas iš Varšuvos aš siunčiau ne tik į „Eltą“, bet ir į Lietuvos Seimą. Čia „Kurier Wilenski“ redaktorius Zbignevas Balcevičius ir rado visą mano rašinio versiją.

Gal po kokios savaitės, atėjęs į biurą paskaityti „Kurier Wilenski“, trečiajame puslapyje radau straipsnį „Atsiprašome A. Degučio“. Neminėsiu jo turinio. Jame buvo išspausdintas mano laiškas ir komentaras, į „šuns dienas“ sudirbantis „Eltos“ redaktorius.

52 metus esu žurnalistikoje, iš jų 13 – praleidau Varšuvoje. Ir supratau, kad korespondento darbo užsienyje sėkmė nemažai priklauso nuo kontaktų su „motinine“ redakcija, nuo redagavimo kvalifikacijos ir geranoriškumo. Trejus metus dirbau „Eltoje“ ir septynerius BNS. Tas darbas skyrėsi kaip diena ir naktis. Tiesa,

ir BNS pasitaikydavo „nuredagavimo“, tačiau tai buvo reti atvejai, kurių ir prisiminti nesinori.

Jauniems žmonėms galbūt darbas užsienyje atrodo labai viliojantis: juk esi savarankiškas, dirbi kada nori, rašai apie ką nori. Netiesa. Dešimt metų Varšuvoje man tekdavo keltis kasdien, išskyrus savaitgalius, pusę penkių ryto. Žiemą ir vasarą, nepriklausomai nuo oro. Kadangi lėšų lenkiškiems laikraščiams prumeruoti nebuvo, tai susitariau su Lietuvos ambasada, jog aš jiems skirtus laikraščius pasiimsiu 6 val. ryto, parsiveišiu namo, perskaitysiu, o 9 val. pristatysiu diplomatom. Taip ir dirbau.

Kita problema – bendravimas su žmonėmis, kolegomis žurnalistais. Pamenu atveį, kai atvažiauvau dirbti į Varšuvą ir buvau akredituotas Lenkijos Užsienio reikalų ministerijoje, PAP paskelbė apie tai informaciją. Juk buvau pirmasis Lietuvos korespondentas Lenkijoje po Antrojo pasaulinio karo. Mane užplūdo vietos laikraščių žurnalistai su prašymais duoti interviu, nes tuo laikotarpiu Lietuvai buvo skiriama tiek dėmesio, kiek Baltarusijai, Ukrainai ir Rusijai kartu paėmus. Pamenu, kalbėjausi su jaunimo laikraščio „Sztandar Młodych“ atstovu. Suprantama, jis neapsiėjo be klausimo apie Panerių šaulius, kurie šaudė žydus. Aš jam pasakiau, kad reikia skirti dvi rūšis šaulių: tarpukario Lietuvos šaulių organizaciją, kuri buvo taiki, ir žmogžudžius kriminalistus, kurie šaudė žmones. Nors turėjau informaciją autorizuoti, bet išspausdino

Lietuvai ir Lenkijai tapus strateginiais partneriais santykiai tarp abiejų šalių politikų suintensyvėjo. Prieš vykdamas vizito į Lietuvą tuometinis Lenkijos premjeras, šiuo metu einantis Europos Parlamento pirmininko pareigas Jerzis Buzekas davė interviu Lietuvos žurnalistams, dirbantiems Varšuvoje. Po susitikimo jis mielai sutiko nusifotografuoti. Iš kairės: Lenkijos lietuvių leidinio „Aušra“ korespondentė Živilė Makauskienė, Lenkijos premjero asistentė, premjeras Jerzis Buzekas, Lietuvos korespondentai Edita ir Algimantas Degučiai

A. Degučio asmeninio archyvo nuotr.

man neparodę ir šias abi sąvokas suplakė į vieną. Vėl kilo audra. Šį kartą į mane strėles laidė kažkoks profesorius iš Kanados Ryszardas Szawlowski, kurį laiką buvęs vadinamųjų buvusių Lenkijos rytinių žemių organizacijų federacijos pirmininku.

Man dalyvaujant kažkokiam renginyje, jis šaukė, kad Lietuvos žurnalistas stojo ginti Panerių šaulių.

Vienu metu Lenkijoje buvo prasi-dėjusi kovos dėl Lietuvos lenkų teisių kampanija. Beje, ji tęsiasi ir dabar, tik persikėlė į Europarlamentą. Ji ypač sustiprėjo prieš pasirašant tarpvalstybinę sutartį 1994 m. Piketai ir demonstracijos vykdavo prie Lietuvos ambasados, prie Lenkijos Ministrų Tarybos pasta-to, kai atvykdavo aukšto rango svečių iš Lietuvos. Nusprendžiau susipažinti su vienu iš šių piketų rengimo organizato-rių. Pasikviečiau kavos. Pasikalbėjome. Paaiškėjo, kad jis apie Lietuvos lenkų gy-venimą žino tik iš nuogirdų. Kažkas pa-sakė, kad jiems blogai, ir to pakako. Po poros mūsų pokalbių šis žmogus pasi-traukė iš Lietuvos lenkų gynėjų gretų.

Kita vertus, darbas svetimoje šalyje ne tik padeda ją gerai pažinti, priverčia pakeisti nuomonę apie jos žmones, bet ir sudaro galimybes susirasti naujų draugų, susitikti su įdomiais žmonėmis.

Man teko laimė būti tarp organizatorių kuriant Lenkijoje akredituotų užsienio žurnalistų draugiją. Kiek būta nuostabių vakarų, įdomių pažinčių. O Lenkijoje tuo metu dirbo 148 užsienio žurnalistai.

PAŠAUKIMO APSĖSTI

Aldona Žemaitytė
Meilės žvaigždė šviest nenustojo

Gintautas Stalnionis
Paulius Normantas: „Suplyšę batai dairosi Kelio į Rytus“

Vytautas Žeimantas
Ištikimas širdies damai Gamtosaugai

Stanislovas Pleskus
Gyvenimo kryžkelėse

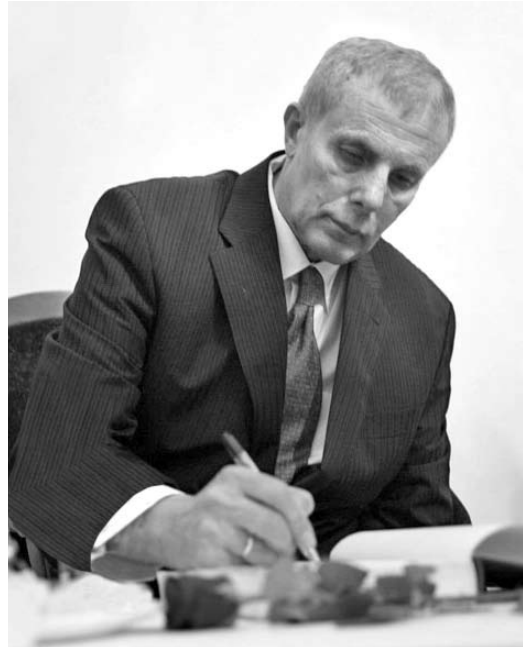

MEILĖS ŽVAIGŽDĖ ŠVIEST NENUSTOJO

Aldona Žemaitytė

Lentynoje rikiuojasi dešimt Laimono Tapino knygų. Dauguma jų apie meno kūrybos žmones – poetus Jurgį Baltrušaitį ir Oskarą Milašį (sutapimas ar ne, bet abu buvo ir diplomatai), aktorių Bronių Babkauską, režisierių Vytautą Žalakevičių, apie Laimono studijų draugus, tapusius žinomais rašytojais ar literatūros kritikais, apie kaimynų latvių literatūros ir meno kūrėjus... Šios knygos įvertintos prestižinėmis Lietuvos žurnalistų sąjungos premijomis, nes L. Tapinas visų pirma yra žurnalistas *par excellence*, o literatūrinis jo talentas įsirikiuoja ir į rašytojų eiles.

Jaukūs Violetos ir Laimono Tapinų namai Žirmūnų pradžioje, Vilniuje, šalia žirmūniečiams gerai pažįstamo „Gandro“. Prieš buto langus rymo jau subrendusios keturios eglės, žiemą vasarą aptrauktos melsva melancholijos migla. Kiemas irgi būdingas daugiabučių kvartalamams: spartėjantis apšepimas, lydimas lengvųjų automobilių sangrūdos, išdykaujančių vaikų triukšmo, pagėrusių piliečių šūkavimų. Širdį maudžiančios nykimo nuotaikos, kurios kelia norą kuo greičiau iš čia sprukti į erdvesnes miesto vietas, kur naujomis statybomis žėri daugiabučių, bet jau kur kas modernesnių ir linksmesnių, langai. Tapinų namuose daug paveikslų ir knygų,

Laimonas Tapinas

L. Tapino asmeninio archyvo nuotr.

įrėmintų nuotraukų, taigi čia randi tipiską kūrybos inteligento butą, kur nėra nė lašo miesčioniškumo ar prabangos, bet viešpatauja elegancija. Kirba klausimas, kodėl ponas Laimonas, Vilniaus universiteto docentas, buvęs Žurnalistikos instituto, Lietuvos žurnalistikos centro direktorius, nacionalinio RTV generalinis direktorius, aibę visuomeninių pareigų turėjęs žmogus, panoro likti tuose apšepusiuose Žirmūnuose, kai tikriausiai turėjo progų ir galimybių rinktis kur kas

prestžiškesnę gyvenamąją vietą. Ką jam reiškia tie Vilniaus Žirmūnai?

„Man jie reiškia labai daug. Čia buvau ir esu laimingas jau 42 metus. Čia atsivedžiau žmoną, į čia parsivežiau sūnų, čia ateina mano anūikai. Netoli yra plytų mūras, buvęs LKP CK namas – renovuotas, blizgantis. Bet jokių būdu nekeisčiau savo buto į jį, nes ten man šalta, ten atsidūręs jaučiuosi kaip CK kabinete; pagaliau man nesvarbu, ar namas plytinis ar blokinis. Man svarbu, kad čia esu laimingas, kad už šitą butą niekam nesu skolingas, nes mes patys jį pasistatėm. O prestižas? Tegu apie jį galvoja tie, kam tai rūpi...“

Taip, tai tokia yra Laimono Tapino nuostata. Jis yra laimingas, keliasdešimt metų pragyvenęs po vienu stogu su mylimu žmogumi. Kas vis dėlto yra ta laimė pagal Tapiną? Laimonas atsakė trumpai drūtai: „Mylėti, būti šalia mylimų žmonių ir tų, kurie tave myli. Turėti gerą sveikatą, darbą, kuris tau malonus ir atrodo prasmingas.“

O ką Laimonas Tapinas, per savo širdį ir rankas persijojęs tiek daug meninių gyvenimų, mąsto apie gyvenimo prasmę? Talentingi žmonės, ypač tie, kurie turi didelį temperamentą, dažniausiai sudega savo talento ugnyje, žudydami save alkoholiu, vidine arba išorine agresija. Taip būtų galima pasakyti ir apie Laimono knygų herojus Vytautą Žalakevičių ar Bronių Babkauską. Šias dvi knygas aš laikyčiau etapinėmis L. Tapino kūrybinėje biografijoje. Tai „Medyje angelas verkia“ (apie B. Babkauską), kurią autorius laiko jam pačiam mieliausia knyga, ir „Laiškanešys,

pasiklydęs dykumoje“ (apie V. Žalakevičių), kuri man atrodo brandžiausia, labiausiai analitiška ir geriausiai atitinkanti naujo, dar nenusistovėjusių kriterijų žanro – dokumentinės prozos – reikalavimus ir stereotipus. Tą lyg ir patvirtina knygos „Medyje angelas verkia“ (išleista 1991 m.) pabaiga. *„Nėra nė vienos priežasties, nė vieno žmogaus, kuris būtų aiškiai kaltas dėl jo mirties. Tik vis dažniau pagalvoju, kad kitaip gal ir negalėjo būti... Kad tam pasauliui, kuriame nėra vietos užuojautai ir sąžinei, toks žmogus ir nebuvo reikalingas. Per daug talentingas, per daug naivus ir doras... Jis pats ilgai nenorėjo tuo tikėti. Tarėsi, kad būties prasmė – tai gyventi nieko neišduodant, visą save aukojant darbui, neleidžiant sau nė minutei atsikvėpti, genant iš širdies egoizmą ir pyktį. Pasirodė, kad to niekam nereikia... ir visos jo pastangos, visas gyvenimas buvo apmokėtas šalta vienatve.“* Žiaurią vienatvę patyrė ir Žalakevičius, daugelio žmonių liaupsinamas, garbinamas kino režisierius, lietuviškas Felinis ar Antonionis, susmaigstytas lyg Bergmano „Fani ir Aleksandro“ mumija skaudžiomis ir nuodingomis pavydo, intrigų strėlėmis, metaforiškai save įvardijęs laiškanėšiu, kurį dykuma taip ir pražudė, nes, anot jo paties, „žmogėnas pametė visus adresus... Nieko nepamena.“

Ir tada kyla aibė klausukų. Ar rašantysis kito žmogaus, menininko, biografiją gali sulaukti literatūrinės sėkmės, jei jo temperamentas neatitinka to, apie kurį jis pasakoja? Jei temperamentas atitinka, tai ar gali kažkaip susitapatinti, persikūnyti į

savo vaizduojamą asmenį? Gal tam dalykui visai nereikia dėti jokių pastangų, nes toks persikūnijimas nereikalingas? Gal užtenka žinių, kurias susirenki, užtenka išmanyti rašymo meną, atsakomybės už savo žodžius, suvokimo, kad esi atsakingas prieš savo sąžinę, jeigu ją laikai patikima savo gyvenimo palydove?

Ko reikia, kad tavo herojus atgytų ir tavo kūrinyje imtų gyventi pilnakraujį gyvenimą? Ar užtenka prigimtinės sėkmės, o gal reikia įtempto darbo, kuris iščiulpia tavo energiją ir fizines jėgas? Ar būtina išsiugdyti mąstymą, o gal gana intrigos, kuri atstotų mąstymo stoką? Ar reikia vidinės laisvės, kuri nepaiso jokių tabu? O gal būtina laikytis nerašytais įstatymais apibrėžtų rėmų, kurie pasakojimui suteiktų solidžios, įtaigios gyvenimo tėkmės įvaizdį? Tie klausimai turi kilti kiekvienam, kuris imasi uždavinio parašyti (aprašyti) kito žmogaus gyvenimą, remdamasis to *kito* biografijos faktais.

Apie tai ir kalbėjomės su Laimonu Tapinu jo jaukiuose namuose, gurkšnodami Violetos paruoštą kokteilį ir stiprią kavą, apie kurios skonį ir poveikį kalbama dažnoje knygoje. Man rūpėjo ne tik iškvosti apie dokumentikos ir meninės išmonės santykį, rašant tokio pobūdžio knygas, bet ir išgirsti apie medžiagos rinkimo metodiką. Išsiaiškinti su prityrusiu žurnalistu, kas yra ta dabartinė žurnalistika ir ko iš jos galima tikėtis ateityje. Užrašyti paguodos žodžius tiems, kurie praranda sveikatą, o su ja ir darbingumą, tikėjimą ateitimi, savo reikalingumu, savo darbo prasme.

Laimono Tapino dokumentinė proza pasižymi lakiu sakiniu, stiliaus lyrizmu, išraižyту švelnaus humoro gijomis. Man rodės, kad toks jo stilius, kaip ir pamėgtas pasakojimas būsimuoju laiku (tokia jo sakinio struktūra), yra artimas rusų rašytojo Konstantino Paustovskio rašymo manierai. Šviesiom pastelinėm spalvom tapomi peizažai, kurie yra labiau nuotaikų negu gamtovaizdžių pavidalai. Ir jo knygų pavadinimai poetiški, parafrazuotos poetų eilės. Tad man rūpi, kas Laimonui buvo tie literatūriniai autoritetai, kai 1983 m. išėjo jo knyga „Iliuzijų mugėje“ apie žmones, apgaubtus paryžietiškos atmosferos, kai Laimoną buvo stipriai pavergusi prancūziška dvasia. Jis sakosi buvo perskaitęs Stefano Cveigo biografines knygas apie Kazanovą, Stendalį, Levą Tolstojų. Taip pat André Morua pasakojimus apie Šelį ir Viktorą Hugo. Bet, anot jo, tos knygos nedarė įspūdžio, nes tai buvusi kita epocha, kiti žmonės. O štai Ernestas Hemingvėjus padarė įspūdį, ir tai juntama iš Laimono knygų dialogų, iš humoro lengvybės.

Pirmaisiais Nepriklausomybės metais išleista knyga apie aktorį B. Babkauską buvo bene pirmasis rimtas Laimono Tapino bandymas įsiskverbti į kito žmogaus vidų, visomis jūslėmis pajusti to kito išgyvenimus ir likimą. Buvo lengviau, nes rašyti padėjo tarp autoriaus ir jo būsimo herojaus trukusi ilgametė draugystė. Bet ir pavojingiau, nes atsirado grėsmė kalbėti superlatyvais, vaizduoti vienplanį žmogų – talentingą, gerą, dorą, jautrų... girtuoklėlį, kurį gyvenimas lamdė būtent dėl tų nuolankaus geruolio

savybių. Autorius juo žavisi, jį myli, jo gailisi. Štai gana graudulinga knygos pradžia: *„Kodėl likimas jam pagailėjo trupinėlio šventės, o atvedė prie šaltos kapo duobės? Kas dėl to kaltas? Aš negaliu dabar atsakyti, bet labai aiškiai suvokiū, kad privalau suprasti, lyg pėdsekys šuo turiu perbėgti Broniaus Babkausko gyvenimo pėdomis... Ir ne tiek dėl jo, kiek dėl visų mūsų, kam juodos spalio medžių šakos dabar taip skaudžiai plaka per širdį...“*

Klausiu, kaip jis rinko medžiagą šiai knygai? Atsako: „Esu įsitikinęs, kad jokia literato vaizduotė negali sukurti tiek, kiek pats gyvenimas. Todėl, rašydamas šitą knygą, stengiausi dokumentuoti kiekvieną savo herojaus gyvenimo įvykį ar dialogą.“ Ir vardija archyvus, kuriuose naršė, rinkdamas medžiagą, ir žmones, iš kurių užrašinėjo prisiminimus, – daugiausia Panevėžio teatro aktorių.

Liga, kaip angies įgėlimas, pakirto Laimono Tapino gyvenimo ir veikimo laisvę. Žvilgtelkime į laikotarpį iki ligos. 1991 m. jis inicijavo abiejų Istorijos fakulteto žurnalistikos katedrų (Spaudos bei Radijo ir televizijos) reorganizavimą į Žurnalistikos institutą, aktyviai dalyvavo steigiant Komunikacijos fakultetą universitete. 1991–1992 m. – Žurnalistikos instituto direktorius, 1992–1995 m. – LRT generalinis direktorius. 1993 m. išleido knygą „Septynios vienatvės Paryžiuje“ (paskartota trimis leidimais), už kurią pelnė dr. Vinco Kudirkos premiją.

1998 m. jau buvo užsikrovęs milžinišką darbą – rašė didelės apimties knygą

apie poetą ir diplomata Jurgį Baltrušaitį. Archyvinę medžiagą buvo pradėjęs rinkti, kai stažavo Paryžiaus naujosios Sorbonos universitete.

Vasarai einant į pabaigą, intensyviai rašant knygą, ištiko stiprus insultas. Liga žmogų arba sužaloja, palauždama jo kūną ir sielą, arba lyg žaizdre užgrūdina ir subrandina. Pastarasis atvejis buvo nuskirtas maloningo likimo ir stiprių pamario žvejų genų. „Mano šaunusis daktaras Šukys iškart pasakė: nėra tavo ligai išgydyti nei vaistų, nei veiksmingų fizioterapijos priemonių. Gali išgydyti tik tavo paties galva arba tau artimi žmonės, kurie įkvėps pasitikėjimo, optimizmo, noro gyventi“, – 1998-ųjų rudenį prisimena L. Tapinas. Tas artimas, mylintis žmogus buvo Violeta, kuriai meilę ir padėką Laimonas išsako paskutiniuoju knygos „Laiškanešys, paklydęs dykumoje“ sakiniu.

Tik grįžęs iš reabilitacijos Laimonas sėdo prie savo rašomojo stalo ilgoms darbo valandoms. Greitai pavargdavo, nuo įtampos skaudėdavo visą kūną. Vartė ir vėl iš naujo pervertė visus savo užrašus – keliasdešimt storų sąsiuvinų, kuriuose griežta tvarka buvo sunumeruotos citatos, suregistruoti dokumentai, ištraukos iš laiškų, dienoraščių... Medžiaga apie J. Baltrušaitį baugino savo neaprėpiamumu. Reikėjo gilintis į šimtus savo užrašų puslapių, išrinkti aukso kruopeles iš tonų rūdos, lyg pasjansą dėlioti faktus ir nuotaikas, nuojautas į savotišką literatūrinės alchemijos lydinį. Taip gimsta visi pasakojimai apie rašytojus, artistus, muzikus, režisierius.

Taigi po lemtingų 1998-ųjų kambario tyloje, tarp keturių sienų, nukrautų knygų lentynomis, kalbantis su jų autoriais ir savimi, su savo idėjomis, geidžiant pasiekti maksimumą ir jaučiant bejėgiškumą, kai mintis, virtusi žodžiu, kai kada telieka blyškiu idėjos šešėliu (taip sunkiai, deja, yra suvaldomas žodis), ėmė rasti brandžiausi Laimono Tapino kūriniai, kaskart vis stiprėję menine įtaiga ir dokumentiškos svarumu.

Buvo jau sukaupęs vien tik jam būdinga metodika surinktą archyvą. Pradėdamas rinkti medžiagą rašytojas konkrečiai asmenybei užveda storus didelio formato sąsiuvinius, kuriuose puslapiais sunumeruoja laikraščių ar knygų citatas, datas, laiškų ir dienoraščių ištraukas... Štai knygai apie Baltrušaitį sukaupė apie 35 tokius sąsiuvinius. „Ką randu, tą užrašau, puslapius sunumeruoju, o vieną sąsiuvinį paskiriu turiniui, kad lengviau būtų surasti reikalingą mintį“, – noriai dalijasi archyvinės medžiagos rinkimo paslaptimis Laimonas. Medžiagos rinkimas, pasirodo, jam yra malonesnis užsiėmimas, negu rašymas, jis trunka apie trejus ketverius metus, šiek tiek mažiau laiko užima pats rašymas.

Po insulto darbas smarkiai sulėtėjo. Bet atsirado kitas gyvenimo skonis ir supratimas. Jaunystėje jam atrodė, kad gali kalnus nuversti, įlipti į Monblaną ar Everestą. Po ligos, 1998-aisiais, tiesiog fiziškai pajuto, koks trapus yra gyvenimas, kuris gali pasibaigti kiekvieną minutę. Suprato, kad visi postai – direktorių, pirmininkų, vedėjų – tėra šienas ir šiaudai, kad krūva laiko

iki tol buvo paleista vėjais – posėdžiuose, susirinkimuose, aptarimuose. Atsisakė visų turėtų įsipareigojimų ir darbų. Suvokė, kad rašymas nėra tuščiai leidžiamas laikas, nes gulėti ant sofos, skaityti laikraščius ar žiūrėti krepšinių – ne jo prigimčiai. Ėmė džiaugtis mažais dalykais. Štai pražydo pienės, koks nuostabus metas... O juk ir anksčiau kasmet pražysdavo pienės, tik per darbus nebuvo kada pamatyti. Sūnaus Andriaus gimimo proga Violeta ir Laimonas Tapinai prie savo buto, už balkono, pasodino šermukšnį. Laimonas dažnai išeidavo į balkoną parūkyti (to įpročio jis neatsikratė iki šiol). Kasmet tas medelis sulapodavo, pražysdavo, bet, kol žmogus esi sveikas, to tarsi ir nepastebi. Po insulto suvokė, kad kiekvienas žydėjimas yra džiaugsmas ir laimė. Paastrėjo kai kurie emociniai momentai.

Laimonas sako, kad tas aistringas noras rašyti knygą po knygos buvo iššūkis likimui: ne, šunsnuki, tu manęs neįveiksi...

O kodėl jis kryptingai renkasi tokias dramatiškai kūrybingas asmenybes, kaip Milašius, Baltrušaitis, Žalakevičius? Ar dėl to, kad jie savyje nešiojosi užaštrintą idėją, idealistinius siekius, kurių negalėjo realizuoti visuomenėje, kurioje gyveno? Ar visuomenėje menininkui yra sunku nešti savo įsipareigojimų menui, kaip jį suvokia, našta? „Iš tikrųjų mane domino menininko, kūrėjo konfliktas su visuomene. Matyt, žmoguje yra neišvengiama, kad tas konfliktas yra neatsiejama jo gyvenimo dalis. Žmonės gyvena įvairiai, nevienodai apdovanoti talentu, turtais, dėl to atsiranda

pavydas, varomoji, bet ir žlugdanti jėga, – sako Laimonas. – Babkauskas, Baltrušaitis, Milašius, Žalakevičius – jie visi yra perėję per tą pavydo mėsmalę. Kiekvienas jų laikėsi skirtingai, priklausomai nuo intelekto, stuburo, etinių savybių.“

Patylime. Mąstau apie tai, kad Babkauskas buvo nuolankus, o Žalakevičius turėjo įgimtos agresijos. Žmogus privalo gintis nuo jį puolančių pavyduolių ir intrigantų, – taip atsiranda agresija. Tuo labiau jeigu prigimtyje glūdėjo agresijos genas. O gal inteligentui nepadoru taip gintis, gal jis privalo visas nuoskaudas nuryti, o blogį įveikti gerumu, kaip sakė mūsų palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis? „Žmogus pats pasirenka, kokiais ginklais jam gintis: ar nutylėti, praryti nuoskaudą, ar duoti atkirtį. Man patiko vieno amerikiečių verslininko, pabuvojusio Lietuvoje, atsakymas į mano klausimą, kuo skiriasi Lietuvos verslininkai nuo Amerikos kolegų. Verslininkas atsakė: amerikietis, pamatęs, kad kaimynas pasistatė namą, stengiasi pasistatyti jį aukštesnį ir geresnį. Lietuvis svajoja, kaip čia tą namą išsprogdinti arba pranešti, kad jis pastatytas iš vogtų pinigų...“ – pasakoja Laimonas, ir lyg savaime nuklystame į žurnalistikos sritį. Akis bado (mes abu susidūrėm su žurnalistų etika dirbdami Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijoje) tas šiurpinantis negatyvumas žiniasklaidoje, o ypač spaudoje, kur stengiamasi išjuokti, iškrikuoti, suniekinti, supurvinti ir politikos veikėjus, ir verslininkus, ir menininkus... Baisi spaudos savininkų savivalė, mokanti,

o gal ir verčianti savivaliauti ir žurnalistus, – išsakau nuolatinį savo galvos skausmą, neduodantį man ramiai gyventi. O Laimonas papasakoja, kaip pas jį atėjo buvęs jo studentas, dirbantis solidžiam laikraštyje, ir pasiskundė, kad redaktorius jį pasikvietė į savo kabinetą ir pranešė: pirmadienį atnešk straipsnį apie politiką N. ir pavaizduok jį kaip vagį, sukčių, paskutinį niekšą... Žurnalistas nusteбęs tikino, kad neturi tokios medžiagos apie tą žmogų. O jo šefas: „Čia tavo problema. Jei nebus to straipsnio, mums teks atsisveikinti. O dabar uždaryk duris.“ Kuo baigėsi ta istorija? Žurnalistas paliko redakciją...

Bet tai ekskursas skaudama tema, prie to dar sugrįšime. O kaip yra su tais kūrėjo konfliktais? Juozas Miltinis knygoje apie Babkauską parodytas itin nesimpatiskai. Sakytum, jis buvo priešingas Babkauskui polius: valdingas, agresyvus, žeminantis savo aktorius, negirdintis kito nuomonės, reikalaujantis aklo paklusnumo, ganėtinas garbėtroška... Ne ką simpatiškesnis ir Vytautas Žalakevičius, šiek tiek jaunesnės kartos žmogus, gimęs Kauno inteligentų šeimoje, mamos lepūnėlis (beje, mama buvo labai valdinga), dievinęs motiną (kaip čia neprisiminsi Romano Gary), mylėjęs moteris, aistringai rašęs kino scenarijus ir norėjęs pralaužti socialistinio kino stereotipus. Juos ir pralaužė savo filmu „Niekas nenorėjo mirti“, kuris iššoko į tarptautinę erdvę (pirmas Sovietijoje po tiek metų, kai dirbo genialusis Sergejus Eizenšteinas), pelnė laurus ir paliko didelį kartėlį žmonėms, kurie savo dvasia buvo ir

yra artimi Lietuvos partizanams ir visiems laisvės kovotojams. Prisimenu karštą diskusiją V. Mykoliaičio-Putino muziejuje. Švedas Jonas Ohmanas demonstravo dviejų filmų ištraukas apie partizanus: V. Žalakevičiaus „Niekas nenorėjo mirti“ ir Jono Vaitkaus „Vienui vieni“. Išsyk pasimatė vieno laimėjimai ir kito pralaimėjimai. Užvirė aistros. Laisvės gynėjų adordinatoriai tvirtino, kad Žalakevičius, nors ir kino meistras, parodė partizanus kaip banditus, o liaudies gynėjus-stribus – kaip teigiamus herojus. Antroji pusė buvo už meną, kuris nepamiršamas dešimtmečiais. Filmas-plakatas, nors ir teigiamas, nėra įtikinamas, greit užmiršamas... Vaitkus kūrė Nepriklausomybės laikotarpiu, kai galėjo išskleisti visus savo meninius gebėjimus, o Žalakevičius turėjo peikena (kirtikliu) kirsti tarpelį po tarpelio kietame kaip granitas soc. realizmo išale. Ažuolų giraitė, Rūpintojėlis, prikaltas miške, buvo tie maži punktyrai, nuorodos į autoriaus sugestijas, kurias pagavo subtilesnė akis. Prieš tai jau buvo smarkiai sudarkytas jo filmas „Vienos dienos kronika“, kurį Žalakevičius iki gyvenimo pabaigos laikė savo geriausiu kūriniu ir kuris pavyduolio skundiko lėmimu tapo neatpažįstamas ne tik autoriui, bet ir žiūrovui, nelabai susigaudžiusiam siužeto vingiuose. Ir vėliau Žalakevičiui teko balansuoti ant ribos, atiduodant duoklę ir Dievui, ir cezariui.

Nors kai kurie skaitytojai tvirtina, kad Laimonas Tapinas Žalakevičiui simpatizuoja, rodydamas jį įvairiose gyvenimo situacijose, bet, mano nuomone, greičiau

atvirkščiai – kaip chirurgas skalpeliu jis „mėsinėja“ savo herojaus psichologines būsenas, analizuoja jo kūrybos duobes ir sėkmes, nedemonstruodamas tokio gailėsčio ir užuojautos, kokią prieš keliolika metų rodė Broniui Babkauskui, savo jautriai parašytoje knygoje ši geruolį galbūt nejučia paversdamas nelaimėliu... Taigi knygos „Laiškanešys, pasiklydęs dykumoje“ herojus – asmenybė, ir tragiška, ir nesimpatiška savo agresyvumu, savotiška arogancija ir didžiulėmis ambicijomis, valdingumu, persipynimu su Maskvos kino nomenklatura. Profesorė Vanda Zaborskaitė per knygos aptarimą Vilniaus rotušėje pasakė, kad Tapinas į savo herojų žiūri ir su simpatija, ir su gauduliu. Galima tik numanyti, kodėl taip pasakė profesorė. O ką apie tai mano pats Laimonas? „Mudu bendravom, aš žavėjauisi jo talentu ir dinamizmu, buvo gaudu, kad toks talentingas žmogus negali padaryti to, ką jis nori ir gali. Rašydamas šią knygą aš pastebėjau vieną dėsnį: jo laimėjimai buvo jo pralaimėjimai, o pralaimėjimai – jo pergalės.“

Apie knygą tuoj po jos pasirodymo pasipylė recenzijos. Ir daugelis recenzentų pastebėjo, kad knyga pasakoja ne tik apie Žalakevičiaus gyvenimą ir kūrybą, bet ir apie lietuviško kino istoriją, kurioje dalyvavo ir mano rašinio herojus Laimonas. Ta prasme jam buvo gana lengva susigaudyti tarp posėdžių protokolų, filmų svarstymo, amžininkų prieštarų prisiminimų. Bet tikriausiai jam buvo sunku suvaldyti tą upę medžiagos, kuri sruvo laišku, pokalbių su Žalakevičiaus artimaisiais, bičiuliais,

mokiniais, bendradarbiais ir priešininkais pavidalu. Be artimųjų pagalbos, tiksliau – be Violetos, turbūt nebūtų gimusi ta knyga? „Be Violetos aš nebūčiau išgyvenęs. Kai mane po insulto nuvežė į Greitosios pagalbos ligoninę, gydytojai prognozavo, kad tik 10 procentų tikimybės man išgyventi iki ryto. Mylimas ir mylintis žmogus šalia yra svarbiau už bet kokius vaistus ir fizioterapinius pratimus.“

Man asmeniškai stipriausią įspūdį toje knygoje padarė ledinė Vytauto Žalakevičiaus vieatvė. Kaip ir Miltonio, kuris turėjo tik šunį ir kalnus įmantriausių knygų bei genialaus režisieriaus, teatro vadovo aureolę. Žalakevičių slėgė vieatvė, nepaisant susižavėjusių moterų, tikrų ir netikrų draugų, artimųjų globos. Ar tai yra ambicingo, praaugusio laiką ir net save vienatevė? „Laiškanešio“, kuris paklydo tarp savo troškimų, nes jų išsipildymą gesino sovietinė cenzūra – ta geležinė uždanga, kuri neleido prasimušti laisvei, maištingesnei minčiai, taip pat liga, neįvykę filmai, nenuslopintos ambicijos turėti savo kino studiją, būti kino meno viršūnėje. „Žvėris, išeinantis iš jūros“, paskutinis Žalakevičiaus filmas, pasirodęs 1993 m. pavasarį, gavo *Grand Prix* Šiaurės šalių festivalyje Ruane.

Keista, bet pamatyti Žalakevičiaus filmus Lietuvoje yra tikra prabanga. „Žvėrį“ šių metų pavasarį rodė Lietuvos televizija ir tai tik nepatogiu laiku, nuolat pertraukinėjama reklamos intarpų. Todėl skaityti Laimono Tapino knygą dvigubai naudingiau ir įdomu. Ir džiugina

brandaus dokumentinės prozos meistro kilimas aukšty, į savo kūrybos kalnus.

Laimonas džiaugiasi redaktorais, su kuriais jam sekėsi nuo pat pirmosios „Iliuzijų mugėje“, o ypač prityrusia „Alma littera“ redaktore Brone Balčiene. Ar geras redaktorius yra atradimas? „Tai Dievo dovana, – sako Laimonas ir papasakoja man vieną epizodą iš knygos „Prarasto laiko nebūna“. Tas epizodas – pokalbis su rašytoju Bronium Radzevičium, kai šis Vilniaus universiteto bibliotekoje vargo prie kažkurio savo apsakymo rankraščio. Rašyti Radzevičiui nesisekė. Jis braukė ir metė į šalį šūsnis popierių. Išėjo abu parūkyti. „Ko taip kankiniesi, Broniau“, – paklausė Laimonas. „Kad jį kur perkūnas. Viską žinau, viską esu apmąstęs, žinau, kuo prasideda ir kaip baigiasi. Neišeina, ir gana“, – sielojosi Radzevičius. Laimonas tada jam papasakojo istoriją apie seną kalvį, gyvenantį prie Palangos, puikų savo amato meistrą. Sykį, atvažiavęs pas jį, rado įpykusį, įnirtingai daužantį pasagą. Tokių pasagų kalvis buvo nukalęs tūkstančius, o dabar užsikirto, ir baigta. Kamavosi kamavosi, kol įtūžęs griebė žnyplės, įmetė tą įkaitusią pasagą į kibirą su vandeniu ir suriko: „Gulėk tu čia, pinda geležine. O aš einu su žmogum alaus gerti.“ Po to grįžęs sėkmingai nukalė tą pasagą. Radzevičius išklausęs šią istoriją pasidarė panašias išvadas. Na, o ką redaktorė Balčienė? Ar paliko tokį nemandagų žodį, nenorminį kalbos prasme? Devyni iš dešimties redaktorių būtų išbraukę arba radę gražesnę pasakymą. O ji paliko.“

O už knygą „Prarasto laiko nebūna“ 2005 m. Vaižgantynėje Laimonui buvo įteikta Vaižganto premija. „Ar džiaugėtės?“ – „Atsiimdamas tą premiją vietoj padėkos žodžių blioviau kaip veršis...“

Mėginu klausti, kokie sumanymai ir planai sukasi Laimono galvoje šiuo metu. Nepavyksta. Vietoj to jis man papasakoja dar vieną istoriją apie talentingą poetą Jurgį Baltrušaitį, kuris įsikalė į galvą, kad parašys dvi eiliuotas dramas „Kolumbas“ ir „Kolumbo bendražygiai“. Iš tų didelių dramų užmojų teisėjo po pusę puslapio su veikėjų sąrašais... Gal kad poetas pervertino savo jėgas, o Dievas jam tiesiog nedavė dramaturgo dovanos.

Pokalbis su Laimonu ir pamąstymai apie jo kūrybą galėtų tuo ir užsibaigti, bet negaliu susilaikyti nepakalbėjusi apie šiaurinę Lietuvos žurnalistiką, kuri, švelniai tariant, man kelia didelį nerimą. Žurnalistika mūsų dienomis šliaužia žemyn nuožulniauja plokštuma. Pagreitis didėja. Ir tai galima pajusti ne tik iš kasdien puslapis po puslapio perverčiamų keleto mūsų dienraščių, bet ir iš pokalbių su dirbančiais laikraščiuose, net su kai kuriais redaktorais, kurie leidžiasi į kalbas, su studentais, kurie jau įsidarbinę redakcijose, nors dabar tai reikalinga ne tiek dėl materialinių aplinkybių, kiek madinga (skaitykite mūsų almanache pirmakursių surengtą diskusiją su žinomų ir įtakingų portalų vadovais). Mūsų žurnalistika

išgyvena ne geriausias dienas. Ką apie tai mano žurnalistai, Žurnalistikos instituto organizatorius ir steigėjas bei jo buvęs vadovas Laimonas Tapinas?

„Man skaudu, kad dingio žurnalistika, kuri buvo 1988–1989 metais. Kuri kartu su Justinu Marcinkevičium ir dar keletu menininkų įžiebė Lietuvos prisikėlimo ugnį. Laikraščiai, kurie skatino Sąjūdį, kurie pradėjo rašyti apie tremtį, kompartijos vienvaldiškumą, buvo „Literatūra ir menas“, „Gimtasis kraštas“, „Komjaunimo tiesa“. Dabar iš viso to liko tik nuodėguliai... Šiandien, atsivertęs laikraštį, turiu spręsti rebusą: ar autorius rašo teisybę, ar vykdo kieno nors užsakymą. Tai mane nervina, nes nežinau, kam tas laikraštis priklauso, kiek jis turi akcijų, koks yra jo tiražas ir t. t.“

Mes pasitvirtinome Visuomenės informavimo įstatymą, Žurnalistų etikos kodeksą, kurie turėtų apsaugoti ir žurnalistus, ir visuomenę nuo dezinformacijos ir etikos pažeidimų. Deja, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijoje skundų dėl etikos pažeidimų niekaip nemažėja. Ir tas Visuomenės informavimo įstatymas atrodo tik popierinis, kuris neveikia nei tarp leidėjų, nei tarp žurnalistų. Neveiksnius ir Etikos kodeksas, nes jį pažeidinėja kas tik netingi, o pažeidėjų negalima net sudrausminti. Ir pati Etikos komisija neturi vieningos nuomonės dėl padarytų pažeidimų. Tad ką jūs, gerbiamasis Laimonai, ten visi nuveikėte, kurdami tą įstatymą ir Etikos kodeksą. Drįstu priminti, kad 2002 m. išleidote knygą „Žiniasklaidos

bylos Europos žmogaus teisių ir Lietuvos teismuose“...

„Visuomenės informavimo įstatyme yra gražių dalykų, ir aš džiaugiuosi, kad prisidėjau jį kuriant ir išitraukiau į tą margą kompaniją, kurią sudarė ir buvę komunistai, ir krikdemiai, ir konservatoriai. Mes visi surėmėm pečius ir padarėm gerą įstatymą, kurį amerikiečiai pavadino demokratiškiausiu visoje Rytų Europoje, o kai kuriais atžvilgiais pralenkiančiu ir kai kurias Vakarų Europos šalis. Mes tada tikėjom, kad dedam pamatus atgimusios Lietuvos žurnalistikai. O išėjo atvirksčiai. Šiandien mūsų populiariaji leidiniai šaukte šaukia: *kas nori mane pirkti? Parsiduodu tam, kuris daugiau duoda*. Tai yra skaudu, kaip ir toks keistas reiškinys – mirštanti kultūrinė spauda... Galiu suprasti „Respubliką“ ar „Lietuvos rytą“, kurie iš įvairių sandorių gauna didelius pinigus. Bet „Literatūra ir menas“?.. Kokius pinigus uždirba šis laikraštis? Nusikaltimas numarinti laikraštį, turėjusį gražias tradicijas, kaip nusikaltimas skatinti ir performansų, instaliacijų ar kitokių mandrybių „meną“, suteikiant jo kūrėjams nacionalines premijas. Daug vilčių dėjau į žiniasklaidos reitingų kritimą. Maniau, kad leidėjai ir redaktoriai pagalvos, jog juos skaito ir žiūri ne tik prasigėrę debilai, vis dėlto sudarantys mažumą. Kad tas reitingų kritimas juos privers sugrįžti prie rimtos žurnalistikos...“

Ar Laimonas Tapinas, vienas iš mūsų žurnalistikos grandų, tiki, kad padėtis

pasikeis, kad jauni žurnalistai nebus priversti pardavinėti savo sąžinę dėl duonos kąsnio, kad vyresnieji, kurie mena kitokius laikus, nors ir suvaržytus ideologiniais pančiais, bet doresnius sąžinės pardavimo prasme, bus autoritetas savo patirtimi ir pelnys pagarbą, kuri dabar devaluota, kaip ir visa, ką įskiepijo tėvų ir protėvių palikimas (ne sovietinis), skelbdamas prigimtine dorą, tikėjimą amžinųjų vertybių prestižu?.. Ar tiki, kad sulauksim meto, kada bus ne gėda už mūsų kolegas?

Laimonas manęs pirmiausia paklausė: „Ar tikėjai, kad sulauksim Lietuvos nepriklausomybės?“ Nežinojau, ką į tai atsakyti. Aš tik svajojau apie tai... „Na, mat... Svajoti galima apie daug ką. Aš turiu optimizmo, kad visuomenėje yra sveikų jėgų, kurios pasakys, jog gana nuogų užpakalių ir muilo operų televizijoje, gana tos laikraštinės makulatūros. O redaktoriai bus priversti galvoti, ką daryti, kad padėtis pasikeistų. Pragyvenom socializmą, manau, pragyvensim ir laikinį kapitalizmą, neturintį nei moralės, nei sąžinės, nei sveiko proto. Kaip sako žemaičiai: nors ir apsikakosim, bet nepasiduosim.“

Tuo rupiu posakiu, su viltimi, ir užbaigėm mūsų pasikalbėjimą. Ilgai dar prisiminsiu viešnagę Violetos ir Laimono Tapinų namuose, kur gera aura sklinda nuo knygų, paveikslų ir žmonių, taip pat ir nuo eglėlių už langų, kurios audžia nenuspėjamas dūmas. Nenuspėjamas, kaip ir visų mūsų gyvenimai...

PAULIUS NORMANTAS: „SUPLYŠĘ BATAI DAIROSI KELIO Į RYTUS“

Gintautas Stalnionis

Ketvirtadienio vakaras. Sostinės Rotušė. Ant laiptų šventiški miestiečiai ir Vilniaus svečiai. Šypsenos veiduose, gėlių puokštės – rano kose. Šurmulyš pirmajam aukšte. Eilė prie kiek sutrikusio neaukšto vyriškio. Ilgi žilstelėję plaukai, pasidabrinta barzda. Normantas? Čia, Lietuvoje? Paulius Normantas Vilniuje švenčia šešiasdešimtmetį.

P. Normanto susitikimą su visuomene santūriai ir kartu žaismingai vedęs Saulius Pilinkus publikai žadėjo neformalų vakarą. Panašiai jis ir vyko. Oficialūs sveikinimai – Ministro Pirmininko, Aplinkos ir Kultūros ministerijų atstovų. Truputis pompastikos, neišvengiamos tokiomis progomis. Gėlės ir atminimo dovanos. Pilna salė. Daug matytų veidų, garsių pavardžių. Fotografų blyksčių žaibai. Klaidžiojantis klajūno ir iš esmės vienišiaus jubilianto žvilgsnis.

Skirmantas Valiulis ir profesorius Antanas Andrijauskas. Mintys apie ne tiek pažintinę, kiek humanistinę Pauliaus misiją. Užfiksuoti, nuotraukose įamžinti nykstančias, bet vis dar gyvenančias tautes. Pietryčių Azijoje, kalnuose,

atskirtuose nuo civilizacijos, iki šiol sunkiai pasiekiamose Sibiro platybėse. Ten, iš kur atsklinda sensacinga žinia apie jetį – sniego žmogų ar kitą dar neregėtą sutvėrimą. Raudonosiose knygose – ties išnykimo riba atsidūrusios ar itin retos gyvūnų, augalų, grybų rūšys. Tam, kad šios retenybės neliktų vien tose knygose, kad būtų išsaugotos. Paulius išleido Juodąją knygą. Joje – ant pražūties slenkščio stovinčių tautelių atstovų veidai, jų kasdienybė, butis, aplinka. Vienų likę vos keli tūkstančiai, kitų – tik šimtai. Autorius – ne didžiųjų Vakarų ir Rytų valstybių žmogus. Atstovas negausios tautos, lietuvių, jei tiksliau – žemaičių. Retiems gyvūnams išsaugot kuriamos programos ir projektai, steigiami fondai, priimami įstatymai. Ar išliks ainai, aleutai, altajiečiai, eskimai, jukagyrai, ketai, nivchai, samiai? Gal jau per vėlu? Tyla. Spengianti.

P. Normanto knygos „Balta“ ištraukos režisieriaus Rimo Morkūno balsu. Anatolijus Lomonosovas ir Vitalijus Logvinovas: Rytų, turbūt indų, muzika – citaro ir tablos garsai. Mergaičiukė auksinėm garbanėlėm, žaidžianti tarp Rotušės kolonų. Vengrų filmo „Lai Vėjus“ (Laisvasis Vėjas – naujasis Pauliaus vardas) ištrauka.

Paulius Normantas – Laisvasis Vėjas – ir vėl kelyje

Gintauto Stalnio nuotr.

R. Morkūno filmui „Paulius“ ne taip pasiseka. Gyvenimą baltame ekrane pradėję vaizdai sustingsta. Dukart. Gal technika kalta ar šiuolaikinės technologijos. O gal – iš Himalajų nusileidę demonai.

Ilgos naujų sveikintojų eilės – gėlės, balionai, ąžuolo lapų vainikai. Skambios ir truputį banalios frazės į mikrofoną. Draugai, giminaičiai, galbūt iš Žemaitijos, bendraminčiai, politikai. Seimo nariai, įvairių krypčių. Rinkimai rudenį, bet tokie renginiai jiems – kaip žuvims vanduo.

Vengrų diplomatas, atstovybės Vilniuje vadovo pavaduotojas Diordas Balogas (György Balogh). Vienintelė kalba, kuriai reikia vertėjo. Pagiriamąjį žodį verčia pats P. Normantas. Vengrijos kultūrai šis vyras nusipelnė. Finougrų kalbomis šnekančių tautų ir tautelių tyrinėjimai

per fotokameros vaizdo ieškiklį. Pirmasis įvertinimas – vengrų. „Pro Cultura Hungarica“ ir Rudolfo Balogho medaliai prieš šešiolika ir vienuolika metų.

Kiek fotografijų per 28 metus? Fotografijų albumų – devyni. Lietuvoje, Suomijoje, Vengrijoje. Parodos Bankoke, Budapešte, Delyje, Helsinky, Katmandu, Paryžiu, Pnompenyje, Venecijoje, Vienoje... Iš klajonių po Birmą, Butaną, Indiją, Kambodžą, Kiniją, Laosą, Nepalą, Šri Lanką, Tibetą... Savęs ieškojimo ir kūrybos keliai.

Paulius – ant Rotušės scenos. Su kuprine kur nors Mustango karalystės kaimely būtų kur kas jaukiau. Atsakomasis jubilieato žodis. Gerai parinktos frazės. Ir – kartėlis dėl svajoto Rytų Azijos muziejaus Vilniuje. Prieš ketverius metus Muziejų taryba pasakė *taip*. Prieš pusantrų sostinės valdžia neištarė *ne*. 2008-ųjų pradžioj jis turėjo jau veikti. Ekspوناتai – keli šimtai ekspedicijose įsigytų Rytų meno dirbinių. Dovana Vilniui ir Lietuvai. Bet pastato Malūnų gatvėj mirtinai reikia kitiems. Skurdžiams milijonieriams – Pauliaus žodžiai. Nereikia ir Gugenheimo muziejaus. Valdžia ir verslo rykliai žino, ko iš tiesų mums reikia. Akropolių. Daug.

Gal ne viskas taip blogai, Pauliau? Gal politikai susivoks? Gal...

Viduvasary pasaulio pilietis Paulius Normantas išvyko iš Lietuvos...

Ankstyvas rudens vakaras.

Suplyšę batai dairosi Kelio į Rytus.

Iš P. Normanto knygos „Baltas“

IŠTIKIMAS ŠIRDIES DAMAI GAMTOSAUGAI

Vytautas Žeimantas

Studentiški metai

Smagu rašyti apie žmogų, kurį gerai pažįsti, jo darbais ir pasiekimais džiaugiesi. Toks yra mūsų geras kolega Juozas Stasinas, daugeliui skaitytojų žinomas savo brandžiais straipsniais aplinkosaugos temomis. Dabar Juozas yra laikraščio „Tėviškės gamta“ vyriausiasis redaktorius, nusipelnęs Lietuvos gamtos apsaugos darbuotojas, Aplinkos ministerijos Česlovo Kudabos ir Juozo Kazicko premijų laureatas. Jis mini savo gimimo 70-metį ir 45-erių gamtosauginės bei žurnalistinės veiklos metų datas.

Nuo seno žurnalistiniai keliai suveda mane su Juozu Stasinu. Visada jį sutinku ten, kur sprendžiamos aktualios aplinkosaugos problemos, kur reikia profesionalaus vertinimo, aštrios plunksnos. Todėl jis šalies visuomenei jau plačiai žinomas kaip aktyvus gamtosaugininkas ir žurnalistas, tęsiantis Juozo Tumo-Vaižganto, Tado Ivanausko, Viktoro Bergo ir Česlovo Kudabos aplinkosauginės veiklos tradicijas. Jubilias net 45 metus paskyrė šalies visuomeninės aplinkosaugos veiklai ir ekologiniam švietimui.

Artėjant jubiliejui pabandžiau suskaičiuoti aplinkosaugos akcijas, kurias

Žinomas aplinkosaugininkas Juozas Stasinas

Vytauto Žeimanto nuotr.

inicijavo ir dažniausiai vykdė pats J. Stasinas. Pradėjau lenkti pirštus: už švarų Nemuną, rūpestis priemiesčių miškais, senųjų parkų tvarkymas, ažuolynų sodinimas, poilsiaviečių rengimo, naujame-tinių puokščių kompozicijų konkursai...

Jo žurnalistinei plunksnai priklauso per 200 straipsnių gamtosaugos tema. J. Stasinas yra įvairios apimties leidinių ekologine tematika sudarytojas, atsakingasis redaktorius, bendraautoris ar redakcinės tarybos narys. Tarp ekologinės literatūros knygų minėtini šie leidiniai: „Kol nevēlu“, 1970 m.; „Gamta ir žmogus“, 1972 m.;

„Žemė – brangiausias turtas“, 1974 m.; „Gamtos apsauga ir mokykla“, 1975 m.; „Poilsio organizavimas ir gamtos apsauga“, 1975 m.; „Gyvoji gamta ir jos apsauga“, 1981 m.; „65 gamtosaugos klausimai“, 1977 m.; „Lietuvos rezervatai ir draustiniai“, 1978 m.; „Lietuvos gamtos apsauga“, 1980 m.; „Gamtosauga – tarptautinio bendradarbiavimo objektas“, 1980 m.; „Ekologinės kultūros ugdymas“, 1981 m.; „Lietuvos aplinkosaugos raida“, 2002 m.; „Gamtos riterio lobiai“, 2007 m. (apie žymų gamtosaugininką Viktorą Bergą); „Gamtojautos ir gamtamokslinio darbo pradų ugdymas mokykloje“, 2007 m. ir kt.

Nuo 1988 m. Juozas Stasinas leidžia specialųjį valstybinei ir visuomeninei aplinkosaugai skirtą laikraštį „Tėviškės gamta“. Jis yra šio laikraščio steigėjas, leidėjas ir vyriausiasis redaktorius.

Pradžia – su Viktoru Bergu

1967 m. J. Stasinas, Viktoro Bermo rekomenduotas, išrinktas Lietuvos gamtos apsaugos draugijos pirmininko pavaduotoju. Šias pareigas jis ėjo iki 1991 m. J. Stasino iniciatyva, subūrus mokslininkų kolektyvus, buvo surengta nemažai respublikinių teorinių praktinių konferencijų, kurios tuometinių direktyvinių partinių organų buvo vertinamos nevisiškai palankiai, į jas buvo žiūrima per „baimės“ akinius, kaip į mokslinės gamtosauginės visuomenės nenuolankumą kompartijos reikalavimams pertvarkyti žemių melioravimą, kraštovaizdį tvarkyti laikantis socialistinių taisyklių, chemizuojant žemės ūkį.

Atkūrus Nepriklausomybę J. Stasinas dar aktyviau dirbo gamtosaugos, kultūros vertybių atkūrimo ir apsaugos, etnokultūros puoselėjimo srityse. 1995 m. jis, būdamas EGAM95 Lietuvos nacionalinio organizacinio komiteto narys, aktyviai organizavo aplinkosaugos renginius, kad apie tų metų darbo tikslus ir uždavinius sužinotų kuo daugiau žmonių.

Pastaraisiais metais J. Stasinas aktyviai dalyvauja atkuriant Lietuvos valdovų rūmus. Už šią veiklą jam suteiktas Valdovų rūmų statytojo vardas ir įteikta Juozo Kazicko premija. Jubilias yra daug nuveikęs Vilniaus miesto savivaldybės Gamtos apsaugos komisijoje, Lietuvai pagražinti draugijos valdyboje, dalyvauja draugijos „Žalioji Vilnija“, Lietuvos žuvininkų sąjungos veikloje. Seimo subalansuotos plėtros ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos komisijoje J. Stasinas ėjo Ekspertų tarybos nario pareigas, buvo visuomeninis Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininko Vytauto Einorio padėjėjas.

J. Stasinas yra vienas iš „Ažuolyno“ bendrijos įkūrimo iniciatorių, 1992 m. šios draugijos suvažiavime išrinktas į Tarybą. „Ažuolyno“ bendrija buria žmones, tausojančius ir gausinančius gamtiškąjį baltiškosios pasaulėžiūros simbolių – ažuolą, norinčius atgaivinti ir puoselėti su ažuolu susijusias kultūros tradicijas bei liaudies papročius, įprasinti jo reikšmę šiandienos gyvenime. Šioje draugijoje jis iškėlė idėją leisti specialų leidinį „Ažuolas“ ir ėmėsi leidėjo bei redaktoriaus darbo.

2002 m. Aplinkos ministerijos Česlovo Kudabos premiją Juozui Stasinui (kairėje) įteikia Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus

J. Stasino asmeninio archyvo nuotr.

Ažuoliukas Popiežiaus garbei

1995 m. J. Stasino iniciatyva atkurta Lietuvai pagražinti draugija. Jis surado ir laikraštyje „Tėviškės gamta“ paskelbė archyvinę medžiagą apie Vaižganto 1921 m. įkurtą (1940 m. uždraustą) Lietuvai pagražinti draugiją. Arkikatedroje pas monsinjorą Kazimierą Vasiliauską sukvietęs sostinės inteligentų iniciatyvinės grupės narius, J. Stasinas pristatė Lietuvai pagražinti draugijos istorinę medžiagą ir išskėlė šios draugijos atkūrimo idėją. 1995 m. birželio 25 d. draugija buvo atkurta ir vis labiau plečia savo veiklą.

1993 m. rugsėjį Lietuvoje lankėsi popiežius Jonas Paulius II. Rugsėjo 28 d. J. Stasinas su grupe vilniečių, dalyvaujant akademikams Alfonsui Merkiui ir Zigmui Zinkevičiui, prie Katedros pasodino ažuoliuką Popiežiaus kelionei į Lietuvą įamžinti. Medelį pašventino mons. K. Vasiliauskas.

Daugiau kaip prieš dvidešimt metų J. Stasino rūpesčiu Ukmergės rajone, Rečionyse, pasodinta Ažuolų giraitė gamtosaugos mokytojo Viktoro Bergo garbei. Šiandien ji ošia plačiu vainiku, čia pastatytas stogastulpis su įrašu „Viktoro Bergo ažuolų giraitė“ primena kraštiečiams ir praeiviams buvusį didį gamtosaugininką, visa širdimi mylėjusį savo Tėvynę.

J. Stasino aplinkosaugos veikla yra peržengusi ir Lietuvos sienas. 1972 m. Bolonijoje (Italija) tarptautinėje konferencijoje aplinkosaugos klausimais jo skaitytą pranešimą „Gamtosauga Lietuvoje“ gerai vertino ir užsienio spauda, mokslo visuomenė. 1994 m. jis dalyvavo Tbilisyje surengtoje pasaulinėje UNESCO konferencijoje ekologinio švietimo klausimais ir kt.

Gyvenimas J. Stasiną išmokė kovingumo, atkaklumo siekiant užsibrėžto tikslo. Tai ypač svarbu aplinkosaugoje, nes ji dabar vardan gamybos, ekonomikos, pelno ar noro užgrobti gražiausius gamtos kampelius laikoma podukros vietoje.

GYVENIMO KRYŽKELĖSE

Stanislovas Pleskus

Ūkininkaujantis žurnalistas Kazys Ivanauskas

Gintauto Stalnio nuotr.

Pravažiavęs Vežionių mišką siauru keleliu išukau į tujomis ir gyvatvėrėmis apjuostą sodybą. Greta jos stovi ilgas ūkinis pastatas, toliau – kultivatorius su „įkinkytu“ MTZ-80 traktoriaumi, kiti technikos padargai. Kol šeimininko nėra, apeinu sodą, šalia gyvenamojo namo matau augančias sidabrinės eglutes, tujų sodinukais apsodintą lauką, uogienojus.

Pasirodo ir šeimininkas. Čia jau dešimt metų ūkininkauja žurnalistas, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys Kazys Ivanauskas. Su juo man teko dirbti Alytaus laikraštyje, Lietuvos telegramų agentūroje „Elta“. Todėl pirmiausia ir klausiu, kaip jis atsidūrė nuošaliame vienkiemyje?

– Kiekvieno žmogaus gyvenime būna kryžkelė, – sako šeimininkas.

Jaunystėje reikėjo rinktis, ar studijuoti Kauno politechnikos institute (iš ten nešaukdavo į sovietinę armiją), ar ruoštis karinei tarnybai. Atvykęs iš kaimo nelgai tesimokė – nepatiko pasirinkta profesija. Teko grįžti į gimtuosius Josvainius ir dirbti kultūros namų direktoriumi. Iš čia – treji metai su kario uniforma. Po karinės tarnybos – Alytaus šaldytuvų gamykla, brigadininko pareigos.

Dirbdamas gamykloje Kazys pradėjo siųsti savo rašinius į rajono laikraštį, respublikinę spaudą. Netrukus – pasiūlymas dirbti rajono laikraštyje. Čia prabėgo aštuoneri darbo metai. Vilniaus universitete neakivaizdiniu būdu baigė žurnalistikos studijas. Po to septynerius metus vadovavo Alytaus statybos tresto laikraščiu „Dzūkijos statybos“.

Platesni darbo barai atsivėrė dirbant Lietuvos telegramų agentūros („Elta“) Alytaus zonos korespondentu. Tuo laikotarpiu Alytaus miesto pakraštyje savo rankomis pasistatė ištaigingą namą, kolektyviniame sode – vasarnamį. Atrodė, nieko geriau negali būti. Bet „Eltoje“ imta siaurinti korespondentų tinklą.

Darbo neteko ir Kazys. Greitai prasidėjo didžiuliai pasikeitimai. Lietuva atgavo Nepriklausomybę. Atsivėrė nauji keliai, naujos galimybės. Tuo Kazys

ir pasinaudojo. Išsinuomojo apleistas patalpas ir jas pritaikė parduotuvei. Tai buvo viena pirmųjų privačių parduotuvių Alytuje. Kolektyvas, kurį sudarė bendrijos nariai ir samdomi darbuotojai, išaugo net iki keliolikos žmonių. Ypač populiarius tarp alytiškių tapo gėlių skyrius, kur gėlės buvo ne tik parduodamos, bet ir komponuojamos puokštės, atliekami įvairūs užsakymai puošiant įvairių patalpas.

Tačiau gyvenimo kelyje vėl pasirodė posūkių. Pražudė pasitikėjimas darbuotojais. Paaiškėjo, kad atrodęs patikimiausias bendrijos narys, parduotuvės vedėjas, jau ne vienerius metus klastodamas dokumentus sukčiavo ir pasisavindavo nemažas visų uždirbtas lėšas. Tai pavyko išsiaiškinti pačiam Kaziui, ėjusiam bendrijos direktoriaus pareigas. Teko kreiptis į teisėsaugos institucijas. Tačiau sukčiautojas spėjo pasprukti už vandenyno. Paliktas skolas padengė pats direktorius, pardavęs nuosavą namą.

Užteks šio verslo, – nutarė Kazys. Pravertė prie Punios įsigyta sodyba. Padėjo sesuo, kuri su šeima persikėlė į kitą kaimą. Taip Kazys tapo ūkininku... dar tuščiame lauke. Teko vėl bristi į skolas, pradėti pirmuosius žemdirbio žingsnius. Pravertė Kėdainių rajone, tėvų ūkyje, praleisti metai. Tame tuščiame aštuonių hektarų plote suvešėjo javai.

Pirmasis derlius nudžiugino, nors grūdai ir nebuvo labai brangūs. Tačiau tai buvo tam tikra „jauno“ ūkininko pergalė. Po poros metų sklypas padidėjo dar aštuoniais nuomojamos žemės hektarais. Reikėjo naujos paskolos traktoriui, įvairiems žemės ūkio padargams pirkti. Naujasis ūkininkas suprato, kad auginti vien tik javus – menka išeitis. Reikėjo plėsti asortimentą. Todėl drąsiai ėmėsi auginti tujas, dekoratyvines eglutes, kitus medelius. Jų paklausa ir šiandien nemažėja. Vežti į turgų irgi jau nebereikia: viską išperka sodyboje.

Paklausiau šeimininko, kam jam toks vargas. Juk jau nebe jaunystės metai. Atsakymas buvo trumpas:

– O ką aš veikčiau be darbo... Nebent priečiau naują kryžkelę, – sako Kazys. – Praėjus tiek kryžkelių, nebūtų baisūs ir nauji sukrėtimai. Juk Alytuje vėl pasistatė naują gyvenamąjį namą, turiu verslą, žmoną ir abu sūnus.

Žiemą, kai lauke nėra darbo, gimsta ne vienas eilėraštis. Nors žinomu poetu netapo, bet jau kelerius metus dalyvauja laikraščio „Ūkininko patarėjas“ eilėraščių konkursuose. Norą toliau ūkininkauti ir kurti Kazys patvirtina šiuo posmu:

*Nešioki mane dar, žemele,
Oškit galingi miškuos qžuolai,
Kol minsiu ir sau, ir svajonei takelį,
Už kurio – dar keleliai, keliai...*

LIETUVOS ŽURNALISTŲ
SĄJUNGOS SKYRIAI, KLUBAI

METŲ RATAS – TARP KARDO IR ŠPILKOS

Vidas Mačiulis

2008-ieji Lietuvos žurnalistų sąjungos Kauno apskrities skyriui prasidėjo... likus dviem dienoms iki Naujųjų. Gruodžio 29-ąją buvo surengtas skyriaus valdybos ataskaitinis ir rinkiminis susirinkimas, kuriame ketverių darbo metų ataskaitą pateikė jau aštuoniolika metų šiame visuomeninio darbo – skyriaus pirmininko – poste esantis šių eilučių autorius. Visiems buvo netikėta, kad Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis atsisako ballotiruotis naujuose rinkimuose. Priežasčių – ne viena.

Dauguma delegatų nepritarė senojo pirmininko atsistatydinimui, o norintys pakeisti jį supratę, kad nesurinks reikiamo balsų skaičiaus, tylėjo. Taigi naujuoju pirmininku vienbalsiai vėl buvo išrinktas... senasis „nepakeičiamas“ Vidas Mačiulis. Valdybos nariais tapo Vladimiras Beresniovas, Daiva Budrienė, Kristina Lukoševičiūtė, Austė Korbutė, Birutė Mačienė, Lilija Stoškienė, Gediminas Stanišauskas, Aurelija Žutautienė. Naujoji valdyba, kurioje tik trys nauji nariai, kartu atstovaus Kauno apskrities skyriui ir LŽS Taryboje.

Kai nuskambėjo tradicinis žurnalistų himnas „Spaudos valsas“ ir buvo pakeltos

taurės už 2008 m., LŽS Kauno apskrities skyriaus valdyba pagerbė kolegas jubilaitus ir paskelbė metų nominantus. „Žurnalistų riterio“ vardas ir kardas suteiktas buvusiai „Respublikos“ dienraščio Kauno skyriaus vadovei Kristinai Kučinskaitei-Grudienei, kuri, nenorėdama paklusti šios masinės informacijos priemonės vadovybei, paliko darbavietę ir tapo naujai įkurto internetinio laikraščio „Kauno alėja“ redaktore. „Akistatos“ laikraščio įsteigtos „Špilkos“ nominantais tapo „Diena media news“ leidėjai, kurie pirmieji ne tik mieste, bet gal ir Lietuvoje „Kauno dienos“ kūrybinių ir techninių darbuotojų apsaugai nupirko... alkotesterius.

Žurnalistų knyga. Sau ir skaitytojams gražią dovaną 2008-ųjų proga paruošė LŽS Kauno apskrities skyriaus senjorų klubas „Mes“, parengęs antologiją „Žurnalistai apie laiką ir save“. Knygos sudarytojas V. Andrejaitis, redaktorius J. Kundrotas, dailininkas V. Beresniovas, 1 000 egz. tiražu knygą išleido spaudos namai „Arx Baltica“.

Vytauto Didžiojo universiteto prof. Leonas Gudaitis leidinyje primena Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos istoriją, kuri prasidėjo 1922 m., o aštuoniolika vyresniosios kartos kauniečių žurnalistų pateikė savo prisiminimus, palyginimus, apmąstymus. Skirtinga visų knygos autorių profesinė ir gyvenimo patirtis, todėl savita ir kiekvieno jų prisiminimų sklaida. Knyga „Žurnalistai apie laiką ir save“ padovanota visiems skyriaus nariams, miesto bibliotekoms ir Lietuvos

Prie namo Vaižganto g. 14, Kaune, kur gyveno visuomenės veikėjas, politikas ir publicistas, dienraščio „Lietuva“ redaktorius, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Juozas Purickis (1883–1934), Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos proga LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius (kairėje) ir Kauno apskrities skyriaus pirmininkas Vidas Mačiulis iškilmingai atidengė paminklinę lentą

LŽS Kauno apskrities skyriaus archyvo nuotr.

aukštosioms mokykloms, kurios rengia spaudos, radijo ir televizijos žurnalistus.

Penktas kampas. Taip savo žurnalą pavadino LŽS narys Leonardas Jokšas, „Kauno dienos“ laikraštyje ilgus metus redagavęs alkoholikams skirtą puslapį, o paskui tekstus sudėjęs į knygą „Penktas kampas“. Įtaigus publicistinis kaišiadoriečio žodis apie žmones, kurie, dėl alkoholio patyrę daug praradimų, kančių ir nevilties, rado jėgų gyventi blaiviai, skaitytojų būdavo visada laukiamas. 2008 m. žurnalistas išleido 25-ąją Lietuvos anoniminių alkoholikų draugijos žurnalo „Penktas kampas“ numerį.

Kauno TV – 40. 1968 m. sausio 15 d. tuometinis Lietuvos radijo ir televizijos komiteto pirmininkas J. Janutis pasirašė

įsakymą įkurti Kaune televizijos transliacijų grupę, kuri vėliau buvo pavadinta Vyriausiąja Kauno televizijos ir radijo redakcija. Pirmasis redaktorius Vytautas Andrejaitis, kuriam reikėjo suburti kolektyvą ir parengti pirmąsias laidas, prisiminė rūpesčius ir džiaugsmus, patirtus prieš 40 metų. Autobuse sumontuotą kilnojamąją televizijos stotį 1972 m. pakeitė nauja TV studija, įrengta senajame Kauno radijo pastate S. Daukanto g. 28A. Televizijos aparatūrą savo lėšomis nupirko miestas. Nuo pirmųjų dienų Kauno televizijoje dirbęs ir tenai praleidęs 35 metus 5 mėnesius ir 5 dienas šių eilučių autorius prisiminė kauniečių kurtas laidas „Kaunas“, „Savaitės aidai“, „Studijų dienos“, „Sekmadienio rytas“, „Būk tvirtas“, „Krepšinio pasaulyje“ ir daugelį kitų. Deja, jubiliejinius TV metus viešojo įstaiga Kauno televizija ir radijas jau pradėjo be TV žinių ir tik su dviem originaliomis laidomis „Septynios Kauno dienos“ ir „Miesto kodas“, kurias rodo LTV 2.

Svečiai iš Moldovos. LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius į Kauną atvyko su kolegomis iš Moldovos – spaudos, radijo ir televizijos žurnalistais. Kauno žurnalistų namuose svečiai supažindinti su Lietuvos žurnalistų sąjungos istorija. „Kauno dienos“ redakcijoje dienraščio vyr. redaktorė Žilvinė Petrauskaitė moldavus supažindino su kolektyvo darbo kasdienybe ir redakcijos planais. Moldovoje nėra profesinės organizacijos, vienijančios šalies žurnalistus, todėl delegacijos nariai, kurių dauguma buvo jaunimas, pasiryžo pasinaudoti lietuvių sukauptu patyrimu.

Laureatas. 2008-ųjų balandį „Poezijos pavasario“ laureatu tapo Lietuvos žurnalistų ir rašytojų sąjungų narys, „Nemuno“ savaitraščio vyr. redaktorius Viktoras Rudžianskas. Poezijos rinkinio „Nuo do iki do“ autorius buvo vainikuotas Maironio literatūros muziejaus sodelyje, kur susirinko gausus būrys kauniečių ir jų svečių. V. Rudžianską gražiai pasveikino ir pagerbė Kauno vadovai, kolegos rašytojai ir žurnalistai. LŽS Kauno apskrities skyriaus valdyba, pagerbusi savo narį, palinkėjo laureatui ir toliau puoselėti literatūrinį „Nemuną“.

Senjorų dienos. LŽS Kauno apskrities skyriaus senjorų klubo „Mes“ narių iniciatyva pradėti rengti susitikimai su šalies vadovais. Pirmasis į gimtąjį Kauną buvo pakviestas vidaus reikalų ministras Remigijus Čiupaila, kuris senjoram pasakojo apie svarbiausius Vyriausybės ir jo vadovaujamos ministerijos darbus ir uždavinius.

Po ketverių turiningų ir įdomių veiklos metų žurnalistikos senjorų klubo „Mes“ įkūrėjas ir vadovas Vytautas Andrejaitis dėl pablogėjusios sveikatos atsiskė šių pareigų. Klubo pirmininku buvo išrinktas rašytojas ir žurnalistas, istorikas Rimantas Marčėnas.

Kultūra. „Santaros“ žurnalo redakcija Vilniaus taikomosios dailės muziejuje surengė kultūrai skirtą popietę. Kalbėjo Justinas Marcinkevičius ir Viktorija Dajotytė, skambėjo Ievos, Nijolės ir Vladimiro Prudnikovų atliekami klasikos kūriniai, grojo Giedriaus Kuprevičiaus

ir Vaidoto Daunio šeimos muzikantai. 52-ąjį „Santaros“ žurnalo numerį pristatė jo įkūrėjas, leidėjas ir vyr. redaktorius Romualdas Norkus, kuriam medalį už nuopelnus žurnalistikai įteikė LŽS pirminkas Dainius Radzevičius.

Kaunietis žurnalistų sąjungos narys, fotomenininkas Albertas Švenčionis drauge su poetu Gintautu Dabrišiumi Adomo Mickevičiaus bibliotekoje Vilniuje surengė nuotraukų apie Lietuvos gamtą ir gimtinės žmones parodą „Atviri sūriai“. Įdomu tai, kad fotografuota tik tradicinių lietuvių švenčių metu ir tik saulei tekant. Įtaigios nuotraukos nukelia į Šatrijos kalno papėdę, Kernavę, prie Vištyčio ežero, į Šilavoto davatkyną...

Premija. Audronė Jankuvienė už publicistikos knygą „Žodžiai kaip smėlis. Žvilgsniai“ tapo 2008 m. Vytauto Gedgaudo premijos laureatė. Toks įvertinimas skirtas LŽS narei už brandžius kūrybinius darbus, puoselėjant visuomenės pilietinį sąmoningumą, demokratijos ir patriotizmo vertybes. Knygoje pateikta daugiau kaip 100 autorės publicistinių komentarų, paskelbtų „Kauno dienoje“ 2004–2007 m. A. Jankuvienės kūryba turi išliekamąją vertę, nes autorės pasirinkimą lėmė ne viena-dieniai, konjunktūriniai interesai, o pilietinės visuomenės lūkesčiai ir prioritetai.

Įamžintas vardas. Skambant smuikininkės Godos Simonaitytės atliekamai melodijai, prie namo Vaižganto g. 14, Kaune, kur gyveno visuomenės veikėjas, politikas ir publicistas, dienraščio „Lietuva“ redaktorius, Lietuvos žurnalistų

sąjungos pirmininkas Juozas Purickis (1883–1934), Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos proga iškilmingai atidengta paminklinė lenta. Ją atidengiant dalyvavo LŽS nariai iš Kauno ir Vilniaus. Savo mintimis apie prieškario žurnalistiką ir jo kūrėjus dalijosi Vytauto Gedgaudo fondo įsteigėja Stefa Gedgaudienė, miesto vicemeras Rimantas Mikaitis, kultūros skyriaus vedėjas Sigitas Šliažas, LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir šventės organizatorius Vidas Mačiulis.

Spaudos šventės. Penkioliktoji LŽS Kauno apskrities skyriaus šventė prasidėjo tradiciniu A. Šabaniausko „Spaudos valsu“, kurį atliko populiarūs kauniečių grupė „Dreams“. Šventę vedė žurnalistas, cirko artistas, iliuzionistas Alvydas Jancevičius. LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius drauge su Stefa Gedgaudiene medalius „Už nuopelnus žurnalistikai“ įteikė Vytautui Andrejajaičiui, Juozui Kundrotui ir Vidui Mačiuliui, kurie savo žurnalistine bei visuomenine veikla pelnė kolegų pagarbą ir pripažinimą. Kauno skyriaus vadovą šiam apdovanojimui pristatė LŽS sporto žurnalistų klubas.

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos šventės, kuri vyko žurnalistų lauko kavinėje „Vasaros olimpas“, proga buvo paskelbti šeši 2008 m. „Gintarinių parkerių“ laureatai. Tai spaudos namų „Arx Baltica“ direktoriaus pavaduotojas leidybai Zenonas Kamarūnas, išleidęs autorines knygas apie nedidelių Lietuvos miestelių istoriją ir kultūrą; „Kauno dienos“ žurnalistė Jūratė Kuzmickaitė už aktualius

rašinius, pasižyminčius kalbos grynumu, raiškumu ir spalvingumu; Kauno savivaldybės tarybos sekretoriato viešųjų ryšių vyriausioji specialistė Danutė Marcinkevičienė už knygas apie kunigą, rašytoją ir universiteto profesorių Juozą Tumų-Vaižgantą, dailininką Antaną Samuolį, dramaturgą Raimundą Samulevičių ir „Šypsenos“ ordininkę Stasę Samulevičienę; Kauno radijo ir televizijos žurnalistė Jurgita Kirkilaitė už profesionalias LTV 2 laidas „Mokyklos langas“; „Kauno dienos“ žurnalistė Aldona Kibirkštienė už operatyvius ir objektyvius miesto aktualijas, publikacijas pedagoginio darbo ir jaunimo auklėjimo klausimais; „Lietuvos gydytojų žurnalo“ atsakingoji redaktorė Ramutė Pečeliūnienė už probleminius straipsnius medicinos temomis, aktualius interviu ir iškilų medikų portretus.

Apie kolegą. Žurnalistas Jonas Laurinavičius, tapęs ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos nariu, 2008-ųjų liepą šventė septyniasdešimtąją savo gyvenimo vasarą. Ta proga išėjo knyga apie jį, kuri vadinasi „Pilnatvė“. Ją parašė LŽS narys Juozas Kundrotas, dailininkas Vladimiras Beresniovas. Knygoje – ilgamečio laikraščio „Kaišiadorių aidai“ redaktoriaus, aistringo kraštotyrininko J. Laurinavičiaus gyvenimas, kūrybinė ir visuomeninė veikla politinių virsmų ir iššūkių fone, atgavus Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę.

Premjera. Žinomas televizijos operatorius Stasys Dargis drauge su Lietuvos aviacijos muziejaus bendradarbiu Jonu Čepu sukūrė dviejų valandų dokumentinį filmą

„Lituanicos“ didvyriai amžinai gyvi“ apie lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno gyvenimą. Filmą premjera Kaune surengta liepos 15-ąją – Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 75-ųjų metinių proga.

Diskusija. Kauno marių „Baltojoje burėje“ LŽS ir F. Eberto fondas surengė konferenciją „Žiniasklaida ir politika prieš Seimo rinkimus. Kas ką valdys?“, kurioje dalyvavo apskrities spaudos ir eterio žurnalistai. Aktualias temas nagrinėjo LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius, Seimo antikorupcijos komisijos pirmininkas Rimantas Dagys, Lietuvos televizijos direktorius Rimvydas Paleckis. Diskusijų susilaukė BNS vadovo Artūro Račo mintys apie savanorišką žurnalistų nutylėjimo cenzūrą.

Būsenos. Žurnalistas ir rašytojas Laimonas Inis Kauno apskrities skyriui padovanojo savo naują knygą „Ramybės parko varnas: būsenos“. Alegorija, groteskas, paradoksas ir lyrikos intarpai forma ir apipavidalinimu patrauklioje knygoje byloja apie kūrybingo, nuolat ieškančio ir atrandančio autoriaus savitą požiūrį į gyvenimą. Pavasarį L. Inis Kauno rotušėje šventė savo 70-metį. Ta proga jis buvo apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Gimtadieniai. Rugsėjis žurnalistams – jubiliejų metas. Pirmoji auksines savo gyvenimo metines pažymėjo LŽS Kauno apskrities skyriaus narė Birutė Garbaravičienė. Lietuvos televizijos laidos „Be pykčio“ ir mėnraščio „Akiračiai“ redaktorė, Istorinės Lietuvos prezidentūros Kaune vadovė sulaukė net pusantro šimto svečių, kurių būryje buvo daug žinomų Lietuvos

kultūros ir meno darbuotojų. Rugsėjo vidurį auksinio gimtadienio sulaukė „Kauno dienos“ techninė redaktorė Birutė Oksaitė; „Valstiečių laikraščio“ Kauno krašto žurnalistas Albinas Čaplikas savo penkiasdešimtį sutiko Turkijoje... Aštuoniasdešimtąjį savo gimtadienį šventė ilgametis Lietuvos žurnalistų sąjungos narys Adomas Subačius. Paskutinę jubiliejinio rugsėjo dieną vainikavo laikraščio „Ūkininko patarėjo“ vyr. redaktoriaus pavaduotojos Teklės Mačiulienės gimtadienis, kurį išpūdingai ir originaliai surengė visada kūrybingi kolegos.

Ir kitais metų mėnesiais nestigo sukaktuvinių. 50 metų sukako Genovaitė Baliukonytei, Zenonui Kamarūni, Ramutei Pečeliūnienei ir Daivai Valevičienei, 60 – Romualdui Belovui, Valerijui Buklajevui, Edmundui Kalinui ir Zenonui Slavinskiui, 70 – Juvencijai Deikui ir Aleksandrui Macijauskui, 80 – Petru Žemkauskui.

Istorijos. Beveik dvi dešimtys darbščių ir kūrybingų žurnalistų turėjo atsisveikinti su „Kauno diena“, kai redakciją įsigijo šalies verslininkai. Dabar jie dirba „Lietuvos žiniose“, „Valstiečių laikraštyje“, „Ūkininko patarėjyje“, interneto portaluose, yra solidžių įstaigų atstovai ryšiams su visuomene.

Buvusi „Kauno dienos“ laikraščio „Meno“ skyriaus redaktorė, V. Kudirkos premijos laureatė Dalia Juškieienė tapo Vilniuje leidžiamo žurnalo „Istorijos“ vyriausiąja redaktore, Stasys Jokūbaitis – „Valstiečių laikraščio“ vyriausiuoju redaktoriumi, Edmundas Kalinas – interneto

naujienu portalu ATN generaliniu direktoriumi ir vyr. redaktoriumi, Audronė Jankuvienė – UAB „Neolitas“ leidinio „Kas yra kas. Kraštiečiai“ vyr. redaktorė.

Tylos minutė. 2008 m. Anapilin buvo palydėti net aštuoni kauniečiai, Lietuvos žurnalistų sąjungos nariai. Amžinybėn iškeliauvo buvęs „Kauno dienos“ žurnalistas Algimantas Balčiūnas (g. 1935 m.), žurnalistas ir rašytojas Antanas Paulavičius (g. 1924 m.), laikraščio „Sovietskaja Litva“ Kauno skyriaus vadovas Svetlanas Smolenskis (g. 1924 m.), „Šviesos“ leidyklos redaktorė Domicelė Galnaitytė (g. 1927 m.), buvęs LRT Kauno redakcijos vyr. redaktoriaus pavaduotojas Vytautas Andrejaitis (g. 1935 m.), buvusi laikraščio „Vakarinės naujienos“ Kauno skyriaus žurnalistė Liuda Šimonelytė (g. 1925 m.), buvęs laikraščio „Kaišiadorių aidai“ fotožurnalistas Pranas Dubosas (g. 1927 m.), gydytojas, etnokultūrinio žurnalo „Suvalkija“ vyr. redaktorius Skirmantas Juozas Paukštys (g. 1950 m.).

Pagarba. Kauno rotušėje gruodžio vidurį gražiai paminėtos 150-osios Vinco Kudirkos gimimo metinės ir 110 metų, kai buvo sukurtas Lietuvos himnas. Ta proga didžiojoje Rotušės menėje buvo parodyta rašytojo ir dramaturgo, LŽS nario Gedimino Jankaus dramos „Ir šviesa, ir tiesa“ sceninė adaptacija, kurią atliko žinomi aktoriai G. Adomaitis, J. Onaitytė, V. Grigaitytė, G. Simonaitytė, D. Svobonas, P. Venslovas, V. Vaičekauskas.

Šventė. Paskutinįjį 2008-ųjų šeštadienį dešimtąkart iš eilės Kauno žurnalistų

namuose susirinkę spaudos, radijo ir televizijos darbuotojai gražiai palydėjo besibaigiančius metus. Trečiąkart buvo renkamas metų „Žurnalistikos riteris“. Ryškų pėdsaką kovoje už žurnalistų teises ir jų socialines garantijas besibaigiančiais metais paliko LŽS. Kauno skyriaus valdyba nutarė 2008 m. „Žurnalistikos riterio“ vardą suteikti D. Radzevičiui. Skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis, įteikdamas laureatui vardinį kardą, linkėjo, kad naujasis ginklas dar labiau skatintų ir įpareigotų Lietuvos žurnalistų sąjungą drąsiai ir iki galo siekti užsibrėžtų tikslų.

LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos narė Aurelija Žutautienė paskelbė, kad laikraščio „Akistata“ redakcijos įsteigtos tradicinės „Špilkos“ laureatais tapo „Kauno dienos“ sporto žurnalistai, kurie po telefoninio pokalbio nusprendė, kad LKF prezidentas Vladas Garastas propaguoja... rasizmą. Lietuvos generalinė prokuratūra atmetė tokius kaltinimus, o Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija pripažino, kad laikraštis pažeidė du Etikos kodekso straipsnius.

Kauno meno kūrėjų asociacijos pirmininkas rašytojas Petras Palilionis, pasveikinęs žurnalistus su besibaigiančiais metais, pažymėjo, kad LŽS Kauno apskrities skyrius net ir krizės metu gali, geba ir moka gražiai švęsti. Kad aštuoniasdešimtaisiais LŽS įkūrimo metais skyriaus valdybos nariai būtų dar aktyvesni ir kūrybingesni, jų pirmininkas visiems įteikė po „auksinį“ pakabuką – žurnalistinį talismaną.

STIPRĖJA KLAIPĖDOS ŽURNALISTŲ BENDRUOMENĖ

Jolanta Beniušytė

2008-ieji LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus istorijoje išimtinai tuo, jog pagaliau sutelkėme aktyviausių skyriaus narių jėgas tolesnei produktyviai skyriaus veiklai.

Nors Klaipėdos skyrius vienija apie pusšimtį narių, pastaraisiais metais vis mažėjo narių aktyvumas, noras dalyvauti savo profesinės kūrybinės organizacijos veikloje. Sutvirtinti Klaipėdos krašto žurnalistų bendruomenės pamatus labai padėjo 2008 m. balandį įvykusi kelionė į Europos Parlamentą Briuselyje. Juk yra posakis, jog geriausiai draugą pažinsi kelionėje. Šią kelionę tuometinio europarlamentaro Eugenijaus Gentvilo kvietimu organizavo LŽS Klaipėdos skyrius. Aplankėme nuostabius Europos miestus – Prahą, Briuselį, Briugę, Amsterdamą ir kitus, susipažinome su Europos Parlamento darbu. Kelionėje dalyvavo įvairioms žiniasklaidos priemonėms – spaudai, radijui, televizijai – atstovaujantys žurnalistai iš Klaipėdos, Skuodo ir Šilutės miestų ir rajonų. Savaitę trukusioje kelionėje visi susidraugavome, atnaujinoje nutrūkusius ryšius, aptarėme, kaip toliau dirbti LŽS Klaipėdos skyriui, kad

profesinė kūrybinė organizacija klestėtų, būtų patraukli jauniems kolegoms, užimtų svarbią vietą žurnalistų profesinėje veikloje.

Balandį vykusiame visuotiniame skyriaus susirinkime atsistatydino skyriaus pirmininkė Ramunė Šeštokienė, nes išvyko gyventi į kitą miestą. Skyriaus nariai padėjo buvusiai pirmininkei už nuoširdų darbą. Naująją skyriaus vadovybę nutarta rinkti kitame visuotiniame susirinkime, po tradicinės klaipėdiečių žurnalistų spaudos šventės „Ženia“. Gegužės mėnesį įvykusiame visuotiniame LŽS Klaipėdos skyriaus susirinkime buvo išrinkta nauja skyriaus pirmininkė – Jolanta Beniušytė ir jos pavaduotojas Vidmantas Matutis. Taip pat susirinkimas išrinko naują skyriaus Tarybą, kurią sudaro 7 nariai: Jolanta Beniušytė, Vidmantas Matutis, Vida Bortelienė, Gediminas Pilaitis, Valerijus Rajeviskis,

LŽS Klaipėdos skyriaus nariai prie savo būstinės po visuotinio susirinkimo 2008 m. balandį

Jolantos Beniušytės nuotr.

Klaipėdos apskrities žurnalistai 2008 m. balandį svečiavosi Europos Parlamente Briuselyje. Kelionę europarlamentaro Eugenijaus Gentvilo kvietimu organizavo LŽS Klaipėdos apskrities skyrius

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus archyvo nuotr.

Rasa Pagonienė ir Adelė Žičkuvienė. Taip pat šiame visuotiniame susirinkime buvo nuspręsta, jog skyrius ir toliau išlaikys savarankiško juridinio asmens statusą. Pagal darbotvarkę buvo patvirtinti nauji skyriaus įstatai. Skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė įpareigota užregistruoti naujuosius įstatus Registru centre, sutvarkyti kitus registravimo formalumus, gauti skyriui paramos gavėjo statusą. Visi šie darbai buvo atlikti.

Taip pat siekiant lengviau valdyti skyriaus finansus savo sąskaitoje, imta naudotis elektroninės bankininkystės paslaugomis.

Turėdami naujuosius skyriaus įstatus ir paramos gavėjo statusą galėsime savo jėgomis įvykdyti daug visai Klaipėdos žurnalistų bendruomenei naudingų ir jau seniai planuojamų įgyvendinti projektų.

2008-uosius LŽS Klaipėdos skyrius užbaigė įdomiu seminaru „Universalus žurnalistas: tarp profesinės etikos ir misijos“ ir naujametiniu pobūviu šventiškai išpuoštose savo skyriaus patalpose Vilties gatvėje. Surengėme kolegų pagamintų patiekalų degustaciją – geriausieji buvo apdovanoti prizais, taip pat nuotraukų parodėlę iš mūsų kelionių.

MARIJAMPOLĖS SKYRIUS: KULTŪRINĖ VEIKLA IR PROFESINIS TOBULĖJIMAS

Jolanta RAČAITĖ

Marijampolės skyrius gyvuoja nuo 2004-ųjų. Per steigiamąjį susirinkimą patvirtinti nuostatai, išrinkta skyriaus valdyba ir pirmininkė. Iš pradžių skyriuje buvo 10 narių, visi jie – Marijampolės apskrities laikraščio „Suvalkietis“ žurnalistai. Neilgai trukus prie mūsų prisijungė ir keletas bendrovės „TeleSATpress“ darbuotojų, leidžiančių savaitraštį „TV savaitė“, Kalvarijos kraštui atstovaujanti žurnalistė, keletas televizijos

operatorių, taip pat ir kūrybingasis Vidmantas Čekaitis, kuriantis autorines laidas Marijampolės televizijoje.

Dabar Marijampolės skyrius vienija 15 žmonių, dirbančių regioninėje Marijampolės apskrities spaudoje ir televizijoje. Džiaugiamės, kad mūsų gretose yra itin kūrybingų, savo jėgas bandančių ne tik publicistikoje, bet ir knygas išleidusių žurnalistų. Tarp tokių – Nijolė Linionienė, kuri kartu su savo vyru fotomenininku Romu Linioniu marijampoliečius pradžiugino albumu apie mūsų miestą. Sodria kalba ir gyvenimo išmintimi dvelkiančiomis gyvenimiškomis istorijomis „Suvalkiečio“ skaitytojus sudomina Aldona Kalinauskienė, fotografijomis ne tik laikraščių puslapiuose, bet ir eksponuojamomis parodose džiugina „Suvalkiečio“ redaktorius Gintaras Kandrotas ir fotografas Ričardas Pasiliauskas.

Kurdami skyrių turėjome keletą tikslų. Žinojome, kad bus puiku susirinkus

Prigijo „Suvalkiečio“ darbuotojų tradicija rengti vasaros baidarių žygius Suvalkijos arba kaimyninės Dzūkijos upėmis

Ričardo Pasiliausko nuotr.

dalintis kūrybinėmis mintimis, profesinė patirtimi, kad naudinga surengti vieną kitą seminarą, susimanyi kai ką įdomaus ir turiningo laisvalaikiui. Vis dėlto svarbiausias stimulus susivienyti buvo tas, kad skyrius, galėdamas atlikti profesinių sąjungų funkcijas, padėtų atsilaikyti prieš potencialių darbdavių mums nepriimtinius sprendimus. Džiaugiamės, jog kol kas to neprireikė. Mat pats skyriaus branduolys – „Suvalkiečio“ laikraščio žurnalistai – dauguma esame patys uždarnosios akcinės bendrovės savininkai. Buvo nelengvas metas, kai teko supirkinėti akcijas iš į pensiją išeinančių akcininkų. Žinome, kad tokių „pasispaudimų“ dar bus ir ateityje. Tačiau investicijos atsiperka – kol kas nereikia taikstyti su darbdavių diktuojamomis sąlygomis – sprendimus priimame patys ir bent jau šiuo metu nuo kažko gintis nereikia. Na, o skyriuje esantys kitų leidinių ir televizijos žurnalistai kol kas su darbdaviais susikalba gana sėkmingai. Tad šiuo metu pagrindinė Marijampolės skyriaus funkcija – kultūrinė veikla ir profesinis tobulėjimas. Daugelis narių akcentuoja, kad jiems, kaip LŽS nariams, aktualiausi yra profesinio tobulėjimo klausimai, tad visuomet noriai lankomės žurnalistams rengiamuose seminaruose ir mokymuose.

Turime ir keletą ne tik su profesiniu tobulėjimu, bet ir su turiningu laisvalaikio leidimu susijusių tradicijų. Jau keleri metai skyriaus nariai prisideda prie itin populiarus trumpametražio filmo

„Baltas kluonas“ festivalio organizavimo ir jame dalyvauja. Tai vienas iš marijampoliečių laukiamiausių vasaromis renginių, traukiantis savo netradiciškumu, kūrybiškumu. Dar viena skyriaus tradicija – kartu su Marijampolės apskrities viršininko administracija rengti Spaudos dienos minėjimus apskrities žurnalistams – kelerius metus LŽS prisidėjo ir prie šių renginių finansavimo.

PANEVĖŽIO SKYRIUJE BAIGĖSI SĄSTINGIS

Virginija Sipavičienė

Jau dvyliktus metus gyvuojantis Panevėžio skyrius vienija ne vien Panevėžio miesto žurnalistus. Jo gretose yra ir biržiečių bei uteniškių. Prieš daugiau kaip dešimt metų įkurtas skyrius į savo gretas pritraukė ir aplinkinių apskrities miestų žurnalistų. Pats seniausias skyriaus narys yra pirmajame Lietuvos žurnalistų sąjungos steigiamajame suvažiavime dalyvavęs septyniadešimt septynerių metų panevėžietis žurnalistas Algirdas Černa.

Šiuo metu skyriaus sąrašuose yra 24 nariai, jam vadovauju aš. Apžvelgiant 2008-ųjų metų skyriaus veiklą, negalima nepaminėti jo istorijos ir kūrimosi pradžios.

Skyriaus istorija

Panevėžio skyriaus įkūrėjas – Skirmantas Pabedinskas, 1997-aisiais subūręs rašančius panevėžiečius, 2007 m. apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“. Ir ne tik subūręs, bet ir puikiai jiems vadovavęs kelerius metus. Skyriaus nariai tik jo dėka keliavo po gražiausias šalies vietas, pradėdant nacionaliniais parkais ir baigiant pajūriu, bendravo su kolegomis iš kitų miestų, Seimo nariais ir ministrais. Kiekviena tokia kelionė – išvyka į nežinomą su begaliniais siurprizais. Skyriaus pirmininkas, tada dirbęs „Panoramos“ korespondentu, kaskart į kelionę susiruošusius narius stebindavo netikėtumais: netikėtu policijos pareigūnų pasirodymu ar nenumatytu sustojimu ir organizuota pagalba vietiniams gyventojams sodinant bulves. O kur dar Grūto parke švęstas skyriaus pirmininko „gimtadienis“. Kasmet buvo organizuojamos įsimintinos kelionės po šalį, tačiau viskas baigėsi S. Pabedinskui pasukus į politiką ir 2004-aisiais tapus Seimo nariu.

Sąstingis

Likęs be pirmininko skyrius tik egzistavo. Posėdžiuose jam atstovavo į Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybą išrinkti du nariai: Zina Paškevičienė ir aš. Tokia padėtis tęsėsi apie porą metų, kol Panevėžio skyriaus pirmininko pavaduotojos Z. Paškevičienės 2006-ųjų pabaigoje sukviestame susirinkime buvo išrinktas naujas pirmininkas. Juo tapau aš – Virginija Sipavičienė.

Skyriaus nariai – Panevėžio miesto dienraščių „Sekundė“, „Panevėžio rytas“, „Panevėžio balsas“ ir Lietuvos televizijoje bei Lietuvos radijuje dirbę panevėžiečiai. Pamažu skyrius plėtėsi. 2007-ųjų pradžioje įstojo naujų narių ir skyriaus branduoliu tapo „Panevėžio balse“ dirbantys žurnalistai. Dėl žurnalistų darbo specifiškos ir kai kurių dienraščių vadovų neigiamo požiūrio į sąjungą buvo problemiška sukviesti bendrus susirinkimus.

Tačiau įsitraukti į skyriaus veiklą, pasiūlyti savo idėjų ir aktyviai dalyvauti galėjo visi nariai. Visa sąjungos veikla, numatomi seminarai, konkursai buvo skelbiami LŽS interneto svetainėje. Deja, nariai nebuvo entuziastai ir mūsų skyriaus narių atstovavimas bendrojoje LŽS veikloje apsiribavo tik vieno dienraščio – „Panevėžio balso“ žurnalistų sąjungos nariais.

Sportiniai pasiekimai

Šiam dienraščiui vadovavusio redaktoriaus Eriko Petkevičiaus dėka sąjungos nariams buvo skiriamas transportas vykti į seminarus ar kasmetinius tarptautinius sąskrydžius „Žurnalistai už taiką“. Nors ir nedidelė skyriaus komanda, tačiau visada stengėmės bent dalyvauti. O 2007-aisiais netgi ir laimėjome keletą rungčių. Panevėžio skyriaus narys Gintautas Subačius laimėjo šachmatų varžybas, o jungtinė alytiškių ir panevėžiečių gatvės krepšinio komanda tapo turnyro nugalėtoja ir buvo apdovanota taure. Pernai panevėžiečiai irgi aktyviai dalyvavo žurnalistų futbolo turnyre.

Naujos idėjos

Neliko be atsako ir organizuojami įvairūs seminarai, kuriuose panevėžiečiai galėjo tobulinti savo žinias. Pernai, minint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos šventę, žurnalistų dieną, „Panevėžio balse“ pirmą kartą buvo išleistas laikraštukas „Naujasis balsas“. Jo redaktorė ir sumanytoja – V. Sipavičienė, jos padėjėjas – G. Subačius. Pirmajame laikraštuko puslapyje – skyriaus narių nuotraukos ir skyriaus pirmininkės sveikinimai šventės proga. Kiti keturi puslapiai iliustruoti žurnalistų ir kitų dienraščio darbuotojų fotografijomis, apie kiekvieną jų sukurtas šmaikštus eilėraštukas. Taip skyrius paminėjo Spaudos dieną.

Ekskursija moksleiviams

Populiarindami žurnalisto profesiją į redakciją kvietėme moksleivių. Iš miesto „Senvagės“ vidurinės mokyklos atvykusiems šeštokams Panevėžio skyriaus pirmininkė pirmiausiai aiškino tai, ką žurnalistas turi mokėti. Apie žurnalisto profesiją jiems papasakojo „Tėvynės“ laikraščio redaktorius Jonas Sabalys. Paslui moksleiviams buvo organizuota ekskursija po redakciją. Vaikai patys galėjo pakalbinti žurnalistus, pažiūrėti, kokį darbą dirba korektoriai. Moksleiviams ne tik papasakota, bet ir parodyta, kaip maketuojamas laikraštis. Čia pat redakcijos fotografas moksleivius nufotografavo ir jų bendra nuotrauka išspausdinta pirmajame „Tėvynės“ laikraščio puslapyje. Naujai sukurtas laikraštukas buvo

padovanotas prisiminimui kiekvienam moksleiviui.

Jau antri metai mūsų skyriaus nariai įsitraukia į Europos žurnalistų federacijos ir LŽS organizuotą protesto akciją „Pakilkime už žurnalistiką“.

BLĖSTA ENTUZIAZMAS, TRADICIJOS IŠLIEKA

Jūratė Sobutienė

2008-ieji metai žurnalistų bendruomenei nebuvo lengvi. Ekonominės krizės dantis pajutome jau tada, kai kiti tik gaudė žinias apie

LŽS Šiaulių skyriaus pirmininkė J. Sobutienė (su vicemerės dovanotu šalmu, kad „apsaugotų nuo vinių“) ir Šiaulių televizijos darbuotoja Viktorija Krušaitė, „Vinių“ gavusi už geriausią klausimą

Artūro Staponkaus nuotr.

Amerikos bankų griūtis ir pigius namus „svajonių šalyje“. Atleidimų vėjas visų pirma įsisuko į respublikinius leidinius, regioninius užkliudęs kiek vėliau. Tiesa, leidėjus greičiausiai išgąsdino ne chaosas užjūryje, bet tai, kad kūrybiniam darbuotojams teks daugiau socialinių garantijų, tai yra teks pakratyti kišenes ir mažės pelnas.

Šie skersvėjai į Šiaulius parpūtė keletą kolegų, iki tol mėginusių laimės ieškoti sostinėje. Provincijos leidėjai situacija pasinaudojo, ir neva konkurencinių santykių skatinimas prisidėjo prie žurnalistų bendruomenės susiskaldymo ar abejingumo. LŽS Šiaulių skyriaus narių skaičiui šios permainos didelės įtakos neturėjo (narių skaičius kelerius pastaruosius metus svyruoja nuo 32 iki 36), tačiau entuziazmo dalyvaujant skyriaus veikloje nebuvo itin daug. Tiesa, tradicijos išlaikytos: surengtos „Metų viny“, fotografijų paroda „Kolegos“, šiauliečiai žurnalistai dalyvavo ne viename kūrybiniame konkurse, tapo jų nominantais ir laureatais (Sidas Aksomaitis, Rita Žadeikytė, Nijolė Koskienė). Nuolat konkursuose laurus skindavusi Vitalija Morkūnienė kuriam laikui buvo „emigravusi“ į Vilnių ir perėjusi į kitą – kūrybos vertintojų – pusę.

2008 m. LŽS Šiaulių skyrius iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo bei Tūkstantmečio direkcijos gavo finansavimą dviem projektams – televizijos laidoms ir filmams – kurti. Jų autorės Daiva Grikšienė ir Aušra Vaitkevičienė,

LŽS Šiaulių skyriaus narė Daiva Grikšienė kultūros laidų konkurse „Pragiedruliai“ apdovanota ne vienkąrt

„Eltos“ nuotr.

ne vienerius metus rašančios projektus ir gaunančios jiems finansavimą, sulaukia įvertinimo ir įvairiuose konkursuose. Konkurse „Pragiedruliai“, kurį rengia Radijo ir televizijos komisija kartu su Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondu, už vieną geriausių 2008 m. kultūros laidų apdovanojimą į Šiaulius parvežė projekto „Plieninės vertybės“ autorė Daiva Grikšienė. Komisija puikiai įvertino jos ir kūrybinės komandos (Vilniuje gyvenančių Dangiro Mačiulio, Rolando Šležo, šiauliečio Kęstučio Gilio) sukurtą laidą „Garvežių amžius“. „Pamatėme, kiek įvairių dalykų perpinta vienoje laidoje: poezija, pramonės ir industrijos istorija. Visa tai rodo, kad Lietuva nebuvo vien agrarinė valstybė“, – gerų žodžių autoriams, gavusiems apdovanojimą „Už

daugiapasmį kultūros suvokimą“, negailėjo vertinimo komisijos pirmininkė Vaiva Žukienė.

Vis tik Šiaulių žurnalistų bendruomenė garsėja „vinimis“, kai kurių šiauliečių „išmintis“ tapo iš lūpų į lūpas perduodamu folkloru, skelbiamu net „Humoro klube“. 2008 m. pradžioje šeštąją kartą vykusios „Metų viny“ sutraukė ne tik didžiulį būrį žiniasklaidoje dirbančių žmonių ir politikų, bet ir nemenką svečių „desantą“ iš Vilniaus. Senjorams atstovavo ne tik Stanislovas Pleskus, bet ir du buvę šiauliečiai Domas Šniukas ir Albertas Laurinčiukas. Šiame renginyje paskelbtos 2007-aisiais eteryje nuskambėjusios ar spaudos puslapiuose išklotos kolegų nuodėmės ir įvairios linksmybės. Tad pabaigai – 2007-ųjų šiauliečių „aukso fondas“.

Tradicinės nominacijos „Čiulbingala negali nelakštėti“ verčiausia pripažinta „Šiaulių naujienų“ žurnalistė Aušra Savickaitė. Apie sportą rašanti mergina reportaže iš krepšinio rungtynių parašė: „Krepšininkai varžovus gausiai pavaišino (jeigu taip galima sakyti) dvitaškiais pyragėliais.“ „Pyragėliai“ – skanus palyginimas, nors kolegos yra sugalvoję ir kitokių, pavyzdžiui, „tritaškių bombų“. „O ar nebūtų galima parašyti „vienataškiai čiulpinukai“? – klausė renginio vedėjas Rolandas Parafinavičius.

Kolegoms itin patiko ir Šiaulių televizijos žurnalistės Silvos Šimkevičienės darbo metodas. Dramatiškų siužetų, skaudžių ir opių reportažų specialistės

darbą nominuoti pasiūlė net penki kolegos. Parodyto reportažo tekstas skambėjo taip: „Šiauliuose, žaidimų parke Beržynėlyje, vos nenuskendo septynmetis. Vaikas nuėjo iki tvenkinio vidurio, tačiau grįžti nepajėgė, nes po kojomis pradėjo lūžinėti ledas. Išsigandę dėl draugo vaikai paskambino policijai, atskubėjęs pareigūnas bandė iki berniuko priėti dėdamas ant ledo lentas, tačiau iki vaiko priėti nepavyko. Iškviesti ugniagesiai gelbėtojai ledo rogėmis pričiuožė iki berniuko, įkėlė vaiką ir ištempė į krantą. Vaikas nenukentėjo, tačiau sušalo ir taip išsigando, kad nesugebėjo pasakyti, kada gimęs. Pareigūnas berniuką išvežė namo. Mikrorajono gyventojai piktinasi, kad žaidimo aikštelėje vaikams kyla grėsmė nuskęsti.“ Tuo metu tekstą iliustruojantis vaizdas buvo toks – prie batus prisėmusio berniuko priešliaužia gelbėtojas, atsistoja, o vandens tik iki kulkšnių...

Geriausią klausimą pašnekovams pateikė ir „Vinį“ už jį gavo Šiaulių televizijos darbuotoja Viktorija Grušaitė. Sausio 30 d. ji gavo elektroninį pranešimą, kad kovo 30 d. į Šiaulius atvyks gruzinų pirštų teatras. Viktorija perskaito pranešimą ir nedelsdama skambina organizatoriams: „Ar suspėsime pasikalbėti, jei atvažiuosiu po kokios valandos?“ Pašnekovai atsako: „Žinoma, suspėsime, nes mes atvažiuojame tik po dviejų mėnesių.“ Juoko jūrą sukėlė ir „S plus“ žurnalistės Astos Stankūnienės nuotykis. Žurnalistė rengė siužetą

apie kontracepciją ir skambino Šiaulių ligoninės vadovui Petruui Simavičiui, kad šis pakomentuotų. Atsiliepė vyras ir žurnalistė iškart jam ėmė aiškinti: „Ruošiamo laidą apie kontracepciją, norim specialistų nuomonę išgirsti. Kokie apsaugojimo nuo nėštumo būdai dabar labiausiai vertinami?“ Pašnekovas nustebė: „Atsiprašau, o kodėl jūs man skambinate?“ Paaikšėjo, kad žurnalistė surinko ne P. Simavičiaus telefono numerį. Kam ji paskambino – nustatyti nepavyko.

Itin verta „Vinies“ nominacijoje „Iš dainos žodžių neišmes“ pripažinta „Šiaulių naujienų“ žurnalistė Evelina Butkutė. Rašydama straipsnius teisėsaugos tema, kolegas ji sugebėjo pralinksminti net kelis kartus. Straipsnių cikle apie apylinkių inspektorius ji rašė: „G. Zuožaitė savo aptarnaujamos apylinkės žmones apibūdina kaip gana ramius – teritorijai priklauso ir miesto kapinės.“ Kitame straipsnyje ji nurodė: „Prieš porą metų Šilutėje gimęs ir užaugęs jaunas vyras dirbo informatikos ir geografijos mokytoju.“

„Metų įvaizdžio“ nominacija atiteko „Šiauliai plus“ žurnalistei Oksanai Laurutytei už kantrybę bendraujant su dieduku, kuris į redakciją ėjo kokius aštuonis kartus. Galiausiai pasipiktinęs išspausdintu vieno specialisto komentaru straipsnyje vyras žurnalistę apkaltino dalyvaujant nusikaltime ir teigė „to reikalo ramybėje nepaliksis“. „Kariauti su gražia moterimi – malonumas“, – žurnalistei

paaikškino diedukas prisipažindamas, kad yra nevedęs.

Nominacijoje dėl įvaizdžio „rungsėsi“ ir „Šiaulių krašto“ žurnalistė Sigita Stonkienė. Baigiantis darbo dienai jai žūtbut reikėjo rašomai publikacijai gauti psichologo komentarą. Sigita paskambino į Dainų poliklinikos registratūrą ir ėmė reikalauti: „Laba diena, čia „Šiaulių krašto“ žurnalistė Sigita Stonkienė, man skubiai reikia psichologo.“ „O skubiai – tai kada?“ – pasiteiravo registratorė. „Dabar“, – atšovė žurnalistė. „O pas kokį psichologą jūs užregistruoti?“ – nors ir nustebusi, bet gana paslaugiai paklausė registratūros darbuotoja.

„Metų vinies“ nominacijoje „Kamasutra“ verčiausia pripažinta „Šiaulių krašto“ žurnalistė Marina Ostapenko. Ne todėl, kad per „Vinių“ šventę ji susidraugavo su kolega Justinu Visocku ir iškėlė vestuves, o dėl erotinio atspalvio kalbant su pašnekovu. „Šiaulių krašte“ buvo rubrika „Vieno daikto istorija“. Marina skambino pašnekovui ir prašė papasakoti apie daiktą. Vyras siūlo, kad apie įdomią kėdę galėtų papasakoti jo žmona. Marina neatstojo: „Jūsų žmonos kėdė irgi tiks, bet aš vis tiek labai norėčiau, kad jūs papasakotumėte apie savo daiktą, ar gerai?“

„Kamasutros“ nominacijoje „varžėsi“ ir Natalija Kondrotienė iš „Šiaulių krašto“. Medicinos temomis rašanti Natalija su kolega fotografu Sauliumi Jankausku lankėsi Šiaulių gimdymo namuose ir

rinko informaciją. Kitą dieną skambina Natalijos mama: „Tu man nieko nenori pasakyti? Vakar tave matė su vyru išeinant iš gimdymo namų.“

Daugiau „vinių“ skyrelyje „Anapus žurnalistikos“.

ĮDOMI IR PRASMINGA VILNIAUS SKYRIAUS VEIKLA

Viktoras Denisenko

2008 m. į didžiausią LŽS Vilniaus skyrių įstojo daugiau kaip 40 narių. Baigiantis metams jame buvo 204 žurnalistai ne tik iš sostinės, ne tik iš kitų Lietuvos miestų, bet ir nemažai kolegų, besidarbuojančių už šalies ribų – JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje,

Nyderlandų Karalystėje, Izraelyje. 2008-ieji skyriui buvo sudėtingi, bet kartu ir labai įdomūs bei produktyvūs.

2008-ųjų pradžioje sušauktas visuotinis skyriaus susirinkimas patyrė nesėkmę, nes nesusirinko reikiamas narių skaičius. Mat Vilniaus skyriaus nuostatuose, priimtuose steigiamajame skyriaus susirinkime 2003 m. gruodį, dalyvaujant 12 narių, numatyta, kad visuotinis susirinkimas teisėtas, jei jame dalyvauja daugiau kaip pusė skyriaus narių. 2008 m. sausio mėn. skyriuje jau buvo 161 narys. Deja, į minėtą visuotinį susirinkimą atvyko vos 38 skyriaus atstovai, tad jokie sprendimai jame nebuvo priimami. Po šio susirinkimo laikinoji skyriaus vadovė Aurelija Arlauskienė įteikė valdybai atsistatydinimo pareiškimą. Laikinais eiti Vilniaus skyriaus pirmininko pareigas pavesta Kazimierui Šiauliui.

Antras, sėkmingesnis, visuotinis skyriaus susirinkimas įvyko po mėnesio – vasario 9 d. Nors į jį susirinko dar mažiau

Aktyviausi Vilniaus skyriaus nariai

Algio Padoros nuotr.

narių, nei į ankstesnįjį susirinkimą, buvo vadovaujamosi LŽS įstatais, ir susirinkimas pripažintas įvykusi. Tai leido priimti pakoreguotus Vilniaus skyriaus nuostatus ir suformuoti naują skyriaus valdybą (A. Arlauskienė, Birutė Balynienė, Sigita Jacinevičienė-Baltaduonė, Loreta Jastramskienė, Gražina Paukštienė, Audronė Nugaraitė ir Arkadijus Vinokuras). Valdyba skyriaus pirmininke išrinko A. Arlauskienę.

Per 2008-uosius skyriaus valdyba nuveikė nemažai darbų. Vienas svarbiausių – strateginių skyriaus veiklos kryptių 2008–2010 m. patvirtinimas. Šios kryptys formuotos pagal susistemintus skyriaus narių pageidavimus. Valdybos pastangomis surengti tradiciniai skyriaus konkursai: „Taikliausias šūvis“ ir „Metų kornišonas“.

„Taikliausias šūvis – 2008“ laureate tapo Teresė Staniulytė, „Verslo žinių“ apžvalgininkė, už straipsnius „Bankai dairosi naujų aukso gyslų“, „Lietuvos įvaizdis – ant sutręsusių pamatų“, „Valsybės tarnautojai plinta kaip gripo virusas“, „Skatinimo programą užkonservavo it silkes“ (www.vz.lt // „Verslo žinios“), kaip pataikiusius į svarbiausių įvykių ir aktualijų šerdį.

Specialus konkurso „Metų Kornišonas/Cornerstone – 2008“ prizas (žalias agurkėlis) iškeliavo į leidyklą „Kalendorius“ už 2008 m. balandžio 30 d. lapelyje paskelbtą informaciją, kad gegužės 15 d. 1848 m. gimė Vladimir Jarmolenko, Kovo 11-osios Akto signataras, gamtos mokslų

LŽS Vilniaus skyriaus Pokalbių klube susitiko (iš kairės): Loreta Jastramskienė, romano „Vanduo nemoka kalbėti“, autorė; žurnalistas Vladas Stankevičius, 2008 m. spalio 2 d. šventęs garbingą jubiliejų; Adolfas Uža, išleidęs poezijos ir miniatiūrų knygą „Gyvenimo karuselė“; Rimantas Šalna, knygos „Adomas Mickevičius tremtyje“ bendraautoris, ir Juozas Prušinskas, pateikęs nuotraukas fotoalbumui „Černobylius vakar ir šiandien“

Nijolės Padorienės nuotr.

daktaras, politikas. Iš tiesų gerbiamas V. Jarmolenko gimė lygiai po 100 metų – 1948 m. gegužės 15 d.

Skyriaus valdyba stengėsi palaikyti aktyvius santykius su kitais LŽS padaliniais, pakvietė į Vievį Kauno skyriaus valdybą, kur kartu apžiūrėjo UAB „Impress Teva“ logistikos centrą, „Lietuvos ryto“ spaustuvę. Vėliau vykusioje apskritojo stalo diskusijoje abiejų valdybų atstovai pasikeitė nuomonėmis apie aktualią situaciją žiniasklaidos sektoriuje, socialinę žurnalistų padėtį ir bendrų susitikimų perspektyvą.

Svarbiu 2008 m. įvykiu tapo atgaivinta ir suaktyvinta Pokalbių klubo veikla.

Vienas įsimintiniausių šio klubo susitikimų buvo su Lietuvos Respublikos nepaprastąja ir įgaliotąja ambasadore prie UNESCO Ina Marčiulionyte, kuri taip pat yra ir LŽS Vilniaus skyriaus narė. Ji susirinkusiems kolegoms papasakojo apie šios Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos, kuriai nuo 1991 m. priklauso ir Lietuva, veiklą. Labai naudingas profesinei veiklai buvo ir Pokalbių klubo surengtas susitikimas su advokate Danguole Skapaite, skaičiusia paskaitą „Kaip žurnalistui, informuojančiam visuomenę, išvengti teisinių pažeidimų“.

Pokalbių klubo lankytojai galėjo įgyti ir tiesiogiai su žurnalistine veikla nesusijusių praktinių žinių. Vienas susitikimų buvo skirtas pirmosios medicinos pagalbos mokymams, kuriuos Vilniaus skyriaus nariams padovanojo Kauno medicinos universiteto klinikų gydytojai reanimatologai. Į šiuos mokymus buvo pakviesti ir kitų LŽS skyrių ir klubų nariai. Žurnalistai buvo mokomi kaip, nutikus nelaimei, suteikti žmogui pirmąją pagalbą, nepasimesti sudėtingoje situacijoje.

2008-ieji Vilniaus skyriaus nariams buvo labai produktyvūs. Ne vienas jų pradžiugino kolegas ne tik savo žurnalistiniais, bet ir meniniais darbais: vieni aktyviausių skyriaus narių Nijolė ir Algis Padoros iš Pakruojo laikraščio „Aukštinė varpa“ savo mieste Juozo Paukštelio viešojoje bibliotekoje pristatė fotografijų parodą „Atminties šviesos“. „Vilniuje, 2008-ųjų sausio 12-osios vakarą padarėme po keletą šimtų kadrų. Dalis iš karto

nukeliavo į užmarštį, o kai kuriuos sugalvojau parodyti ir kitiems. Fotografijų parodos idėja – mano „išmislas“, o pavadinimas – Nijolės“, – apie parodos atsiradimo ištakas pasakojo A. Padora.

Net keturi skyriaus nariai pristatė savo knygas: Loreta Jastramskienė – socialinį romaną „Vanduo nemoka kalbėti“, Rimantas Šalna, kartu su Voiciechu Piotrovičiumi – „Adomas Mickevičius tremtyje“, Adolfas Uža – Sąjūdžio 20-mečiui skirtą poezijos ir miniatiūrų knygą „Gyvenimo karuselė“ (Adomo Mickevičiaus muziejuje taip pat įvyko A. Užos grafikos bei tapybos darbų paroda), Juozas Prušinskas – fotografijų albumą „Černobylis vakar ir šiandien“.

Tais metais nemažai keliavome. Viena įdomiausių išvykų – kelionė kunigaikščių Radvilų gyvenimo ir veiklos keliais, į kurią Vilniaus skyriaus narius pakvietė Lietuvos karališkoji bajorų sąjunga bei Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija. Taip pat įsiminė apsilankymas Kazio Varnelio muziejuje, kuris įvyko skyriaus narės Aldonos Žemaitytės-Petrauskienės pastangomis.

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos išvakarėse Vilniaus skyriaus valdybos nariai apsilankė Antakalnio kapinėse, kur amžinojo poilsio atgulė daug iškilų rašytojų ir žurnalistų. Jie padėjo gėlių ant vieno solidžiausių išveivijos laikraščių „Dirva“ redaktoriaus Vytauto Gedgaudo, Vito Lingio, Ramūno Klimo, Jono Kardelio ir kitų kolegų kapų, tylos minute pagerbė Sausio 13-osios ir Medininkų tragedijos aukas.

2008 m. palydėjome gražiu renginiu, kuriame žinoma žiniasklaidos teisės specialistė dr. Liudvika Meškauskaitė skaitė paskaitą „Garbės ir orumo bylos – teisės į informaciją ir teisės į privatų gyvenimą sankirta“. LŽS pirmininkas Dainius Radevičius skyriaus nariams A. Nugaraitėi ir Dainiui Ručinskui įteikė medalius „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Daugiau informacijos apie Vilniaus skyrių – interneto svetainėje www.mediaplus.wordpress.com.

SENIORŲ TREČIADIENIAI IR VISAS GYVENIMAS

Algis Juozas Kusta

Almanache „Žurnalistika 1990–2007“ rašinys apie LŽS Seniorų klubo veiklą baigėsi tokiu sakiniu: „Trečiadienių susirinkimai veteranams padeda pamiršti gyvenimo negandas, ilgai būti kūrybingiems, susivokti šiuolaikinio pasaulio įvykių kūryje. Todėl rengiami susitikimai su kitų profesijų žmonėmis, tarpusavio pokalbiai. Jie bus tęsiami, kol gyvuos Seniorų klubas.“

Klubas sėkmingai veikė ir 2008 m.

O kad jis gyvuoja, didžia dalimi nuopelnas priklauso ilgamečiam klubo pirmininkui, išradingam organizatoriui Stanislovui Pleskui.

Tradiciniai kas mėnesiniai trečiadienių susitikimai Seniorų klube susirenkančiams senosios kartos žurnalistams svarbūs ne tik kaip bendravimo, profesinio bendruomeniškumo palaikymo galimybė, bet ir kaip, šiuolaikine kalba sakant, tam tikras papildas profesiniam kūrybiniam aktyvumui.

Nepagalvokite, kad Seniorų klubas tik savo sultyse verda – tai viena gyvybingiausių sąjungos dalių. Seniorų patirtis vertinama, jie kviečiami į įvairių konkursų ir premijų skyrimo komisijas.

Kodėl taip? Matyt, veteranų parakinėse dar yra sauso parako, dar gyva kolegiškumo dvasia, ko kartais trūksta komercializuotoje šiandienos žurnalistikoje. Tarybiniai laikai daug ką varžė, bet ir užgrūdino žurnalistinę plieno plunksną.

Kuo Seniorų klubo veikla yra gyva? Pirmiausia tradicija. Pilietinio angažuotumo, profesinio nerimastingumo tradicija. Bičiuliški trečiadienio mėnesiniai susitikimai tampa diskusijų, gyvenimo aktualijų aptarimų arena, palaikančia ar net stimuliuojančia kūrybinę potenciją. Dauguma vyresniosios kartos žurnalistų, jau nedalyvaudami aktyvioje žurnalistinėje veikloje, turi galimybę savo patirtimi aptarti veiklesnių klubo narių kūrybą. O ji gana įvairi: dar yra narių, redaguojančių laikraščius ar žurnalus, rašančių į periodinius leidinius, leidžiančių knygas. Taigi susirinkus yra proga pasidalyti nuomonėmis. Knygų aptarimai tapo viena svarbesnių Seniorų klubo susitikimų

darbotvarkės dalių. Nemaža dalis klubo narių turi meno kūrėjų statusą, priklauso nacionalinei žurnalistų kūrėjų asociacijai. Jų metų derlius gana gausus: išleista bene dvi dešimtys knygų. Dalis jų, kaip ir kitų kviestinių autorių, aptarta klubo susitikimuose.

Viename susitikime Juozas Šiupšinskas pristatė aktyvios klubo narės Filomenos Taunytės bene šeštą knygą „Kiek sveria siela“. „Kur dar jūs žinote devintą dešimtį įpusėjusį žmogų, kuris kas antri metai vis nudžiugintų nauja knyga, šviežia mintimi... Ir kas įdomiausia, kad su kiekviena knyga Filomena ne silpsta, bet stiprėja, nesikartoja, įkyriai neperša kartą jau rašytų sakinių, pastebėjimų, bet vis naujai audžia Lietuvos gyvenimo audeklą – apie išgyvenimą, užgyvenimą, prasigyvenimą ir nusigyvenimą, apie gyvenimo šviesį ir tamsį“, – sakė J. Šiupšinskas. Šis klubo susitikimas buvo lyg įžanga į iškilmes Svėdasuose, kur autorei už minėtą knygą įteikta Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Rašytojų sąjungos J. Tumo-Vaižganto premija. Šiame renginyje dalyvavo ir klubo narių. Buvo įdomu apsilankyti J. Tumo-Vaižganto tėviškėje Maleišiuose. Čia žurnalistas Vytautas Bagdonas aprodė namų-muziejų, kuriame buvusią pradinę mokyklą kadaise lankė rašytojas.

Klube svečiavosi artimas žurnalistų draugas, daugelio straipsnių autorius Petras Adlys, ilgai dirbęs statistikos srityje, vadovavęs Statistikos departamentui. Jis pristatė savo naują knygą „Ką radome,

turime, paliksime“, papasakojo apie statistikos įdomybes, savo darbą Laose, Vietname, Konge.

Vertingas buvo ir susitikimas su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininku Virgilijumi Valančiumi. Svečias supažindino su administracinių teismų sistema, įdomesnėmis bylomis. „Kuo daugiau teismų praktikos, tuo didesnė tikimybė, kad žmonėms pavyks pasiekti tiesą ir sulaukti teisingumo“, – kalbėjo V. Valančius. Tačiau jis patarė, kad teismo, kaip ir gydytojo, geriau išvengti, jeigu tik yra nors menkiausia galimybė.

Neatitolti nuo gyvenimo tėkmės padeda pažintinės ekskursijos po įvairias įdomesnes Lietuvos vietas. Pagal projektą „Socialinė partnerystė per neformalų bendravimą, kultūrą ir sportą“ dalyvauta ekskursijose į Alytų, Tauragę, Kauną, pažintinėje išvykoje į Druskininkus, kur susipažinta su gydyklomis. Grupė senjorų dalyvavo Biržuose Lietuvos žurnalistų sąjungos kartu su Biržų rajono savivaldybe surengtame Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos minėjime, penkioliką kartą Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Kauno apskrities skyriaus surengtoje Spaudos šventėje Kaune.

2008 m. medaliai „Už nuopelnus žurnalistikai“ buvo įteikti senjorams Jūrai Baužytei, Juozui Baldauskui, Vilhelmui Chadzevičiui, Albertui Laurinčiukui, Leopoldui Mykolaičiui, Broniui Raguočiu, Elenai Sliesoriūnienei,

Liubomirui Žeimantui, Aleksandrui Ickevičiui, Rimgaudui Eilunavičiui, Birutei Kazakevičienei.

O dar daugiau sužinoti apie klubo narius galima 2009 m. išleistoje enciklopedinio pobūdžio knygutėje „Senjorai“. Ją sudarė Jonas Vėlyvis, leidybą parėmė Mečislovas Sadovskis. Virgilijus Juodakis prisipykęs „reikalauja“ antros knygos – į ją būtų sudėti veteranų prisiminimai apie linksmus, kurioziškus ir absurdiškus žurnalistinio darbo nutikimus.

KOLEGAS SKATINAME TAPTI ESPERANTININKAIS

Vytautas Šilas

Lietuvos esperantininkų žurnalistų klubas, įkurtas 2007 m. rudėnį, kol kas turi dvylika narių (pirmininkas A. Antanaitis, pavaduotojas V. Šilas). Tų pačių metų gruodžio vidurį klubas pristatė savo programą ir tolesnių veiksmų idėjas per tradicines Zamenhofo dienas Kaune.

2008 m. balandžio 26–27 d. klubas kartu su aktyviais žurnalistais mėgėjais iš Pasaulio esperantininkų žurnalistų asociacijos buvo susirinkęs stovyklose-seminare kaimo sodyboje prie Trakų. Čia ne tik buvo praktikuojama šnekamoji esperanto kalba, dainuojama

esperantiškai (gitara akomponavo Korėjos televizijos žurnalistė Vida Čojienė ir, kiek prisiminęs muzikavimą, V. Šilas), bet aptarti ir rimtesni tolesnės veiklos klausimai.

Klubas kartu su LEŽA paskatino Lietuvos žurnalistų sąjungą ir Lietuvos esperantininkų sąjungą 2008 m. Vilniuje surengti Pasaulio žurnalistų esperantininkų kongresą. Sparčiu tempu vyko parengiamieji kongreso darbai. LŽS ir LES vadovai dėl talkos kongresui susitiko su Seimo pirmininku Česlovu Juršėnu, premjeru Gediminiu Kirkilu, Vilniaus meru Juozu Imbrasu, kultūros ministru Jonu Juču. Visi pažadėjo paramą kongresui ir savo pažadą tesėjo. Taigi A. Antanaitis informavo stovyklose-seminaro dalyvius apie tai, kaip vyksta parengiamieji kongreso darbai.

Pasaulio esperantininkų žurnalistų kongresas vyko 2008 m. gegužės 27–30 d. Tai buvo pirmasis toks kongresas, į kurį planavo atvykti 191 žurnalistas iš keturių žemynų 36 šalių (iš Europos – 175, Azijos – 10, Amerikos – 5, Australijos – 1). Neatvyko 17 (kai kurie nesusitvarkė vizų), bet buvo ir netikėtų svečių.

Kongreso išvakarėse, gegužės 26 d., 60-iai svečių buvo surengta visos dienos ekskursija po senąsias Lietuvos sostines Trakus ir Vilnių. Jai entuziastingai vadovavo keli esperanto kalbos mokovai, žurnalistai mėgėjai G. Degėsis ir S. Sobanska. Dvi pirmąsias dienas kongresas dirbo senojoje Vilniaus rotušėje, dar kitas dvi – LR Seimo Konstitucijos salėje. Kongreso dalyvius raštu sveikino

Esperantininkų klubo nariai po seminaro Trakuose

Virginijos Valuckienės nuotr.

premjeras G. Kirkilas („Jūsų kongresas unikalus, nes galima bendrauti be vertėjų“), LR Seimo pirmininkas Č. Juršėnas („Esperanto yra vienintelė kalba, kuri sudaro galimybę tikrai lygiateisiškai bendrauti tautoms“), užsienio reikalų ministras P. Vaitiekūnas („Džiaugiuosi, kad pasaulinis esperantininkų žurnalistų kongresas vyksta Lietuvoje, kurioje yra esperanto kalbos autoriaus Liudviko Zamenhofo gyvenimo pėdsakų“).

Pagrindinė kongreso diskusijų tema – „Tarptautinis tarpkultūrinis bendravimas: žurnalizmas ir esperanto“. Perskaityta 50 žurnalistinės tematikos pranešimų. Tačiau svarbiausias kongreso rezultatas – pasiektas susitarimas dėl Pasaulio esperantininkų žurnalistų asociacijos (*Tutmonda Esperantista Ĵurnalista Asocio*, *TEJXA*, liet. *TEŽA*),

kurios būstinė Lietuvoje, veiklos atnaujinimo. Susitarta, kad jos pirmininku bus Audrys Antanaitis, o generaliniu sekretoriumi – Vytautas Šilas.

Praėjo dar du mėnesiai, ir 2008 m. liepos 19–26 d. per Pasaulio esperantininkų kongresą vykusiame *TEŽA* suvažiavime buvo pritarta parengtiems *TEŽA* įstatams bei patvirtinta tokia *TEŽA* valdyba: A. Antanaitis (pirmininkas, Lietuva), Kalle Kniivila (pavaduotojas, Švedija), V. Šilas (generalinis sekretorius, Lietuva), Mariana Jevlogieva (Bulgarija), Gabriela Kosiarska (Lenkija), Aleksandras Korženkovas (Rusija), Dieteris Rooke (Šveicarija). 2008 m. gruodžio 18 d. *TEŽA* buvo įregistruota Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registre (įm. kodas 302290854). Tokiu būdu *TEŽA* tapo pirmąja tarptautine

organizacija, įregistruota Lietuvoje! Šiuo metu ji turi 109 narius iš 38 šalių. Šioje organizacijoje Lietuva turi 11 atstovų, trys iš jų LŽS nariai (Lietuvą lenkia tik Lenkija – 13 atstovų). Klaipėdos universiteto docento Adomo Skiežgelo studentas sukūrė organizacijos emblemą. Organizacija turi savo tinklalapį www.tejha.org, nariai gauna identifikacines nario korteles.

LŽS Esperantininkų klubas 2008 m. skelbė net du konkursus. Pirmasis – Adomo Jakšto-Dambrausko premijai gauti lietuviškai rašantiems – už geriausią straipsnį esperanto kalbos arba esperantininkų veiklos tema. Šis konkursas neįvyko. Antrasis – už geriausią straipsnį žurnale „Litova Stelo“. Šio konkurso nugalėtojai: gydytojas Valdas Banaitis iš Naujosios Vilnios (I vieta) ir mokytoja Gražina Opulskienė iš Mažeikių (II vieta).

2009-ieji LŽS Esperantininkų klubo nariams ir jų bendraminčiams iš LEŽA buvo reikšmingi dėl turiningo ir sėkmingo seminario Trakuose (seminarą finansiškai parėmė verslo parkas „Gariūnai“), taip pat dėl lietuvių žurnalistų dalyvavimo 94-ajame pasauliniame esperantininkų kongrese Balstogėje (jame vyko ir TEŽA suvažiavimas). Apie šiuos du renginius rašoma LŽS tinklalapyje.

Kadangi profesionalių žurnalistų esperantininkų Lietuvoje nėra daug (ne visi jie LŽS nariai), siekiame paskatinti savo kolegas tapti esperantininkais, o po to ir mūsų klubo nariais. Esperanto

kalbą per kelis mėnesius nesunku pramokti ir savarankiškai iš vadovėlių, kurių išleista nemažai. Be to, veikia ir nuotoliniai internetiniai kursai (lietuviams <http://lt.lernu.net>). Taigi neužsidarome savo rate – kviečiame į jį visus žurnalistus. Juk ateityje vyks nauji žurnalistų susitikimai (2010 m. kongresas Kuboje, o 2011 m. – Kopenhagoje).

KAIP IR DERA MŪSŲ KLUBUI – KELIAVOME, PRAMOGAVOME

Gerimantas Statinis

LŽS Kelionių ir pramogų klubas per 2008 m. dalyvavo 18-oje įvairių renginių, pradedant pramogomis pirtyse, vandens parkuose, ekskursijomis į šv. Dvasios bažnyčios požemius, Vilniaus bernardinų kapines, baigiant spektaklių ir džiazo koncertų lankymu.

Klubo narys Jonas Nekrašius vadovavo ekspedicijoje „O. Truchano kelias“ po Tasmaniją ir Australiją, o grįžęs pasidalijo išpūdžiais ir užfiksuotais vaizdais su kolegomis. Jis ketina rašyti knygą apie garsųjį lietuvių kilmės Tasmanijos gamtosaugininką, fotografą ir keliautoją Olegą Truchaną.

Kitas fotografas ir keliautojas Paulius Normantas įstojo į mūsų klubą ir visi kartu Vilniaus rotušėje šventėme jo 60-ies metų jubiliejų, taip pat naujojo fotografijų albumo „Butanas – Drakono ir maldų karalystė“ pristatymą.

Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje šių eilučių autorius pristatė savo naująją knygą „Pasiklydęs Amazonijoje: Mato Šalčiaus klajonių pėdsakais“, tuo pačiu paminėtos garsaus lietuvių tarpukario žurnalisto, rašytojo ir keliautojo M. Šalčiaus 118-osios gimimo metinės. Renginyje dalyvavo keliautojo dukra Raminta Šalčiūtė-Savickienė, kurią mūsų nariai globoja. Kelionių ir pramogų klubo vienerių metų sukakčiai paminėti Vilniaus centriniame pašte surengta fotografijų paroda, kurioje atsispindėjo išpūdingiausios kelionių akimirkos.

Atmintina buvo kelionė į Girionis Kauno rajone, kur miške sodinome pušaites.

Čia vykdėme projektą „Keliauk kitaip!“, kurio metu ne tik keliaujama, bet ir atliekami naudingi gamtosaugos darbai. Romantiška nakvynė Pažaislio vienuolyne ir kitądien organizuota ekskursija po Kauno marių regioninį parką padėjo ne tik pasijusti klajūnais, bet ir būti naudingiems savo kraštui.

Keliavome į Latviją: Siguldą, Turaidą, vėliau Gaujos nacionaliniame parke baidarėmis plaukėme Gaujos upe. Nuostabūs rausvojo smiltainio krantų skardžiai plaukiant priminė Sibirą. Lankant Cēsī – Livonijos ordino sostinę, pilyje mus lydėjo viduramžių drabužiais pasidabinę šeimininkai.

Grupė klubo narių Europos Parlamento narių kvietimu lankėsi Strasbūre ir Briuselyje, kur susipažino su Europos Sąjungos struktūra. Įdomiausia buvo laisvoji dalis, kai galėjome aplankyti šių miestų istorines įžymybes. Juk mes – keliautojai!

Kelionių ir pramogų klubo nariai Girionyse, Kauno r. Klubo pirmininkas Gerimantas Statinis – puiškus muzikantas

Vido Dulkės nuotr.

Thorung La perėja (5 416 m) Himalajų kalnuose, Nepale

Renatos Cibulskienės nuotr.

Visą spalį Linas Senkus ir aš buvome išvykę į etnožygį „Nuo Žemynos iki Anapurnos“, kurio tikslas – rasti sąsają tarp baltų Žemynos ir induistų Anapurnos deivių, arba indoeuropiečių proistorės pėdsakų ieškojimas Himalajuose. Panašius tikslus kėlė tarpukario keliautojas Antanas Poška. Anapurnos viršūnė Nepale yra viena aukščiausių pasaulyje, ji pavadinta derlingumo deivės vardu. Šioje kelionėje buvo įvairiausių potyrių, pradedant plaukimu kalnų upėmis, 200 km pėsčiųjų žygiu kalnais, įveikiant 5 500 m aukščio perėją, baigiant egzotiška kelione drambliais džiuŅglėse. Žygio metu telefonu pirmąkart iš Nepalo buvo tiesiogiai perduodami reportažai Lietuvos radijo laidai „Ryto garsai“. Visos kelionės Himalajuose metu plazdėjo klubo vėliava, primindama, kad Lietuvos žurnalistai nebijo ekstremalių išbandymų!

MŪSŲ DUKART DAUGIAU

Viktoras Trofimišinas

LŽS Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubui 2008-ieji buvo augimo metai. Klubą 2006-aisiais įsteigė 13 žurnalistų, o dabar mūsų gretose 22 nariai. Klubas vienija Prienų rajono ir Birštono miesto laikraščio „Gyvenimas“, Šakių rajono laikraščių „Valsčius“ ir „Draugas“, Kėdainių rajono laikraščių „Rinkos aikštė“ ir „Mugė“, Vilkaviškio rajono laikraščio „Santaka“ ir Kaune leidžiamo agroverslo žurnalo „Mano ūkis“ žurnalistus.

Mūsų veiklos kryptys – profesinis tobulėjimas, bendruomeniškumo ugdymas, kūrybinių ryšių stiprinimas. Klubo nariai nuolat dalyvauja LŽS rengiamuose mokymuose ir seminaruose, o birželio mėnesį Birštono „Tulpės“ sanatorijoje patys surengėme seminarą apie vadovų ir pavaldinių bendravimo ypatumus. Kaip pradėti dalykinį pokalbį, kaip kalbėtis su darbdaviu dėl atlyginimo, profesinio tobulėjimo perspektyvų, kaip reaguoti į kritiką, pasiūlymą išeiti iš darbo? Šiuos klausimus seminare „Dalykinio bendravimo menas. Kaip daryti įtaką savo bendradarbiams“ gvildeno lektorius dr. Tomas Lagūnavičius.

Darbuotojų tarpusavio santykiai ir darbuotojų santykiai su darbdaviu kuriami kasdien, todėl svarbu mokėti

konstruktyviai pateikti savo mintis, ne tik klausytis pašnekovo, bet ir jį išgirsti. Darbinės komunikacijos sėkmę lemia dalykinio bendravimo taisyklių ir technikos išmanymas bei gebėjimas tinkamai taikyti įvairiose situacijose. Šie postulatai buvo tik įžanga į visą dieną trukusį seminarą, kuris baigėsi praktiniais užsiėmimais.

T. Lagūnavičiaus seminarų dalyvių atsiliepimai dažniausia būna kontroversiški. Taip buvo ir šįkart: vieni sutiko, kiti prieštaravo išsakytoms mintims, tačiau surastas ir bendras vardiklis – proga permąstyti žinomas tiesas ir pasistengti kažką pakeisti savo darbe ir santykiuose su kolegomis. Galbūt požiūrį.

Metinė klubo išvyka buvo surengta rudenį į Kėdainius. Ta proga aplankėme Kauno pakraštyje esančią pagrindinę spaustuvę „ab“, susitikome su jos įkūrėju – pagrindžio spaustuvininku Vytautu Andziuliu. Kėdainiuose buvo surengta apžvalginė ekskursija aplankant Didžiosios rinkos aikštę, evangelikų reformatų

Kolegų viešnagė Kėdainių „Rinkos aikštės“ redakcijoje

Viktoro Trofimišino nuotr.

bažnyčią ir kunigaikščių Radvilų mauzoliejų, Senosios rinkos aikštę ir žydų sinagogą, karmelitų vienuolyną (Kėdainių krašto muziejų), Medžio skulptūrų muziejų, „Šviesiąją“ gimnaziją.

Kėdainiuose vyko ir Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubo metinis ataskaitinis rinkiminis susirinkimas. Klubo pirmininku trečiai kadencijai išrinktas aš, žurnalo „Mano ūkis“ redaktorius, valdybos narėmis – Eglė Kviesulaitienė („Santaka“, Vilkaviškis) ir Dalė Lazauskienė („Gyvenimas“, Prienai).

Klubo narių skaičiui perkopus dvi dešimtis, įgijome teisę deleguoti į LŽS Tarybą antrąjį narį. Susirinkimas į LŽS Tarybą delegavo Ramunę Vlasenkiene (Kaunas).

2008-ųjų pabaigoje Vilkaviškio krašto laikraščio „Santaka“ žurnalistė Birutė Nenėnienė minėjo garbingą jubiliejų. Ta proga kolegę sveikino klubas ir „Santakos“ kolektyvas, kurio didžiąją dalį pati Birutė ir subūrė. Dirbti Vilkaviškio laikraštyje B. Nenėnienė pradėjo korektore, vėliau tapo laišku skyriaus vedėja, atsakingą sekretore, redaktoriaus pavaduotoja, o galiausiai redaktore. Dabar ji yra šio laikraščio korespondentė.

Sukaktuvinėmė juokaudama sakė, kad per visą gyvenimą kojos nebuvo kėlusios iš savo rajono: čia gimė, augo, mokėsi, aukštąjį išsilavinimą įgijo neakivaizdžiai, čia dirba, gyvena. Anot Birutės, dirbti žurnalistė gimtajame rajone nėra paprasta, labai didelė atsakomybė: kiekvieną žodį pasveria keliskart, prieš guldydama jį į eilutę.

Daugiau informacijos apie klubo veiklą galima rasti interneto svetainės www.mediaforumas.lt rubrikoje „Žurnalistų veikla“.

KURIAME IR MOKOMĖS

Evaldas Petrauskas

TV operatorių klube šiuo metu yra daugiau nei 20 narių, dirbančių įvairiose šalies televizijose.

Vizualinės informacijos rinkimas – sudėtingas procesas
Gedimino Bartuškos nuotr.

Mūsų klubas aktyviai prisideda rengiant jaunimą. Antri metai televizijų operatoriai savo žiniomis ir patirtimi dalinasi su Kauno jaunųjų fotografų studijos „Kadras“ komanda.

Kiekvieną pavasarį organizuojame kūrybinę stovyklą-seminarą, tradiciškai rengiamą Anykščių rajone, Andrioniškio kaime. Graži gamta ir gera nuotaika kolegoms leidžia ne tik aktyviai pailsėti, bet ir kūrybiškai atlikti paskirtas profesines užduotis.

Kita gražia tradicija tapo televizijos diena, minima lapkritį. Šį mėnesį TV operatorių klubas rengia videominiatiūrų konkursą. Filmukus iki 100 sekundžių trukmės kuria operatoriai, vėliau, komisijai išrinkus nugalėtojus, vyksta viešas jų demonstravimas, skelbiami nugalėtojai.

Dalyvaudami TV operatorių klubo veikloje kolegos demonstruoja savo gebėjimus, kartu mokosi iš klaidų.

P. S. Lietuvos žurnalistų sąjungoje taip pat yra Alytaus skyrius, Spaudos fotografų, Jaunųjų žurnalistų klubai bei režisierių gildija (įsikūrė 2009 m. rudenį).

NE „DĖL TRUPINIO AUKSO...“

V. Kudirka

Vinco Kudirkos, Vytauto Gedgaudo, Vaižganto premijos.
Tradiciniai LŽS konkursai. Laureatai, jų darbai

ARŪNAS MILAŠIUS,
DR. VINCO
KUDIRKOS PREMIJOS
LAUREATAS UŽ
STRAIPSNIŲ CIKLĄ
DIENRAŠTYJE
„VERSLO ŽINIOS“

– **K**ą Jums asmeniškai reiškia dr. Vinco Kudirkos asmenybė? Kaip pasijutote laimėjęs jo vardo premiją 2008-aisiais? Kuo ji Jus įpareigoja?

– Vincas Kudirka mane, kaip suvalkietį, žavi tuo, kad gyvenime jis nebuvo išglaištyta asmenybė, koks vaizduojamas istorijos vadovėliuose. Jis buvo natūralus žmogus su savo silpnybėmis ir netgi nuodėmėmis. Turbūt dėl to ir buvo smagu gauti šio mūsų šviesuolio vardo premiją, nes jaučiu, kad tai įvertinimas ne tik už akademinis darbus ir ne tik už tai, kas pasiekia laikraščių puslapius, bet ir už ieškojimą. Tikiuosi, kad kada nors dienos šviesą ir išvys būtent tokia biografija, kurioje bus atversti nauji šios asmenybės gyvenimo puslapiai.

– **Žurnalistika ir komercija. Kaip, Jūsų nuomone, tarpusavy dera tokie dalykai? Ar komercija (netgi ne verslas, kuriuo tampa jau kone visa žurnalistika, išskyrus kultūrinę) jau baigia iš žiniasklaidos išstumti idėjas, įsitikinimus,**

tarnystę skriaudžiamam žmogui, tiesos paieškas – visa, kam buvo ruošiami studentai universitete?

– Nežinau, kas laukia Lietuvos žiniasklaidos šiais ir ateinančiais metais. Nežinau, kaip ji atrodys po penkerių metų, nors dar prieš metus būčiau kibęs į atlapus bet kam, kuris būtų pasakęs ką nors panašaus. Tada atrodė, kad pokyčiai vyksta dėsningai ir tvarkingai, o klasikinė žurnalistika, egzistuojanti bent pora šimtų metų, išgyvena aukso dienas. Vienas po kito dygo naujienų portalai ir steigėsi nauji popieriniai dienraščiai. Niekas nekreipė dėmesio į Vakarų pusėje skambančius pavojaus varpus, kad žurnalistika, paremta etika, analize ir kokybišku darbu, yra pavojuje, nes atėjo jo didenybė Internetas.

Iš pradžių internetas atrodė kaip nekaltas žaislas, kuris vėliau tapo gyvenimo dalis, o prasidėjus sunkmečiui apnuogino visas mūsų cecho piktžaidzes, kurių, pasirodo, buvo ne taip ir mažai. Neturiu nieko prieš pasaulinį informacinį voratinklį, tačiau šiandien, deja, toje pačioje žiniasklaidoje jis kerta šaką, kuri maitina jį patį.

Iki šiol žurnalistika, būkime pragmatikai, gyveno iš to, kad buvo galima pelningai parduoti žinią. Nemanau, kad tai smerktina, tiesiog tai verslas, kuris gali būti plėtojamas pagal visus etikos ir moralės standartus. Gaila, kad Lietuvoje tai tėra tik teorinė aksioma – vis daugiau leidėjų pamiršta savo principus, kai mato galimybę uždirbti iš bet kokios žinios. Nesvarbu, ar tai būtų kraujas, šeimos

Arūnas Milašius (pirmas iš kairės), Dr. Vinco Kudirkos premijos laureatas

Erikos Straigyтės nuotr.

nelaimė, ar tiesiog nupirktas „kompromatas“. Beje, daugiausia mokama už neišspausdintą naujieną. Ši tamsioji taisyklė vis dar galioja.

Mūsų žiniasklaidos moralę ištvirkino ir lengva ranka dalijami Europos Sąjungos pinigai. Kam dirbti ir investuoti siekiant pritraukti skaitytoją ir uždirbti iš reklamos, kai galima pinigus tiesiog gauti. Liūdniausia esti rajoninėje spaudoje, kuri tai pavertė taisykle – nesipyk su meru ir vietiniais politikėliais, nes kitaip finansinis šaltinis bus užtvenktas.

Bet grįžkime prie pamatinių dalykų – šiandien, kai atėjo interneto portalų era, galimybių parduoti gerą tekstą ar gerą naujieną lieka vis mažiau. Visiems reikia kokybiškų tekstų ir naujienų – greitai ir, pageidautina, nemokamai. Jei dar prieš dešimt metų laikraštis, kuris išspausdino gerą rašinį, galėjo tikėtis, kad jo tiražas

bus išgraibstytas, šiandien to nebėra. Vos tik leidinys atsidurs spaudos kioskuose ir portalų redakcijose, po dešimties minučių šią naujieną jau galės laisvai skaityti kas tik nori, nes ji bus paskelbta dešimtyse portalų – įstatymai nedraudžia cituoti. Leidinys, kuris mokėjo žurnalistui už jo darbą, tiesiog lieka kvailio vietoje. Autorius, beje, taip pat negauna net moralinio pasitenkinimo dėl savo darbo, nes „cituoju“ jo pavardė tiesiog nubraukiama kaip niekam nereikalingas priedas. Niekas dėl to negraužia sąžinė, o portalų vadai stengiasi apsimesti, jog taip nėra, nors kartais „citavimas“ pavirsta ir plagiatu. Netvirtinčiau to taip drąsiai, jei pačiam nebūtų tekę su tuo susidurti. Ne kartą teko matyti savo rašinius „didžiuosiuose portaluose“ – tekstuose tiesiog buvo pakeisti keli sakiniai ir prie jų jau puikavosi žurnalisto, kuris „kūrybingai perdirbo

tekstą“ pavardė. Į laiškus portalų vadovai nesiteikė atsakyti.

Kiek man žinoma, didžiausių naujienų svetainių vadovai buvo pradėję derybas, kad informacijos nevogtų vieni iš kitų. Absurdas? Ne, tiesiog realybė. Patys šių svetainių vadovai neneigia, kad puikiai supranta, jog parazituoja „popierinės spaudos“, kuriai kasdien vis sunkiau išgyventi, sąskaita. Blogiausia, kad nebereikia autoriaus, kaip asmenybės, savo srities žinovo ir autoriteto. Reikia žmonių, galinčių „generuoti naujienų srautą“. Kiek tos naujienos profesionalios, dažnai tampa antraeilium dalyku.

Prie ko lenkiu liūdnoje raudose apie žurnalistiką, kuri man miela ir kuria, laimei, dar nesu nusivylęs. Šiandien žurnalistikai sunku visame pasaulyje, nes keičiasi pats pasaulis. Milijardinius nuostolius patiria didžiausios pasaulio žiniasklaidos imperijos. Kai kilo išlikimo klausimas, pradėjo vienyti seni priešai, nes visi supranta, kad šiandien didžiausias turtas – ne „naujienų srautas“, o originalus ir kokybiškas turinys. Kalbant paprasčiau, įdomūs tekstai, dėl kurių lankytojas ateina į portalą ir perka laikraštį. Prasidėjo kova dėl to, kad tokius rašinius būtina išlaikyti. Pirmieji teismo procesai jau laimėti. Dėl plagijavimo yra nukentėjusiųjų ir Lietuvoje. Manau, kad vėl grįš laikas, kai autorius, kuris šiandien, deja, nuvertintas, vėl bus reikalingas. Nesiimu spręsti, kiek laiko tai užtruks. Nemanau, kad internetas užleis pozicijas ir kad vėl išpopuliarės

popieriniai laikraščiai, – laikai pasikeitė nebegrįžtamai. Tačiau pamatinis dalykas, kad tik geras tekstas pritraukia skaitytoją-lankytoją-pirkėją, išliks. O gerus tekstus rašo tik asmenybės, kurioms pagarba turės sugrįžti.

P. S. Jei kam įdomu, Vokietijos žiniasklaidos koncernas „Axel Springer“, 27 pasaulio valstybėse leidžiantis daugiau nei 150 laikraščių ir žurnalų, net sunkmečiu vienas iš nedaugelio Vakaruose skaičiuoja kylančius savo laikraščių bei žurnalų tiražus ir augančias pajamas. Koncerno sėkmės paslaptis – kokybiški tekstai, kuriuos galima rasti tik jo leidiniuose ir kuriuos bendrovės teisininkai gina kaip liūtai.

Kalbėjosi Benas Urbutis

PASVEIKINIMAS LAUREATEI AUDRONEI

Vincentas Uždavins

Audronė Jankuvienė, ilgametė „Kauno dienos“ žurnalistė, LŽS skiriamą prestižinę Vytauto Gedgaudo premiją pelnė kasdieniu, atkakliu darbu, kainuojančiu daug dvasinių jėgų ir publicistinės energijos. Tarsi suvedama savo žurnalistinės karjeros, o tiksliau – nepalijaujamo dalyvavimo

miesto gyvenime, balansą, ji 2007 m. išleido knygą „Žodžiai kaip smėlis. Žvilgsniai“. Joje – tiriamieji komentarai – ataskaita skaitytojams už 2000–2007 metus. Komentarų temų skalė plati: politinės intrigos, finansinės aferos, kaimo žmogaus nuvertinimas ir t. t. Trumpieji tekstai skaitytoją žavi sakinio taupumu ir autorės principingumu. Autorės žvilgsnis skvarbus, stilius lakoniškas ir drauge aistringas. Pasirinktus konkrečius faktus ji susintetina ir apibendrina, remdamasi savo filosofine-etine pasaulėžiūra. Žvilgsnyje-komentare „Nauja pora KGB kaliošų“ (2005 m. sausio 5 d.) Audronė Jankuvienė, apmąstydamą dvigubus standartus, valdžios taikomus sau ir eiliniams piliečiams, – reiškinių, būdingą mūsų

Audronė Jankuvienė, Vytauto Gedgaudo premijos laureatė

A. Jankuvienės asmeninio archyvo nuotr.

valstybės politikams, rašo: „Tai, kad vienu atveju demonstruojame šventeišką principingumą, o kitu panašiu atveju atlaidžiai patapšnojame per petį, kad jau sunku suvokti, kas Lietuvoje yra etiška, o kas ne, kas teisėta, o kas neteisėta, kas moralu, o kas amoralu, kas demokratiška, o kas antidemokratiška, turbūt labiausiai trikdo daugumą eilinių piliečių. Kiekvienas atvejis, kai taikomi dvigubi teisės, etikos, moralės standartai, visuomenėje palieka nusivylimo ir kartėlio pėdsakų.“

Iš „Kauno dienos“ Audronė Jankuvienė išėjo 2007 m., kai dienraštis atiteko naujiems šeimininkams. Tada pasitraukė būrys ilgamečių laikraščio darbuotojų, kurių pavardės skaitytojams buvo tapusios žurnalistinio meistriškumo ir pasitikėjimo ženklu.

„Laikraštis kartu su miestu ir jo žmonėmis išgyveno sudėtingus istorinius ir politinius lūžius, tačiau visuomet išlaikė orumą ir tvirtai laikėsi svarbiausių vertybių ir principų – objektyvumo, patikimumo, nuomonių įvairovės ir tarnavo vieninteliu – visuomeniniam interesui. Žiniasklaida vadinama ketvirtąja valdžia, turinčia galingą viešosios kontrolės ginklą. „Kauno diena“ niekada nesistengė tapti valdžia – ji stengėsi garbingai stovėti tarp piliečių ir valdžios, kad šie geriau girdėtų ir suprastų vienas kitą, o atviras dialogas būtų naudingas visiems...“ Simboliška, tai buvo paskutinis Audronės Jankuvienės žvilgsnis „Kauno dienoje“.

Išėjusi žurnalistė surinko savo komentarus, turinčius išliekamąją vertę, į knygą,

kurios *Žodyje* skaitytojams vis dar abejoja laikraščinio žodžio išliekamumo prasme: „Darbas dienraštyje yra nedėkingas laiko prasme – nepalaujamas žinių, naujienų, įvykių srautas išbarsto žodžius kaip smėlį, ir net po 23 metų žurnalistikoje esu priversta klausti savęs: ar kas nors tame lėkime turėjo bent dalelę išliekamosios prasmės?“

Turi, Audrone, turi... Nė vienas žodis, tartas ar rašytas iš širdies, kuris įgauna visuomeninį skambesį, nevirsta smėlio kruopelėmis. Žodis ilgai aidi skaitytojo sąmonėje ir tampa aforizmu, kurį dažnas, apmąstydamas savo ir kitų gyvenimus, pacituoja atitinkamomis progomis. Štai keletas Audronės Jankuvienės aforizmų:

*Mes skaičiuojam dienas
ir nepastebim lekiančių metų.*

☪ ☪ ☪

*Mes kalbame per daug,
o mylime per retai.*

☪ ☪ ☪

*Mes mylime mirusius,
tačiau nemylime gyvųjų.*

☪ ☪ ☪

*Mes daug kalbame
ir mažai pasakome.*

☪ ☪ ☪

*Naršome po visatą,
bet pamirštame savo sielas.*

☪ ☪ ☪

*Turime daugiau žinių,
bet mažiau sveiko proto.*

JAUNATVIŠKOJI DAKTARĖ FILOMENA

Aldona Žemaitytė

Už knygą „Kiek sveria siela“ gydytoja, publicistė, rašytoja, kelių itin populiarių knygų autorė Filomena Taunytė buvo apdovanota 2008 m. Vaižganto premija. Stebėtinas šios autorės dvasinis gyvybingumas. Bendradarbiaudama su leidykla „Tyto alba“, prieš tai ji išleido knygas „9/10 laimės“ (2003), „Laimingas senelių gyvenimas“ (2004), „7 nuodėmės ir 12 ligų“ (2006). Ir visos šios knygos buvo skaitytojų graibstomos, laikėsi reitingų viršūnėse. Kur jų skaitomumo paslaptis? Aktualūs gyvenimiškieji ir medicinos epizodai, svarbūs skaitytojui, kuris neturi pretenzijų į gilius filosofinius apmąstymus arba snobiškai modernistinius išvedžiojimus. F. Taunytės knygos – tai dabartinės Lietuvos paveikslas su visomis jos nuodėmėmis ir nuodėmėlėmis, pagautas skvarbiu daktarės, diagnozuojančios paciento ligą, žvilgsniu. Džiugu, kad garbaus amžiaus sulaukusiai gydytojai, turinčiai ypatingų literatūrinių gabumų, kone kasmet krinta brandūs, sultingi žodžio vaisiai. (2009 m. pasirodė nauja jos knyga „Gyvenimas be stogo“.)

F. Taunytės kūrinius pamėgę ir beregint juos išgraibstantys skaitytojai knygoje „Kiek sveria siela“ vėl susitinka su kai kuriais

„Sielos neturi tas, kuris nemyli“, – sako
Filomena Taunytė

Aldonos Žemaitytės nuotr.

ankstesniųjų knygų herojais, atranda ir naujų, nes autorė į visuomenę žvelgia netikėtu kampu – per vaikų ir senelių gyvenimą. Šios dvi amžiaus grupės beveik susiliečia, kaip įtempto lanko galai – tai mažiausiai suteršta ir užteršta visuomenės dalis. Vaikystės patiklumas, idealo ieškojimas ir senatviška išmintis tarsi kokios mūro sienos saugo aistrų, ydų ir visokių nedorybių kamuojamą viduriniąją kartą nuo visiško išsigimimo. Autorė užsimoja surasti teigiamą herojų, jo beieškant pro skaitytojų akis praslenka visa plejada margaspalvių personažų – piktų, gaudžių, gudrių, komiškių, nelaimingų... Kas yra tas teigiamas herojus – geras, teisingas arba bent jau savo paklydimus pripažįstantis ir už juos atgailaujantis žmogus? Tas, kuris turi sielą. „O sielos neturi tas, – sako daktarė Filomena, – kuris nemyli.“ Tokių – nieko nemylinčių – Lietuvoje nėra taip jau daug, tik jie matomesni. Juos „populiarina“ ir žiniasklaida, kuriai reikia sensacijų. Gerų ir teisingų, pasiaukojančių ir gailėstingų kur

kas daugiau, bet jie darbuojasi kasdienybės pilkumoje, o ne televizinių lempų apšviestoje salėse.

Kuo knygos „Kiek sveria siela“ autorė žavi savo skaitytojus? Aštriu protu, skvarbiu žvilgsniu, žodžio tikslumui išreikšti išminkinta ranka. Mūsų visuomenės piktžaides daktarė Filomena aprašo su karčia ironija, o kai kada ir švelniu sąmojumi. Politikams ji negailėstinga. Sarkazmas yra aukščiausias satyros laipsnis, ir jo nusipelnę tie, kurie tyčiojasi iš vaikų, nelaimingų motinų, bejėgių senelių, beviltiškų ligonių.

Grakštus ir lengvas knygos stilius, natūraliai liejasi autorės dialogai su savo herojais. Pliekiami mūsų politikos „didvyriai“ – išverstakailiai gobšai, užsigeidę valdžią savo rankose išlaikyti iki gyvos galvos. Į sarkazmą perauganti ironija pajvairina stilių ir kuria intriguojantį pasakojimą. Kasdieniškos situacijos, kurių apstu kiekviename mūsų gyvenimo žingsnyje, susipina su rašytojos išmone, sudarydamos margą dabarties gyvenimo ornamentą. Tame ornamente subtiliais tonais blykčioja mediciniški patarimai, liudijantys ilgametę gydytojos praktiką, išmintimi paremtas liaudies medicinos žinias. Šie mediciniški blyksniai savo švelnia šviesa sušvelnina gana niūrų mūsų gyvenimo paveikslą. Autorė taip meistriškai juos įkomponuoja į siužetą, kad visi „receptai“, kaip gydytis vaistažolėmis, vaisių ir daržovių sultimis, badavimu, dietomis, įvairiais antpilais ir kompresais, yra tarsi įdomioji medicinos enciklopedija, pagardinta literatūriniu padažu.

Optimistė Filomena Taunytė ne tik išjuokia. Ji pati dažnai šypsosi ir juokiasi,

kaip tame knygos viršelyje, nusifotografavusi su savo mylimu šuneliu. Ji juokiasi ne tik iš kitų, bet ir iš savo skurdžios buities, kokią patiria ir dauguma eilinių gydytojų pensininkų, tarnavusių žmonėms per ilgą dorą gyvenimą. Vienoks juokas yra matant mažas mūsų nuodėmes ir silpnybes, kitoks – nedorybes. „Tarp dabartinio elito dorybės išnykusios“, – atsidūsta daktarė Filomena. Aptardama mūsų aukščiausios valdžios supuvimą, nevykusias ir neįvykusias švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos reformas, autorė kandžiai peria valdininkų biurokratų kailius, nors, aišku, toji pirtis jiems nė motais. Bet skaitytojui, ypač skurstančiam pensininkui, lyg balzamas užlaša ant sielos žaizdų, matant, kaip daktarė Filomena lyg skalpeliu režia jų supūliavusias sielas ir parodo visą naujojo lietuvių sugedimą.

Atsisveikindama su skaitytojais daktarė Filomena, tarsi atsiprašydama jų už tą žiaurią visuomenės vivisekciją, su grauduliu beria į mūsų turbūt labai mažai sveriančias sielas savo išminties grūdus. „Nuostabus bendrumas jungia senatvę ir ankstyvą vaikystę. /.../ Ateinanti ir išeinanti kartos keičiasi tarpusavio eile, tikėjimu ir viltimi. Ir trumpais žodžių potėpiais nutapo esminius visų keturių žmogaus gyvenimo tarpinių bruožus.“ Viltिंगai baigia savo knygą savotišku dvasiniu testamentu: „Per tą laiką, kurią gyventi šioje žemėje man suteiks Kūrėjas, norėčiau papasakoti apie tikrai gerus, tebegyvenančius ar jau išėjusius žmones. Tokiais žmonėmis vertėtų sekti ir apie

juos kasdien kalbėti. Nemažai jų pažįstu. Jie sugrąžintų mums idealo ilgesį.“ Kur dingo jos satyros geluonis? Chirurginio skalpelio taikli vivisekcija? Liko tik šviesus ilgesys ir liūdesys, kurie dažnai vaikštinėja kartu.

Autorei – 84-eri. Jai tik dalyti jaunesniems išminties pamokas lyg dovanas ir juoktis iš šiandieninių biurokratų, veltėdžių, girtuoklių, politikierių, kurie drumsčia vandenį per amžius nusistovėjusioje lietuvių sielos tradicijoje, teršia naujosios Lietuvos peizažą ir fiziškai, ir dvasiškai. Tas juokas dažnai būna pro ašaras.

2008 m. LŽS ir NŽKA tradicinių konkursų laureatai

Konkursas „Akiratyje – žmogus“: Regina Musneckienė („Šiaulių kraštas“), Loreta Jastramskienė („Lietuvos žinios“) ir Greta Čižinauskaitė („Kauno diena“).

„Reformos žmogaus labui“: Rita Žadeikytė, Nijolė Koskienė („Šiaulių kraštas“), Inga Saukienė (dienraštis „L.T.“ ir interneto portalas www.delfi.lt).

„Ką pasakytų Temidė?“, Aldona Svirbutavičiūtė („Ūkininko patarėjas“), Sidas Aksomaitis („Respublika“).

„Kultūros versmės“: Audrius Musteikis („Lietuvos žinios“) ir Liuda Jonušienė (Lietuvos nacionalinis radijas).

Antano Macijausko premija įteikta Indrei Makaraitytei („Atgimimas“).

Jono Vileišio premija skirta Antanui Anskaičiui („Savivaldybių žinios“), Vytautui Bagdonui („Anykšta“), Sidui Aksomaičiui („Respublika“) ir Gediminui Beržiniui (Šiaulių televizija).

Redakcijos inform.

LIETUVOS ŽURNALISTIKA: DIENOS IR DARBAI

2008 M. SAUSIS–GRUODIS

LIETUVOS ŽURNALISTIKA: DIENOS IR DARBAI 2008 m. sausis–gruodis

Sausis

☛ 7 d. nemokamų skelbimų rinką Lietuvoje suformavę laikraščių „Alio Reklama“, „Alio vakarai“ ir „Autorinka“ leidėjai, bendrovė „Alio“, įžengė į interneto rinką su nauju skelbimų portalu „Alio.lt“.

☛ 18 d. apdovanoti Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos tradicinių konkursų laureatai. Konkurse „Akiratyje – žmogus“

Sausio 9 d. į tradicinį susirinkimą sugužėję LŽS Seniorų klubo nariai bendravo su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininku Virgilijumi Valančiumi, 2007 m. išrinktu Europos teisėjų asociacijos prezidentu ir Pasaulio teisėjų asociacijos, vienijančios 69 valstybes, viceprezidentu. Seniorai pasveikino tą mėnesį gimusius savo kolegas ir ypač pagerbė jubilatus – Albertą Laurinčiuką ir Antaną Stundį, šventusius savo 80-mečius

triumfavo išimtinai moterys. Laureatėmis tapo Regina Musneckienė („Šiaulių kraštas“), Loreta Jastramskienė („Lietuvos žinios“) ir Greta Čižinauskaitė („Kauno diena“). Valstybės vykdomų reformų, kurios nepaverčia savo piliečių bandomosiomis žiurkėmis, naudą geriausiai atskleisti pavyko taip pat moterims: Ritai Žadeikytei iš „Šiaulių krašto“, jos kolegei Nijolei Koskienei ir Ingai Saukienei (dienraštis „L.T.“ ir interneto portalas www.delfi.lt). Iš konkursui „Ką pasakytų Temidė?“ pateiktų rašinių vertinimo komisijai geriausią išpūdį paliko Aldonos Svirbutavičiūtės („Ūkininko patarėjas“) ir Sido Aksomaičio („Respublika“) rašiniai. Konkurso „Kultūros versmėse“ laureatais tapo Audrius Musteikis („Lietuvos žinios“) ir Liuda Jonušienė (Lietuvos nacionalinis radijas).

☛ 18 d. ryšių su visuomene bendrovė „Publicum“ sostinės Senamiestyje įsikūrusiame bare „Paparazzi“ surengė tradicinę jau ketvirtą žurnalistų ir ryšių su visuomene specialistų šventę „Paparaciai-2007“, kurioje specialiomis nominacijomis įvertino svarbiausius 2007 m. įvykius ir reiškinius Lietuvos žiniasklaidoje.

☛ 25 d. Pakruojo Juozo Paukštelio viešojoje bibliotekoje atidaryta rajono

laikraščio „Auksinė varpa“ veteranų žurnalistų Nijolės ir Algio Padorų fotografijų paroda „Atminties šviesoje“. Ekspozicija skirta Sausio 13-osios septynioliktosioms metinėms, o nuotraukose užfiksuoti vaizdai iš Vilniuje vykusių šiai progai skirtų renginių.

Vasaris

☛ 9 d. didžiausias LŽS Vilniaus skyrius antru mėginimu pakoregavo nuostatus ir išsirinko valdžią – valdybą ir pirmininkę. Ja tapo mažiau kaip prieš mėnesį iš laikinųjų vadovių pasitraukusi Aurelija Arlauskienė.

☛ 22 d. užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas Lietuvos centriniam

Vilniaus „Holiday Inn“ viešbutyje Spaudos fotografų klubas surengė susitikimą su pasaulinio garso kolega – 2003 m. „World Press Photo of the Year“ ir dviejų Pulicerio premijų laimėtoju 46 metų Žanu Marku Bužiū (Jean-Marc Bouju). Pastaruosius kelerius metus Los Andžele gyvenantis prancūzas į Lietuvą atvyko kaip nacionalinio konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2008“ tarptautinės vertinimo komisijos narys

valstybės archyvui simboliškai perdavė „Amerikos balso“ lietuviškų radijo laidų įrašus – 24 jų dėžes perėmė Lietuvos ambasada Vašingtone. Apie sprendimą perduoti „Amerikos balso“ archyvus 2007 m. liepos 24 d. paskelbė JAV federalinis registras, šį prašymą patenkino JAV nacionalinis archyvas. Nuo 1942 m. vasario 24 d. veikianti JAV radijo stotis „Amerikos balsas“ 1951–2004 m. transliavo ir programą lietuvių kalba.

☛ 22 d. Vilniaus rotušėje paskelbti 23 žmonės ir istoriniai faktai ar reiškiniai, kuriais gali didžiulis lietuvių. Projekto „Respublikos nacionalinės vertybės 2007“ iniciatoriai – dienraštis „Respublika“ ir tarptautinė moterų organizacija „Zonta International“. Laikraščio skaitytojai buvo raginami įvardyti tai, ką turime geriausio: asmenybes, kurių nuopelnai galbūt buvo pamiršti ar nepastebėti, ypatingus, išskirtinius mūsų tautos reiškinius. Kandidatai buvo atrinkti penkioms nominacijoms: „Žmogus – amžininkas“; „Žmogus – istorinė asmenybė“; „Atgavintas istorinis faktas“; „Reiškinys, garsinąs Lietuvą“ bei „Respublikos“ skaitytojų balsas“. Skaitytojai savo apdovanojimą skyrė draugijai „Suvalkija“, gynusiai 1941-ųjų tremtinių iš Suvalkijos teises. Istorine Lietuvai asmenybe pripažintas kompozitorius ir dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Garbinga „Žmogaus – amžininko“ nominacija džiaugėsi dainininkė Veronika Povilionienė. Kaip atgavintą istorijos faktą, balsavusieji prisiminė skaudžią ir

daug aukų pareikalavusių pokario metų rezistenciją.

➔ 25 d. Ukrainos Respublikos ambasadoje LŽS atstovai susitiko su didele grupe žurnalistų iš Ukrainos, siekiančios narystės NATO ir Europos Sąjungoje (ES). Skaudžiausia ukrainiečiams tema – priklausomybė nuo valdžios. Čia egzistuoja vadinamoji „komunalinė spauda“, o žiniasklaidos priemonės ligi šiol „neišbaudžiaunintos“.

Kovas

➔ 4 d. Pasvalio Mariaus Katiliškio viešojoje bibliotekoje atidarytos dvi žinomo menininko, fotografuojančio jau daugiau kaip 50 metų, LŽS nario Zino Kazėno fotografijų parodos. „Lietuva

1988–1991“ – fotografijos, sukurtos Z. Kazėnui dirbant Sąjūdžio informacijos agentūroje. Jose užfiksuotos akimirkos iš daugiau nei dviejų šimtų Sąjūdžio rengtų piketų, mitingų, akcijų. „Ici Luxembourg“ („Čia Liuksemburgas“) – tai menininko fotodarbai iš ilgalaikio projekto „L+L“ („Liuksemburgas–Lietuva“). Šis projektas yra kuriamas nuo 2002 m. drauge su Liuksemburgo fotomenininkais.

➔ 7 d. Šiauliuose šeštą kartą vyko šios apskrities žurnalistų renginys „Metų viny“. „Viny“ skiriamos už žurnalistinio darbo „kliukas“, komiškus, juokingus, kartais net absurdiškus nutikimus. Nominacijoje „Čiubingala negali nelakštėti“ kalvio Alberto Martinaičio nukalta viny įteikta Aušrai Savickaitei (dienraštis

LŽS būstinėje grupei vyresniosios kartos žurnalistų įteikti LŽS medaliai „Už nuopelnus žurnalistikai“. Už asmeninį svarų indėlį ginant, plėtojant spaudos ir žodžio laisvę medaliai skirti Vilhelmui Chadzevičiui ir Elenai Sliesoriūnienei, už žurnalisto profesinio vardo stiprinimą ir garsinimą asmeniniu pavyzdžiu – Jūrai Baužytei, už asmeninį indėlį stiprinant LŽS tarptautinį bendradarbiavimą ir pripažinimą – Aleksandrui Icikavičiui, už svarų indėlį į Lietuvos žurnalistikos istoriją – Juozui Baldauskui ir Broniui Raguočiai, už pastangas stiprinant LŽS veiklą – Rimgaudui Eilunavičiui, Albertui Laurinčiukui ir Leopoldui Mykolaičiui

„Šiaulių naujienos“), nominacijoje „Iš dainos žodžių neišmes“ – Evelinai Butkutei („Šiaulių naujienos“), nominacijoje „Kamasutra“ – Marinai Ostapenko (dienraštis „Šiaulių kraštas), „Metų įvaizdžio“ – Oksanai Laurutytei (savaitraštis „Šiauliai plius“), „Ieškokite gudručio“ – Astai Šiukšterienei („Splus TV“), „Gero klausimo“ – Viktorijai Grušaitėi (ŠTV, Šiaulių apskrities televizija).

➤ 12 d. NŽKA, Kalėdimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir Lietuvos kalinių globos draugija pasirašė bendradarbiavimo sutartį dėl kūrybinio konkurso nuteistiesiems ir žurnalistams organizavimo. Susitarta kasmet rengti žurnalistų kūrybinį konkursą „Bausti negalima pasigailėti“. Partneriai taip pat rengs ir kasmetinį kūrybinį konkursą nuteistiesiems, kurie savo gebėjimus galės atskleisti rašydami rašinius ta pačia tema kaip ir žurnalistai – „Bausti negalima pasigailėti“.

➤ 18 d., Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos duomenimis, 2007 m. šalyje buvo registruoti 474 leidžiami žurnalai ir 329 laikraščiai. Pastebima tendencija, kad kiekvienais metais laikraščių mažėja – jie užleidžia rinką žurnalams. 2004 m. buvo leidžiama 418 žurnalų ir 340 laikraščių, 2005 m. – atitinkamai 434 ir 325, 2006 m. – 449 ir 334.

➤ 19 d. Seimo valdybos sprendimu sudaryta laikinoji darbo grupė įstatymo projektui dėl kūrybinių darbuotojų socialinių garantijų rengti. Toks sprendimas priimtas atsižvelgus į LŽS pasiūlymą,

kuriam pritarė ir kitos kūrybinės organizacijos, sudaryti darbo grupę, kuri parengtų reikalingus teisės aktų pakeitimus, numatančius, kaip ir kokia tvarka nuo kūrybinių darbuotojų honorarų būtų mokami socialinio draudimo mokesčiai.

Balandis

➤ 1 d. Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) taryba LRT generaliniu direktoriumi patvirtino žurnalistą, Lietuvos televizijos laidos „Spaudos klubas“ vedėją, 40 metų Audrių Siaurusevičių. Jis pakeitė penkerių metų kadenciją baigusį LRT vadovą Kęstutį Petrauskį.

➤ 3 d. Vilniaus rajone, Pagiriuose, rengdami reportažą nuo smurto nukentėjo LNK laidos „Srovės“ autorė bei vedėja Audrė Kudabienė ir operatorius Gintaras

Balandžio 2 d. Seimo Baltijos Asamblėjos salėje pirmąkart posėdžiavo laikinoji darbo grupė, sudaryta įstatymo projektui dėl kūrybinių darbuotojų socialinių garantijų rengti (iš kairės) Vaclovas Krutinis, Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininkas, Kornelijus Platelis, Meno kūrėjų sąjungų asociacijos prezidentas, Erika Straigyte, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmojo pavaduotoja

Verbickas. Žurnalistai buvo sumušti, nebepataisomai sudaužyta jų televizijos kamera. Smurtą prieš žurnalistus LŽS įvertino kaip išpuolį prieš visuomenę.

☛ 3 d. Vilniaus universitete Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas Česlovas Juršėnas ir Lenkijos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojas Jaroslavas Kalinovskis (*Jaroslav Kalinowski*) Lietuvos ir Lenkijos seimų narių asamblėjos premiją už reikšmingus darbus abiejų tautų bendradarbiavimo srityje įteikė žurnalistams Editai Degutienei ir Algimantui Degučiiui. Šią premiją yra gavę žinomi lietuvių ir lenkų politikai, kultūros veikėjai, mokslininkai – ilgametis „Kultūros barų“ žurnalo redaktorius Bronys Savukynas (1930–2008), profesoriai Tomas Venclova, Alfredas Bumblauskas, Algis Kalėda, Nobelio premijos laureatas Česlovas Milošas (*Czeslaw Milosz*).

☛ 10 d. Lietuvos futbolo federacijos (LFF) būstinėje LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir LFF prezidentas Liutauras Varanavičius pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Joje numatyta, kad žurnalistams, dirbantiems regioninėje ir nacionalinėje žiniasklaidoje, bus sudarytos sąlygos kartu su LFF atstovais lydėti Lietuvos futbolo rinktinės narius į oficialiąsias ir draugiškas varžybas, kurios vyks užsienyje. Federacija taip pat tapo LŽS partnere rengiant žurnalistų Draugystės taurės futbolo turnyrus. Sutartis galios iki 2010 m. lapkričio 30 d., numatyta galimybė ją pratęsti.

☛ 12 d. Vilniuje, „Sportimos“ manieže, vyko pirmasis Lietuvos žurnalistų futbolo turnyras Draugystės taurėi laimėti. Jame dalyvavo šešios komandos – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentų, savaitraščio „Litovskij kurjer“ ir „1 Baltijskij kanal“ žurnalistų bei Vilniaus viešųjų ryšių darbuotojų ekipa.

☛ 24 d. Lietuvos televizijos (LTV) direktoriaus pareigas pradėjo eiti žurnalistas 40 metų Rimvydas Paleckis. Jis šiame poste pakeitė Šarūną Kalinauską. R. Paleckio kandidatūrai vienbalsiai pritarė nacionalinio transliuotojo veiklą prižiūrinti LRT taryba. LTV vadovas kartu yra LRT generalinio direktoriaus pavaduotojas. R. Paleckis rengė ir vedė savaitės įvykių apžvalginę laidą „Savaitė“. Anksčiau jis LTV vedė „Panoramą“, pokalbių laidas „Prašau žodžio!“, „Ieškau darbo“, „Prieštarauk!“ Yra dirbęs komercinėse televizijose, spaudoje, radijuje, LRT administracijoje.

☛ 25 d. žinoma žurnalistė, Vytauto Gedgaudo premijos laureatė, ilgametė įvairių leidinių redaktorė ir sudarytoja, valstybės pripažinta meno kūrėja Aldona Žemaitytė-Petrauskienė tapo ketvirtąja LŽS pirmininko pavaduotoja. Jos sritis – kūrybos reikalai.

☛ 27 d., baigdama 75-uosius metus, Vilniuje mirė žurnalistė, ilgametė LŽS narė Rūta Urbonaitė-Bernotėnienė.

☛ 30 d. europarlamentaras profesorius Vytautas Landsbergis teisme laimėjo bylą prieš „Laisvo laikraščio“ redaktorių ir

steigėją Aurimą Drižių. Teismo sprendimu, A. Drižiaus vadovaujama bendrovė V. Landsbergiui turėjo sumokėti daugiau nei 6 tūkst. litų, nes nebuvo įvykdytas ankstesnis teismo sprendimas laikraštyje paneigti teiginius, jog europarlamentaras „daugelį metų organizavo įvairias provokacijas prieš Kazimierą Prunskienę“.

Gegužė

☛ 7 d. Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos minėjimą LŽS kartu su Biržų rajono savivaldybe surengė Biržų piliečių tirtovės rūmuose. Tik 2008 m. įsteigta Antano Macijausko premija, skiriama už geriausias žurnalistikos darbus arba iniciatyvas, ugdančias patriotizmą, nacionalinio pasididžiavimo jausmą, meilę lietuvių

kalbai ir nacionalinei kultūrai, įteikta Indrei Makaraitytei („Atgimimas“). Taip įvertinta konkursų „Nacionalinis diktantas“ bei „Padovanok Lietuvai viziją“ sumanytoja ir vykdytoja. Vinco Kudirkos premija už straipsnius, 2007 m. skelbtus periodinėje spaudoje, paskirta Arūnui Milašiui, Vytauto Gedgaudo – Audronei Jankuvienei, išleidusiai knygą „Žodžiai kaip smėlis. Žvilgsniai“. Spaudos šventės proga medaliu „Už nuopelnus Lietuvos žurnalistikai“ apdovanota Aldona Žemaitytė-Petrauskienė.

☛ 7 d. Europos jaunųjų žurnalistų (nuo 17 iki 35 metų) konkurso „Praplėsk savo akiratį“ (*Enlarge your vision*), kurį organizavo Europos Komisijos Generalinis plėtros direktoratas ir Europos jaunimo

Iš kairės: Biržų rajono savivaldybės meras Regimantas Ramonas, Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, Arūnas Milašius, Audronė Jankuvienė, V. Gedgaudo premijos fondo steigėja Stefa Gedgaudienė, LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius

Vido Dulkės nuotr.

spaudos asociacija (*European Youth Press*), laimėtoja Lietuvoje tapo Daiva Repečkaitė. Savaitraštyje „Atgimimas“ ji publikavo straipsnį „Nenorime būti kaimynai“ apie Ukrainos siekius tapti ES nare. Konkursas vyko visose ES šalyse, sulaukta 400 dalyvių darbų. Juose savitai nagrinėtos tokios temos, kaip ES plėtros nauda ir sunkumai, būsimų valstybių narių perspektyvos, europinės vertybės ir Europos integracija.

☛ 8 d. Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismas patenkinio Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Justino Lauciaus prašymą ir nuogybes demonstruojančios pramoginės-informacinės BTV laidos „Uogos. Žinios ir orai“ kūrybinę grupę patraukė baudžiamojon atsakomybėn dėl prokuroro šmeižto ir įžeidimo. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija bei Žurnalistų etikos inspektorius, į kuriuos anksčiau buvo kreipęsis J. Laucius, pripažino, kad BTV laidos kūrėjai šiurkščiai pažeidė Visuomenės informavimo įstatymą ir pažemino prokuroro garbę. Dėl BTV laidos kūrėjų siužeto buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, tačiau vėliau jis buvo nutrauktas – išsižeidusiam prokurorui buvo pasiūlyta kreiptis į teismą privataus kaltinimo tvarka.

☛ Gegužės 9 d. Vilniaus rotušėje „Auksiniais kadrais“ apdovanoti geriausių 2007 m. spaudos fotografijų autoriai – konkurso „Lietuvos spaudos fotografija 2008“ nugalėtojai, atidaryta paroda.

Tylos minute buvo pagerbtas 2007 m. gruodžio 6 d. nužudytas žymus fotografas Viktoras Kapočius. Tarptautinei vertinimo komisijai teko peržiūrėti ir įvertinti per 7 000 nuotraukų, kurias konkursui pateikė apie 140 spaudos fotografų. „Naujienu“ kategorijoje nugalėjo Rolandas Žalgevičius (Šilutė), „Gyvenimo“ – Gediminas Žilinskas („Laima“), „Portreto“ – Gedmantas Kropis („Žmonės“, „Laima“), „Kultūros“ – Ramūnas Danisevičius („Klubas“), „Sporto“ – Andrius Ufartas („Baltijos fotografijos linija“), „Pramogų“ – Stasys Povilaitis (Panevėžys), „Kariuomenės“ – Giedrė Maksimovič (Krašto apsaugos ministerija), „Gamtos ir jos apsaugos“ – Eugenijus Kavaliauskas (Tauragė), „Spindesio“ – Tomas Kauneckas („Ciklopas“), „Reportažo“ – Rolandas Parafinavičius („L.T.“). Toks konkursas surengtas jau septintą kartą

☛ 12 d. Lietuvos televizijos naujienų (LTN) vadovu pradėjo dirbti 43 metų Audrius Matonis, buvęs naujienų agentūros BNS vyriausiasis redaktorius. LTN direktoriaus poste jis pakeitė gegužės pradžioje atsistatydinusią Aušrą Lėką. A. Matonis – vienas iš BNS steigėjų, agentūroje dirbęs nuo 1992-ųjų. 1986–1992 m. jis dirbo Lietuvos radijuje, rengė laidas užsieniui.

☛ 13 d. Lietuvos televizijos programų direktoriumi paskirtas Jonas Banys, iki tol dirbęs daugelyje žurnalistikos sričių, kūręs dokumentiką, reklamą, dėstytojavęs.

☛ 15 d. įvykusiame LŽS Klaipėdos apskrityties skyriaus narių visuotiniame susirinkime naująja vadove trejiems metams išrinkta Jolanta Beniušytė, ligi tol buvusi šio skyriaus pirmininko pavaduotoja. Susirinkime išrinkta nauja skyriaus valdyba ir taryba.

☛ 19 d. LRT tarybos pirmininku išrinktas LRT tarybos narys, 60 metų verslininkas Valentinas Milaknis. Šiame poste jis pakeitė kadenciją baigusį Romą Pakalnį. 2001–2003 m. V. Milaknis buvo LRT generalinis direktorius. Naujais LRT tarybos nariais tapo Vytauto Didžiojo universiteto docentė Auksė Balčytienė, kurią delegavo Lietuvos mokslo taryba, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos pirmininkas Dainius Radzevičius (Lietuvos meno kūrėjų asociacija), Mokyklų tobulinimo centro vadovė Eglė Pranskūnienė (Lietuvos švietimo taryba) ir žurnalo „Naujasis Židinys-Aidai“ vyriausiasis redaktorius Saulius Drazdauskas (Lietuvos vyskupų konferencija). Jų kadencija truks iki 2014 m. gegužės 19 d. Naujieji nariai Taryboje pakeitė kadenciją baigusius botaniką Romą Pakalnį, informatiką Laimutį Telksnį, filosofą Vytautą Ališauską ir režisierių Gytį Lukšą.

☛ 26 d. Prezidentūroje iškilmingai pristatyta knyga „Pirmasis Lietuvos Konstitucijos egzaminas“. Į renginį kartu su būriu garbingų svečių buvo pakviesti ir pernai vykusio Konstitucijos egzamino nugalėtojai, savivaldybių turų laimėtojai, koordinatoriai. Knygą, skirtą 2007 m.

pirmąkart šalyje surengtam Konstitucijos egzaminui, Teisingumo ministerijos iniciatyva išleido LŽS. Konstitucijos egzamino projektą globojo Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus, vykdė LŽS kartu su Teisingumo ministerija ir partneriais.

☛ 27 d. LRT taryba vienbalsiai patvirtino naują Lietuvos radijo direktorę – 37 metų Jurgitą Litviniene, iki tol vadovavusią naujienų agentūrai BNS. Lietuvos radijo ir Lietuvos televizijos direktoriai yra kartu ir LRT generalinio direktoriaus pavaduotojai. BNS naujienų agentūroje J. Litviniene dirbo nuo 1998 m., nuo 2004 m. jai vadovavo.

☛ 27–30 d. Vilniuje vyko Pirmasis pasaulio esperantininkų žurnalistų kongresas. Daugiau kaip 180 jo darbe dalyvavusių, bendradarbiavimo, taikos ir tarptautinės esperanto kalbos idėjas puoselėjančių bei skleidžiančių žurnalistų iš beveik 40 valstybių siekė suteikti naujo turinio esperanto kalbai žurnalistikoje, aptarė pasaulio kalbų lygiateisiškumo ir daugiakalbystės sklaidos idėjas. Pasaulio esperantininkų žurnalistų asociacijos (TEJHA) prezidentu išrinktas vienintelis pretendentas į šį postą – 49 metų žurnalistas Audrys Antanaitis. A. Antanaitis – „Žinių radijo“ laidų „Raktas“, „Avilyš“, „Laisvės kryžkelės“ ir komercinės televizijos „Penktas kanalas“ laidos „Dviguba tiesa“ autorius ir vedėjas, LŽS pirmininko pavaduotojas, LŽS Esperantininkų žurnalistų klubo bei Lietuvos esperantininkų

žurnalistų asociacijos vadovas. Penkių narių TEJHA valdyboje yra dar viena lietuviška pavardė – tai Vytautas Šilas, esperanto kalba leidžiamo žurnalo „Litova stelo“ („Lietuvos žvaigždė“) redaktorius.

Pasaulio esperantininkų žurnalistų asociacijos valdyba: (iš kairės) M. Jevlogieva (Bulgarija), D. Rooke (Šveicarija), A. Korženkov (Rusija), A. Antanaitis (Lietuva), K. Kniivila (Švedija), V. Šilas (Lietuva)

Birželis

➔ 3 d. LRT tarybos pirmininku išrinktas istorikas Gediminas Ilgūnas, pakeitęs šiame poste gegužės pabaigoje atsistatydinusį Valentiną Milaknį. Už G. Ilgūno kandidatūrą balsavo septyni Tarybos nariai, du – prieš, vienas susilaikė. 72 metų G. Ilgūnas – vienas labiausiai patyrusių LRT tarybos narių. Jam jau yra tekę būti Tarybos pirmininku 1992–1996 m. LRT tarybos nariu G. Ilgūnas vėl tapo 2004 m. ir juo buvo iki šiol.

➔ 3–5 d. Lietuvoje viešėjo grupė Moldovos Respublikos žurnalistų – nacionalinių ir regioninių dienraščių, nacionalinės televizijos, taip pat „Laisvosios Europos“ radijo (*Radio Free Europe Moldova*) bei Nepriklausomos spaudos asociacijos (*Association of Independent Press, API*) darbuotojų. Svečiai susitiko ir bendravo su LŽS pirmininku D. Radzevičiumi, dienraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pirmuoju pavaduotoju, interneto svetainės www.lrytas.lt vadovu Rimvydu Valatka, dienraščio „Respublika“ vyriausiąja redaktore Ramune Vaičiulyte, LRT generaliniu direktoriumi Audriumi Siaurusevičiumi, dienraščio „Verslo žinios“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoju Arūnu Brazausku, interneto portalo www.delfi.lt vyriausiąja redaktore Monika Garbačiauskaite bei UAB „Komunikacijos mokykla“ direktore Jurgita Tapiniene, lankėsi dienraščio „Kauno diena“ redakcijoje, LŽS Kauno skyriuje.

➔ 6–7 d. tryliktą kartą surengtas tarptautinis žurnalistų ralis „Lietuva 2008“. Lenktynėse dalyvavo 35 ekipažai: po du latvių ir lenkų, vienas ukrainiečių, likusieji – ralio šeimininkų. Visi vairuotojai – žurnalistai, dalyvauti legionieriams iš kitų profesijų neleista. Ralio maršrutas nusidriekė Trakų, Aukštadvario, Kauno, Ukmergės, Panevėžio apylinkių keliais. Lenktynių dalyviams teko įveikti sudėtingą trasą su specialiais greičio ruožais, kuriuos sudarė slalomai, sprintas, rungtyš Kačerginės trasoje. Ralio trasa – 720 km.

Birželio 5 d. Vilniaus universiteto bibliotekoje atidaryta paroda, skirta žurnalisto, literatūrologo, ne vieno iš mūsų dėstytojo doc. dr. Jono Bulotos (1923 06 04–2004 06 08) 85-osioms gimimo metinėms. Prisiminimais dalijosi ir doc. Bronius Raguotis

➤ 7 d. LŽS ir F. Eberto fondas Kupiškyje surengė konferenciją „Žiniasklaida ir politika prieš Seimo rinkimus: ką suvaldys?“ ir seminarą regioninės spaudos žurnalistams „Interneto pritaikymo ir plėtros galimybės regionų žiniasklaidoje“.

➤ 13 d. už jūrinės tematikos populiarinimą „Albatroso“ skulptūrėlės įteiktos LŽS Klaipėdos skyriaus žurnalistei Adelei Žičkuvieni ir jūrų kapitonui Sigitui Šileriui. Nominacija žurnalistei skirta už knygą „Jūra ir likimai“, jūrininkui – už leidinį „Kodėl anksti pražyla kapitonai?“ „Albatroso“ nominaciją įsteigė Lietuvos marinistikos žurnalistų klubas „Marinus“.

➤ 16 d. Seimo rūmuose atidaryta LŽS ir NŽKA nario Stasio Paškevičiaus fotografijų paroda. Daugiausia tai – Lietuvos peizažai.

Birželio 12 d. LŽS Kelionių ir pramogų klubas Vilniaus rotušėje surengė vakarą-susitikimą su garsiu keliautoju, fotografu, žurnalistu, kolekcininku ir poetu Pauliumi Normantu. Renginys buvo skirtas P. Normanto 60-mečiui

☛ 25 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje pristatytas LŽS išleistas almanachas „Žurnalistika 1990–2007“. Apie šio leidinio, atgimusio po 17 metų pertraukos, ištakas pasakojo Domijonas Šniukas, 1973–1989 m. tokiu pat pavadinimu ėjusio metraščio sudarytojas ir redaktorius. Almanacho pristatyme dalyvavo žinoma advokatė, viena almanacho autorių Liudvika Meškauskaitė, nereta viešnia žurnalistų renginiuose. Nieko keisto, juk ji – ir knygos „Žiniasklaidos teisė“ autorė.

☛ 27 d. Kaune simbolines duris atvėrė pirmą kartą Lietuvoje rengiama Europos vasaros akademija Baltijos ir Skandinavijos šalių žurnalistikos studentams, taip pat Lietuvos žiniasklaidos atstovams. Savaitę šioje akademijoje pasikaitas, seminarus ir praktinius mokymus rengė Vytauto Didžiojo universitetas, Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje bei tarptautinis žurnalistikos mokyklų tinklas „InterLinks10.Net“.

Liepa

☛ 1 d. Lietuvos televizijos „Keliaukim!“ vedėja Neringa Skrudupaitė drauge su kitomis 25 moterimis iš ES šalių įkopė į aukščiausią Europos viršūnę – Monblaną (4 810 m). ES šalims atstovavo 21–68 metų amžiaus, įvairių profesijų moterys – žurnalistės, politikės, buvusios profesionaliosios sportininkės.

☛ 3 d. sostinės prekybos centre „Europa“ atidaryta VI tarptautinė aviacinės fotografijos paroda „Moteris ir aviacija“.

Vėliau apie 70 nuotraukų paroda persikėlė į Kauną, Maskvą, Čikagą. Ta proga pristatytas ir fotografijų albumas „Moteris ir aviacija“. Parodos organizatorė – žurnalo „Aviacijos pasaulis“ vyriausioji redaktorė Vilma Jankienė.

☛ 16 d. Panevėžio fotografijos galerijoje atidaryta LŽS ir NŽKA nario Stasio Paškevičiaus (g. 1950 m.) fotografijų paroda. Dviejose galerijos salėse eksponuota apie 50 nuotraukų – portretų ir aktų.

☛ 17 d. Lietuvoje viešinėčią Kazachstano Respublikos atsakingų žmogaus teisių pareigūnų, gynėjų ir nepriklausomų aktyvistų delegaciją priėmė LŽS vadovai. Delegacijos vizitas organizuotas pagal Jungtinių Tautų vystymo programą (JTVP) bendradarbiaujant su JTVP Kazachstano biuru. Vizito metu pristatyta Lietuvos Respublikos patirtis žmogaus teisių apsaugos, institucinės sąrangos ir teisinio reglamentavimo srityse.

☛ 30 d., eidamas 78-uosius metus, Vilniuje mirė LŽS narys, buvęs ilgametis žurnalo „Mūsų sodai“ vyriausiasis redaktorius Pranas Keibas.

Rugpjūtis

☛ 11 d. prie istorinės Norviliškių pilies, Šalčininkų rajone, šalia Lietuvos ir Baltarusijos sienos, surengta kūrybinė jaunųjų žurnalistų stovykla. Ją organizavo LŽS ir Kauno jaunimo žiniasklaidos centras. Jaunieji žurnalistai, kuriems padėjo profesionalūs fotografai ir televizijos žurnalistai, visą savaitę gilinosi į vaizdo kūrybos paslaptis ir patys kūrė vaizdo kūrinius.

☛ 13 d. startavo naujas naujienų portalas ATN.LT (*www.atn.lt*), deklaravęs savo nepriklausomybę nuo politinių ar verslo grupių. Su šio naujienų portalo sukūrimu ir plėtra susijęs strateginis investuotojas iš Olandijos, tačiau investicijų suma nenurodoma.

☛ 15–17 d. festivalio „Be2gether 2008“ teritorijoje Norviliškėse (Šalčininkų r.) vyko LŽS sąskrydis „Žurnalistai už tai-ką-2008“. Estafetes, prizus ir kitas pramogas parengė ugniagesiai gelbėtojai. Sąskrydyje vyko ir kasmetinis tarptautinis futbolo turnyras. Ketvirtus metus iš eilės LŽS ir jos Sporto žurnalistų klubo rengiamame turnyre triumfavo Vilniaus žurnalistų sporto klubo komanda.

☛ 28 d., eidamas 80-uosius metus, Vilniuje mirė žurnalistas, leidėjas, humanitarinių mokslų daktaras, buvęs Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedros docentas Vilius Užtupas, išleidęs į Lietuvos rekordų knygą įrašytą patį mažiausią leidinį – „Lietuviškai knygai 450 metų“ (16x11 mm).

Rugsėjis

☛ 14 d., eidamas 80-uosius metus, Vilniuje mirė LŽS narys, buvęs ilgametis laikraščio „Sportas“ redaktorius Algimantas Litvaitis.

☛ 19 d. LŽS Kelionių ir pramogų klubas bei Klajūnų klubas Vilniuje, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje surengė vakarą, skirtą tarpukario lietuvių žurnalisto, keliautojo, rašytojo, visuomenės veikėjo Mato Šalčiaus 118-osioms

gimimo metinėms paminėti. Renginyje buvo pristatyta žurnalisto, LTV laidos „Keliaukim!“ bendraautorio Gerimanto Statinio knyga „Pasiklydęs Amazonijoje. Mato Šalčiaus klajonių pėdsakais“ ir „Lietuvos ryto“ fotokorespondento Vlado Ščiavinsko fotografijų paroda iš ekspedicijos „Bolivija–Peru‘05 M. Šalčiui atminti“. Vakare dalyvavo M. Šalčiaus duktė Raminta Šalčiūtė-Savickienė, ekspedicijos dalyviai, tarp jų – jos vadovas Gintautas Babravičius.

☛ 28 d. Svėdasuose (Anykščių r.) 2008 m. Juozo Tumo-Vaižganto premija už knygą „Kiek sveria siela“ įteikta gydytojai, rašytojai, LŽS ir NŽKA narei Filomenai Taunytei-Paškonienei. Šitaip įvertintos knygos autorė tapo septintąja šios premijos laureate.

☛ 30 d. Seimo Valdyba pritarė laikinosios Seimo darbo grupės parengtiems įstatymų projektams dėl žurnalistų ir kitų kūrėjų socialinių garantijų.

Spalis

☛ 2 d. prie pirmosios „Atgimimo“ redakcijos sostinės Pylimo gatvėje atidengta atminimo lenta. Tai padaryta įamžinant 2008 m. rugsėjo 16 d. savo 20-ąją gimtadienį pažymėjusio laikraščio istorinę praeitį. Kaip žinome, būtent „Atgimimas“ buvo pirmasis laisvėjančios Lietuvos periodinis savaitraštis.

☛ 15 d. Lietuvos radijo ir televizijos kavinėje pristatyta žurnalisto, 75 metų Stasio Arnašiaus atsiminimų knyga „Interviu su savimi“.

☛ 22 d. Vilniaus universiteto Senato komisija patvirtino naujo mokslo darbų žurnalo „Žurnalistikos tyrimai“, numatomo leisti lietuvių ir anglų kalbomis, redakcinės kolegijos sudėtį. Tai bus periodinis mokslinių straipsnių leidinys, kuris atspindės žurnalistikos (veiklos, kūrybos, struktūros) tyrinėjimus, žinias apie žurnalistikos raidos tendencijas ir naujienas. Redakcinėje kolegijoje yra Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Jyväskylä (Suomija) universiteto, Latvijos universiteto, Varšuvos universiteto komunikacijos ir informacijos mokslininkai. Kolegijos pirmininkas – VU KF dekanas doc. dr. Andrius Vaišnys.

☛ 23 d. paskelbtame kasmetiniame tarptautinės organizacijos „Reporteriai be sienų“ (pranc. *Reporters sans frontières*) tyrime teigiama, kad pagal spaudos laisvę Lietuva pasaulyje patenka į pirmąjį 20-tuką. Mūsų šalis aplenkė tokias valstybes, kaip Vokietija, Didžioji Britanija, JAV, Australija, Japonija, Prancūzija. Tačiau Lietuva nusileidžia ne tik pirmoje vietoje esančiai Islandijai, keliolikai Vakarų Europos valstybių, Naujajai Zelandijai ir Kanadai, bet ir Estijai, Latvijai ir Slovakijai. Surinkusi keturis vertinimo balus, Lietuva šiame sąraše dalijasi 16–19 vietomis su Čekija, Nyderlandais ir Portugalija. Per pastaruosius kelerius metus mūsų šalis gerokai pakilo į viršų – 2005 m. ji buvo 21-oji, 2006 m. smuktelėjo į 27-ąją vietą, o pernai atsidūrė 23-iojoje. Tiesa, 2003 m. Lietuva buvo įrašyta

17-oje vietoje, o per metus buvo pakilusi vienu laipteliu aukščiau.

☛ 25 d. nutrauktas bulvarinio laikraščio „L. T.“ („Laikraštis tau“) leidimas. Leidinys ėjo nuo 2006 m. kovo 3 d. Oficiali priežastis – prastesni nei tikėtasi leidybos rezultatai. Sprendimą stabdyti leidybą bulvarinio laikraščio akcininkai, norvegų žiniasklaidos koncernas „Schibsted“, priėmė ir dėl kitos rimtos priežasties – šiuo metu pasaulio rinkas ištikusios ekonominės krizės. „L. T.“ leido UAB „Ekstra žinios“, anksčiau leidusi kitą bulvarinį laikraštį, „L. T.“ pirmtaką „Ekstra žinios“. 2008 m. liepą „Lietuvos rytas“ atsikratė nuostolingą leidinio ir iš turėtų 34 proc. „L. T.“ akcijų 33 proc. pardavė skandinavams.

Lapkritis

☛ 5 d. Europos žurnalistų federacijos organizuojama Europos žurnalistų protesto akcija „Pakilkime už žurnalistiką!“ (*Stand up for Journalism!*) vyko ir Lietuvoje. Lietuvos žurnalistai 2008 m. pasirinko šūkį: „Už tikrą žurnalistiką!“ Sostinės Rotušės aikštėje susirinko būrys skirtingų kartų ir skirtingų žiniasklaidos priemonių žurnalistų, buvę ir dabartiniai redaktoriai, žurnalistikos studentai, keletas LŽS Jaunųjų žurnalistų klubo narių. Jie bendravo, diskutavo tarpusavyje ir su atsitiktiniais praeiviais, o lygiai 13 val., laikydami plakatą su akcijos simboliška, dviem minutėms nutilo ir sustingo. Akcijos organizatorių pasiūlymu, kiekvienos redakcijos žurnalistai buvo raginami

Akcijos akimirka

tuo laiku padaryti 2 min. pertraukėlę ir nedirbti. Šios simbolinės minutės turėjo būti skirtos pamąstyti apie savo profesiją, save ir kolegas. Vėliau visi akcijos dalyviai pasirašė ant plakato.

➤ 5 d. LŽS Senjorų klube jo pirmininkas Stanislovas Pleskus pristatė naują žurnalisto Adolfo Užos knygą „Gyvenimo karuselė“. Joje – poezija ir miniatiūros. Tai jau trečioji šio autoriaus knyga. Ankstesnės – dvi karikatūrų ir draugiškų šaržų knygelės: „Atgimstančios Lietuvos žmonės“ ir „Mūsų gyvenimo paletė“.

➤ 10 d. mirė buvęs „Suvalkiečio“ (Marijampolė) redaktorius (1987–2007), LŽS narys korespondentas Edvardas Dombrovickas.

➤ 17 d. vertinimo komisija išrinko geriausių konkurso „Žalioji energija Lietuvoje: problemos ir perspektyvos 2008“ kūrinių autorius. Konkursui, kurį organizavo Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, LŽS ir UAB „Komunikacijų

raktas“, o mecenatas buvo koncernas „Achemos grupė“, 20 spaudos ir radijo žurnalistų bei viena penkių autorių televizijos kūrybinė grupė pristatė 35 savo darbus. Nacionalinėje kategorijoje pirmoji vieta atiteko Vytautui Žeimantui („Lietuvos aidas“), antroji – televizijos kūrybinei grupei („Baltijos TV“): žurnalistams Daliai Juočerytei, Julijai Petrošiūtei ir Vaidotui Jakuškai, operatoriui Egidijui Povilaičiui ir montažo režisieriui Rimantui Baltruškai. Regionų žiniasklaidos kategorijoje nugalėjo Regina Musneckienė („Šiaulių kraštas“), Laima Duoblienė („Gyvenimas“, Prienų r.) ir Jurgita Činkienė („Alio Jonava“). Už profesionalumą atskleidžiant temą NŽKA diplomai skirti Irmai Dubovičienei („Valstiečių laikraštis“) ir Sigitui Stasaičiui („Akistata“).

➤ 19 d. Vilniaus rotušėje pristatytas naujas žinomo keliautojo ir fotografo, Lietuvos žurnalistų sąjungos nario

Pauliaus Normanto fotografijų albumas „Drakono ir maldų karalystė – Butanas“.

➤ 19 d. dėl ekonominių priežasčių sustabdyta nemokamo laikraščio „15 min.“ savaitgalio priedo „15 min. sau“ leidyba. Paskutinis minėto priedo numeris išėjo lapkričio 7 d.

➤ Lapkričio pradžioje neribotam laikui sustabdyta nuo 2003 m. ėjusio savaitraščio „Laikas“ leidyba. Laikraštį leido UAB „Rinkos aikštė“, priklausanti „Vikondos“ koncernui.

➤ 30 d. LŽS Televizijos operatorių klubas sostinės kino teatre „Skalvija“ pristatė kasmetinį vaizdo miniatiūrų festivalį-konkursą „Žiūrėk laisvai-2008“. Šių metų tema – „Laiškanešys“. Nerijaus Gulbino darbas „Paskutinė pranašystė“ pripažintas geriausiu. Komisija pripažino, kad autorius geriausiai vaizdu perteikė dramą. Antrosios vietos laureatu tapo Nerijus Baniūnas, trečiuoju – Tomas Ruminas. Komisija skyrė ir du specialiuosius prizus. Prizas „Už nuotaikos sukūrimą“ atiteko Aidui Gurskui, „Už kinematografiškumą“ – Tomui Ruminui. Antrus metus rengtame festivalyje dalyvauti galėjo ne tik operatoriai, bet ir filmavimu besidomintys žmonės.

Gruodis

➤ 18 d. iškilmingame renginyje Vilniaus mažajame teatre paskelbti novatoriškiausi Lietuvos žurnalistai ir žiniasklaidos priemonės, kurie tapo konkurso „Nmedia 2008“ laureatais. Žurnalisto novatoriško kūrybinio sprendimo nominacijos spaudos kategorijoje atiteko Agnei Gintautaitei, interneto – Artūriui Račui (<http://racas.lt>), TV – pirmajam sporto kanalui Lietuvoje *Sport1*. Novatoriško technologijų panaudojimo nominacijos atiteko žurnalui „Mano ūkis“, Ričardui Baltaduoniui (<http://m.lrytas.lt>) ir Lietuvos radijui. Novatoriškiausiu metų žurnalistu tapo A. Račas. Specialioji komisijos nominacija paskirta Rūtai Marcinkevičienei už knygą „Žanro ribos ir paribiai: spaudos patirtys“. Apdovanojimus organizuoja LŽS kartu su mobiliųjų įrenginių lydere Lietuvoje – kompanija „Nokia“. Organizuojant konkursą taip pat prisideda NŽKA, Regioninių televizijų asociacija, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija, Nacionalinė rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija.

*Tekstas ir nuotraukos
Gintauto Stalnionio*

ANAPUS ŽURNALISTIKOS

Kur sminga šiauriečių viny?

KUR SMINGA ŠIAULIEČIŲ VINYS?

Prieš kelerius metus labai linksmy plaučių Rolandas (suprask, tuometinis LŽS Šiaulių skyriaus pirmininkas R. Parafinavičius) sugalvojo ir įsteigė „Metų vinis“, kurios ilgainiui tapo šio skyriaus vizitine kortele. Visus metus yra renkamos kolegų „auksinės mintys“, kurios metų pabaigoje garbios komisijos valia yra nominuojamos. Pasiraukime po 2008-ųjų „vinių“ dėželę.

☺ Žinutės pavadinimas: „Vilkikui koją pakišo šulinio dangtis.“ („Šiaulių naujienos“)

☺ Iš straipsnio apie mašinvagį: „Sulaukęs pietų pertraukos vaikas pagriebė raktelius ir nuėjo prie aikštelėje stovėjusio automobilio. Pastarasis jautėsi ramus, nes žinojo, jog automobilio savininkas dėl darbo yra išvykęs į kitą rajoną.“

Iš kito straipsnio apie mašinvagių: „Kitą dieną atėjęs prie savo transporto priemonės šiaurietis pamatė išdaužtą dešinės pusės durelių stiklą ir nudžiovė kompaktinių plokštelių grotuvą, kuris vertas 650 litų.“ („Šiaulių naujienos“)

☺ Krašto apsaugos ministerijos Viešųjų ryšių departamento pranešimas žiniasklaidai: „2008 m. gruodžio 18 dieną į Karininių oro pajėgų bazę Šiauliuose atvyko Kalėdų senelis su pagalbininkais: Snieguole, raudonkepuraite ir nykštukais. Kalėdų senelio vizito darbotvarkė buvo įtempta ir suplanuota iki smulkmenų minučių tikslumu.“

☺ Iš straipsnio apie krepšinį: „Šiaulių“ gretose žaidžiantis Aurimas Kieža varžovus pavaišino soliniu pasirodymu.“ („Šiaulių naujienos“)

☺ Arvydas Augas, Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato komisaras,

interview savaitraščiui „Šiauliai plus“ sutiko duoti su sąlyga, kad susipažins su tekstu ir galės pataisyti netikslumus.

Originalus Oksanos Laurutytės parašas po nuotrauka buvo toks: „Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Nusikaltimų tyrimo biuro viršininkas Arvydas Augas jau trisdešimt metų tiria sunkius nusikaltimus. Kolegos teigia, jog jis vertas seklių seklio vardo.“

Komisaras taip patikslino tekstą: „Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Nusikaltimų tyrimo biuro viršininkas vyresnysis komisaras Arvydas Augas Šiaulių miesto teisėsaukai yra atidavęs 30 savo gražiausių gyvenimo metų, bet yra dar žvalus, kupinas sumanymų, ateities planų ir energijos, kurios gali pavydėti net gerokai jaunesni kolegos.“

☺ Neringa iš „Šiaulių televizijos“ laidos „Tautos mandatas“ kalbina seimo narį Andrių Šedžių. Laidai baigiantis Neringa pateikia neva žiūrovų užduotą klausimą: „Na, ir jūsų dar žiūrovai prašo, ypatingai turintys psichinę negalią, tiesiog yra atsidūrę aklavietėje, prižiūrintys tuos savo šeimos narius, turinčius psichinę negalią, tačiau fiziškai įgalius, tačiau, hm, na, nesutvarkyta yra įstatyminė bazė, nes pensionai, į pensionus jų nepriima, jų priežiūra yra netvarkoma, palikti vienų namuose palikti vienų namuose negalima, nes toks ligonis yra sunkus ir, ir elgesys jo neprognozuojamas, tai čia toks kaip siūlymas, prašymas

atkreipti dėmesį.“ Į tai A. Šedžius atsakė: „Aš turėjau tokį atvejį, iš tikrųjų kreipėsi į mane...“

☺ „Šiaulių televizijos“ žurnalistė Silva skambina policijos atstovei spaudai ir teiraujasi apie eismo įvykio aplinkybes. Atstovė pasakoja: „Sankryžoje susidūrė automobilis, kurį vairavo 30 metų moteris...“ Silva ją nekantriai pertraukia: „Ar ji ne nėščia?“

Atstovė bando aiškinti, kad ne policijos funkcija nustatinėti moters nėštumą...

Silva pasipiktinusi: „Argi nesimato?..“

Atstovė kantriai aiškina: „Formindami eismo įvykį, braižydami įvykio schemą pareigūnai vertina transporto priemonių išsidėstymą važiuojamojoje dalyje, eismo dalyvių girtumą ir blaivumą, tačiau

vertinti ir fiksuoti, ar vairuotojas nėščias, iki šiol nereikėjo, tad eismo įvykių registracijos žurnale to nėra užfiksuota.“

☺ Gailutė Smagriūnienė, Šiaulių policijos atstovė spaudai, Editai Karklelienei („Šiaulių kraštas“) nusiuntė ieškomų veikėjų nuotraukas, ant vieno iš jų marškinėlių puikuojasi gerai įskaitomas lietuviškas užrašas: „Juokis ir visas pasaulis juoksis su tavimi, beždėk ir būsi vienas“. Edita skambina Gailutei: „Na, geresnės nuotraukos atsiųsti negalėjot.“ „Gal tu netiksliai išvertei?“ – atsikerta ši, neabejodama, kad ant marškinėlių parašyta angliškai.

☺ „Šiaulių naujienų“ straipsnio pavadinimas: „Namų sienos krepšininkes įkvėpė pergalei.“ Nuotraukoje – „Šiaulių“ klubo vyrai. Parašas po nuotrauka: „Čempionate puikiai pasirodė „Dubysos“ sporto mokyklos jaunosios sportininkės“. Nuotraukoje – vaikinių tinklinio komanda.

☺ Radviliškio rajono policijos komisariato atstovės spaudai pateikta informacija: „Laikotarpyje nuo 2008 04 30 iki 2008 04 18 nenustatytoje vietoje nenustatyti asmenys nenustatytu būdu iš M.S. sąskaitos nenustatytame banke pasisavino nenustatytą sumą pinigų.“

☺ Sidas iš „Respublikos“ skambina TV kolegai Artūriui:

- Ar tu žemės drebėjimo nejutai?
- Tu vakar gėrei?

– Ne, aš rimtai tau sakau – jau skambinau seismologams, žadėjo pasidomėti.

– Na, per pilnatį jie visiems skambinantiesiems taip žada...

Pavakary Sidas Artūriui džiaugsmingai praneša: „Radau drebėjimą. Universiteto kiemelyje statybininkai trinkeles kloja, todėl žemė vibruoja.“

☺ Jurga iš „Šiaulių krašto“ nebuvo įsitikinusi, kad nuotraukose užfiksuotas jos telefonu kalbintas žmogus, apie kurį ji žinojo tik tiek, kad „plikas ir su ūsais“. Paskambinusi jam reporterė be užuolankų paprašė: „Apibūdinkite save.“ Žmogelis šiek tiek sutriko, matyt, pasijutęs kaip pažinčių skyrelyje, bet pradėjo vardinti: „Na, aš su ūsais, ant galvos nelabai daug plaukų...“ Jurga jį nutraukė: „Tas“ ir padėjo ragelį.

☺ „Šiauliai plius“ apie nekilnojamojo turto rinką: „Lapkritį ekspertai jau kalbėjo apie nekilnojamo turto recesiją ir skelbė, kad butų perkama daugiau nei trečdaliu mažiau, o sklypų parduota daugiau nei perpus mažiau nei pernai...“

☺ „Šiaulių naujienų“ žinutės įžanga: „Gruodžio šeštosios naktį susimušė ir apsipjaustė du kaimynai.“

☺ Iš „Šiaulių krašto“ informacijos: „Vienas taikliausių žaidėjų rungtynėse buvo „Šiaulių“ ekipos įžaidėjas ir puolėjas Gintaras Kadžiulis.“

☺ Šiaulių televizija rengia temą apie brangius elektroninius komposterius, kuriuos ketinama įrengti miesto autobusuose. Žurnalistė Raimonda šiaip ne taip prisiskambina „Busturo“ generaliniam direktoriui Viliui Laužikui:

- Mums reikia tik keleto žodžių, atvažiuosime po 10 minučių.
- O apie ką kalbėsime?
- Vis apie tą patį – kompostavimą...
- Apie sodininkystę? – perklausė suglumęs direktorius.

☺ Savaitraštis „Šiauliai plius“. Straipsnis apie moterį, Sibiro platybėse ieškojusią tėvų kapų. Rašinį redagavusiai Jūratei užkliuvo vietovardis Kutskas. Ji skambina moterį lydėjusiam televizijos darbuotojui ir klausia apie aplankytas vietas. Šis pamini Irkutską. Jūratė klausia straipsnio

autorės: „Tai apie kokį Kutską čia parašei?“ „Bet man taip sakė – buvome ir ten, ir ten, ir Kutske...“

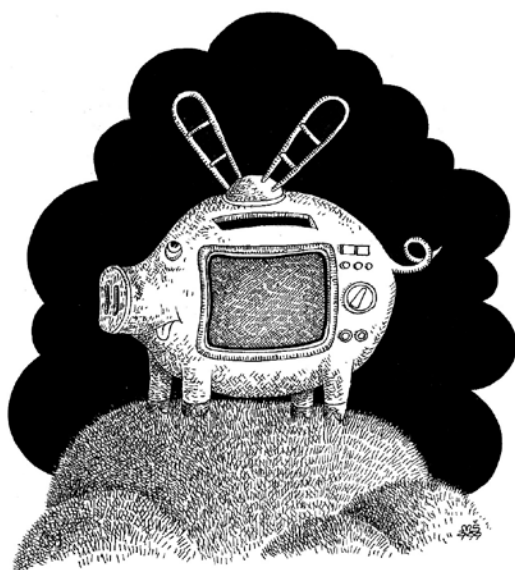
☺ Šiaulių televizija kartais laidoms pavairinti naudoja iš interneto parsisiųstą muziką. Norėdama atsiskaityti su LATGA-A, žurnalistė parašė užklausimą į užsienį, kieno muzika buvo panaudota laidoje vaikams „Bitinijos šalis“. Atsirado pluoštas muzikos autorių, vienas iš jų parašė: „Šita daina yra apie žiaurios vyro ir moters santykius, tad visiškai nesuprantu, kaip jūs sugebėjote ją panaudoti vaikų laidoje.“

☺ „Šiaulių naujienų“ žinutės pavadinimas: „Lytiškai aktyvūs vaikinai aistras tenkina areštinėje.“ Žinutėje – nė žodžio

apie aistrų tenkinimą areštinėje. Tik apie tai, kad žaginimu įtariamai vyrukai uždaryti į areštinę.

☺ Sigitas iš „Akistatos“ Lietuvos spaudos fotografų klubo interneto grupėje, kur kasdien bendrauja per šimtą fotografų, pranešė: „Atsakingai pareiškiu, kad aš nė vieno iš jūsų nepažįstu ir nenoriu, kad mane pažintumėt. Paaiškinsiu: vakar klausiausi kunigo pamokslu, kuris citavo Bibliją: „Adomas pažino Ievą ir tada jiems gimė sūnus Kainas.“

☺ Savaitraštis „Šiauliai plius“. Iš rašinio „Hepatitis – klatinga liga“: „Gydytojas sako, jog patikimiausia turėti pastovų lytinį partnerį. (...) Siekdami išvengti rizikos užsikrėsti infekcinėmis ligomis, naudokitės tik medikų paslaugomis.“

☺ Živilė iš „Šiaulių krašto“ Kalėdų proga kalbina KOP kapelioną. Šis guodžiasi, kad šventinėmis dienomis labai daug darbo, tenka daug važinėti, vienu metu būti keliose vietose.

„Jums reikėtų pasidauginti“, – pataria Živilė. Kurį laiką kapelionas svarsto, ar čia siūlymas, ar pasisiūlymas, bet galiausiai pratrūksta kvatotis.

SUMMARY

Almanac "Journalism 2008" is the selection of articles introducing the development of journalism through the year 2008 to colleagues journalists and the public.

In their articles journalists analyze the changes in the development and problems in the media through the year 2008 and they give various evaluations of television, radio, internet and press.

During the mentioned period Lithuania as the whole world was shaken by the economical crisis, journalism also experienced challenges, however essential changes were noticed before the worldwide economical crisis – its quality and the place in the media altered even faster than technologies in this sphere.

The publication also includes actualities of the free word, the mechanism of journalism self-regulation in Lithuania through the year 2008 is analyzed, the laws regulating media are discussed as well as publishers, who do not pay any attention to the requirements of Code of Ethics of the journalists in their publishing practice.

The introduced opinions of the famous past journalists speak of the reasons of the tendency of today – the withdrawal from the journalism to Public Relations, business or politics.

Around the round table gathered together students, professor, employers are trying to find the answer to the question if on purpose to become a good journalist one needs a journalist's diploma.

Comprehensive glance is given to the prewar journalism and to the newspapers which were published in the beginning of

the 20th century in Vilnius, namely the first daily in Lithuanian "Vilniaus žinios" („News of Vilnius“) and the first legal Bielarussian newspaper "Naša dolia".

Internet media is also discussed in the almanac. Such type of media integrates exceptional features of both radio, television and press giving the possibility to the reader to view the event in the more interesting way, elucidated in the more comprehensive way than in traditional media.

The publication introduces honoured prewar journalists who left the bright print in the journalism as a whole, namely Aleksandras Merkelis, Julijonas Būtėnas, Vitas Lingys who was struck by the bullets of murderers already in the independent Lithuania, writer and journalist Laimonas Tapinas who today brings joy with his creation, unwearied traveller, author of many books Paulius Normantas, colleague Juozas Stasinas serving to conservation and farming journalist Kazys Ivanauskas.

The activities of different departments and clubs of Lithuanian Journalist Union is elucidated as well as the winners of V. Kudirka, A. Gedgaudas, Vaižgantas awards and the winners of traditional Lithuanian Journalist Union competitions are introduced.

Serial chronicles of Lithuanian journalism is published (from January 2008 till the end of December).

Publication „Journalism“ is the summary of the activities and achievements of Lithuanian journalism through the year 2008.

Translated by Algirdė Ferensaitė

Vinco Kudirkos premija

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vinco Kudirkos premijos nuostatai

1. Vinco Kudirkos premija yra svarbiausia kasmetinė Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos premija.
2. Vinco Kudirkos premija skiriama žurnalistui arba jų kūrybinei grupei už brandžius, humanistines, etines vertybes ir pilietinės-patriotinės visuomenės ugdymo prioritetus puoselėjančius bei valstybingumą stiprinančius spaudos, radijo, televizijos ar fotožurnalistikos autorinius darbus, paskelbtus einamaisiais metais.
3. Kandidatūras premijai teikia pirminės žurnalistų organizacijos, LŽS skyriai, LŽS klubai, NŽKA, taip pat pavieniai žurnalistai. Premija teikiama tik LŽS ir NŽKA nariams.
4. Kandidatūros premijai už praėjusius metus raštu pateikiamos iki balandžio 15 dienos. Jos turi būti motyvuotai pagrįstos, su premijuotinių kūrinių išvardijimu. Drauge su paraiška pateikiami darbai arba jų kopijos (privaloma sąlyga – darbų kopijos privalo būti pateiktos ir skaitmeninėje laikmenoje).
5. LŽS valdyba kartu su NŽKA valdyba tvirtina premijos vertinimo 10-ties narių komisiją. Po 5-ias komisijos narių kandidatūras teikia LŽS ir NŽKA valdybos nariai. Komisija išsirenka pirminką. Komisija vertina darbus ir priima sprendimą balsų dauguma.
6. Premijos laureatas apdovanojamas pažymint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną (gegužės 7 d.).
7. Tas pats asmuo premijos laureatu gali tapti tik vieną kartą.
8. Laureatui įteikiamas diplomats, laureato premijos ženklas ir 10 000 litų piniginis prizas.

Vinco Kudirkos premija buvo pagerbti: Evaldas Butkevičius, Aldona Svirbutavičiūtė, Arvydas Juozaitis, Česlovas Kudaba, Bernardas Aleknavičius, Laimonas Tapinas, Bronys Raila, Marius Baranauskas, Vytautas Matulevičius, Rūta Grinevičiūtė, Skirmantas Pabedinskas, Rytis Juozapavičius, Raimundas Musnickas, Stasys Štikelis, LNK laidos „Abipus sienos“ kūrybinė grupė – Saulius Bartkus, Virginijus Gaivenis ir Rita Laukaitytė, dienraščio „Kauno diena“ kultūros ir meno priedo „Santaka“ žurnalistės Birutė Garbaravičienė, Dalia Juškienė, Rūta Kanopkaitė, Žilvinė Petrauskaitė, Ramutė Vaitiekūnaitė, Lietuvos radijo laidos „Ryto garsai“ kūrybinė grupė – Artūras Matusas, Alvyda Bajarūnaitė, Vytautas Markevičius, Gabija Narušytė, Saulius Liauksminas ir Ilona Rūkienė, Aurelija Arlauskienė, Arūnas Milašius, Gražina Sviderskytė.

DAUGIAU INFORMACIJOS:

Lietuvos žurnalistų sąjunga: (5) 212 28 05, (5) 212 13 74

El. paštas info@lzs.lt

Vytauto Gedgaudo premija

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vytauto Gedgaudo premijos NUOSTATAI

1. Vytauto Gedgaudo premija yra Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) metinė premija ir skiriama žurnalistui (-ams) už brandžius mokslo tiriamuosius žurnalistikos istorijos darbus, paskelbtus einamaisiais metais.
2. Kandidatūras premijai teikia pirminės žurnalistinės organizacijos, LŽS skyriai, LŽS klubai, NŽKA, taip pat patys žurnalistai. Premija teikiama tik LŽS ir NŽKA nariams.
3. Kandidatūros premijai pateikiamos raštu, motyvuotai pagrįstos, su premijuotinų darbų išvardijimu. Drauge su paraiška iki balandžio 15 dienos pateikiami darbai įprastine bei elektronine forma (privaloma).
4. LŽS valdyba kartu su NŽKA valdyba tvirtina premijos vertinimo 10-ties narių komisiją. Po 5-ias komisijos narių kandidatūras teikia LŽS ir NŽKA valdybos nariai. Komisija vertina darbus ir priima sprendimą. Komisija išrenka ir patvirtina Komisijos pirmininką.
5. Premijos laureatas skelbiamas kiekvienų metų balandžio pabaigoje, apdovanojamas pažymint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną (gegužės 7 d.).
6. Tas pats asmuo V. Gedgaudo premijos laureatu gali tapti tik vieną kartą.
7. Laureatui įteikiamas diplomą ir 5000 litų piniginis prizas.

***Vytauto Gedgaudo premija buvo apdovanoti:** Egidijus Aleksandravičius, Viktoras Rudžianskas, Ferdinandas Kauzonas, Kęstutis Petrauskis, Leopoldas Rozga, Irena Petraitienė, Laimonas Tapinas, Aldona Žemaitytė, Janina Bačiliūnaitė, Daiva Budrienė ir Antanas Budrys, Audronė Jankuvienė.*

DAUGIAU INFORMACIJOS:

Lietuvos žurnalistų sąjunga: (8 5) 212 2805, 212 1374

El. paštas info@lzs.lt

Nauja www.lzs.lt versija internete

Žurnalistams, žiniasklaidos darbuotojams ir visuomenei – įvykiai, analizė, kūryba

LŽS

2009 m. spalio 19 d., Pirmadienis

Lietuvos žurnalistų sąjunga, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius
Tel.: (8 5) 212 2805, 212 1374, 261 3723 (buhalterija) Faksas: (8 5) 212 1571 El. paštas: info@lzs.lt; mokymai@lzs.lt

- I PRADŽIA
- APIE LŽS
- NAUJIENOS
- KVIETIMAI ŽURNALISTAMS
- KONTAKTAI
- LŽS ETIKOS KOMISIJA
- TEISĖS AKTAI
- TAPK LŽS NARIU
- SKELBIMAI
- NUORODOS
- NACIONALINĖ ŽURNALISTŲ KŪRĖJŲ ASOCIACIJA
- ŽINIASKLAIDA

KONSTITUCIJOS EGZAMINO DIENORAŠTIS 2009

Apie projekto eigą
Kordinatoriams

KLUBAI

- Esperantininkų žurnalistų klubas
- Jaunųjų žurnalistų klubas

Lietuvos žurnalistų sąjunga kviečia visus aktyviai dalyvauti Konstitucijos egzamine!

Spalio 24 d., šeštadienį, 11 val. kiekvienoje šalies savivaldybėje, patalpos įstaigose, tardymo izoliatoriuose, DELFI portale ir TELE 2 tinklėt!

- Skryčiai
- Klubai
- Tapk LŽS nariu
- Kontaktai
- Skelbimai
- NŽKA
- LŽS etikos komisija
- Naujienų prenumerata el. paštu
- Senos svetainės archyvas

Žiniasklaida Lietuvoje

2009-10-16 Dailininkas S.Makaraitis žurnalistus perkėlė į meno erdvę

Vilniuje, Šv. Jonų gatvės meno galerijoje šiuo metu vykstančioje parodoje „Medaliai – Lietuvos tūkstantmečiui“ yra ir vienas medalis skirtas Lietuvos žurnalistų sąjungos nariui. Tai – dailininko Stasio Makaraičio šiemet galvanoplastikos būdu sukurtas varnis medalis „Dr. Jonas Velyvis“.

2009-10-09 Vidui Mačiuliui įteiktas Garbės ženklas

Už aktyvų visuomeninį darbą ir ypatingus pasiekimus profesinėje veikloje LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas, televizijos žurnalistas Vidus Mačiulis senesniai apdovanotas Kauno apskrities viršininko administracijos Garbės ženklu. Apdovanojimas jam įteiktas spalio 3 d. istorinėje Kauno prezidentūroje, kur buvo gražiai pagerbti visų pagarbą ir pripažinimą pelnę žmonės. Vienuolikos apdovanojimų būryje buvo ir vienintelis žurnalistas, kurį garbingam ir peilytam įvertinimui pristatė LŽS senjorų klubas „Mes“.

SKYRIAI

- Vilniaus skyrius
- Kauno skyrius
- Klaipėdos skyrius
- Panevėžio skyrius
- Šiaulių skyrius
- Alytaus skyrius
- Marijampolės skyrius

APKLAUSA

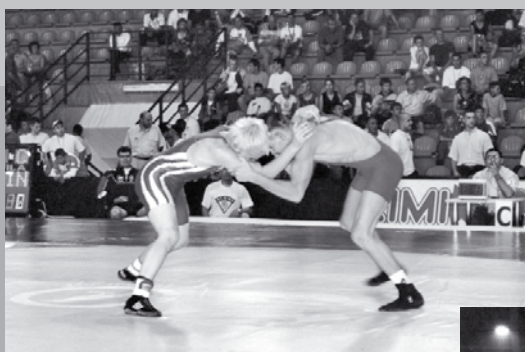
Ar žinote kas yra "twitter"?

- Nežinau.
- Teko girdėti...
- Žinau, bet nesinaudoju.
- Žinau ir skaitau kitą įrašus.

VŠĮ „LAISVALAIKIS IR SPORTAS“
universalus sporto maniežas

SPORTIMA

LŽS sporto klubo ištikimas partneris

„Žurnalisto misija labai kilni, bet ir be galo atsakinga. (...) Žurnalistas yra pranašas. (...) Jis gyvena dabartyje ir dabartimi, bet jo akys nuolat atkreiptos į ateitį. Jis niūčiai dabarčiai rodo gražesnę ir šviesesnę ateitį. (...) Žurnalistas yra tautos auklėtojas. Jis blogiu piktinasi, o gėrių žavisi; jis gyvenimo negeroves nupeikia, o gyvenimo teigiamąsias puses į padanges kelia. Žurnalistas pirštu prikišamai rodo kelius, kuriais tauta turi eiti. Jis moko gėrio, grožio, tiesos. (...) Žurnalistas turi būti augte suaugęs ir su gėriu, ir su grožiu, ir su tiesa. Tarp žurnalisto ir gėrio, tarp žurnalisto ir grožio, tarp žurnalisto ir tiesos neturi būti ne tik tarpo, bet ir plyšio. Juk tarpas arba plyšys sudaro tai, kas paprastai gyvenime yra vadinama dvilypumu, farizieizmu. Žurnalistas turi būti tikslus žmogus, kurs sako ir rašo tik tai, ką jis galvoja, o daro tik tai, ką jis rašo.“

Izidorius TAMOŠAITIS,
1934–1939 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos pirmininkas
(Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštis. I. Kaunas, 1934)

„Kiekvieno iš mūsų gyvenime ateina metas, kada reikia nuspręsti. Pasirinkti – su kuo tu? Su sąžine, kuri sako – neužsimerk! Nes tai, ką tu matei ar žinai, yra šlykštu, purvina ir nedora. O gal paklausyti to balso, kuris gremžia ir gremžia – kam tau visa tai? Kada esi tikras – tau nuo šito kalbėjimo tikrai geriau nebus. Blogiau – galbūt.“

Žurnalistas Vitas LINGYS
(Komjaunimo tiesa, 1987 m. spalio)

„Man skaudu, kad dingo žurnalistika, kuri buvo 1988–1989 metais. Kuri kartu su Justinu Marcinkevičiumi ir dar keletu menininkų įžiebė Lietuvos prisikėlimo ugnį. Laikraščiai, kurie skatino Sąjūdį, kurie pradėjo rašyti apie tremtį, kompartijos vienvaldiškumą, buvo „Literatūra ir menas“, „Gimtasis kraštas“, „Komjaunimo tiesa“. Dabar iš viso to liko tik nuodėguliai... Šiandien, atsivertęs laikraštį, turiu spręsti rebusą: ar autorius rašo teisybę, ar vykdo kieno nors užsakymą. Tai mane nervina, nes nežinau, kam tas laikraštis priklauso, kiek jis turi akcijų, koks yra jo tiražas ir t. t.“

Žurnalistas ir rašytojas Laimonas TAPINAS
2009-ųjų vasara

ISSN 0135-1346

